

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annettua lakia sekä verotusmenettelystä annettua lakia ja oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä annettua lakia.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä on nykyisin mahdollista saada tilin asiakkuutta koskevia tietoja. Kansallisista muutostarpeista johtuen ehdotetaan, että toimivaltaisilla viranomaisilla olisi oikeus tehdä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta myös saldo- ja tilitapahtumatietoja koskevia kyselyjä.

Esityksessä ei lisätä viranomaisille uusia toimivaltuuksia, vaan tarkoituksena on, että eräät viranomaiset, joilla on lainmukainen oikeus saada tehtävänsä hoitamiseksi saldo- ja tilitapahtumatietoja ja jotka ovat oikeutettuja käyttämään pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää voimassaolevan lainsäädännön mukaisesti, voisivat jatkossa selvittää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmässä myös saldo- ja tilitapahtumatietoja. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään esityksellä muodostettavan uuden toiminnallisuuden, keskitetyn saldo ja tilitapahtumajärjestelmän käytön edellytyksenä olisi, että saldo- ja tilitapahtumatiedot ovat viranomaiselle välttämättömiä sen suorittaessa laissa määriteltyjä tehtäviään.

Ehdotettavassa pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetussa laissa säädettäisiin saldo ja tilitapahtumajärjestelmän käyttöön oikeutettujen viranomaisten lisäksi saldo ja tilitapahtumajärjestelmässä käsiteltävistä tiedoista, velvollisuudesta luovuttaa saldo- ja tilitapahtumatiedot järjestelmän kautta ja järjestelmän käyttöön liittyvistä lokitiedoista ja niiden käsittelytarkoituksista. Kyseessä olisi keskitetty järjestelmä, jossa jokainen siihen kuuluvia tietoja käsittelevä taho vastaisi omalta osaltaan ja itsenäisesti rekisterinpitäjyydestä käsittelemänsä tiedon osalta.

Verotusmenettelystä annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi tarkkarajaisempi säännös Verohallinnon tiedonsaannista. Oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä annettuun lakiin esitetään säädettäväksi viittaus uuteen verotusmenettelystä annetun lain säännökseen.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan pääosin 31.12.2025.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	6
2 Nykytila ja sen arviointi.....	7
2.1 Lainsäädäntö	7
2.2 Viranomaisten oikeus saada saldo- ja tilitapahtumatietoja ja käytänteet tietojen saamiseksi	12
2.3 Johtopäätökset nykytilasta	17
3 Tavoitteet.....	18
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	18
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	18
4.1.1 Toimivaltaiset viranomaiset.....	21
4.1.2 Tiedonluovuttajat	34
4.2 Ehdotusten EU-oikeudellinen arviointi.....	35
4.2.1 Arviointi suhteessa EU:n yleiseen tietosuojaa-asetukseen	37
4.3 Pääasialliset vaikutukset.....	44
4.3.1 Perus- ja ihmisoikeusvaikutukset.....	44
4.3.2 Taloudelliset vaikutukset	44
4.3.3 Vaikutukset luotto- ja maksulaitoksille.....	46
4.3.4 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	47
4.3.5 Vaikutukset kuluttajiin	50
4.3.6 Julkisen hallinnon tiedonhallinnan keskittäminen	51
4.3.7 Tiedonhallinnan muutosvaikutukset	51
4.3.8 Henkilötietojen käsittely ja laillisuusvalvonta	53
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	57
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	57
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	59
6 Lausuntopalaute.....	60
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	60
7.1 Laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä	60
7.2 Laki verotusmenettelystä	88
7.3 Laki oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä.....	92
8 Lakia alemman asteinen sääntely	92
9 Voimaantulo	92
10 Toimeenpano ja seuranta	92
11 Suhde muihin esityksiin.....	92
11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä.....	93
11.2 Suhde talousarvioesitykseen	93
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	93
12.1 Henkilötietojen suoja	93
12.1.1 Sähköinen keskitetty saldo ja tilitapahtumajärjestelmä	96
12.1.2 Oikeus käyttää sähköistä keskitettyä saldo ja tilitapahtumajärjestelmää	98
12.1.3 Rekisteröidyn oikeuksien rajoittaminen.....	104

LUONNOS 10.10.2024

12.2 EU:n yleinen tietosuoja-asetus.....	104
12.2.1 Erityiset henkilötietoryhmät.....	106
12.3 EU-perusoikeuskirjan mukaisuus.....	107
12.3.1 Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntöä.....	109
LAKIEHDOTUS	113
1. Laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain muuttamisesta	113
2. Laki verotusmenettelystä annetun lain muuttamisesta.....	123
3. Laki oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä annetun lain 30 §:n muuttamisesta	124
LIITTEET	125
RINNAKKAISTEKSTIT	125
1. Laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain muuttamisesta	125
2. Laki verotusmenettelystä annetun lain muuttamisesta.....	144
3. Laki oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä annetun lain 30 §:n muuttamisesta	145

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä perustettiin pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetulla lailla (571/2019), jolla osaltaan pantiin täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2018/843, rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen annetun direktiivin (EU) 2015/849 ja direktiivien 2009/138/EY ja 2013/36/EU muuttamisesta (jäljempänä *viides rahanpesudirektiivi*). Viidennen rahanpesudirektiivin 32 artiklassa edellytetään, että jäsenvaltiot ottavat käyttöön keskitettyjä automatisoituja mekanismeja, kuten keskitettyjä rekistereitä tai keskitettyjä sähköisiä tietojenhakujärjestelmiä, jotka mahdollistavat pankki- ja maksutilien sekä tallelokeroiden haltijoiden oikea-aikaisen tunnistamisen.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annettua lakia on muutettu muun muassa eduskunnan 9.9.2022 hyväksymällä hallituksen esityksellä laeiksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain ja rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain muuttamisesta (HE 163/2021 vp). Hallituksen esitys liittyi Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin (EU) 2019/1153 säännöistä, joilla helpotetaan rahoitus- ja muiden tietojen käyttöä tiettyjen rikosten ennalta estämistä, paljastamista, tutkimista tai niihin liittyviä syytetoimia varten (jäljempänä *rahoitustietodirektiivi*). Esityksellä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käyttöoikeus lisättiin Verohallinnolle, Tullille, Ulosottolaitokselle, poliisille, Rajavartiolaitokselle, Puolustusvoimille ja Finanssivalvonnalle liittyen voimassaolevassa lainsäädännössä edellä mainituille viranomaisille säädettyihin toimivaltuuksiin.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä koostuu luottolaitosten ylläpitämistä pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmästä, Tullin ylläpitämästä pankki- ja maksutilirekisteristä sekä koostavasta sovelluksesta. Järjestelmää käyttävät toimivaltaiset viranomaiset ovat rakentaneet kyselypohjaisen rajapinnan koostavaan sovellukseen. Pankki- ja maksutilirekisteriin tallennetaan tietoja maksulaitosten, sähkörahayhteisöjen ja kryptovarapalvelun tarjoajien asiakkuuksista, asiakastileistä sekä tallelokeroista. Maksulaitokset, sähkörahayhteisöt, kryptovarapalvelun tarjoajat ja luvansaaneet luottolaitokset päivittävät laissa määritellyt tiedot tilirekisteriin Tullin toteuttaman rajapinnan kautta. Luottolaitokset voivat luovuttaa tiedot tilirekisteriin Finanssivalvonnan luvalla tietyin edellytyksin, mutta lähtökohtaisesti luottolaitoksen on ylläpidettävä sähköistä pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmää, jonka avulla se välittää laissa määritellyt tiedot toimivaltaisille viranomaisille. Tiedonhakujärjestelmän tarkoituksena on mahdollistaa henkilötietojen ja pankkisalaisuuden piiriin kuuluvien varallisuustietojen luovuttaminen sähköisesti luottolaitoksilta laissa määriteltäville viranomaisille näiden lakisääteistä tehtävää varten. Tiedonhakujärjestelmän tietoja ei varastoida pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään, vaan ne luovutetaan luottolaitokselta suoraan viranomaiselle Tullin ylläpitämän koostavan sovelluksen avulla.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä sisältää siis viidennessä rahanpesudirektiivissä säädetyt tiedot, eli asiakkuutta koskevat tiedot, mutta ei tilitapahtumatietoja. Hallituksen esityksessä laiksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 167/2018 vp) ehdotettiin tilin saldo- ja tilitapahtumatietojen lisäämistä valvontajärjestelmään. Eduskuntakäsittelyssä hallituksen esitysluonnoksessa esitettyä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän tietosisältöä kuitenkin supistettiin merkittävästi. Hallituksen esityksen laeiksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain ja rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain muuttamisesta valmistellussa työryhmässä tarkasteltiin uudelleen mahdollisuutta

lisätä tilitapahtumatiedot pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään. Viranomaiset näkivät asian edistämisen erittäin tärkeäksi, mutta lainsäädäntöhankkeen tiukasta aikataulusta johtuen työryhmä katsoi tarpeelliseksi siirtää asian valmistelun erilliseksi hankkeeksi.

Kyseisen hallituksen esityksen eduskuntakäsittelyssä talous- ja hallintovaliokunnat painottivat lausunnoissaan tilitapahtumatietojen viemistä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään. Talousvaliokunnan lausunnon (TavL 5/2022 vp) mukaan tilitietojen luovuttamiseen sovelletaan monipolvista sääntelyä sen kuitenkaan kattamatta täysin tilitapahtumatietojen käsittelyä. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää koskevan lain eduskuntakäsittelyssä (HE 167/2018 vp — TaVM 43/2018 vp — PeVL 48/2018 vp) tilitapahtumatiedot luonnehdittiin yksityisyyden suojan piiriin kuuluviksi tiedoiksi. Tämän johdosta tilitietoja ja tilitapahtumatietoja käsitellään toisistaan poikkeavin tavoin: yksityisyyden suojan piiriin kuuluvia arkaluonteisia tietoja ei voida käsitellä samoin järjestelyin kuin muita tietoja. Talousvaliokunta katsoi, että ehdotettu lainsäädäntö ei ratkaise nykytilan ongelmaa viranomaisten menettelyjen hajanaisuudesta ja manuaalisuudesta, kun kysymys on arkaluonteisten, yksityisyyden suojan piiriin kuuluvista tilitapahtumatiedoista. Valiokunta piti perusteltuna kantaa, jonka mukaan tietojen käsittelyn manuaalisuus ei ole hyvän tietosuojan tason tae. Arkaluonteisiakin tietoja voidaan käsitellä automatisoidusti, kun edellytetään, että järjestelmien käyttöoikeuksien hallinta ja tietoturva on asianmukaisesti ratkaistu. Olennaista on, että tietojen pyytämisestä ja katselusta jää sellaiset lokimerkinnyt, ettei niitä voi jälkikäteen muuttaa.

Hallintovaliokunta yhtyi omassa mietinnössään (HaVM 22/2022) talousvaliokunnan näkemyksiin ja piti välttämättömänä, että tilitapahtumatietojen tuominen järjestelmän piiriin otetaan nopealla aikataululla valmisteltavaksi, sillä nykyinen järjestelmä aiheuttaa epätietoisuutta ja päällekkäisiä kustannuksia sekä viranomaisissa että yksityisellä sektorilla. Hallintovaliokunta katsoi, että järjestely, jossa tilinumerot on viety monimutkaisen sääntelyn ja tietosuojan taakse, mutta joka ei kata tilitapahtumatietojen käsittelyä, ei ole yksilönsuojan, tietosuojan eikä rikoshödyn jäljittämisen ja poisottamisen kannalta eikä myöskään järjestelmästä aiheutuvat kustannukset huomioiden uskottava tai kestävä ratkaisu.

Sisäministeriö asetti edellä mainitun mukaisesti 2.2.2022 asian edistämiseksi esiselvityshankkeen. Esiselvityshankkeen työryhmän 16.6.2023 päivätyssä loppuraportissa todetaan, että tilitapahtumat tulisi lisätä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaan hallitus jatkaa työtä veronkierron ja harmaan talouden torjumiseksi. Hallitusohjelman yhtenä tavoitteena on myös vahvistaa rikos- torjuntaa; hallitus ryhtyy estämään lainsäädännöllisin toimin rahanpesua ja tehostaa erityisesti rahanpesuun liittyvää rikoshödyn takaisinsaamista. Esitys tukee hallitusohjelmassa mainittujen tavoitteiden toteutumista.

Tullin tilirekisterihanke

Tulli koordinoi Tilirekisterihanketta, jolla on rakennettu ja jolla kehitetään pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä muodostuu voimassaolevan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain mukaan pankki- ja maksutilirekisteristä (tilirekisteri), pankki- ja maksutilien tiedonhakupäijestelmästä (tiedonhakupäijestelmä) sekä koostavasta sovelluksesta. Tulli on rakentanut tilirekisterin ja on tilirekisterin rekisterinpitäjä, johon tallennetaan tietoja maksulaitosten, sähkörahayhteisöjen ja kryptovarapalvelun tarjoajien asiakkuuksista, asiakastileistä sekä tallelokeroista. Mainitut tahot päivittävät laissa määritellyt tiedot tilirekisteriin Tullin toteuttaman rajapinnan kautta. Myös luottolaitokset voivat pankki- ja maksutilien tiedonhakupäijestelmän hakurajapinnan rakentamisen sijaan luovuttaa

tiedot tilirekisteriin, jos Finanssivalvonta on myöntänyt luvan. Luottolaitokset ylläpitävät kuitenkin lähtökohtaisesti omia tiedonhakujärjestelmiään, joiden avulla luottolaitokset toimittavat tiedot asiakkuuksista, asiakastileistä, edunsaajista sekä tallelokeroista koostavan sovelluksen avulla toimivaltaisille viranomaisille. Myös maksulaitokset, sähkörahayhteisöt ja kryptovarapalvelun tarjoajat voivat halutessaan toteuttaa tiedonhakujärjestelmän.

Tulli on antanut määräyksiä teknisistä vaatimuksista tilirekisteriin tietoja tallentaville tahoille (27.10.2022) sekä tiedonhakujärjestelmien kyselyrajapinnasta (26.10.2022). Kukin tiedonhakujärjestelmän toteuttava luottolaitos tai muu tiedonluovuttaja toteuttaa määräyksen mukaisen tiedonhakujärjestelmän, joka sopii sen omiin järjestelmiin ja arkkitehtuuriin. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetussa laissa säädettyt tiedot välitetään koostavan sovelluksen avulla. Koostava sovellus on automatisoitu ratkaisu, jonka kautta Tulli välittää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää koskevassa laissa mainittujen toimivaltaiten viranomaisten tietopyynnöt tilitiedoista tilirekisteriin ja tiedonhakujärjestelmiin sekä toimittaa vastaanotetut tiedot tietopyynnön mukaisesti toimivaltaiselle viranomaiselle noudettavaksi. Koostava sovellus otettiin käyttöön vuonna 2023. Kaikki tiedonluovuttajat ovat toiminnassa, ja tiedonhakujärjestelmien kautta on saatavissa yli 95 % pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän tiedoista. Loput tiedot saadaan pankki- ja maksutilirekisteristä. Tilirekisteri on tuotanto- ja operatiivisessa käytössä.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä mahdollistaa teknisen toteuttamismallin myös saldo- ja tilitapahtumatietojen välittämiseen. Saldo- ja tilitapahtumatiedot tulitisiin liittämään järjestelmään luvussa 4 esitellyn toteutustavan mukaisesti. Tulli vastaa pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kehittämisestä ja siten myös uuden esitetyn toiminnallisuuden teknisten ratkaisujen toteuttamisesta.

Tilitapahtumatietojen kyselymahdollisuuden lisääminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään, jonka esiedellytys on ollut koostavan sovelluksen toteuttaminen, on esitetty Suomen kestävän kasvun ohjelmassa elpymis- ja palautumissuunnitelmassa (RRP) toteutettavan osana tehokkaan rahanpesun estämisen valvonnan ja täytäntöönpanon varmistamista koskevaa uudistusta (koodi P2C3R1), jonka edistymistä seurataan tulevina vuosina myös Euroopan komission (jäljempänä *komissio*) vuoden 2022 Suomelle antamien maakohtaisten suositusten osalta. Esityksen käsittelyssä on syytä huomata, että mikäli tilitapahtumatietojen kyselymahdollisuus on lisätty lakiin pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä ja tuotantokäyttö hyödyntäen Tullin tätä käyttötarkoitusta varten kehittämiä rakenteita on aloitettu 30.6.2026 mennessä, on Suomi oikeutettu hakemaan komissiolta 1,6 miljoonan euron maksatuksia elpymis- ja palautumistuki-välineestä (RRF).

1.2 Valmistelu

Sisäministeriö asetti 7.3.2024 poikkihallinnollisen työryhmän hallituksen esityksen valmistele-
miseksi kaudelle 11.3.2024-31.7.2025. Työryhmän jäseniksi nimettiin edustajat valtiovarainministeriön rahoitusmarkkina – ja vero-osastoilta, puolustusministeriöstä, Tullista, Poliisihallituksesta, suojelupoliisista, keskusrikospoliisista, Verohallinnosta, Ulosottolaitoksesta, Finanssivalvonnasta ja Finanssiala ry:stä. Lisäksi työryhmätyössä on ollut mukana oikeusministeriön nimeämä asiantuntijajäsen erityisesti tietosuoja-asioihin liittyen. Valmistelun yhteydessä työryhmä on kuullut oikeusministeriön ja tietosuojavaltuutetun edustajia sekä luottolaitosten edustajien näkemyksiä liittyen esityksen vaikutuksista tietoa luovuttaviin luottolaitoksiin. Osa työryhmän työstä toteutettiin kirjallisessa menettelyssä.

Lainsäädäntöhanke on jatkoa sisäministeriön 2.2.2022 asettamalle esiselvityshankkeelle, jonka työryhmä selvitti tilitapahtumatiedustelujen kyselymahdollisuuden lisäämistä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään. Hankkeen 16.6.2023 julkaistussa loppuraportissa työryhmä suosittelee, että hallituksen esityksen valmistelu aloitetaan mahdollisimman pian työryhmän loppuraportin suosittelun mukaisesti.

Työryhmä on kiinnittänyt erityistä huomiota tietosuojasäätelyyn ja perustuslain (731/1999) 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan ja niiden asettamiin edellytyksiin tilitapahtumatietojen sähköistämisen ja keskittämisen osalta.

Lausuntokierros järjestettiin 10.10.2024- 21.11.2024.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://intermin.fi/hankkeet> tunnuksella [SM006:00/2024](https://intermin.fi/hankkeet).

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Lainsäädäntö

Laki luottolaitostoinnasta

Luottolaitostoinnasta annetun lain (610/2014) 15 luvun 14 §:ssä säädetään pankkialaisuudesta. Pankkialaisuudella tarkoitetaan sellaisen tiedon suojaamista, jonka perusteella luottolaitoksen asiakas voidaan yksilöidä. Pankkialaisuuden piiriin kuuluvia tietoja ovat ennen asiakassuhdetta ja sen aikana syntyneet tiedot, jotka luottolaitos on saanut. Asiakas voi itse antaa suostumuksensa suullisesti tai kirjallisesti pankkialaisuuden piiriin kuuluvan tiedon luovuttamiseen, tai voi valtuuttaa valtakirjalla toisen henkilön saamaan tietoa pankkiasioistaan. Pykälän 1 momentin mukaan henkilön, joka luottolaitoksen tai sen kanssa samaan konsolidointiryhmään kuuluvan yrityksen, luottolaitosten yhteenliittymän taikka luottolaitoksen asiamiehen tai muun luottolaitoksen lukuun toimivan yrityksen toimielimen jäsenenä tai varajäsenenä tai niiden palveluksessa taikka niiden toimeksiannosta tehtävää suorittaessaan on saanut tietää luottolaitoksen tai sen kanssa samaan konsolidointiryhmään tai rahoitus- ja vakuutusryhmittymien valvonnasta annetussa laissa tarkoitettuun ryhmittymään kuuluvan yrityksen asiakkaan tai muun sen toimintaan liittyvän henkilön taloudellista asemaa tai yksityisen henkilö-kohtaisia oloja koskevan seikan taikka liike- tai ammattialaisuuden, on velvollinen pitämään sen salassa, jollei se, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus on säädetty, anna suostumustaan sen ilmaisemiseen. Salassa pidettäviä tietoja ei saa antaa myöskään yhtiökokoukselle, isäntien kokoukselle, osuuskunnan kokoukselle tai edustajistolle taikka hypoteekkiyhdistyksen kokoukselle eikä kokoukseen osallistuvalla osakkeenomistajalle tai jäsenelle.

Luottolaitoksella ja sen kanssa samaan konsolidointiryhmään kuuluvalla yrityksellä on velvollisuus antaa 14 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tietoja syyttäjä- ja esitutkintaviranomaiselle rikoksen selvittämiseksi sekä muulle viranomaiselle, jolla on lain mukaan oikeus saada sellaisia tietoja.

Lain 21 luvun 4 §:ssä säädetään salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Rangaistus salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain (39/1889) 38 luvun 1 ja 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Laki maksulaitoksista

Maksulaitoksen toiminnasta säädetään maksulaitoslaissa (297/2010) ja maksupalvelulaissa (290/2010). Maksulaitoslain 37 §:ssä säädetään tietojen salassapitovelvollisuudesta. Pykälän 1 momentin mukaan henkilön, joka maksulaitoksen tai sen kanssa samaan ryhmään kuuluvan yrityksen, maksulaitoksen asiamiehen tai muun maksulaitoksen lukuun toimivan yrityksen toimilimen jäsenenä tai varajäsenenä tai niiden palveluksessa taikka niiden toimeksiannosta tehtävää suorittaessaan on saanut tietää maksulaitoksen tai sen kanssa samaan ryhmään kuuluvan yrityksen asiakkaan tai muun sen toimintaan liittyvän henkilön taloudellista asemaa tai yksityisen henkilökohtaisia oloja koskevan seikan taikka liike- tai ammattisalaisuuden, on velvollinen pitämään sen salassa, ellei se, jonka hyväksi vaihtolovelvollisuus on säädetty, anna suostumustaan sen ilmaisemiseen. Salassa pidettäviä tietoja ei saa antaa myöskään yhtiökokoukselle, osuuskunnan kokoukselle tai edustajistolle eikä kokoukseen osallistuvalla osakkeenomistajalle tai jäsenelle.

Maksulaitoksella ja sen kanssa samaan ryhmään kuuluvalla yrityksellä on sen estämättä, mitä salassapitovelvollisuudesta säädetään, velvollisuus antaa 37 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tietoja syyttäjä- ja esitutkintaviranomaiselle rikoksen selvittämiseksi sekä muulle viranomaiselle, jolla on lain mukaan oikeus saada sellaisia tietoja

Laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetussa laissa säädetään pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä, joka muodostuu luottolaitosten ylläpitämistä pankki- ja maksutilien tiedonhakupankkijärjestelmästä, pankki- ja maksutilirekisteristä sekä koostavasta sovelluksesta. Hallituksen esityksessä 167/2018 vp katsottiin, että tiedonhakupankkijärjestelmän ja tilirekisterin yhdistelmän etuna on, että sen avulla on mahdollista huomioida eri ilmoitusvelvollisryhmien toiminnan erityispiirteet ja rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit sekä vähentää rekisterin riskejä muun muassa siitä syystä, että rekisterin tietomassa on pienempi.

Lain tarkoituksena on sen 1 §:n mukaan edistää viranomaisten sähköistä tiedonsaantia pankki- ja maksutileistä sekä tehostaa viranomaisten tiedustelujen oikeaa kohdentumista. Laissa määritellään ne tiedot, jotka tallennetaan pankki- ja maksutilirekisteriin, ja joita luottolaitosten tulee välittää pankki- ja maksutilien tiedonhakupankkijärjestelmän kautta sekä ne toimivaltaiset viranomaiset, joilla on pääsy tiedonhakupankkijärjestelmässä ja tilirekisterissä oleviin tietoihin.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annettua lakia on muutettu muutoslaila 730/2020, 378/2021, 814/2022 ja 415/2024. Muutoslaila 730/2020 korjattiin sellaisia lain määritelmiä, jotka olivat aiheuttaneet epäselvyyttä lain soveltamisessa ja korjattiin ja tarkennettiin tiedonhakupankkijärjestelmän kautta luovutettavia ja pankki- ja maksutilirekisteriin tallennettavia tietoja. Erityisesti lainmuutoksilla tarkennettiin tietoja luovuttavien eri toimijoiden osalta, mitä tietoja kukin toimija on lain mukaan velvollinen luovuttamaan tiedonhakupankkijärjestelmän kautta tai antamaan Tullille pankki- ja maksutilirekisteriin tallennettavaksi. Muutoslaila 378/2021 lisäsi tilin käyttöoikeudenhaltijoita koskevien tietojen ilmoitusvelvollisuus tilirekisteriin myös oikeushenkilöiden osalta.

Muutoslaki 814/2022 liittyi rahoitustietodirektiivin täytäntöönpanoon. Lailla täydennettiin lisäksi viidennen rahanpesudirektiivin täytäntöönpanoa ja sääntelyä kansallisista tarpeista johtuen. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetussa laissa säädettyjen voimassaolevien pääsyoikeuksien lisäksi lisättiin Verohallinnolle, Tullille, Ulosottolaitokselle, poliisille, Rajavartiolaitokselle, Puolustusvoimille ja Finanssivalvonnalle pääsy pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään liittyen voimassaolevassa lainsäädännössä edellä mainituille viranomai-

sille säädettyihin toimivaltuuksiin. Lisäksi säädettiin Tullille velvoite laatia ja ylläpitää koostavaa sovellusta tietojen välittämiseksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä, jolloin jokaisen toimivaltaisen viranomaisen ei tarvitsisi rakentaa omia rajapintojaan niihin järjestelmiin, joista pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä koostuu. Lainmuutokset tulivat voimaan 15.9.2022 pois lukien lain 7 a §, jota on sovellettu 1.11.2022 lähtien. Muutoslailla 415/2024 on lisäksi muutettu virtuaalivaluutan tarjoajia koskeva termistö vastaamaan kryptovarojen markkinoinnista annetun asetuksen (EU 2023/1114) mukaista kryptovarapalvelun tarjoajien määrittelyä.

Lain 3 §:ssä on määritelty ne viranomaiset ja käyttötarkoitukset, joita varten pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä voidaan luovuttaa tietoa. Oikeus käyttää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää on 3 §:n

1) kohdan mukaan poliisilla, rahanpesun selvittelykeskuksella, Tullilla ja Rajavartiolaitoksella Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta (Europol) sekä neuvoston päätösten 2009/371/YOS, 2009/934/YOS, 2009/935/YOS, 2009/936/YOS ja 2009/968/YOS korvaamisesta ja kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/794, jäljempänä *Europol-asetus*, liitteen I mukaisten rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja tutkimiseksi;

2) kohdan mukaan Verohallinnolla verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995) 19 §:ssä säädetyn tiedonantovelvollisuuden kohdentamiseksi sekä hallinnollisesta yhteistyöstä verotuksen alalla sekä direktiivin 77/799/ETY kumoamisesta annetun neuvoston direktiivin lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja direktiivin soveltamisesta annettun lain (185/2013) 3 §:n mukaiseen tarkoitukseen;

3) kohdan mukaan Tullilla tullilain (304/2016) 102 §:n 2 momentissa säädetyn tiedonantovelvollisuuden kohdentamiseksi verotus- ja verovalvontatehtävää varten sekä esitutkintaan ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (623/2015) 1 luvun 2 §:n 3 ja 4 kohdassa tarkoitettuihin tullirikosten estämis- ja paljastamistehtäviin;

4) kohdan mukaan ulosottoviranomaisella ulosottokaareissa (705/2007) tarkoitettua täytäntöönpanoa varten;

5) kohdan mukaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetussa laissa (444/2017) tarkoitetuilla toimivaltaisilla viranomaisilla ja asianajajayhdistyksellä mainitussa laissa tarkoitettuun valvontatehtävän suorittamiseen;

6) kohdan mukaan rahanpesun selvittelykeskuksella rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain (445/2017) 2 §:n 1 momentin 1–4, 7 ja 8 kohdassa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseen;

7) kohdan mukaan poliisilla ja Rajavartiolaitoksella rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen sekä syyteharkintaan saattamiseen ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseen, poliisilla rahankeräyslaissa (863/2019) tarkoitettuun rahankeräysten valvontatehtävän suorittamiseen sekä poliisilain (872/2011) 6 luvun mukaiseen poliisitutkintaan tarvittavia tietoja, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii;

8) kohdan mukaan Puolustusvoimilla sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (255/2014) tarkoitettuun rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen sekä sotilastiedustelusta annetun lain (590/2019) 104 §:n mukaisesti ja

9) kohdan mukaan Finanssivalvonnalla Finanssivalvonnasta annetun lain (878/2008) 3 §:ssä tarkoitettujen tehtävien suorittamiseen.

Edellytyksenä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käytölle on pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain mukaan se, että tiedot ovat välttämättömiä edellä lueteltujen tehtävien suorittamiseksi ja viranomaisella on muualla laissa säädetty oikeus saada pankki- ja valvontajärjestelmään luovutetut ja tallennetut tiedot.

Lain 4 §:n 1 momentin mukaan luottolaitoksen on ylläpidettävä sähköistä pankki- ja maksutilien tiedonhakupäätöstä, jonka avulla se välittää välittömästi ja salassapitosäännösten estämättä 2 momentissa tarkoitettuja tietoja asiakkaistaan toimivaltaiselle viranomaiselle. Jos se on luottolaitoksen koko sekä toiminnan luonne ja laajuus huomioon ottaen perusteltua, luottolaitos voi poiketa tiedonhakupäätöksen ylläpitovelvoitteesta, mikäli Finanssivalvonta myöntää siihen luvan. Lain 4 §:n 2 momentissa säädetään luovutettavista tiedoista. Nämä tiedot luovutetaan toimivaltaiselle viranomaiselle, jos toimivaltainen viranomainen on ne salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä oikeutettu muun lain nojalla saamaan. Tietoja ovat tilinhaltijan ja sen käyttöoikeudenhaltijan täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus, tai jos tilinhaltija on oikeushenkilö, sen täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen sekä asiakkuuden alkamis- ja päättymispäivä, rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 5–7 §:ssä tarkoitettujen tosiasiallisten edunsaajien täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus, pankki- ja maksutilin IBAN-numero tai muu yksilöintitunnus sekä tilin avaamis- ja sulkemispäivä, tallelokeron vuokraajan ja sen käyttöoikeutetun täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus, tai jos vuokraaja on oikeushenkilö, sen täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen sekä tallelokeron yksilöintitieto ja vuokra-ajan pituus. Lisäksi 4 §:ssä säädetään, että toimivaltaisen viranomaisen on yksilöitävä säännös, jonka nojalla se pyytää tietoa. Luottolaitoksen on toimitettava tieto toimivaltaiselle viranomaiselle maksutta. Luottolaitokset vastaavat luovutettavien tietojen oikeellisuudesta sekä tietojen oikaisemisesta ilman aiheetonta viivytyksiä. Asianajajan asiakasvaratilien yhteyteen on merkittävä nimenomainen tieto siitä, että pankki- tai maksutili on asianajajan asiakasvarojen tili, jota koskee asianajajan salassapitovelvollisuus. Tietoja asiakasvaratileistä ei saa luovuttaa tiedonhakupäätöksen kautta, vaan ainoastaan tiedon siitä, että kyseessä on asianajajan asiakasvaratili sekä minkä asianajajan asiakasvaratili on kyseessä.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 5 §:ssä säädetään pankki- ja maksutilirekisteristä, jonka rekisterinpitäjänä toimii Tulli ja 6 §:ssä säädetään pankki- ja maksutilirekisteriin tallennettavista tiedoista. Pankki- ja maksutilirekisteriin tallennetaan tiedot maksulaitoksen, sähkörahayhteisön ja kryptovarapalvelun tarjoajan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 3 luvun 2 §:ssä tunnistettavaksi säädetystä asiakkaasta. Tallennettavia tietoja ovat täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus, tai jos tilinhaltija on oikeushenkilö, sen täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen ja asiakkuuden alkamis- ja päättymispäivä sekä maksutilin IBAN-numero tai muu yksilöintitunnus. Pankki- ja maksutilirekisterin tiedot ovat lain 1 §:n 4 momentin mukaan salassa pidettäviä.

Jos luottolaitos on saanut Finanssivalvonnalta lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettua luvan poiketa tiedonhakupäätöksen ylläpitovelvoitteesta, pankki- ja maksutilirekisteriin tallennetaan tilinhaltijan ja sen käyttöoikeudenhaltijan täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus, tai jos tilinhaltija on oikeushenkilö, sen täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen sekä asiakkuuden alkamis- ja päättymispäivä, rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 5–7 §:ssä

tarkoitettujen tosiasiallisten edunsaajien täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus, pankki- ja maksutilin IBAN-numero tai muu yksilöintitunnus sekä tilin avaamis- ja sulkemispäivä, tallelokeron vuokraajan ja sen käyttöoikeutetun täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus, tai jos vuokraaja on oikeushenkilö, sen täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen sekä tallelokeron yksilöintitieto ja vuokra-ajan pituus. Tiedot on annettava sähköisesti. Tulli voi antaa tarkempia määräyksiä siitä, mitä sähköistä menettelyä käyttäen ja millä tavoin varmennettuina tietoja voidaan toimittaa. Laissa edellytetään, että asianajajan asiakasvaratilien yhteyteen on merkittävä nimenomainen tieto siitä, että pankki- tai maksutili on asianajajan asiakasvarojen tili, jota koskee asianajajan salassapitovelvollisuus. Tietoja asiakasvaratileistä ei saa luovuttaa rekisteriin.

Lain 7 §:ssä säädetään Tullin tehtävästä luovuttaa pankki- ja maksutilirekisterin tietoja toimivaltaisille viranomaisille. Tiedot voidaan luovuttaa sen estämättä, mitä luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuoja-asetus, jäljempänä *tietosuoja-asetus*) annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 18 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädetään rekisteröidyn oikeudesta siihen, että rekisterinpitäjä rajoittaa henkilötietojen käsittelyä. Tulli ylläpitää koostavaa sovellusta, jolla 4 ja 6 §:ssä tarkoitettut tiedot luovutetaan siirtämällä ne pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä toimivaltaisille viranomaisille. Tulli on koostavalla sovelluksella käsiteltävien henkilötietojen rekisterinpitäjä. Tulli välittää 3 §:ssä tarkoitettujen viranomaisten 4 ja 6 §:ssä säädettyjä tietoja koskevat tietopyynnöt, joiden osalta on yksilöity käyttötarkoitus, pseudonymisoina luottolaitokselle sekä siirtää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä vastaanotetut tiedot tietopyynnön mukaisesti toimivaltaiselle viranomaiselle koostavalla sovelluksella. Tietopyyntö ja siihen annetun vastauksen sisältö ovat salassa pidettäviä. Koostavalla sovelluksella tapahtuva henkilötietojen käsittely on automaattista. Koostavan sovelluksen kautta luovutettut tiedot on poistettava sovelluksesta välittömästi sen jälkeen, kun tiedot on luovutettu.

Poiketen siitä, mitä tietosuoja-asetuksen 15 artiklassa säädetään rekisteröidyn oikeudesta saada pääsy tietoihin ja henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain (1054/2018) 23 §:ssä rekisteröidyn tarkastusoikeudesta, pääsyä tietoihin tai tarkastusoikeutta ei ole, kun tietoja käsitellään koostavalla sovelluksella. Rekisteröidyn oikeuksien käyttämisestä tietosuojavaltuutetun välityksellä säädetään mainitun lain 29 §:ssä ja tietosuojalain (1050/2018) 34 §:ssä. Oikeuksien käyttämisestä koskeva pyyntö on esitettävä tietosuojavaltuutetulle taikka Tullille noudattaen henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain (650/2019) 35 §:n 2 momenttia. Tullille esitetty pyyntö on toimitettava viipymättä tietosuojavaltuutetulle.

Tullin on ylläpidettävä lokirekisteriä pankki- ja maksutilirekisterin sekä koostavan sovelluksen kautta tapahtuvan pankki- ja maksutilien tiedonhakupöytäkirjan käyttökerroista. Tiedot on kerättävä vähintään oikeusperustasta, jonka nojalla tietoja pyydetään, tiedustelun tai haun päivämäärästä ja kellonajasta, tiedustelussa tai haussa käytettyjen tietojen tyypistä, tiedustelun tai haun tuloksista ja rekisteriä käyttäneen toimivaltaisen viranomaisen nimestä. Viranomaisen on ylläpidettävä samat tiedot sisältävää lokirekisteriä tiedonhakupöytäkirjan käyttökerroista. Lisäksi viranomaisen on pidettävä lokikirjaa, josta käy ilmi tiedonhakupöytäkirjasta tiedustelun tai haun suorittaneen henkilön ja sen määränneen henkilön tunnistetiedot. Toimivaltaisen viranomaisen on lisäksi nimettävä henkilö, joka valvoo tiedonhakupöytäkirjan käyttöä. Tulli rekisterinpitäjänä valvoo pankki- ja maksutilirekisterin käyttöä.

2.2 Viranomaisten oikeus saada saldo- ja tilitapahtumatietoja ja käytänteet tietojen saamiseksi

Poliisi

Poliisilla on poliisilain 4 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan oikeus saada päällystään kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi tarvittavia tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsäädännön estämättä. Poliisilla on sama oikeus saada 6 luvussa tarkoitettussa poliisitutkinnassa tarvittavia tietoja, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii. Kyseisen tiedonsaantioikeus kattaa saldo- ja tilitapahtumatiedot, joita poliisi sille laissa edellä mainittujen tehtäviensä hoitamisessa tarvitsee. Poliisin toimivalta kattaa kaikki rikoslajit. Erityisten henkilötietojen käsittely, joita tilitapahtumatietojen on katsottu olevan, on kuitenkin rajattu henkilötietojen käsittelystä poliisitoimesta annetun lain 2 luvun 15 § 1 momentin mukaisesti välttämättömyysvaatimukseen. Poliisilain perusteella tehdyissä kyselyissä tietosisällöt on lueltu tyhjentävästi ja päätöksen kyseisten tietojen hankkimisesta tekee päällystään kuuluva poliisimies kussakin yksittäistapauksessa erikseen. Tietojen hankinnasta tehdään käytännössä erillinen päätös ja pyyntö.

Poliisi toteuttaa saldo- ja tilitapahtumia koskevan tiedonhankinnan sen sähköisen pankkitiedustelujärjestelmän avulla, joka koostuu neljästä erillisestä järjestelmästä. Tiedustelut tehdään Sappati-järjestelmän kautta, jotka välitetään eteenpäin pankeille toistaiseksi sähköpostitse poliisin turvapostin kautta.

Suojelupoliisi

Suojelupoliisin oikeudesta saada tietoa yksityisiltä tahoilta salassapidon estämättä rikoksen estämiseksi säädetään poliisilain 4 luvun 3 §:n 1 momentissa, jonka mukaan poliisilla on päällystään kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä oikeus saada rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi tarvittavia tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsäädännön estämättä. Säännöksen tarkoittama tiedonsaantioikeus koskee siten muun muassa pankkialaisuuden alaisia ja muita finanssialoitosten asiakassuhteisiin liittyviä tietoja. Suojelupoliisin siviilitiedustelutehtävissä sovellettavasta oikeudesta saada tietoja yksityiseltä säädetään poliisilain 5 a luvun 50 §:ssä. Myös poliisilain 5 a luvun 50 §:ä kattaa nimenomaisen mainintansa perusteella pankkialaisuuden alaiset ja muuhun finanssitoimintaan liittyvät asiakastiedot. Se, sovelletaanko poliisilain 4 luvun 3 §:ssä vai poliisilain 5 a luvun 50 §:ssä tarkoitettua tiedonsaantioikeutta, määräytyy yksinomaan sen perusteella, tarvitaanko tiedot rikoksen estämistä vai siviilitiedustelutehtävän suorittamista varten. Vastaavasti kun muunkin poliisin osalta, päätöksen tietojen pyytämistä tekee päällystään kuuluva poliisimies.

Rahanpesun selvittelykeskus

Rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 4 §:n 1 momentin mukaan Rahanpesun selvittelykeskuksella on oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä sekä ilmoitusvelvollisilta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen ja selvittämisen kannalta välttämättömät tiedot ja asiakirjat maksutta sen estämättä, mitä liikesalaisuutta tai yksilön, yhteisön tai säätiön taloudellisia olosuhteita, taloudellista asemaa tai verotustietoja koskevien tietojen salassapidosta säädetään. Päätöksen salassa pidettävien tietojen hankkimisesta tekee selvittelykeskuksessa työskentelevä päällystään kuuluva poliisimies. Selvittelykeskuksen n. 50 henkilöstä päällystään kuuluu tällä hetkellä 6 henkilöä.

Rahapesun selvittelykeskuksesta annetun lain 4 §:n 2 momentin mukaan Rahapesun selvittelykeskuksella on oikeus saada maksutta yksityiseltä yhteisöltä, säätiöltä ja henkilöltä selvittelykeskuksessa työskentelevän päällystöön kuuluvan poliisimiehen kirjallisesta pyynnöstä rahapesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen ja selvittämisen kannalta välttämättömät tiedot yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toiminnantarkastajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan salassapitovelvollisuuden estämättä.

Rahapesun selvittelykeskus käsittelee ilmoitukset epäilyttävistä liiketoimista ja toimittaa tekemänsä ensivaiheen analyysin ja selvittelyn jälkeen asian toimivaltaiselle viranomaiselle toimenpiteitä kuten esitutkintaa varten. Päätöksen tietojen kyselystä ja tietojen luovuttamisesta tekee rahapesun selvittelykeskuksessa työskentelevä päällystöön kuuluva poliisimies.

Myös rahapesun selvittelykeskuksen saldo- ja tilitapahtumatietoja koskeva tiedonsaanti toteutetaan osana poliisin tietojärjestelmiä.

Rajavartiolaitos

Rajavartiolaitoksella on henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain (639/2019, jäljempänä *Rajavartiolaitoksen henkilötietolaki*) 3 luvun 20 §:n mukaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen pyynnöstä oikeus saada rikoksen ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi tarvittavia tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsäädännön estämättä. Rajavartiolaitoksella on sama oikeus saada rajavartiolain 27 §:ssä tarkoitettua tutkintaa varten tietoja, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii. Rajavartiolaitoksen tiedonsaanti-oikeudet on Rajavartiolaitoksen henkilötietolain kautta rajattu välttämättömiin tietoihin, tietosisällöt on lueteltu tyhjentävästi ja käytännössä päätöksen kyseisten tietojen hankkimisesta teki pidättämiseen oikeutettu virkamies kussakin yksittäistapauksessa erikseen, jolloin myös päätöksentekotasoa on riittävän korkealla. Tietojen hankinnasta tehdään käytännössä erillinen päätös ja pyyntö.

Rajavartiolaitoksen toimivallasta rikostorjunnassa säädetään rikostorjunnassa Rajavartiolaitoksessa annetun lain (108/2018) 2. luvussa. Rajavartiolaitoksen toimivaltuus on rajattu tiettyihin rikosnimikkeisiin, mitkä kytkeytyvät Rajavartiolaitoksen valvonta- ja tarkastustehtäviin. Näin ollen Rajavartiolaitoksen pyynnöt tietojen saamiseen kohdistuvat ainoastaan sen tutkintatoimivallan mukaisiin rikoksiin.

Tulli

Tullilla on verotus- ja verovalvontatehtävissä oikeus pyytää saldo- ja tilitapahtumatietoja suoraan pankeilta ja muilta vastaavilta luottolaitoksilta tullilain (304/2016) 102 §:n 2 momentin nojalla, jonka mukaan henkilön, jolla on hallussaan toisen tulliverotusta tai siitä johtuvaa muutoksenhakua koskevaa asiaa varten tarpeellisia tietoja, on annettava ne Tullille sen kehotuksesta määräajassa. Tilitapahtumatietokyselyt tehdään suoraan pankeille ja ne liittyvät tulliverotuksen oikeellisuuden tarkastamiseen.

Rikostorjunnan osalta Tulli on esitutkintalaissa (805/2011) tarkoitettu esitutkintaviranomainen ja Tulli vastaa tullirikostorjunnasta siten kuin siitä rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa sekä muualla lainsäädännössä säädetään. Tullilla on rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 14 §:n 1 momentin nojalla oikeus saada yksityiseltä tai julkiselta yhteisöltä tai henkilöltä yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen tai hallintoneuvoston jäsentä tai

työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsäädännön estämättä tarvittavat tiedot tullirikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi.

Tilitapahtumatietoja tullirikosten tutkinnassa pyydetään yleensä vakiomuotoisella lomakkeella, johon merkitään kaikki tarpeelliset tiedot pyydetävistä tiedoista ja tutkittavasta rikoksesta. Pankit toimittavat vastauksen salattuna sähköpostina pankkitiedustelussa pyydettyyn sähköposti-osoitteeseen. Satunnaisesti vastaukset tulevat edelleen paperitulosteista skannattuina tiedostoina, mikä vaikeuttaa jatkoanalysointia.

Verohallinto

Verohallinto saa tällä hetkellä pankki- ja maksutilien tietoja verotusmenettelystä annetun lain (jäljempänä *VML*) 19 §:n mukaisen sivullisen tiedonantovelvollisuuden nojalla. Verotusmenettelystä annetun lain 19 § mukaisesti jokaisen on annettava Verohallinnon kehotuksesta nimen, pankkitilin numeron, tilitapahtuman tai muun vastaavan yksilöinnin perusteella tietoja, jotka saattavat olla tarpeen muun verovelvollisen verotusta tai muutoksenhakua koskevan asian käsittelyä varten ja jotka selviävät hänen hallussaan olevista asiakirjoista tai muutoin ovat hänen tiedossaan, jollei hänellä lain mukaan ole oikeutta kieltäytyä todistamasta asiasta. Verotukseen vaikuttavia, taloudellista asemaa koskevia tietoja ei kuitenkaan saa kieltäytyä antamasta. Verohallinto voi *VML* 19 §:n nojalla lähettää pankkeihin ja maksulaitoksiin tilitietoja koskevia kyselyitä. Edellytyksenä on, että tilitiedot saattavat olla tarpeen verotusta koskevan asian käsittelyä varten. Tiedot tulee antaa lain 22 §:n 4 momentin mukaisesti salassapitosäännösten ja muiden tietojen saantia koskevien rajoitusten estämättä. Verohallinto voi myös lainkohdan 5 momentin nojalla määrätä, että tiedot annetaan sähköistä tiedonsiirtomenetelmää käyttäen.

Verohallinnolle ei ole rahanpesulaissa säädetty nimenomaista valvontatehtävää. Verohallinnolla on kuitenkin rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämistä koskevan lain 9 luvun 5 §:n mukainen velvollisuus ottaa toiminnassaan huomioon rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen ja paljastaminen. Verohallinnon on huolenpitovelvoitteen takia kiinnitettävä huomiota verotusta toimittaessa sellaisiin tilanteisiin, joissa jokin asia tai tapahtuma tulisi ilmoittaa rahanpesun selvittelykeskukselle. Huolenpitovelvoitteen toteuttaminen ei ole kuitenkaan peruste saada tilitapahtumatietoja sivulliselta, vaan kyse on aina verotuksellisesta tarpeesta.

Nykytilassa Verohallinto asettaa tiedonantovelvoitteen suoraan pankeille silloin, kun tilitapahtumatiedot ovat verotuksessa tarpeellisia. Tarpeellisuus voi johtua Verohallinnolle ilmoitettujen tietojen oikeellisuuden varmentamisesta tai siitä ettei tarvittava tieto ei aina ole saatavissa asiakkaalta. Tarpeellisuutta arvioidaan aina yksittäisen avoinna olevan valvontatapauksen perusteella. Valvontatapaus määrittää myös sen miltä ajanjaksolta tilitapahtumia kysytään. Käytännössä pankki- ja maksutilitietoja koskevat kyselyt tehdään verotuksen tietojärjestelmässä (*Gentax*). Kyselyn tekemisen edellytyksenä on, että verotusta koskeva asia on vireillä. Työjärjestyksessä on määritelty ne virkailijat, joilla on oikeus tehdä kyselyitä. Kaikki pankkitiedustelut tehdään *Gentax*-järjestelmän kautta. Nykytilassa Verohallinnolla on rajapinta kahteen pankkiin ja muut tilitapahtumatiedustelut tehdään sähköpostimuodossa. Rajapinta on toteutettu yhdessä Finanssiala Ry:n, pankkien ja viranomaisien yhteistyössä laatimien määritysten mukaisesti (vanha sähköinen tilitiedustelu-hanke). Sekä Verohallinnon lähettämät tiedustelut, että pankkien toimittamat vastaukset liikkuvat rajapinnan kautta. Osa vastauksista (tositekopiot, vanhat tilitapahtumat yms.) saapuvat muussa sähköisessä muodossa tai paperilla. Rajapinta ei ole reaaliaikainen, vaan vastaus saadaan seuraavan arkipäivän aamuksi. Rajapinnan yli saadaan sekä tilin omistaja- ja käyttöoikeustieto, että tilitapahtumatiedot.

Ulosottolaitos

Ulosottomiehen tiedonsaantioikeuksia koskevat säännökset löytyvät ulosottokaaresta ja ulosottomenettelyä koskevasta asetuksesta. Ulosottokaaren 3 luvun 64 §:n 1 momentin mukaan sen lisäksi, mitä muussa laissa säädetään, ulosottomiehellä on oikeus salassapitosäännösten estämättä maksutta saada jäljempänä säädettyt tiedot, asiakirjat ja aineistot, jos ne ovat yksittäisessä ulosottoasiassa välttämättömiä täytäntöönpanoa varten. Välttämättömyyden arvioi ulosottomies. Tiedot voidaan antaa teknisen rajapinnan avulla. Valtion varoista voidaan maksaa korvausta rajapinnan perustamisesta ja ylläpidosta aiheutuvista kustannuksista. Ulosottokaaren 3 luvun 66 §:ssä säädetään sivullisen tietojenantovelvollisuudesta. Sivullisen on kysyttäessä ilmoitettava ulosottomiehelle (1 mom.): 1) onko hänellä velalliselle kuuluvaa omaisuutta hallussaan tai muutoin määräysvallassaan ja omaisuuden laatu; 2) onko velallisella häneltä tai hänellä velalliselta saatavia ja saatavien peruste ja määrä sekä saatavia koskevien tilien maksuliike ja velallisella olevat tilin käyttöoikeudet.

Ulosottomiehillä on ulosottokaaren säännösten mukaisesti laajat tiedonsaantioikeudet. Kuitenkin jokainen pankkitiedustelu tai muu velallista koskeva tiedustelu tehdään vastaavan ulosottomiehen harkinnan perusteella, mikäli tieto arvioidaan välttämättömäksi täytäntöönpanon kannalta. Pankkitilitiedoille ulosotolla on kaksi erityyppistä tarvetta: 1) normaaliperinnässä lyhyen aikavälin tiedot riittävät; 2) erityistäytäntöönpanossa tietotarve on useimmiten pidemmältä aikaväliltä.

Uljas-tietojärjestelmässä käsitellään tällä hetkellä ulosottoviranomaisille rajapintojen kautta tulevat pankkitiedustelujen vastaukset ja myös pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä saatavia tietoja tultaisiin käsittelemään tässä samassa järjestelmässä. Tiedustelun voi tehdä ainoastaan velalliselle, jolla on ulosotossa vireillä ulosottoasioita. Tiedustelun voi tehdä vain velallisen vastaava ulosottomies, samaan tiimiin kuuluva ulosottotarkastaja/ulosottoylitarkastaja tai näiden esimies. Edellä mainittujen lisäksi vain erityistäytäntöönpanon virkamiehet näkevät tietojärjestelmään tulneiden pankkitiedusteluvastausten sisällön.

Puolustusvoimat

Puolustusvoimien osalta toimivaltuuksista pankki- ja maksutilitietoihin pääsystä on säädetty sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimista annetun lain sekä sotilastiedustelusta annetun lain mukaan. Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa säädetään Puolustusvoimien rikostorjunnasta, joka käsittää rikosten ennalta estämisen, paljastamisen ja sotilaskurinpitomenettelyyn kuuluvan rikosten selvittämisen. Laissa säädetään lisäksi menettelystä sotilaskurinpitoasiassa, siinä määrättävistä seuraamuksista sekä sotilasoikeudenkäyntimenettelyn aloittamisesta. Puolustusvoimien rikostorjunnan muuttamista koskeva hallituksen esitys (HE 82/2023) on eduskunnan käsiteltävänä.

Puolustusvoimien rikostorjuntaan sovelletaan poliisilain, esitutkintalain ja pakkokeinolain (806/2011) sekä muun lainsäädännön säännöksiä rikosten ennalta estämisestä, paljastamisesta ja selvittämisestä, jollei jäljempänä säädetystä muuta johdu. Pankkitiedustelua on käytetty omaisuus- ja petosrikosten selvittämisessä nojautuen sotilaskurinidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 44 pykälässä säädettyyn oikeuteen. Vuositasolla näitä tiedusteluja tehdään muutamia ja tilitapahtumat kysytään lähes poikkeuksetta.

Sotilastiedustelun tarkoituksena on hankkia ja käsitellä tietoa ylimmän valtiojohdon päätöksenteon tukemiseksi Suomeen kohdistuvasta tai Suomen turvallisuusympäristön kannalta merkityksellisestä sotilaallisesta toiminnasta taikka sellaisesta vieraan valtion toiminnasta tai muusta

sellaisesta toiminnasta, joka vakavasti uhkaa Suomen maanpuolustusta tai vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja. Sotilastiedustelulain 104 §:ssä säädetään, että sotilastiedusteluviranomaisella on oikeus saada yksityiseltä yhteisöltä yritys-, pankki- tai vakuutussalaisuuden estämättä sellaisia tietoja, joiden yksittäistapauksessa voidaan olettaa olevan tarpeen esim. tiedustelun kohteen (henkilö/oikeushenkilö) taloudellisen toiminnan selvittämisessä. Pykälä vastaa tarkoitukseltaan pitkälti poliisilain 4 luvun 3 §:ssä säädettyä toimivaltuutta, mutta tietopyynnön tarkoituksena ei kuitenkaan ole rikoksen estäminen tai selvittäminen vaan se liittyy sotilastiedustelun kohteeseen. Sotilastiedustelulain nojalla tehdään pankkitiedusteluja silloin, kun edellytykset ja tarve on olemassa. Pyynnöissä hyödynnetään poliisin tietojärjestelmää Sapattia, mutta joillekin pankeille lähetetään kirjallinen pankkitiedustelupyyntö.

Finanssivalvonta

Finanssivalvonnasta annetun lain 18 §:ssä säädetään oikeudesta saada tietoja valvottavalta ja muulta finanssimarkkinoilla toimivalta. Valvottavan ja muun finanssimarkkinoilla toimivan on salassapitosäännösten estämättä ilman aiheetonta viivytystä toimitettava Finanssivalvonnalle sen pyytämät tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen Finanssivalvonnalle laissa säädetyn tehtävän hoitamiseksi. Vastaava velvollisuus on sillä, jolla on kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettu määräysvalta valvottavassa tai muussa finanssimarkkinoilla toimivassa tai joka on valvottavan tai muun finanssimarkkinoilla toimivan määräysvallassa. Kyseiset tiedot ovat olleet välttämättömiä silloin, kun niille on ollut tarvetta. Tiedoille on ollut tarvetta muun muassa tutkintapyyntöjen laatimisen sekä virka-avun tarjoamisen yhteydessä.

Finanssivalvonnasta annetun lain 3 §:ssä on säädetty Finanssivalvonnan tehtävistä, jotka ovat muun muassa finanssimarkkinoilla toimivien toiminnan valvominen, rahoitusvälineiden liikkeeseenlaskun ja niillä tapahtuvan kaupankäynnin valvominen. Finanssivalvonta valvoo lisäksi maksajan tiedot -asetuksen noudattamista sen valvottaviksi kuuluvien ilmoitusvelvollisten osalta siltä osin kuin ne lähettävät tai vastaanottavat asetuksessa tarkoitettuja varainsiirtoja. Finanssivalvonta valvoo lisäksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 1–8 ja 8 a kohdassa tarkoitettuja ilmoitusvelvollisia mainitun lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen osalta.

Finanssivalvonnasta annetun lain 50 h §:n nojalla Finanssivalvonta toimii myös markkinoiden väärinkäyttöasetuksen (EU) N:o 596/2014, jäljempänä *MAR 22* artiklassa tarkoitettuna toimivaltaisena viranomaisena. Finanssivalvonnan rikosepäilyihin liittyvät tutkinnat voivat liittyä myös muihinkin kuin markkinoiden väärinkäyttöasetuksen mukaisiin sisäpiirikauppoihin ja markkinoiden manipulointiin (jotka on mainittu Europol-asetuksen liitteessä vakavina rikoksina). Finanssivalvonta valvoo myös esimerkiksi arvopaperimarkkinalain (746/2012) noudattamista. Vastaavaa tarvetta pankki- ja maksutilitietojen saamiseen voi liittyä myös muihin Finanssivalvonnasta annetun lain 3 §:n mukaisia tehtäviä suorittaessa ilmenneisiin rikosepäilyihin.

Tilitapahtumia koskeva tietopyyntö perustuu jo olemassa olevaan epäilyyn ja erikseen tehtävään tietopyyntöön. Finanssivalvonnalla ei ole tilidataa valmiina käytössä, jonka pohjalta olisi mahdollista löytää epäilyttäviä kytköksiä tai tehdä ad hoc tarkistuksia helposti olemassa olevia epäilyjä koskien. Tällä hetkellä on ylipäätään haasteellista selvittää, mistä pankista tilitietoja kysytään, kun ei tiedetä minkä pankkien asiakas henkilö on. Tällä hetkellä Finanssivalvonta tekee pankkitiedusteluja sähköpostilla, sekä omien taikka käytössään olevien järjestelmiensä avulla. Finanssivalvonta käyttää salattua sähköpostiliikennettä finanssilaitosten kanssa käymässään sähköpostiviestinnässä. Finanssivalvonnan omat järjestelmät toteutetaan ja tietoturva arvioi-

daan Euroopan Keskuspankkijärjestelmän tietoturva-vaatimusten mukaisesti. Lisäksi järjestelmiin teetetään ulkopuolisten tekemiä tietoturvatestauksia. Järjestelmissä on myös huomioitu tietosuoja-asetus.

2.3 Johtopäätökset nykytilasta

Viranomaisten oikeudet saada tietoja pankki- ja maksutileistä ja niiden käytöstä sekä muusta varallisuudesta Suomessa perustuvat niitä koskeviin erityislakeihin. Viranomaisilla on nykyisten toimivaltasäännösten avulla mahdollistettu laaja oikeus saada saldo- ja tilitapahtumatietoja tehtäviensä hoitamiseen. Toimivaltasäännösten tarkkarajaisuus sen sijaan vaihtelee viranomaisten välillä riippuen osin myös viranomaisten tehtävistä. Esiselvityshankkeen yhteydessä erityisesti oikeusministeriö kiinnitti huomiota viranomaisten tiedonsaantioikeuksien muotoiluun. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausuntokäytännön huomioiden oikeusministeriö lausui, että hallituksen esityksen valmistelussa on varmistettava, että toimivaltaisilla viranomaisilla on lainsäädännössä riittävän täsmälliset ja tarkkarajaiset tiedonsaantioikeudet pankkien tilitapahtumatietoihin. Tämän arvion seurauksena edellä mainituista viranomaisista Verohallinto on todennut, että sen toimivaltasäännös kaipaa tarkentamista. Tarkemmin asiaa käsitellään luvussa 4.1.1.

Kattavista tiedonsaantioikeuksista huolimatta käytännöt tietojen kyselyyn ovat suurelta osin manuaalisia ja vievät paljon resursseja. Kyselyjä tehdään muun muassa sähköpostitse. Yksittäiset viranomaiset, kuten poliisi, verohallinto ja ulosottolaitos ovat perustaneet sähköisiä rajapintoja joidenkin luottolaitosten kanssa. Järjestely perustuu osapuolten keskinäiseen sopimukseen. Viranomaisilla voi olla siis useita päällekkäisiä järjestelmiä ja tiedonsaannin tapoja käytössään pankki- ja maksutilejä koskevien tietojen saamiseksi. Tämä lisää kustannuksia ja resursseja. Usean järjestelmän käyttö myös mahdollistaa erilaisten tietosuojariskien kasvamisen.

Kaikkien pankki- ja maksutilejä koskevien tietojen -niin tilin asiakastietojen kuin saldo- ja tilitapahtumatietojen saaminen yhdestä järjestelmästä - pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä poistaisi tarpeen rakentaa ja ylläpitää viranomaiskohtaisia rajapintoja pankkeihin ja pankkikohtaisia rajapintoja viranomaisiin. Viranomaisten toiminnan digitalisointi ja viranomaistoiminnan resurssien tarkoituksenmukainen kohdentaminen puoltavat sitä, että ne viranomaiset, joilla on jo voimassa olevan lainsäädännön nojalla toimivaltuuksiensa puitteissa oikeus saada ja käsitellä saldo- ja tilitapahtumatietoja, voisivat saada ne pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta. Näin luotaisiin yksi yhtenäinen järjestelmä, jossa pankkialaisuuden piiriin kuuluvaa tietoa käsiteltäisiin. Myös finanssitoimialalle syntyisi kustannussäästöjä kyselyiden käsittelyn yhdenmukaistamisesta ja kyselyiden kohdentumisesta johtuvasta kyselymäärien vähenemisestä.

Rahanpesulain valvontaviranomaiset kuuluvat voimassaolevan lain mukaiseen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään. Valvontaviranomaisilla on rahanpesulaissa määritelty kattavat tiedonsaantioikeudet valvomiensa ilmoitusvelvollisten suhteen. Ilmoitusvelvollisen on rahanpesulain 7 luvun 2 §:n mukaan salassapitosäännösten estämättä ilman aiheutonta viivytystä toimitettava valvontaviranomaiselle ja asianajajayhdistykselle maksutta sen pyytämät tiedot ja selvitykset, jotka ovat välttämättömiä rahanpesulaissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tai määräyksissä tarkoitetun tehtävän hoitamiseksi. Nämä tiedot voivat sisältää myös tilitapahtumatietoja, mikäli viranomainen niitä edellä mainituissa tehtävässään tarvitsee. Pääsääntöisesti rahanpesulain valvontaviranomaiset saavat tarvitsemansa tiedot suoraan ilmoitusvelvolliselta. Ottaen huomioon tällaisten tapausten vähäisen määrän ja rajapinnan rakentamisesta aiheutuvat kustannukset, rajapintojen rakentamista pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään ei ole nähty ainakaan tällä hetkellä tarpeellisena näiden viranomaisten osalta Finanssivalvontaa lu-kuun ottamatta.

3 Tavoitteet

Ehdotettujen lainmuutosten tavoitteena on mahdollistaa toimivaltaisten viranomaisten saldo- ja tilitapahtumakyselyjen tekeminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta. Keskittämällä kaikki viranomaisten pankkitilejä koskevat kyselyt samaan järjestelmään tavoitellaan kustannussäästöjä, päällekkäisten tietojärjestelmien aiheuttaman työmäärän vähentymistä ja tätä kautta viranomaistyön tehokkuuden kasvamista. Tavoitteena on myös lisätä tilitapahtumakyselyjä koskevien tiedustelujen tietosuojaa- ja turvaa tuomalla kaikki kyselyt samaan sähköiseen tietoturvalliseen järjestelmään, jossa viestinnän molemmat päät on aukottomasti tunnistettu ja tiedon käsittelysäännökset on määritelty yhdenmukaisesti lain tasolla.

Tavoitteena on myös keventää luotto- ja maksulaitosten tilitapahtumakyselyjä koskevaa hallinnollista taakkaa keskittämällä viranomaisen kyselyt yhteen järjestelmään, jossa yhdenmukaisesti tilitapahtumakyselyjen käsittelysääntely kaikkien viranomaisten ja niiden tekemien kyselyjen osalta.

Esityksen tavoitteena on varmistaa, että viranomaisten tekemät tilitapahtumatiedustelut eivät vaaranna perusteettomasti perustuslain 10 §:n mukaista yksityisyyden suojaa. Tämän periaatteen varmistamiseksi tilitapahtumakyselyjen tulee olla yksittäiseen viranomaistehtävään liittyviä, tarkkarajaisia ja viranomaiselle välttämättömiä sen suorittaessa laissa säädettyä tehtäväänsä. Lisäksi on varmistettava, että erityisten henkilötietojen käsittelyssä keskitetyssä järjestelmässä on huomioitu riittävät suojakeinot.

Ehdotetut keinot tavoitteeseen pääsemiseksi selostetaan kohdassa 4.1.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän sisälle muodostettaisiin uusi toiminnallisuus, saldo ja tilitapahtumajärjestelmä, jonka kautta viranomaisilla olisi mahdollisuus tehdä saldo- ja tilitapahtumatietoja koskevia kyselyjä luotto- ja maksulaitoksille sekä muille ehdotetun 1 a §:n mukaisille toimijoille. Esityksessä ei ehdoteta viranomaisille uusia toimivaltuuksia saldo- ja tilitapahtumatietoihin pääsyn osalta, vaan ne viranomaiset, jotka jo nykyisellään saavat saldo- ja tilitapahtumatietoja tehtäviensä hoitamiseksi omien toimivaltapykäliensä mukaisesti, voisivat käyttää saldo- ja tilitapahtumakyselyjen tekemiseen ja vastaanottamiseen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää. Esitettävä muutos muuttaisi vain sitä teknistä tiedon luovuttamistapaa, jolla viranomaiset saisivat saldo- ja tilitapahtumatietoja luotto- ja maksulaitoksilta eikä esitys siten lisäisi viranomaisten toimivaltuuksia saldo- ja tilitapahtumatietoihin pääsyn osalta.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä on tällä hetkellä mahdollista saada ainoastaan tilin asiakkuuteen liittyvät tiedot, kuten tilinhaltijan nimi ja henkilötunnus, tilin IBAN-numero ja tilin avaamispäivä. Saldo- ja tilitapahtumajärjestelmän avulla toimivaltaiset viranomaiset voisivat saada pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä myös saldo- ja tilitapahtumatietoja. Näin toimivaltaisten viranomaisten olisi mahdollista saada saman pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta pankki- ja maksutilien asiakkuuteen liittyvät tiedot ja saldo- ja tilitapahtumatiedot.

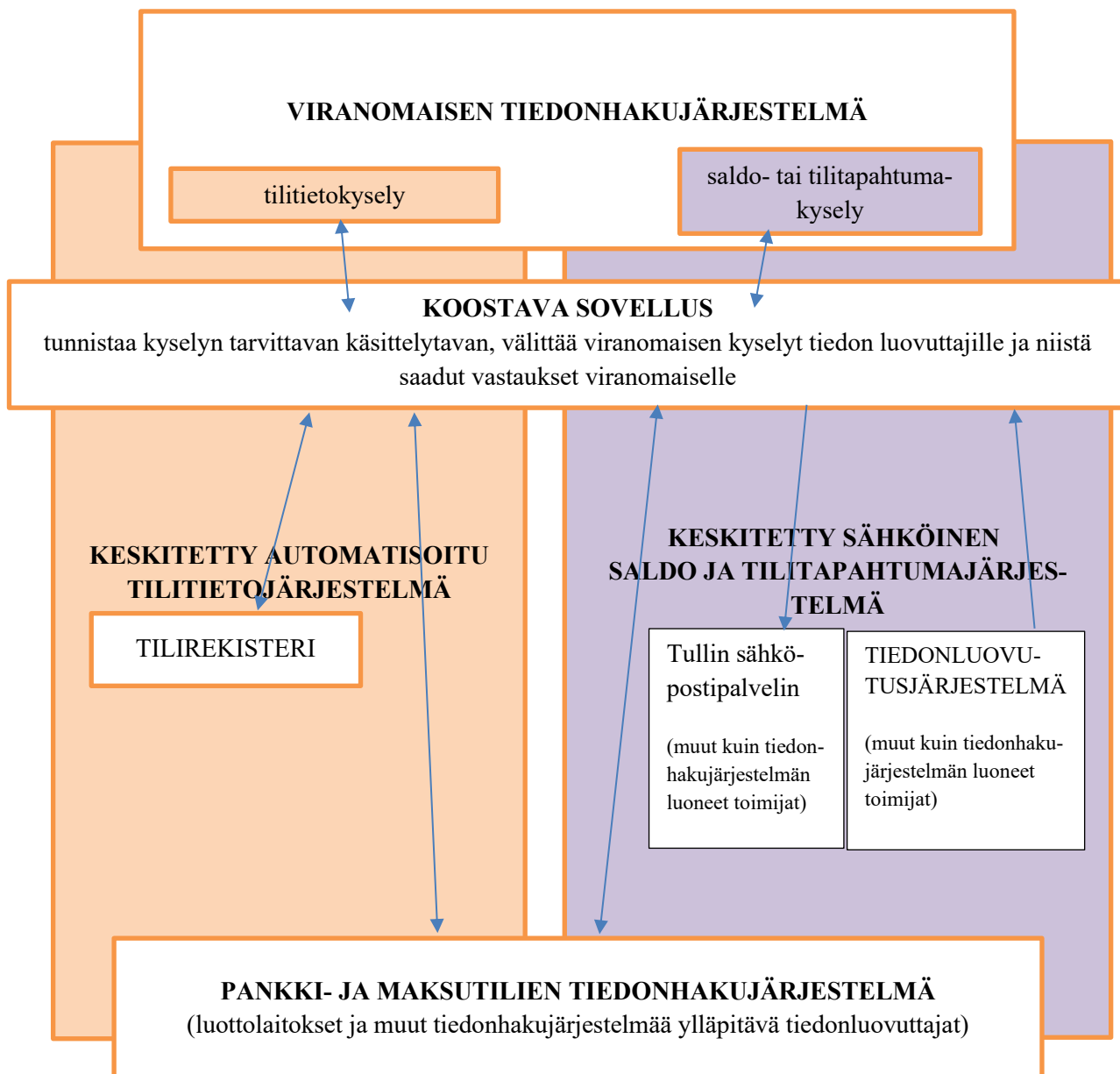
Koska kansallisesti on rakennettu pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä, jolla pankki- ja maksutilejä koskevia tietoja toimitetaan toimivaltaisille viranomaisille, voidaan pitää tarkoituk-

senmukaisena, että myös saldo- ja tilitapahtumien välittämiseen hyödynnetään samaa järjestelmää. Koska saldo- ja tilitapahtumatiedot eroavat tiedon käsittelytavaltaan ja oikeusperustaltaan viidennen rahanpesudirektiivin täytäntöönpantavaksi rakennetusta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän pankkitilirekisteristä ja automatisoidusta tiedonhakujärjestelmästä, esityksessä ehdotetaan, että pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän sisälle rakennetaan erillinen toiminnallisuus saldo- ja tilitapahtumatietojen välittämiseen. Siten pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä tulisi nähdä eräänlaisena kattojärjestelmänä tai teknisenä kehikkona, jonka sisällä olisi voimassaolevan lain mukainen, viidennen rahanpesudirektiivin edellyttämä automatisoitu keskitetty tilitietoja sisältävä järjestelmä, jonka rinnalle tuotaisiin uusi keskitetty sähköinen saldo- ja tilitapahtumatietoja välittävä järjestelmä. Näin ei olisi tarvetta rakentaa uutta keskitettyä tietojärjestelmää saldo- ja tilitapahtumatietojen välittämistä varten tai toimivaltaisten viranomaisten omia kahdenvälisiä tiedonvaihtojärjestelmiä jokaisen luottolaitoksen kanssa.

Sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän kautta tehtävät kyselyt eivät olisi kohdentamattomia massahakuja, vaan tietoa haettaisiin aina yksittäistä, ratkaistavana tai käsiteltävänä olevaa tapausta varten, jota varten tietojen saanti olisi viranomaiselle välttämätöntä. Tarkoitus ei siis ole muodostaa kaikkia asiakkaita ja heidän tilitapahtumiaan sisältävää tietorekisteriä. Viranomaisille ei tule myöskään muodostumaan suoraa pääsyä luotto- ja maksulaitosten asiakastietoihin vaan ainoastaan mahdollisuus tehdä saldo- ja tilitapahtumakyselyjä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla luotto- ja maksulaitoksille. Saldo- ja tilitapahtumakyselyn tekeminen olisi mahdollista vasta kun viranomaisella olisi yksilöinyt sen pankki- ja maksutilin, jonka tietoja se hakee ja sen yksittäisen tietotarpeen, minkä takia kysely tehdään. Mikäli viranomaisella ei olisi sen pyyntöä koskevan tilin IBAN-tietoa, sen tulisi ensin tehdä tilitietokysely pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän automatisoituun tilitietojärjestelmään, jonka jälkeen tilitapahtumatietojen pyytäminen saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä olisi mahdollista.

Viranomaisella erottelisi siten omassa tiedonhakujärjestelmässään olisiko kyse viidennen rahanpesudirektiivin mukaisesta tilitietokyselystä vai erillisestä saldo- ja tilitapahtumakyselystä. Koostava sovellus tunnistaisi eri kyselymuodot ja ohjaisi mainitun kyselytarpeen mukaan viranomaisen kyselyn oikeaan järjestelmään. Toisin sanoen, mikäli kyselymuodosta kävisi ilmi, että kyseessä on viidennen rahanpesudirektiivin mukainen tilitietokysely, toimivaltaisen viranomaisen kysely ohjautuisi Tullin koostavan sovelluksen avulla keskitetyn automatisoidun tilitietojärjestelmän tilirekisteriin tai tiedonhakujärjestelmään. Automatisoidusta järjestelmästä tieto tilin omistajuudesta palautuisi välittömästi Tullin koostavaan sovellukseen toimivaltaiselle viranomaiselle noudettavaksi. Jos taas viranomaisen kysely koskisi yksilöidyn tilin saldo- tai tilitapahtumatietoja, koostava sovellus ohjaisi kyselyn luottolaitoksen tiedonhakujärjestelmän sähköiseen käsittelyyn. Mikäli luotto- tai maksulaitos ei ylläpitäisi tiedonhakujärjestelmää, Tulli toimittaisi kyselyn suojatun sähköpostin avulla tiedon luovuttajalle. Tietoa luovuttava luotto- tai maksulaitos tarkastaisi, että kysely täyttää sille tässä laissa asetetut vaatimukset ja keräisi tarvittavan tiedon sovitusmääräajassa viranomaiselle. Luotto- tai maksulaitoksen luovuttama vastaus ohjautuisi Tullin koostavaan sovellukseen toimivaltaiselle viranomaiselle noudettavaksi. Kyselyn tai vastauksen sisältöä ei tallennettaisi koostavaan sovellukseen vaan tietosisältö vain välitettäisiin sen kautta toimivaltaiselle viranomaiselle. Mikäli pyydettyä tietoa ei olisi haettu viranomaisen järjestelmään määritellyn ajan kuluessa, tietosisältö poistuisi automaattisesti koostavasta sovelluksesta.

Havaintokuva ehdotuksen mukaisesta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä

4.1.1 Toimivaltaiset viranomaiset

Oikeutta saldo- ja tilitapahtumakyselyjen tekemiseen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta esitetään poliisille, suojelupoliisille, rahanpesun selvittelykeskukselle, Rajavartiolaitokselle, Tullille, Verohallinnolle, ulosottolaitokselle, Finanssivalvonnalle ja Puolustusvoimille. Muutoksella ei laajennettaisi viranomaisten toimivaltuuksia saldo- ja tilitapahtumatietoihin pääsyn osalta vaan oikeus käyttää järjestelmää olisi niillä viranomaisilla, jotka ovat tälläkin hetkellä voimassa olevan lainsäädännön nojalla oikeutettuja saamaan saldo- ja tilitapahtumia koskevia tietoja omien lakisääteisten tehtäviensä hoitamiseen. Esitettävä muutos mahdollistaisi ainoastaan saldo- ja tilitapahtumatietojen saamisen keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän avulla.

Koska tilitapahtumatiedot voivat sisältää myös arkaluonteisia henkilötietoja, kuten tietoja uskonnollisen yhdiskunnan jäsenyydestä tai terveydenhuoltopalvelujen käytöstä, viranomaisten tiedonsaantioikeuksien tulee täyttää perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan valtiösääntöoikeudelliset edellytykset. Lisäksi kun kyse on luotto- ja maksulaitosten rekisteritiedoista, joita ollaan hyödyntämässä muuhun kuin niiden alkuperäiseen tarkoitukseen, tulee varmistua, että tiedon saaminen keskitetyn järjestelmän avulla on oikeasuhtaista ja välttämätöntä. Tilitapahtumatietojen käytön tulee myös olla viranomaiselle tosiasiallista ja säännönmukaista ja pääsyn keskitettyyn järjestelmään tämän johdosta perusteltua. Seuraavaksi on arvioitu viranomaisten tiedonsaannin välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta, joiden perusteella oikeutta hyödyntää saldo ja tilitapahtumajärjestelmää voidaan pitää perusteltuna.

Poliisi

Poliisilla on poliisilain 4 luvun 3 §:n mukaan oikeus saada päällystään kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi tarvittavia tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsäädännön estämättä. Poliisilla on sama oikeus saada 6 luvussa tarkoitettussa poliisitutkinnassa tarvittavia tietoja, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii. Näihin tietoihin kuuluvat myös tilin saldo- ja tilitapahtumatiedot.

Poliisin tehtävänä on poliisilain 1 §:n mukaan oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, kansallisen turvallisuuden suojaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi tarvitsee saldo- ja tilitapahtumatietoja erityisesti rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen sekä syyteharkintaan saattamiseen ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseen, rahankeräyslaissa (863/2019) tarkoitettuun rahankeräysten valvontatehtävän suorittamiseen sekä poliisilain 6 luvun mukaiseen poliisitutkintaan. Poliisin tarve tietojen saamiseen kattaa kaikki rikoslajit. Poliisi tekee saldo- ja tilitapahtumatiedusteluja säännönmukaisesti ja merkittävässä määrin, ja tiedot ovat poliisille välttämättömiä, jotta se voi suorittaa edellä mainittuja tehtäviään.

Poliisilain 4 luvun 3 §:n mukainen tiedonsaantioikeus on rajattu tarvittaviin tietoihin. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta saatavien tietojen on kuitenkin oltava välttämättömiä siinä lakisääteisessä tehtävässä, jossa tietoja käsitellään, sillä tilitapahtumatiedot on katsottu erityisesti henkilötiedoiksi. Niin ikään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimesta annetun lain 2 luvun 15 § 1 momentissa on säädetty, että poliisi saa käsitellä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja vain, jos käsittely on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä. Näin ollen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta haettujen ja vastaanotettujen saldo- ja tilita-

pahtumatietojen käsittelyssä poliisin toimesta tiedot tullaan rajaamaan välttämättömiin tietoihin. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta tehtävissä kyselyissä tietosisällöt on lueltu tyhjentävästi ja käytännössä päätöksen kyseisten tietojen hankkimisesta tekee päällystöön kuuluva poliisimies kussakin yksittäistapauksessa erikseen, jolloin myös päätöksentekotaso on riittävän korkealla. Tietojen hankinnasta tehdään käytännössä erillinen päätös ja pyyntö.

Tiedonhakujärjestelmien käyttöä valvotaan osana Poliisihallituksen, poliisilaitosten ja keskusrikospoliisin laillisuusvalvontaa laillisuusvalvontasuunnitelman mukaisesti. Lisäksi poliisi on velvoitettu toimittamaan järjestelmään kohdistuneista laillisuusvalvontatoimenpiteistä ja tietosuojavastaavan tarkastuksesta vuosittaisen raportin Tullille. Laillisuusvalvontaa varten poliisin yksiköt, eli Poliisihallitus ja keskusrikospoliisi voivat pyytää Tullilta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 7 §:n mukaisesti lokitietoja, jotka liittyvät sen oman toiminnan seurantaan ja valvontaan. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käytön laillisuusvalvonta tullaan toteuttamaan muun muassa käyttöoikeushallinnalla, eli jokaisella käyttöoikeutella on oma käyttäjätunnus, jolla kyselijä voidaan yksilöidä. Lisäksi kyselyjä voi tehdä vain sisäasiainhallinnon käytössä olevassa Turvallisuusverkossa (TUVE) olevilla työasemilla, joihin kirjautumiseksi tulee käyttää henkilökohtaista varmennekorttia ja PIN-koodia.

Suojelupoliisi

Suojelupoliisin oikeudesta saada tietoa yksityisiltä tahoilta salassapidon estämättä rikoksen estämiseksi säädetään poliisilain 4 luvun 3 §:n 1 momentissa, jonka mukaan poliisilla on päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä oikeus saada rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi tarvittavia tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsäädännön estämättä. Säännöksen tarkoittama tiedonsaantioikeus koskee siten muun muassa pankkialaisuuden alaisia ja muita finanssilaitosten asiakassuhteisiin liittyviä tietoja. Suojelupoliisin siviilitiedustelutehtävissä sovellettavasta oikeudesta saada tietoja yksityiseltä säädetään poliisilain 5 a luvun 50 §:ssä. Myös poliisilain 5 a luvun 50 §:ä kattava nimenomaisen mainintansa perusteella pankkialaisuuden alaiset ja muuhun finanssitoimintaan liittyvät asiakastiedot. Se, sovelletaanko poliisilain 4 luvun 3 §:ssä vai poliisilain 5 a luvun 50 §:ssä tarkoitettua tiedonsaantioikeutta, määräytyy yksinomaan sen perusteella, tarvitaanko tiedot rikoksen estämiseksi vai siviilitiedustelutehtävän suorittamista varten. Vastaavasti kun muunkin poliisin osalta, päätöksen tietojen pyytämisestä tekee päällystöön kuuluva poliisimies.

Suojelupoliisin tehtävistä säädetään poliisin hallinnosta (110/1992) annetussa laissa. Kyseisen lain 10 §:n mukaan suojelupoliisin tehtävänä on sisäministeriön ohjauksen mukaisesti hankkia tietoa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sekä havaita, estää ja paljastaa sellaisia toimintoja, hankkeita ja rikoksia, jotka voivat uhata valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta. Sen tulee myös ylläpitää ja kehittää yleistä valmiutta yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavan toiminnan havaitsemiseksi ja estämiseksi. Suojelupoliisin tehtävät jakautuvat kahteen osaan. Ensimmäinen suojelupoliisin tehtävänä on estää ja paljastaa rikoslain 12, 13 ja 34 a luvuissa rangaistavaksi säädettyjä rikoksia. 12 luku koskee maanpetosrikoksia, 13 luku valtiopetosrikoksia ja 34 a luku terrorismirikoksia. Siten esimerkiksi terrorismin rahoittamisen estäminen kuuluu suojelupoliisin toimivaltaan. Toiseksi suojelupoliisin tehtävänä on kansallisen turvallisuuden suojaaminen eli siviilitiedustelun suorittaminen. Niistä uhkista, jotka voivat olla siviilitiedustelun kohteena, säädetään poliisilain 5 a luvun 3 §:ssä. Siviilitiedustelun kohteina voi olla muun muassa terrorismi, ulkomainen tiedustelutoiminta, joukkotuhoaseet, yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja uhkaava toiminta ja sellainen vieraan valtion toiminta, joka voi aiheuttaa vahinkoa Suomen tärkeille eduille. Terrorismin rahoittamista koskeva

tiedonhankinta kuuluu näin ollen suojelupoliisin tehtäviin myös sen suorittaessa siviilitiedustelua.

Pankkisalaisuuden alaiset tiedot muodostavat keskeisen tietolähteen suojelupoliisille ennalta esittäessä rikoksia ja suojattaessa kansallista turvallisuutta. Suojelupoliisin toiminnan kannalta on erittäin tärkeää, että se voisi saada tilitapahtumatiedot pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta kaikkien Suojelupoliisille laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseen. Suojelupoliisi on osallistunut poliisin pankkitiedustelujen sähköistämistä koskevaan projektiin. Suunnitellusti suojelupoliisi tulisi tukeutumaan pääosin samoihin ratkaisuihin, kuin muut poliisiyksiköt. Tietojärjestelmien käyttöä suojelupoliisissa valvoo sisäinen laillisuusvalvoja laillisuusvalvontasuunnitelman mukaisesti sekä tietoturveysyksikkö. Suojelupoliisin työntekijöiden suorittamaan henkilötietojen käsittelyyn kohdistetaan järjestelmällisesti lokitietotarkastuksia.

Rahanpesun selvittelykeskus

Rahapesun selvittelykeskuksesta annetun lain 4 §:n 1 momentin mukaan Rahanpesun selvittelykeskuksella on oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä sekä ilmoitusvelvollisilta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen ja selvittämisen kannalta välttämättömät tiedot ja asiakirjat maksutta sen estämättä, mitä liikesalaisuutta tai yksilön, yhteisön tai säätiön taloudellisia olosuhteita, taloudellista asemaa tai verotustietoja koskevien tietojen salassapidosta säädetään. Päätöksen salassa pidettävien tietojen hankkimisesta tekee selvittelykeskuksessa työskentelevä päällystöön kuuluva poliisimies. Selvittelykeskuksen n. 50 henkilöstä päällystöön kuuluu tällä hetkellä 6 henkilöä.

Rahapesun selvittelykeskuksesta annetun lain 4 §:n 2 momentin mukaan Rahanpesun selvittelykeskuksella on oikeus saada maksutta yksityiseltä yhteisöltä, säätiöltä ja henkilöltä selvittelykeskuksessa työskentelevän päällystöön kuuluvan poliisimiehen kirjallisesta pyynnöstä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen ja selvittämisen kannalta välttämättömät tiedot yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toiminnantarkastajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan salassapitovelvollisuuden estämättä.

Rahanpesun selvittelykeskuksen tehtävät on määritelty rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 2 §:ssä. Selvittelykeskuksen tehtäviä ovat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen, paljastaminen ja selvittäminen sekä tutkintaan saattaminen, rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 4 luvun 1 §:ssä tarkoitettujen ilmoitusten vastaanottaminen ja analysointi sekä palautteen antaminen niiden vaikutuksista, yhteistyö viranomaisten kanssa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnassa, yhteistyö ja tietojenvaihto rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä huolehtivien vieraan valtion viranomaisten ja kansainvälisten järjestöjen kanssa ja yhteistyö ilmoitusvelvollisten kanssa. Lisäksi selvittelykeskuksen tehtävänä on tilaston pitäminen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 4 luvun 1 §:ssä tarkoitettujen ilmoitusten ja mainitun luvun 5 §:ssä säädettyjen liiketoimien keskeytysten lukumäärästä, tutkintaan saatettujen epäilyttäviä liiketoimia koskevien ilmoitusten lukumäärästä sekä tehdyistä, vastaanotetuista, evätyistä ja vastatuista tietopyynnöistä. Selvittelykeskuksen tehtäväksi on säädetty myös varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi annetun lain (325/2013) 3 §:n 2 momentissa tarkoitettujen ilmoitusten vastaanotto ja käsittely, mainitun lain 4 §:ssä tarkoitettujen jäädyttämisspäätösten edellytysten selvittäminen ja jäädyttämisspäätöksiä koskevien esitysten tekeminen. Lisäksi tehtäviin kuuluvat operatiivisten ja strategisten analyysien tekeminen koskien rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ja sen rikoksen, jolla rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen kohteena oleva omaisuus

tai rikoshyöty on saatu tai saataisiin, tekotapoja, ilmiöitä, suuntauksia ja menetelmiä. Rahanpesun selvittelykeskukselle saldo- ja tilitapahtumatietojen käyttäminen on välttämätöntä, jotta rahanpesun selvittelykeskus voi suorittaa sille esitetyt edellä mainitut lakisääteiset tehtävänsä.

Rahanpesun selvittelykeskus on vastaanottanut aikaisemmin vuositason useita kymmeniä tuhansia rahanpesuilmoituksia, mutta määrä on viime aikoina merkittävästi noussut. Esimerkiksi vuonna 2023 ilmoituksia vastaanotettiin lähes 350 000 kappaletta. Osa näistä ilmoituksista valitaan esikäsittelyn jälkeen jatkoselvittelyn kohteeksi ja vuodessa avataan noin 1500 selvittelykokonaisuutta. Yhdessä selvittelykokonaisuudessa voi olla osallisena useampia luonnollisia henkilöitä ja yhtiöitä ja niihin liittyy tyypillisesti 1–5 eri rahanpesuilmoitusta. Käytännössä kaikissa näissä selvittelykokonaisuuksissa tehtäisiin useita kyselyitä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän saldo ja tilitapahtumajärjestelmään. Tiedon tarve on siten säännönmukaista ja välttämätöntä.

Kun vastaukset tilitapahtumakyselyihin saadaan yhdenmukaisessa analysoitavassa muodossa, niitä pystytään hyödyntämään tehokkaammin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ja niiden esirikosten torjunnassa sekä rikoshyödyn jäljittämisen ja pois ottamisessa, jotka ovat olennainen osa rikosvastuun toteutumista. Rahanpesun selvittelykeskus toimittaa tekemänsä ensivaiheen analyysin ja selvittelyn jälkeen asian toimivaltaiselle viranomaiselle toimenpiteitä kuten esitutkintaa varten.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käytön laillisuusvalvonta toteutetaan vastaavalla tavalla kuin Rahanpesun selvittelykeskuksen muiden järjestelmien käytön valvonta. Järjestelmien käyttöä valvotaan osana selvittelykeskuksen omaa laillisuusvalvontaa ja keskusrikospoliisin laillisuusvalvontaa. Lisäksi Poliisihallitus ja tietosuojavaltuutettu valvovat rekistereiden käyttöä. Laillisuusvalvontaa varten sen toteuttajat voivat pyytää Tullilta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 7 §:n mukaisesti lokitietoja, jotka liittyvät sen oman toiminnan seurantaan ja valvontaan. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käytön laillisuusvalvonta tullaan toteuttamaan muun muassa käyttöoikeushallinnalla, eli jokaisella käyttöoikeutetulla on oma käyttäjätunnus, jolla kyselijä voidaan yksilöidä. Lisäksi kyselyjä voi tehdä vain sisäasiainhallinnon käytössä olevassa Turvallisuusverkossa (TUVE) olevilla työasemilla, joihin kirjautumiseksi vaaditaan henkilökohtainen toimikortti ja pin-koodi.

Kunkin tiedonluovutuksen osalta tehdään erillispäätökset, joihin haettuja tietoja voi sisältyä. Vastaavalla tavalla kuin tietojen kyselyt, päätöksen tietojen luovuttamisesta edelleen tekee rahanpesun selvittelykeskuksessa työskentelevä päällystään kuuluva poliisimies. Keskusrikospoliisin oikeusyksiköllä sekä tiedusteluosastolla on laillisuusvalvontasuunnitelma, jonka mukaisesti tietojärjestelmien käytön laillisuutta valvotaan. Tästä vastaa erikseen osaston laillisuusvalvoja sekä keskusrikospoliisin yleinen rekistereiden käytön laillisuusvalvonta, sekä tietosuojavaltuutetun toteuttaman rekisteröidyn välillinen tarkastusoikeus rahanpesurekisteriin, jonne myös tehdyt tietopyynnöt ja tiedonluovutukset tallennetaan.

Rajavartiolaitos

Rajavartiolaitoksella on henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain (639/2019, jäljempänä Rajavartiolaitoksen henkilötietolaki) 20 §:n mukaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen pyynnöstä oikeus saada rikoksen ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi tarvittavia tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutussalaisuuden estämättä. Rajavartiolaitoksella on sama oikeus saada rajavartiolain 27 §:ssä tarkoitettua tutkintaa varten tietoja, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii.

Rajavartiolaitoksen tehtävänä on rajavartiolain 3 §:n mukaan rajaturvallisuuden ylläpitäminen. Rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi Rajavartiolaitos on muun muassa toimivaltainen rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen ja syyteharkintaan saattamiseen itsenäisesti tai yhdessä muiden viranomaisten kanssa rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain mukaisesti. Rajavartiolaitoksen toimivallasta rikostorjunnassa säädetään rikostorjunnassa Rajavartiolaitoksessa annetun lain (108/2018) 2. luvussa. Rajavartiolaitoksen toimivaltuus on rajattu tiettyihin rikosnimikkeisiin, mitkä kytkeytyvät Rajavartiolaitoksen valvonta- ja tarkastustehtäviin. Näin ollen Rajavartiolaitoksen pyynnöt tietojen saamiseen kohdistuvat ainoastaan sen tutkinta-toimivallan mukaisiin rikoksiin.

Rajavartiolaitos tekee vuosittain joitakin satoja tiedonsaantipyynnöjä pankeille tai maksulaitoksille, koskien tilien tapahtumatietoja. Pyyntö liittyy pääosin Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan ydintehtäviin, eli laittomaan maahantuloon liittyvään rikollisuuteen. Vuosittain vähäinen määrä pyynnöistä liittyy rahanpesuun liittyvään rikollisuuteen, näiden ollessa kuitenkin selkeästi vähemmistössä. Hankitut pankki- ja tilitapahtumatiedot muodostavat keskeisen osan Rajavartiolaitoksen tutkimien rikosten selvittämisessä ja estämisessä.

Rajavartiolaitoksen tiedonsaanti-oikeudet on Rajavartiolaitoksen henkilötietolain kautta rajoitettu välttämättömiin tietoihin, tietosisällöt on lueteltu riittävän tyhjentävästi ja käytännössä päätöksen kyseisten tietojen hankkimisesta tekisi pidättämiseen oikeutettu virkamies kussakin yksittäistapauksessa erikseen, jolloin myös päätöksentekotaso on riittävän korkealla. Tietojen hankinnasta tehdään käytännössä erillinen päätös ja pyyntö.

Järjestelmien käyttöä valvotaan Rajavartiolaitoksen laillisuusvalvontasuunnitelman mukaisesti. Jokainen hallintoyksikkö toteuttaa itsenäistä valvontaa oman toiminnan osalta, minkä lisäksi Rajavartiolaitoksen esikunta toteuttaa laillisuusvalvontaa koko Rajavartiolaitoksen osalta. Lisäksi Rajavartiolaitos on veloitettu toimittamaan järjestelmään kohdistuneista laillisuusvalvontatoimenpiteistä ja tietosuojavastaavan tarkastuksesta vuosittaisen raportin Tullille. Laillisuusvalvontaa varten Rajavartiolaitos voi pyytää Tullilta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 7 §:n mukaisesti lokitietoja, jotka liittyvät sen oman toiminnan seurantaan ja valvontaan. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käytön laillisuusvalvonta tullaan toteuttamaan muun muassa käyttöoikeushallinnalla, eli jokaisella käyttöoikeutetulla on oma käyttäjätunnus, jolla kyselijä voidaan yksilöidä. Lisäksi kyselyjä voi tehdä vain sisäasiainhallinnon käytössä olevassa Turvallisuusverkossa (TUVE) olevilla työasemilla, joihin kirjautumiseksi vaaditaan henkilökohtainen toimikortti ja pin-koodi.

Tulli

Tullin tehtävänä on Tullin hallinnosta annetun lain (960/2012) 2 §:n 1 momentin mukaan huolehtia tulliselvityksestä ja -verotuksesta, maahan tuotavien ja maasta vietävien tavaroiden ja ulkomaanliikenteen tullivalvonnasta, tullirikosten estämisestä ja paljastamisesta sekä muista tullitoimenpiteistä ja sen mukaan kuin erikseen säädetään toimittaa valmisteverotusta, arvonlisäverotusta ja muuta verotusta, suorittaa verovalvontaa ja tullirikosten esitutkintaa.

Tulli kantaa EU:n ulkopuolelta saapuvista tavaroista tulliveron sekä muut tullin kaltaiset verot ja maksut. Kyse on siis niin sanotuista EU:n perinteisistä omista varoista, jotka jäsenmaiden tulliviranomaiset kantavat ja tilittävät sitten EU:lle. Tulli kantaa tavaroiden maahantuonnin yhteydessä myös maahantuonnin arvonlisäveron yksityisiltä maahantuojilta sekä valmisteverot esimerkiksi silloin, kun tullivelka syntyy tuontisäännösten noudattamatta jättämisestä.

Tullilla on verotus- ja verovalvontatehtävissä oikeus pyytää tilitapahtumatietoja suoraan pankeilta ja muilta vastaavilta luottolaitoksilta tullilain (304/2016) 102 §:n 2 momentin nojalla, jonka mukaan henkilön, jolla on hallussaan toisen tulliverotusta tai siitä johtuvaa muutoksenhakua koskevaa asiaa varten tarpeellisia tietoja, on annettava ne Tullille sen kehotuksesta määräajassa. Tilitapahtumatietokyselyt tehdään suoraan pankeille ja määrät vaihtelevat tarkastuksen laajuuden ja riskin juttujen laadun mukaan. Tilitapahtumakyselyt liittyvät tulliverotuksen oikeellisuuden tarkastamiseen ja tilitapahtumat pyydetään yleensä koko tarkastusajanjaksolta tai tietyltä osalta siitä. Tilitapahtumakyselyissä saaduista tiliotteista pyritään selvittämään esimerkiksi kauppaa arvon oikeellisuus eli tavarasta tosiasiallisesti maksettu hinta sekä maksajan ja maksunsaajan tiedot. Lisäksi tilitietokyselyillä voidaan pyrkiä selvittämään yrityksen muita tilejä, joissa voi olla tilitapahtumia niin sanotuista piilokaupoista. Tilitapahtumien avulla voidaan myös vertailla kirjanpidon sekä tulli-ilmoitusten oikeellisuutta. Tilitapahtumia/maksutietoja seuraamalla pyritään turvaamaan EU:n omia varoja. Nykyisen, erityisesti Venäjän pakotteisiin liittyvän vientivalvonnan osalta on tilitapahtumien avulla mahdollista todentaa myös mm. pakotteiden kiertoyrityksiä, kun tarkastetaan mistä/keneltä tavaraan liittyvät maksut tulevat vs. viennin määränpää.

Verotuspäätöksiä laadittaessa tilitieto- ja tapahtumakyselyitä tehdään vähemmän, sillä Tullin verovalvonnasta vastaava yritystarkastus yleensä tekee tarvittavat selvitykset ennen kuin asia siirretään Tullin verotustoiminnoille esimerkiksi jälkikantopäätösten laatimista varten. Tilitietojen pyytäminen pankeilta voi olla kuitenkin tarpeellista myös esimerkiksi silloin, kun käsitellään verotukseen liittyvää muutoshakemusta, kuten esimerkiksi oikaisuvaatimusta. Tällöin voi olla tarpeellista tarkistaa esimerkiksi tavaroista tosiasiallisesti maksettu kauppahinta tilitapahtumatietojen perusteella. Tullin verotustoiminnoilla on merkittävä rooli varojen takaisin hankkimisessa erityisesti EU:n perinteisten omien varojen osalta. Tullin verotustoiminnot myös turvaavat unionin taloudellisia etuja.

Rikostorjunnan osalta Tulli on esitutkintalaissa (805/2011) tarkoitettu esitutkintaviranomainen ja Tulli vastaa tullirikostorjunnasta siten kuin siitä rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) sekä muualla lainsäädännössä säädetään. Tullirikos on määritelty rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 1 luvun 2 §:n 1 kohdassa.

Tullirikoksella tarkoitetaan:

- a) rikosta, jolla rikotaan sellaista tullilain tai muun lain säännöstä, jonka noudattamisen valvonta tai täytäntöönpano on Tullin tehtävänä;
- b) tullimieheen kohdistuvaa rikoslain (39/1889) 16 luvun 3 §:ssä tarkoitettua haitantekoa virkamiehelle sekä 4 b §:ssä tarkoitettua niskoittelua tullimestä vastaan;
- c) rikoslain 46 luvun 6 ja 6 a §:ssä tarkoitettua laitonta tuontitavaraan ryhtymistä;
- d) sellaista rikosta, johon sisältyy omaisuuden maahantuontia, maastavientiä tai Suomen kautta kuljettamista.

Tullilla on rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 14 §:n 1 momentin nojalla oikeus saada yksityiseltä tai julkiselta yhteisöltä tai henkilöltä yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen tai hallintoneuvoston jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsäädännön estämättä tarvittavat tiedot tullirikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi.

Tullin tutkinnan toimintayksikkö tutkii muun muassa huumausainerikoksia, lääkerikoksia, veropetoksia, salakuljetusrikoksia, säännöstelyrikoksia sekä muita maahantuonnin, viennin ja kauttakuljetuksen yhteydessä tehtyjä rikoksia. Veropetosrikokset voivat liittyä valmisteverotukseen, arvonlisäverotukseen tai EU:n taloudellisia intressejä vahingoittaviin rikoksiin kuten esimerkiksi tullien tai polkumyynitullien välttämiseen. Tullin rikostorjunta-tehtävien suorittamisessa tilitapahtumatiedoilla on usein keskeinen merkitys. Tullirikosten motiivina on lähes poikkeuksetta taloudellisen hyödyn saaminen. Tilitapahtumakyselyt ovat olen-nainen osa rikoksen selvittämistä ja kyselyitä tehdään lähes jokaisessa esitutkinnassa. Tilitapahtumat ovat usein näytön kannalta oleellisia kohdennettaessa rikosvastuuta ja etsittäessä osallisia epäiltyyn rikokseen kuten laittomien tuotteiden ostajia tai selvittäessä henkilön yleistä varallisuutta, tuloja ja menoja ym. Myös tullirikoksen estämisessä ja paljastamisessa tilitapahtuma-tiedoilla voi joissakin tapauksissa olla keskeinen merkitys. Tulli pyytää pääsääntöisesti ensimmäisissä luonnolliseen tai oikeushenkilöön kohdistuvissa kyselyissä tilitapahtumatietoja. Jatko-kyselyissä tai erillisissä täsmällisemmissä kyselyissä saattaa olla riittävää, että saadaan vastaus yhteen asiaan esimerkiksi tilin- tai kortin omistajaan.

Tilitapahtumatietoja tullirikosten tutkinnassa pyydetään yleensä vakiomuotoisella lomakkeella, johon merkitään kaikki tarpeelliset tiedot pyydettävistä tiedoista ja tutkittavasta rikoksesta. Panakit toimittavat vastauksen salattuna sähköpostina pankkitiedustelussa pyydettyyn sähköposti-osoitteeseen. Satunnaisesti vastaukset tulevat edelleen paperitulosteista skannattuina tiedostoina, mikä vaikeuttaa jatkoanalysointia. Tulli on tehnyt luotto- ja maksulaitoksiin tullirikosten tutkinnan yhteydessä vuosina 2017 ja 2018 noin 24 000 tilitapahtumatietokyselyä vuodessa. Tullin tutkinnan kyselymäärät ovat säilyneet ennallaan, eikä tällä hetkellä ole tiedossa mitään seikkaa, jonka perusteella pitäisi arvioida, että kyselyt olisivat olennaisesti vähenemässä tai lisääntymässä. Tilitapahtumatietokyselyitä tehdään myös analyysi- ja tiedustelu –toimintayksikössä vuositasolla muutamia kymmeniä tullirikosten estämiseksi ja paljastamiseksi.

Tilitapahtumatietokyselyt tehdään suoraan pankeille ja määrät vaihtelevat tarkastettavien juttujen laadun mukaan. Tilitapahtumakyselyt liittyvät tulliverotuksen oikeellisuuden tarkastamiseen ja tilitapahtumat pyydetään yleensä koko tarkastusajanjaksolta tai tietyltä osalta siitä. Tilitapahtumakyselyissä saaduista tilioitteista pyritään selvittämään esimerkiksi tullausarvon oikeellisuus eli tavarasta tosiasiallisesti maksettu hinta sekä maksajan ja maksunsaajan tiedot. Lisäksi tilitietokyselyillä voidaan pyrkiä selvittämään yrityksen muita tilejä, joissa voi olla tilitapahtumia niin sanotuista piilokaupoista. Tilitapahtumien avulla voidaan myös vertailla kirjanpidon sekä tulli-ilmoitusten oikeellisuutta. Tilitapahtumatietojen saanti on erittäin tärkeä verotarkastuksissa.

Verotuspäätöksiä laadittaessa tilitieto- ja tapahtumakyselyitä tehdään vähemmän, sillä Tullin verovalvonnasta vastaava yritystarkastus yleensä tekee tarvittavat selvitykset ennen kuin asia siirretään Tullin verotustoiminnoille esimerkiksi jälkikantopäätösten laatimista varten. Tilitietojen pyytäminen pankeilta voi olla kuitenkin tarpeellista myös esimerkiksi silloin, kun käsitellään verotukseen liittyvää muutoshakemusta, kuten esimerkiksi oikaisuvaatimusta. Tällöin voi olla tarpeellista tarkistaa esimerkiksi tavaroista tosiasiallisesti maksettu kauppahinta tilitapahtumatietojen perusteella. Tullin verotustoiminnoilla on merkittävä rooli varojen takaisin hankkimisessa erityisesti EU:n perinteisten omien varojen osalta. Tullin verotustoiminnot myös turvaavat unionin taloudellisia etuja. Rikostorjunnan osalta Tulli on esitutkintalaissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen ja Tulli vastaa tullirikostorjunnasta siten kuin siitä rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa sekä muualla lainsäädännössä säädetään. Myös rikostorjunnan osalta tilitapahtumilla on keskeinen merkitys. Tullirikoksien motiivi on lähes poikkeuksetta taloudellisen hyödyn saaminen. Tilitapahtumakyselyt ovat olennainen osa rikoksen selvittämistä ja kyselyitä tehdään lähes joka kerta. Tilitapahtumilla pyritään kohdentamaan rikosvastuuta, etsimään osalliset epäiltyyn rikokseen, sekä myös selvittämään rikosshyötyä ja henkilöiden (myös oikeushenkilöt)

varallisuutta. Rikoshyödyn jäljittämistä tehdään esitutkintaan liittyen myös mm. vahingonkorvauksen turvaamiseksi. Tulli pyytää pääsääntöisesti ensimmäisissä luonnolliseen tai oikeushenkilöön kohdistuvissa kyselyissä tilitapahtumatietoja. Jatkokyselyissä tai erillisissä täsmällisemmissä kyselyissä saattaa olla riittävää, että saadaan vastaus yhteen asiaan esimerkiksi tilin- tai kortin omistajaan. Tilitapahtumat ovat usein näytön kannalta oleellisia etsittäessä laittomien tuotteiden ostajia tai selvittäessä henkilön yleistä varallisuutta, kuten tuloja ja menoja.

Tulli valvoo rekisterien käyttöä ja henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuutta sisäisellä laillisuusvalvonnalla. Tullin valvontaosastolla laaditaan vuosittain laillisuustarkastussuunnitelma, johon otetaan erityyppisiä tarkastuskohteita. Tarkastusten kohteena voi olla esimerkiksi Tullin rekisterien käytön tai tilitietokyselyiden lainmukaisuuden valvonta. Tarkastuksissa kiinnitetään aina erityistä huomiota henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuuteen. Tämän lisäksi Tullissa tehdään myös niin sanottuja ad hoc -tarkastuksia, joissa impulssi tarkastukseen tulee jostain ulkoisesta tekijästä tai tapahtumasta. Vuotuisen laillisuusvalvontasuunnitelman tarkastustuloksista laaditaan loppuraportti ja tulokset esitellään Tullin valvontaosaston johdolle. Jos tarkastuksissa havaitaan epäkohtia, niihin laaditaan toimenpidesuosituksen ja asiassa ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin. Loppuraportti toimitetaan erikseen pyydettyä tiedoksi myös eduskunnan oikeusasiamiehelle.

Tulli koordinoi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää koskevaa laillisuusvalvontaa (voimassa olevan lain osalta). Tulli on laatinut ohjeen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä koskevasta laillisuusvalvonnasta, joka koskee myös laissa säädettyjä toimivaltaisia viranomaisia. Ohjeessa on huomioitu Tullin sekä toimivaltaisten viranomaisten roolit laillisuusvalvonnassa. Tulli toimii pankki- ja maksutilirekisterin sekä koostavan sovelluksen (käsiteltävien henkilötietojen osalta) rekisterinpitäjänä. Tullin rekisterinpitäjän osoitusvelvollisuuden täyttäminen edellyttää pankki- ja maksutilienvalvontajärjestelmän käyttöön suoritettavaa laillisuusvalvontaa eli myös viranomaisten rooli laillisuusvalvonnassa on keskeinen. Tulli laatii vuosittain toimintaraportin tietosuojavaltuutetulle. Raporttiin liitetään toimivaltaisten viranomaisten Tullille toimittamat yleisluonteiset raportit järjestelmän käyttöön kohdistuneista laillisuusvalvontatoimenpiteistä.

Verohallinto

Verohallinnon verohallintolain (503/2010) 2 §:ssä säädettyinä tehtävänä on verotuksen toimitaminen, verovalvonta, verojen ja maksujen kanto, perintä ja tilitys sekä veronsaajien oikeudenvalvonta. Tarve käsitellä tilitapahtumatietoja perustuu aina edellä mainittuihin Verohallinnon lakisääteisiin tehtäviin. Verohallinnossa tili- ja tilitapahtumatietoihin liittyvä tiedonantovelvollisuus on toteutettu verotusmenettelyä koskevan sääntelyn nojalla.

Verohallinto saa tällä hetkellä pankki- ja maksutilien tietoja verotusmenettelystä annetun lain 19 §:n mukaisen sivullisen tiedonantovelvollisuuden nojalla. Verotusmenettelystä annetun lain 19 § mukaisesti jokaisen on annettava Verohallinnon kehotuksesta nimen, pankkitilin numeron, tilitapahtuman tai muun vastaavan yksilöinnin perusteella tietoja, jotka saattavat olla tarpeen muun verovelvollisen verotusta tai muutoksenhakua koskevan asian käsittelyä varten ja jotka selviävät hänen hallussaan olevista asiakirjoista tai muutoin ovat hänen tiedossaan, jollei hänellä lain mukaan ole oikeutta kieltäytyä todistamasta asiasta. Verotukseen vaikuttavia, taloudellista asemaa koskevia tietoja ei kuitenkaan saa kieltäytyä antamasta. Verohallinto voi VML 19 §:n nojalla lähettää pankkeihin ja maksulaitoksiin tilitietoja koskevia kyselyitä. Edellytyksenä on, että tilitiedot saattavat olla tarpeen verotusta koskevan asian käsittelyä varten. Tiedot tulee antaa lain 22 §:n 4 momentin mukaisesti salassapitosäännösten ja muiden tietojen saantia koskevien

rajoitusten estämättä. Verohallinto voi myös lainkohdan 5 momentin nojalla määrätä, että tiedot annetaan sähköistä tiedonsiirtomenetelmää käyttäen.

Verohallinnolle ei ole rahanpesulaissa säädetty nimenomaista valvontatehtävää. Verohallinnolla on kuitenkin rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämistä koskevan lain 9 luvun 5 §:n mukainen velvollisuus ottaa toiminnassaan huomioon rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen ja paljastaminen. Verohallinnon on huolenpitovelvoitteen takia kiinnitettävä huomiota verotusta toimittaessa sellaisiin tilanteisiin, joissa jokin asia tai tapahtuma tulisi ilmoittaa rahanpesun selvittelykeskukselle. Huolenpitovelvoitteen toteuttaminen ei ole kuitenkaan peruste saada tilitapahtumatietoja sivulliselta, vaan kyse on aina verotuksellisesta tarpeesta.

Tilitapahtumatiedon tarpeellisuus arvioidaan ja harkitaan Verohallinnossa aina tapauskohtaisesti virkavastuulla eli tietoja ei kysytä VML 19 §:n perusteella massaluonteisesti tai automaatiomenettelyllä. VML 19 §:n mukainen menettely on erotettava VML 21 §:n mukaisesta vertailutietotarkastuksesta, jossa tietoja on mahdollisuus kerätä siten, ettei jokaista henkilöä tai yhteisöä ole yksilöity. PMJ-järjestelmää ei käytetä VML 21 §:n soveltamistilanteissa. Kyselyitä ei tehdä myöskään automaatiossa, sillä VML 19 §:n mukaisen velvoitteen asettaminen vaatii oikeudellista harkintaa, joka tehdään virkailijan toimesta. Verotusmenettelystä annetun lain 26.5 §:n mukaisesti verotus toimitetaan verovelvollisen ilmoituksen, sivulliselta tiedonantovelvolliselta saatujen tietojen ja asiassa saadun muun selvityksen perusteella. Verohallinnolla on oikeus saada ja käsitellä verotusmenettelystä annetun lain 19 §:n nojalla saatuja tietoja myös sen varmistamiseksi, että verovelvollinen on ilmoittanut tiedot verotuksessa oikein eikä tiedon käsittelyn edellytyksenä ole verojen välttämistä koskevan asian selvittäminen.

Kuitenkin erityisesti harmaan talouden torjunnassa tilitapahtumatiedoilla on suuri merkitys selvittäessä veropetoksia, jotka usein ovat nivoutuneet muihin talousrikoksiin. Verohallinnon harmaan talouden torjuntaan erikoistuneella henkilöstöllä sekä kaikilla verotarkastajilla on kyvykkyys havaita verovalvonnan yhteydessä myös muita talousrikoksia, kuten korruptiota, rahanpesua, pakotteiden kiertämistä tai sosiaaliturvien väärinkäytöksiä. Näistä havainnoista annetaan tiedot valvovalle viranomaiselle. Käytännössä tilitapahtumatietojen käsittely verotuksen toimittamisessa on yksi edellytys sille, että Verohallinto voi tehdä rahanpesulain mukaisen huolenpitovelvoitteen täyttämiseksi tarkoitettuja havaintoja.

Verohallinto tekee tällä hetkellä n. 25.000 tili- ja tilitapahtumatietokyselyä vuodessa koskien luonnollisia henkilöitä ja yhteisöjä. Kyselyjen volyymi on merkittävä, mutta Verohallinto valvoo yli 5 miljoonan luonnollisen henkilön verotusta ja yritysasiakkaidenkin määrä on yli puoli miljoonaa. Verohallinnolla ei ole lähtökohtaisesti tiedossa verovelvollista koskevia pankkiyhteystietoja, joten kysely lähetetään vielä toistaiseksi kaikkiin pankkeihin. Tämä kuluttaa resursseja sekä Verohallinnossa että pankeissa. Verohallinnolla ei ole vielä mahdollisuutta hyödyntää teknisten haasteiden vuoksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää, mutta jatkossa käyttöoikeus pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään tehostaa ja nopeuttaa nykyistä menettelyä, kun turhia tiedusteluita ei enää lähetetä. Verohallinnon osalta valvontajärjestelmän käyttöoikeuden antamisen muutos ei lisännyt tai laajentanut oikeutta saada pankkitiliä koskevia tietoja. Muutos toteutuessaan vähentää kuitenkin hallinnollista taakkaa tehostamalla ja sujuvoittamalla aikaisempaa toimintaa.

Verotusta varten käsitellyt tilitapahtumatiedot ovat Verohallinnossa verotustietoina salassa pidettäviä siten kuin verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain (1346/1999) 1 ja 4 §:ssä säädetään. Näillä tiedoilla tarkoitetaan myös Verohallinnon VML 19 §:n nojalla suoraan pankilta saamia tietoja. Luonnolliseen henkilöön yhdistettävät tiedot ovat myös yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitettuja henkilötietoja. Verohallinnossa tietoja käsitellään Verohallin-

nosta annetun lain 2 §:n mukaisissa tehtävissä. Tietoja käsittelevät virkailijat toimivat virkavastuulla. Rahoitustietodirektiivi edellyttää tietojärjestelmältä muun muassa sellaista lokinpitoa, että tiedonhaun toimivaltaperuste on jälkikäteen luotettavasti selvitettävissä. Verohallinnon toiminnassa tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn lain- ja asianmukaisuuden valvonta on tarkkaa. Tilitapahtumatiedusteluiden tulee aina liittyä nimettyihin toimenpiteisiin ja kaikki käsittely on todettavissa jälkikäteen. Verohallinto valvoo tietojen käsittelyä muun muassa lokitietojen valvontamenettelyillä. Verohallinnossa ei ole toistaiseksi paljastunut tilitapahtumatiedusteluja koskevia väärinkäytöksiä.

Verotusta varten käsitellyt pankki- ja maksutilitiedot suojataan samoilla suojausmenettelyillä kuin muutkin verotustiedot. Verohallinnolla on julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019, jäljempänä tiedonhallintalaki) 4 luvussa ja yleisen tietosuoja-asetuksen 2 jaksossa säädetty velvoitteet huolehtia käsittelemiensä tietojen tietoturvallisuudesta.

Verohallinnossa pankki- ja maksutilitietoja käsittelevät vain ne virkailijat, joiden työtehtäviin tietojen käsittely kuuluu. Tältä osin tietojen käsittelyä ohjataan ja valvotaan käyttövaltuushallinnon periaatteiden mukaisesti (VH/7122/09.09.00/2023). Periaatteissa on kuvattu linjaukset ja periaatteet; käyttövaltuuksien hallinta; valvonta, jäljitettävyyden ja raportointi sekä tietojen säilyttäminen.

Tietojen käsittelyn jälkikäteinen valvonta perustuu Verohallinnon periaateisiin teknisestä valvonnasta ja lokien hallinnasta (VH/7120/09.09.00/2023). Periaatteissa on kuvattu teknisen valvonnan ja lokienhallinnan roolit ja vastuut; turvallisuusperiaatteet, käytännöt ja ohjeistukset; lokitietojen käsittely ja poistaminen; lokienhallinta ja valvonta; tietojen luovutus sekä väärinkäytösten käsittely ja seuraukset.

Nykytilassa Verohallinto asettaa tiedonantovelvoitteen suoraan pankeille silloin, kun tilitapahtumatiedot ovat verotuksessa tarpeellisia. Tarpeellisuus voi johtua Verohallinnolle ilmoitettujen tietojen oikeellisuuden varmentamisesta tai siitä ettei tarvittava tieto ei aina ole saatavissa asiakkaalta. Tarpeellisuutta arvioidaan aina yksittäisen avoinna olevan valvontatapauksen perusteella. Valvontatapaus määrittää myös sen miltä ajanjaksolta tilitapahtumia kysytään. Käytännössä pankki- ja maksutilitietoja koskevat kyselyt tehdään verotuksen tietojärjestelmässä (Gentax). Kyselyn tekemisen edellytyksenä on, että verotusta koskeva asia on vireillä. Työjärjestyksissä on määritelty ne virkailijat, joilla on oikeus tehdä kyselyitä. Kaikki pankkitiedustelut tehdään Gentax-järjestelmän kautta. Nykytilassa Verohallinnolla on rajapinta kahteen pankkiin ja muut tilitapahtumatiedustelut tehdään sähköpostimuodossa. Rajapinta on toteutettu yhdessä Finanssiala Ry:n, pankkien ja viranomaisten yhteistyössä laatimien määräysten mukaisesti (vanha sähköinen tilitiedustelu-hanke). Sekä Verohallinnon lähettämät tiedustelut, että pankkien toimittamat vastaukset liikkuvat rajapinnan kautta. Osa vastauksista (tositekopiot, vanhat tilitapahtumat yms.) saapuvat muussa sähköisessä muodossa tai paperilla. Rajapinta ei ole reaaliaikainen, vaan vastaus saadaan seuraavan arkipäivän aamuksi. Rajapinnan yli saadaan sekä tilinomistaja- ja käyttöoikeustietoa että tilitapahtumatiedot.

Tilitapahtumakyselyn taustalla on olemassa aina joku toimenpide (tarkastus tai valvonta), jonka vuoksi kysely tehdään. Lisäksi henkilö, joka tiedustelun on tehnyt sekä kokonaisuus, johon tiedustelu liittyy, ovat jäljitettävissä. Työjärjestyksissä on määritelty, mitkä roolit voivat kyselyjä tehdä suoraan ja mitkä roolit tarvitsevat mahdollisesti esimiehen/työtä ohjaavan hyväksynnän. Gentax -järjestelmä lokittaa kaiken, ja kyselyt myös liittyvät teknisesti Gentaxissa asiakkaaseen tai toimenpiteeseen.

Verohallinnon virkailija tutkii verovalvonnassa vain ne tilitapahtumat, jotka ovat verotuksen kannalta merkityksellisiä. Merkityksellisyys määrittyy aina tarkastettavana tai valvottavana ole-

van tapauksen perusteella (esim. onko kyse yhtiöstä vai yksityishenkilöstä, yhtiön toimiala tai tarkastettavana oleva verolaji). Valvonnassa arvioidaan tilitapahtumia aina kokonaisuutena. Etukäteen ei voida määrittää, mitkä tapahtumat ovat verotuksessa merkityksellisiä. Virkailijan velvollisuus on jättää verotuksen kannalta merkityksettömät tapahtumat huomioimatta. Verotukseen vaikuttavat tilitapahtumatiedot dokumentoidaan esimerkiksi verotarkastuskertomukselle tai verotuspäätökselle. Asiakkaalla on aina oikeus saada tieto tilitapahtumatiedusteluista, ellei tietojen antaminen vaaranna verovalvonnan yksittäistä toimenpidettä. Näissä tapauksissa tiedot annetaan valvontatoimen päätyttyä.

Verohallinto on lainsäädäntöhankkeen yhteydessä todennut, että sen tietojen saantia koskevaa toimivaltapykälää on syytä tarkentaa, jotta se olisi tarkkarajaisempi ja täsmällisempi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta saatavien saldo- ja tilitapahtumatietojen suhteen. Verohallinnon Verotusmenettelystä annettuun lakiin ehdotetaan siten lisättäväksi uusi tarkkarajaisempi säännös 18 a § Verohallinnon tiedonsaannista.

Ulosottolaitos

Ulosottokaaren 3 luvun 64 §:n 1 momentin mukaan sen lisäksi, mitä muussa laissa säädetään, ulosottomiehellä on oikeus salassapitosäännösten estämättä maksutta saada jäljempänä säädetyt tiedot, asiakirjat ja aineistot, jos ne ovat yksittäisessä ulosottoasiassa välttämättömiä täytäntöönpanoa varten. Välttämättömyyden arvioi ulosottomies. Ulosottokaaren 3 luvun 66 §:ssä säädetään sivullisen tietojenantovelvollisuudesta. Sivullisen on kysyttäessä ilmoitettava ulosottomiehelle muun muassa (1 mom.): 1) onko hänellä velalliselle kuuluvaa omaisuutta hallussaan tai muutoin määräysvallassaan ja omaisuuden laatu; 2) onko velallisella häneltä tai hänellä velalliselta saatavia ja saatavien peruste ja määrä sekä saatavia koskevien tilien maksuliike ja velallisella olevat tilin käyttöoikeudet.

Ulosottomiehillä on ulosottokaaren säännösten mukaisesti laajat tiedonsaantioikeudet. Kuitenkin jokainen pankkitiedustelu tai muu velallista koskeva tiedustelu tehdään vastaavan ulosottomiehen harkinnan perusteella, mikäli tieto arvioidaan välttämättömäksi täytäntöönpanon kannalta. Pankkitilitiedoille ulosotolla on kaksi erityyppistä tarvetta: 1) normaaliperinnässä lyhyen aikavälin tiedot riittävät; 2) erityistäytäntöönpanossa tietotarve on useimmiten pidemmältä aikaväliltä.

Uljas-tietojärjestelmässä käsitellään tällä hetkellä ulosottoviranomaisille rajapintojen kautta tulevat pankkitiedustelujen vastaukset ja myös pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä saatavia tietoja tulitaiisiin käsittelemään samassa järjestelmässä. Tiedustelun voi tehdä ainoastaan velalliselle, jolla on ulosotossa vireillä ulosottoasioita. Tiedustelun voi tehdä vain velallisen vastaava ulosottomies, samaan tiimiin kuuluva ulosottotarkastaja/ulosottoylitarkastaja tai näiden esimies. Edellä mainittujen lisäksi vain erityistäytäntöönpanon virkamiehet näkevät tietojärjestelmään tulleiden pankkitiedusteluvastausten sisällön.

Pääosin laillisuusvalvontaa toteuttaa Ulosottolaitoksen keskushallinnon oikeudellinen yksikkö kanteluiden käsittelyn puitteissa. Lisäksi Ulosottolaitoksessa suoritetaan toiminnan sisäistä laillisuusvalvontaa suunnitelmallisesti. Tällä hetkellä lokitietojen valvonta on pääosin tietosuoja-vastaavan tehtävänä. Myös sisäisessä tarkastuksessa voidaan lokitietoja tarkastaa pistokoemaisesti. Lokitietojen tarkastusprosessia ollaan kehittämässä edelleen tehokkaammaksi.

Ulosottolaitoksessa sovelletaan kaikessa henkilötietojen käsittelyssä tietosuoja-asetusta ja sitä täydentävää kansallista lainsäädäntöä. Ulosottolaitoksessa käsitellään henkilötietoja huolellisesti ja rekisteröidyn oikeudet huomioiden. Henkilötietoja käsitellään ulosottoviranomaisille

kuuluvien lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi. Henkilötietojen käsittely on järjestetty huolellisesti. Tietojärjestelmän kautta tehtävät tiedustelut parantavat tietosuojaa entisestään, kun tiedusteluvastaukset jäävät järjestelmään ja näkyvät sieltä ainoastaan edellä kerrotun mukaisesti määritellyille virkamiehille.

Puolustusvoimat

Puolustusvoimien osalta toimivaltuuksista pankki- ja maksutilitietoihin pääsystä on säädetty sotilaskurinpidoista ja rikostorjunnasta puolustusvoimista annetussa laissa sekä sotilastiedustelusta annetussa laissa. Sotilaskurinpidoista ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa säädetään Puolustusvoimien rikostorjunnasta, joka käsittää rikosten ennalta estämisen, paljastamisen ja sotilaskurinpitoimenettelyyn kuuluvan rikosten selvittämisen. Laissa säädetään lisäksi menettelystä sotilaskurinpitoasiassa, siinä määrättävistä seuraamuksista sekä sotilasoikeudenkäyntimenettelyn aloittamisesta. Puolustusvoimien rikostorjuntaan sovelletaan poliisilain, esitutkintalain ja pakkokeinolain sekä muun lainsäädännön säännöksiä rikosten ennalta estämisestä, paljastamisesta ja selvittämisestä, jollei jäljempänä säädetystä muuta johdu.

Puolustusvoimien osalta tarve saldo- ja tilitapahtumatietoihin perustuu Puolustusvoimien suorittamaan rikostorjuntaan, joka käsittää rikosten ennalta estämisen, paljastamisen ja sotilaskurinpitoimenettelyyn kuuluvan rikosten selvittämisen. Pankkitiedustelua on käytetty omaisuus- ja petosrikosten selvittämisessä nojautuen sotilaskurinpidoista ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 44 pykälässä säädettyyn oikeuteen. Vuositasolla näitä tiedusteluja tehdään muutamia ja tilitapahtumat kysytään lähes poikkeuksetta. Lisäksi Puolustusvoimat suorittaa sotilastiedustelua, jonka tarkoituksena on hankkia ja käsitellä tietoa ylimmän valtiojohdon päätöksenteon tukemiseksi Suomeen kohdistuvasta tai Suomen turvallisuusympäristön kannalta merkityksellisestä sotilaallisesta toiminnasta taikka sellaisesta vieraan valtion toiminnasta tai muusta sellaisesta toiminnasta, joka vakavasti uhkaa Suomen maanpuolustusta tai vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja. Sotilastiedustelulain 104 §:ssä säädetään, että sotilastiedusteluviranomaisella on oikeus saada yksityiseltä yhteisöltä yritys-, pankki- tai vakuutuslainsuuden estämättä sellaisia tietoja, joiden yksittäistapauksessa voidaan olettaa olevan tarpeen esim. tiedustelun kohteen (henkilö/oikeushenkilö) taloudellisen toiminnan selvittämisessä. Pykälä vastaa tarkoitukseltaan pitkälti poliisilain 4 luvun 3 §:ssä säädettyä toimivaltuutta, mutta tietopyynnön tarkoituksena ei kuitenkaan ole rikoksen estäminen tai selvittäminen vaan se liittyy sotilastiedustelun kohteeseen. Sotilastiedustelulain nojalla tehdään pankkitiedusteluja silloin, kun edellytykset ja tarve on olemassa. Saamalla tarvittavat saldo- ja tilitapahtumatiedot keskitetyn järjestelmän kautta parannetaan tiedon turvallista käsittelyä.

Finanssivalvonta

Finanssivalvonnasta annetun lain (878/2008) 3 §:ssä on säädetty Finanssivalvonnan tehtävistä, joita ovat muun muassa finanssimarkkinoilla toimivien toiminnan valvominen, rahoitusvälineiden liikkeeseenlaskun ja niillä tapahtuvan kaupankäynnin valvominen. Finanssivalvonta valvoo lisäksi maksajan tiedot -asetuksen noudattamista sen valvottaviksi kuuluvien ilmoitusvelvollisten osalta siltä osin kuin ne lähettävät tai vastaanottavat asetuksessa tarkoitettuja varainsiirtoja. Finanssivalvonta valvoo lisäksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017) annetun lain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 1–8 ja 8 a kohdassa tarkoitettuja ilmoitusvelvollisia mainitun lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen osalta.

Finanssivalvonnasta annetun lain 50 h §:n nojalla Finanssivalvonta toimii myös MAR 22 artiklassa tarkoitettuna toimivaltaisena viranomaisena. MAR sääntelee markkinoiden väärinkäyttöä eli sisäpiirikauppoja, sisäpiiritiedon laitonta ilmaiseamista, markkinoiden manipulointia ja sisäpiiritiedon julkistamista. Lisäksi MAR asettaa velvoitteita muun muassa liikkeeseenlaskijoiden johtohenkilöille ja heidän lähipiiriinsä kuuluville sekä markkinoiden ylläpitäjille ja sijoituspalveluyrityksille. Finanssivalvonnan yhtenä keskeisenä tehtävänä on valvoa MAR:n säännösten noudattamista. Finanssivalvonta selvittää ja tutkii muun muassa epäilyjä liittyen sisäpiiritiedon väärinkäyttöön ja markkinoiden manipuloitiin. Osana tutkintaa voi olla tarpeellista selvittää tutkinnan kohteena olevien tahojen pankki- ja maksutilitietoja. Näin esimerkiksi tilanteissa, joissa epäillään bulvaanien käyttöä, useampien tahojen toimintaa yhteistyössä (esim. sisäpiiriringit) tai omistuksen piilottamista. Tähän mennessä Finanssivalvonta on pyytänyt näitä tietoja erillisin tietopyynnöin Finanssivalvonnasta annetun lain 18 tai 20 §:n nojalla.

Finanssivalvonnan rikosepäilyihin liittyvät tutkinnat voivat liittyä myös muihinkin kuin markkinoiden väärinkäyttöasetuksen mukaisiin sisäpiirikauppoihin ja markkinoiden manipulointiin (jotka on mainittu Europol-asetuksen liitteessä vakavina rikoksina). Finanssivalvonta valvoo myös esimerkiksi arvopaperimarkkinalain noudattamista. Arvopaperimarkkinalaissa säädetään muun muassa huomattavien ääni- ja omistusosuuksien ilmoittamisesta, julkisista ostotarjouksista ja tarjousvelvollisuudesta. Näiden velvollisuuksien noudattamisen valvomiseksi ja niihin liittyvien mahdollisten rikosepäilyjen tutkimiseksi Finanssivalvonnalla voi olla tarvetta selvittää pankki- ja maksutilitietoja tilanteissa, jossa syntyy epäily esimerkiksi omistuksen piilottamisesta tai bulvaanien käytöstä. Tällöin kyse voi olla rikoslain 51 luvun 5 §:n tarkoittamasta arvopaperimarkkinoita koskevasta tiedottamisrikoksesta. Teot voivat täyttää joissain tilanteissa myös esimerkiksi petoksen tunnusmerkistön. Vastaavaa tarvetta pankki- ja maksutilitietojen saamiseen voi liittyä myös muihin Finanssivalvonnasta annetun lain 3 §:n mukaisia tehtäviä suorittaessa ilmenneisiin rikosepäilyihin.

Finanssivalvonnasta annetun lain 18 §:ssä säädetään oikeudesta saada tietoja valvottavalta ja muulta finanssimarkkinoilla toimivalta. Valvottavan ja muun finanssimarkkinoilla toimivan on salassapitosäännösten estämättä ilman aiheutonta viivytystä toimitettava Finanssivalvonnalle sen pyytämät tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen Finanssivalvonnalle laissa säädetyn tehtävän hoitamiseksi. Vastaava velvollisuus on sillä, jolla on kirjanpitolain 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettu määräysvalta valvottavassa tai muussa finanssimarkkinoilla toimivassa tai joka on valvottavan tai muun finanssimarkkinoilla toimivan määräysvallassa. Kyseiset tiedot ovat olleet välttämättömiä silloin, kun niille on ollut tarvetta. Tiedoille on ollut tarvetta muun muassa tutkintapyyntöjen laatimisen sekä virka-avun tarjoamisen yhteydessä.

Finanssivalvontaan on keväällä 2019 perustettu erillinen rahanpesun estämisen toimisto, jonka tehtävänä on nimenomaisesti rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen valvonta. Organisaatiomuutoksen johdosta Finanssivalvontaan on rekrytoitu uusia virkamiehiä rahanpesun estämisen valvontaan. Virkamiesten valvontatehtävien suorittamisessa pankki- ja maksutilitietojen käyttäminen on keskeisessä asemassa, ja eräissä valvontatehtävissä se on hyvinkin laajamittaista. Valvontatehtävien laadukkaan suorittamisen vuoksi pankki- ja maksutilitietojen käyttäminen onkin tänä päivänä välttämätöntä.

Tilitapahtumia koskeva tietopyyntö perustuu jo olemassa olevaan epäilyyn ja erikseen tehtävään tietopyyntöön. Finanssivalvonnalla ei ole tilidataa valmiina käytössä, jonka pohjalta olisi mahdollista löytää epäilyttäviä kytköksiä tai tehdä ad hoc tarkistuksia helposti olemassa olevia epäilyjä koskien. Tällä hetkellä on ylipäätään haasteellista selvittää, mistä pankista tilitietoja kysytään, kun ei tiedetä minkä pankkien asiakas henkilö on. Tällä hetkellä Finanssivalvonta tekee pankkitiedusteluja sähköpostilla, sekä omien taikka käytössään olevien järjestelmiensä avulla. Finanssivalvonta käyttää salattua sähköpostiliikennettä finanssilaitosten kanssa käymässään

sähköpostiviestinnässä. Finanssivalvonnan omat järjestelmät toteutetaan ja tietoturva arvioidaan Euroopan Keskuspankkijärjestelmän tietoturva vaatimusten mukaisesti. Lisäksi järjestelmiin teetetään ulkopuolisten tekemiä tietoturvatestauksia. Järjestelmissä on myös huomioitu tietosuoja-asetus

Kun tiedusteluun saadaan vastaus, käsitellään sitä tehdyn tiedusteluasiakirjan tavoin Suomen Pankin ja Finanssivalvonnan sisäisen Asiakirjan luokittelu- ja käsittelysäännön mukaisesti. Käsittelysääntö on laadittu julkisuuslain ja tiedonhallintalain pohjalta, ja se sisältää velvoittavaa ohjeistusta asiakirjan käsittelystä, asiakirjojen käsittelytavoista sekä käsittelytapojen vaikutuksesta käsittelyyn.

Pankkitili- ja henkilötietojen käsittelyä koskeva valvonta on toteutettu tällä hetkellä siten, että valvonta jakautuu esimiesten suorittamaan yleiseen valvontaan, sekä jälkikäteiseen laillisuusvalvontaan. Lisäksi asiakirjojen käsittelystä jää lokimerkintä, joka mahdollistaa jälkikäteisen valvonnan. Valvontakeinoja ovat myös työtehtävien mukaisesti määritellyt käyttöoikeudet asiakirjoihin ja työkansioihin. Myös pankki- ja maksutilitietojen valvontajärjestelmästä saatavien tietojen kohdalla Finanssivalvonnan tarkoituksena on menetellä asiakirjojen käsittelyyn sekä sitä koskevan valvonnan osalta edellä kuvatun kaltaisesti

Kaikilla niillä viranomaisilla, joilla on voimassaolevan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 3 §:ssä säädetty oikeus päästä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään ei ole tällä hetkellä välttämätöntä ja tosiasiallista tarvetta hyödyntää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää omien tehtäviensä suorittamiseksi. Heillä ei myöskään ole tosiasiallista tarvetta saada tilitapahtumatietoja pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla. Näitä viranomaisia ovat erityisesti rahanpesun valvontaviranomaiset Finanssivalvontaa lukuun ottamatta. Muut rahanpesulain mukaiset valvontaviranomaiset eli aluehallintovirasto, Patentti- ja rekisterihallitus, Poliisihallituksen arpajaishallinto sekä Suomen asianajajaliitto, eivät ole katsoeet tarpeelliseksi rakentaa omia rajapintojaan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään, koska järjestelmästä voimassaolevan lain mukaan saatavia tietoja ei ole pidetty välttämättöminä rajapinnan rakentamiskustannukset huomioiden. Koska edellä mainituilla rahanpesulain mukaisilla valvojilla on kattavat tiedonsaantioikeudet rahanpesulain mukaisten valvontatehtäviensä hoitamiseksi eivätkä ne tarvitse tilitapahtumatietoja säännöllisesti, valvojat ovat kokeneet nykyisen käytännön saada ne suoraan ilmoitusvelvollisilta riittäviksi. Tämän takia arkaluonteisiakin tietoja sisältävien tilitapahtumien saamista varmuuden vuoksi ei voida pitää riittävänä perusteena keskitettyyn saldo ja tilitapahtumajärjestelmään pääsemiseksi eikä edellä mainituille valvojille siten katsota tarpeelliseksi nykytilanteessa mahdollistaa oikeutta tehdä saldo- ja tilitapahtumakyselyjä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta. Kyseisten viranomaisten mahdollisuutta hyödyntää saldo ja tilitapahtumajärjestelmää tulee kuitenkin arvioida myöhemässä vaiheessa, mikäli valvontaviranomaisten tiedonsaantitarpeet saldo- ja tilitapahtumatiedoista muuttuvat.

4.1.2 Tiedonluovuttajat

Velvoite luovuttaa saldo- ja tilitapahtumatiedot pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta koskisi kaikkia pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään kuuluvia 1 a §:n mukaisia toimijoita. Tiedonluovutuksen käytännöt vaihtelisivat tiedonluovuttajien välillä. Luottolaitokset ja muut 1 a §:n mukaiset toimijat, jotka pitävät yllä voimassaolevan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 4 §:ssä säädettyä pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmää, luovuttaisivat tiedot tiedonhakujärjestelmänsä kautta. Osa maksulaitoksista, sähkörahayhteisöistä ja kryptovarapalvelun tarjoajista on rakentanut pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmän, vaikka niillä olisi ollut velvoite toimittaa voimassaolevan lain mukaiset tiedot

pankki- ja maksutilirekisteriin. Myös näiden toimijoiden tulisi toimittaa saldo- ja tilitapahtumatiiedot tiedonhakujärjestelmiensä kautta. Muut 1 a §:n mukaiset toimijat, jotka toimittavat voimassaolevan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 6 §:n mukaiset tiedot pankki- ja maksutilirekisteriin, toimittaisivat sen sijaan saldo- ja tilitapahtumatiedot Tullin rakentaman tiedonluovutusjärjestelmän kautta. Saldo- ja tilitapahtumia ei siis ehdoteta lisättäväksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 5 §:ssä säädettyyn pankki- ja maksutilirekisteriin vaan tiedonluovutus tapahtuisi samojen menettelysääntöjen mukaisesti yksittäistä kyselyä vastaten tiedonluovuttajan omasta järjestelmästä.

4.2 Ehdotusten EU-oikeudellinen arviointi

Ehdotuksen tavoitteena on viranomaisten tarvitsemien saldo- ja tilitapahtumatiiedojen saamisen sujuvoittaminen. EU ei ole antanut sääntelyä siitä, millä edellytyksillä ja menettelyillä kansalliset toimivaltaiset viranomaiset voivat pyytää tilitapahtumatiiedoja luotto- ja muilta finanssilaitoksilta, eikä ole tiedossa, että tällaista sääntelyä olisi tällä hetkellä valmistelussa.

Keskitettyistä pankkitilirekistereistä tai järjestelmistä säädetään viidennessä rahanpesudirektiivissä ja rahoitustietodirektiivissä, jotka ovat niin sanottuja vähimmäis- eli minimidirektiivejä, jolloin direktiivissä tai sen säännöksessä säädetään Euroopan unionin tasolla noudatettavasta vähimmäistasosta eli minimitasosta. Saattaessaan tämän tyyppisen direktiivin osaksi kansallista lainsäädäntöä jäsenvaltio voi ottaa käyttöön kansallisia lisävaatimuksia tai asettaa korkeampia vaatimuksia kuin direktiivissä asetetaan. Tällaiset kansalliset säännöt eivät kuitenkaan saa olla ristiriidassa sopimus Euroopan unionin toiminnasta (jäljempänä *SEUT-sopimus*) kanssa tai EU-tuomioistuimen vahvistaman, perussopimuksen artikloja tulkitsevan oikeuskäytännön kanssa. On huomattava, että sääntelyn minimiluonnetta ei ole tarkoitus muuttaa kuudennella rahanpesudirektiivillä tai rahoitustietodirektiiviin muutoksella, vaan jäsenvaltiot voisivat edelleen antaa direktiivejä pidemmälle menevää sääntelyä.

Viidennessä rahanpesudirektiivissä säädetään niistä tiedoista, joita jäsenvaltioiden tulee lisätä keskitettyihin pankkitilirekistereihin tai järjestelmiin sekä niitä hyödyntävistä viranomaisista. Tilitapahtumatiiedot eivät kuulu viidennen rahanpesudirektiivin mukaisiin tietoihin, vaan ne voivat olla lisätietoja, joita jäsenvaltiot ovat voineet lisätä järjestelmiinsä viidennen rahanpesudirektiivin 32 a artiklan 4 kohdan nojalla tai joiden luovuttamisesta on voitu muuten kansallisesti säätää. Tähän ei ole tullut muutosta kuudennessa rahanpesudirektiivissä. Voimassaolevan rahoitustietodirektiivin 4 artiklan 2 kohdan mukaan toimivaltaisilla viranomaisilla ei ole rahoitustietodirektiivin nojalla pääsyä niihin lisätietoihin, joita jäsenvaltiot voivat pitää tärkeinä ja viedä keskitettyihin pankkitilirekistereihin viidennen rahanpesudirektiivin 32 a artiklan 4 kohdan nojalla. Tämä ei tarkoita sitä, että rahoitustietodirektiivissä kiellettäisiin lainvalvontaviranomaisten pääsy näihin tietoihin, vaan todetaan, että direktiiviä ei voi käyttää perusteena näihin tietoihin pääsulle. Rahoitustietodirektiivi ei siis sisällä kansallista liikkumavaraa käyttötarkoituksen tai rekisterin kautta saatavien tietojen osalta. Rahanpesudirektiivissä ja rahoitustietodirektiivissä on näin ollen eri tiedonsaajat ja käyttötarkoitukset.

Viidennen rahanpesudirektiivin 32 a artiklan 4 kohdan sallimaa kansallista liikkumavaraa voitaisiin näin haluttaessa hyödyntää. Rahanpesudirektiivin ydin on kuitenkin automatisoidussa välittömässä tiedonsaannissa. Mikäli haluttaisiin hyödyntää rahanpesudirektiivin 32 a artiklassa mainittua liikkumavaraa, kyseessä voisi olla sama automatisoitu keskitetty mekanismi, mutta myös näiden muiden tietojen tulisi olla saatavilla välittömästi ja automatisoidusti, kuten rahanpesudirektiivin 32 a artiklan 1 kohdassa edellytetään. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyyn liittyy riskejä (PeVL 15/2018m PeVL 13/2016). Siten tilitapahtumatiiedot arkaluonteisina henkilötietoina vaativat erilaisen tiedon kä-

sittelytavan muun muussa erilaisten suojaustoimien takia. Käytännössä tämä ei automatisoidussa järjestelmässä ole mahdollista, koska direktiivit edellyttävät, että tieto on oltava saatavilla keskitettyjen automatisoitujen tiedonhakujärjestelmien kautta välittömästi eli heti ilman viivettä. Kansallisesti direktiivit eivät jätä hakujen välittömyyden osalta liikkumavaraa. Siten tilitapahtumatietojen lisääminen keskitettyyn direktiivin mukaiseen välittömään mekanismiin ei olisi valtiosääntöoikeudenoikeuden asettamien salassa pidettävien tietojen luovuttamista koskevien edellytyksien huomioiden mahdollista. Arkaluonteistakin henkilötietoa sisältävien tilitapahtumatietojen käsittelyn tulee mahdollistaa, että myös tiedonluovuttaja voi arvioida pyydetyn tiedon lain mukaisuutta esitetyn tietopyynnön perusteella viranomaisen tekemän arvioinnin lisäksi.

Kansallisista tarpeista johtuen saldo- ja tilitapahtumatietoja olisi tarve välittää myös moniin muihin käyttötarkoituksiin ja laajemmalle joukolle tiedonhyödyntäjiä, kuin mitä rahanpesu- ja rahoitustietodirektiivit mahdollistavat. Koska kansallisesti on rakennettu pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä eli se tekninen kehikko, jolla pankki- ja maksutilien tietoja toimitetaan toimivaltaisille viranomaisille, voidaan pitää tarkoituksenmukaisena, että myös saldo- ja tilitapahtumatietojen välittämiseen hyödynnetään samaa kehikkoa. Koska saldo- ja tilitapahtumatietojen tiedonkäsittely ja tiedon tarve on kuitenkin eritapainen kuin direktiivin mukaisessa automatisoidussa järjestelmässä, esityksessä ehdotetaan, että saman valvontajärjestelmän sisälle toteutetaan erillinen toiminnallisuus saldo- ja tilitapahtumatietojen välittämiseksi. Siten pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä tulisi nähdä eräänlaisena kattojärjestelmänä, jonka sisällä olisi direktiivin mukainen automatisoitu keskitetty tilitietoja sisältävä järjestelmä ja keskitetty sähköinen saldo- ja tilitapahtumatietoja välittävä järjestelmä. Näin ei olisi tarvetta rakentaa uutta keskitettyä tietojärjestelmää saldo- ja tilitapahtumatietojen välittämistä varten tai toimivaltaisten viranomaisten omia kahdenvälisiä rajapintoja jokaisen luotto- ja maksulaitoksen kanssa. Toimivaltaisten viranomaisten olisi mahdollista saada saldo- ja tilitapahtumatiedot saman rajapinnan kautta kuin mitä ne nykyisin saavat tilin omistajuuteen liittyvät perustiedotkin. Viranomaisen erottelisi omassa järjestelmässään olisiko kyse rahanpesudirektiivin mukaisesta pankkitietokyselystä vai erillisestä saldo- ja tilitapahtumakyselystä. Viranomaisella tulisi olla IBAN-numero tai muu yksilöintitunnus, jotta sen olisi mahdollista tehdä kohdennettu saldo- ja tilitapahtumatieustelu koostavan sovelluksen kautta rajatulle aikavälille vain siihen pankkiin, jossa kyseinen tili on. Mikäli viranomaisella ei olisi tätä tietoa, sen tulisi selvittää tarvittavat yksilöintitiedot ensin pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän automatisoidun keskitetyn tilitietojärjestelmän avulla.

Tullin koostava sovellus ohjaisi mainitun kyselytarpeen mukaan viranomaisen kyselyn oikeaa tiedonkäsittelyn reittiä pitkin tiedonluovuttajalle. Toisin sanoen, mikäli kyselymuodosta kävisi ilmi, että kyseessä on viidennen rahanpesudirektiivin mukainen tilitietokysely, toimivaltaisen viranomaisen kysely ohjautuisi Tullin koostavan sovelluksen avulla keskitetyn automatisoidun tilitietojärjestelmän tilirekisteriin tai tiedonhakujärjestelmään. Automatisoidusta järjestelmästä tieto tilin omistajuudesta palautuisi välittömästi Tullin koostavan sovelluksen kautta viranomaisen järjestelmään. Jos taas viranomaisen kysely koskisi yksilöidyn tilin saldo- ja tilitapahtumatietoja, Tullin koostava sovellus ohjaisi kyselyn luottolaitoksen tiedonhakujärjestelmän sähköiseen käsittelyyn tai muille kuin tiedonhakujärjestelmän rakentaneille tiedonluovuttajille suojatun sähköpostin avulla. Tiedon luovuttaja keräisi pyydetyn tiedon sovitussa määräajassa ja vastaus ohjautuisi Tullin koostavaan sovellukseen toimivaltaiselle viranomaiselle noudettavaksi. Tiedonkäsittely sähköisessä järjestelmässä ei olisi siten välitöntä vaan tiedon luovuttajalla olisi mahdollisuus arvioida tiedon luovutuksen edellytyksiä ja tietopyynnön lainmukaisuutta.

Koska saldo- ja tilitapahtumakyselyn käsittelytapa eroaa merkittävästi rahanpesudirektiivin mukaisesta keskitetyn automatisoidun järjestelmän kautta tehdystä tilitietokyselyn käsittelystä, tilitapahtumien kyselymahdollisuuden lisäämisessä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään

ei voida tässä esityksessä ehdotetun käsittelyn mukaisesti soveltaa rahanpesudirektiivin kansallista liikkumavaraa. Näin ollen saldo- ja tilitapahtumatietojen kyselymahdollisuuden lisääminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään olisi kansallisista tarpeista annettavaa sääntelyä, eikä EU-sääntelyä, sillä saldo- ja tilitapahtumatietojen luovuttamisesta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta ei säädetä rahanpesudirektiivissä eikä rahoitustietodirektiivissä, eikä esityksessä katsota, että rahanpesudirektiivin 32 a artiklan 4 kohdan sallima kansallinen liikkumavara soveltuisi saldo- ja tilitapahtumatietojen käsittelyyn.

4.2.1 Arviointi suhteessa EU:n yleiseen tietosuoja-asetukseen

Saldo- ja tilitapahtumatietojen käsittely pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmässä

Euroopan unionin yleinen tietosuoja-asetus suojaa luonnollisten henkilöiden henkilötietojen käsittelyä heidän asuinpaikastaan ja kansalaisuudestaan riippumatta. Tietosuoja-asetuksen 5 artikla määrittää yleiset periaatteet henkilötietojen käsittelylle. Nämä tietosuojaperiaatteet ovat käsittelyn lainmukaisuuden, kohtuullisuuden ja läpinäkyvyyden periaate, käyttötarkoitussidonnaisuuden periaate, tietojen minimoinnin periaate, tietojen täsmällisyyden periaate, tietojen säilytysajan rajoittamisen periaate, tietojen eheyden ja luottamuksellisuuden periaate.

Lainmukaisuuden periaatteen mukaan henkilötietojen käsittelylle tulee olla jokin peruste. Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisesti henkilötietojen käsittely on lainmukaista ainoastaan, jos ja vain siltä osin kuin vähintään yksi artiklassa mainituista edellytyksistä täyttyy. Ehdotuksen mukainen saldo- ja tilitapahtumatietojen käsittelytarkoitus on perusteltua 6 artiklan 1 kohdan c ja e alakohtien mukaan eli se on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi tai yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Esityksessä Tullin lakisääteinen tehtävä koostavan sovelluksen rekisterinpitäjänä ja 17 a ja 17 c §:ssä luettujen toimivaltaisten viranomaisten saldo- ja tilitapahtumatietojen käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Kun tietoa luovuttavat luotto- ja maksulaitokset käsittelevät tietoja pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmässä, henkilötietojen käsittely on tarpeen 6 artiklan c alakohdan mukaisesti rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi.

Asetuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat pitää voimassa tai ottaa käyttöön yksityiskohtaisempia säännöksiä tässä asetuksessa vahvistettujen sääntöjen soveltamisen mukauttamiseksi sellaisessa käsittelyssä, joka tehdään 1 kohdan e alakohdan noudattamiseksi määrittämällä täsmällisemmin tietojenkäsittely- ja muita toimenpiteitä koskevat erityiset vaatimukset, joilla varmistetaan laillinen ja asianmukainen tietojenkäsittely. Lisäksi kyseisen artiklan 3 kohdan mukaan 1 kohdan c ja e alakohdassa tarkoitettujen käsittelyn perustasta on säädettävä joko a) unionin oikeudessa; tai b) rekisterinpitäjään sovellettavassa jäsenvaltion lainsäädännössä. Sääntely voi koskea muun muassa rekisterinpitäjän suorittaman tietojenkäsittelyn lainmukaisuutta; käsiteltävien tietojen tyyppiä; asianomaisia rekisteröityjä, yhteisöjä joille ja tarkoituksia joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa; käyttötarkoitussidonnaisuutta; säilytysaikoja; sekä käsittelytoimia ja –menettelyjä. Unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden.

Ehdotuksessa saldo ja tilitapahtumajärjestelmässä osa toimivaltaisista viranomaisista hyödyntää järjestelmästä saamaansa tietoa rikosten ennalta estämistä, tutkintaa, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia- tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten. Näitä tehtäviä varten saldo- ja tilitapahtumatietoa pyytävien viranomaisten tulee siten omassa sisäisessä

tiedonkäsittelyssään ottaa huomioon rikosasioiden tietosuojadirektiivin (EU 2018/680) soveltamisala (erityisesti sen 15 artiklan 1 kohdan mukaiset rekisteröidyn oikeuksien rajoitusperusteet), koska tietosuoja-asetuksen 2 artiklan mukaan asetusta ei sovelleta henkilötietojen käsitteelyyn, jota toimivaltaiset viranomaiset suorittavat rikosten ennalta estämistä, tutkintaa, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia varten tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten, mukaan lukien yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelua ja tällaisten uhkien ehkäisyä varten. Luovutukseen liittyvän käsittelytoimen on sen sijaan katsottu olevan tietosuoja-asetuksen soveltamisalalla, kun kyse on henkilötietojen luovuttamisesta tietosuoja-asetuksen soveltamisalalta rikosasioiden tietosuojadirektiivin soveltamisalalle. Siten keskitetyn saldo ja tilitapahtumajärjestelmän tiedonkäsittelyyn sovelletaan tietosuoja-asetusta sekä sitä täydentävää ja täsmentävää kansallista lainsäädäntöä eli tietosuojalakia ja henkilötietojen käsittelyä koskevaa erityislainsäädäntöä.

Tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa säädetään erityisiä henkilötietoryhmiä koskevien tietojen käsittelyä. Artiklan 1 kohdan mukaan sellaisten henkilötietojen käsittely, joista ilmenee rotu tai etninen alkuperä, poliittisia mielipiteitä, uskonnollinen tai filosofinen vakaumus tai ammattiliiton jäsenyys sekä geneettisten tai biometrinen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten tai terveyttä koskevien tietojen taikka luonnollisen henkilön seksuaalista käyttäytymistä ja suuntautumista koskevien tietojen käsittely on kiellettyä. Artiklan 2 kohdassa säädetään poikkeuksesta 1 kohdan kieltoon. Artiklan 2 kohdan g alakohdan mukaan 1 kohtaa ei sovelleta, jos käsittely on tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, edellyttäen että se on oikeasuhteinen tavoitteeseen nähden, siinä noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi.

Tietosuoja-asetuksen 23 artiklassa säädetään, että rekisterinpitäjään tai henkilötietojen käsittelemiseen sovellettavassa unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä voidaan lainsäädäntötoimenpiteellä rajoittaa 12—22 artiklassa ja 34 artiklassa sekä 5 artiklassa, siltä osin kuin sen säännökset vastaavat 12—22 artiklassa säädettyjä oikeuksia ja velvollisuuksia, säädettyjen velvollisuuksien ja oikeuksien soveltamisalaa. Artiklassa on asetettu edellytykseksi, että kyseisessä rajoituksessa noudatetaan keskeisiltä osin perusoikeuksia ja -vapauksia ja että se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätön ja oikeasuhteinen toimenpide, jotta voidaan taata esimerkiksi d kohdan mukaan rikosten ennalta estäminen, tutkinta, paljastaminen tai rikoksiin liittyvät syytetoimet taikka rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpano, mukaan lukien yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelu tai tällaisten uhkien ehkäisy. Artiklan e kohdassa edellytykseksi on asetettu muut unionin tai jäsenvaltion yleiseen julkiseen etuun liittyvät tärkeät tavoitteet, erityisesti unionille tai jäsenvaltiolle tärkeä taloudellinen tai rahoituksellinen etu, mukaan lukien rahan, talousarvion ja verotukseen liittyvät asiat sekä kansanterveys ja sosiaaliturva.

Tietosuoja-asetuksen 15 artiklan mukaan rekisteröidyllä on oikeus saada rekisterinpitäjältä vahvistus siitä, että häntä koskevia henkilötietoja käsitellään tai että niitä ei käsitellä, ja jos näitä henkilötietoja käsitellään, rekisteröidyllä on oikeus saada pääsy henkilötietoihin sekä artiklassa tarkemmin yksilöidyt tiedot. Tilitapahtumatietojen lisäämistä koskevassa ehdotuksessa säädetäisiin tietosuoja-asetuksen 23 artiklan mukaisesti poikkeus 15 artiklan soveltamiseen saldo- ja tilitapahtumatietoja koskevan käsittelyn osalta. Mikäli rekisteröidyn oikeuksia ei rajoiteta, kuuluu tälle oikeus saada rekisterinpitäjältä tietoja esimerkiksi siitä, onko luotto- tai maksulaitos luovuttanut tietoja pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta viranomaiselle tai onko viranomainen tehnyt hakuja häntä koskeviin tilitapahtumatietoihin ja mitä tarkoitusta varten. Tämä rajoitus olisi perusteltua koostavan sovelluksen osalta, koska tietoja käsitellään sen avulla automaattisesti eikä Tullilla rekisterinpitäjänä ole oikeutta tietoihin, joita koostavalla sovelluksella käsitellään. Lisäksi rajoitus on tarpeen ja perusteltua luotto- ja maksulaitosten osalta, koska

tietojen käsittelyssä niiden järjestelmissä luotto- ja maksulaitoksilla ei ole mahdollisuutta arvioida sitä, onko toimivaltaisella viranomaisella omassa substanssilaisissa oikeutta tapauskohtaisesti rajoittaa rekisteröidyn 15 artiklan mukaisia oikeuksia. Jos toimivaltaisella viranomaisella on tietosuoja-asetuksen 23 artiklan mukaisen tehtävän tavoite, kuten kansallinen turvallisuus, puolustus, yleinen turvallisuus, rikosten ennalta estäminen, tutkinta, paljastaminen tai rikoksiin liittyvät syytetoimet taikka rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpano, mukaan lukien yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelu tai tällaisten uhkien ehkäisy tai muut unionin tai jäsenvaltion yleiseen julkiseen etuun liittyvät tärkeät tavoitteet, erityisesti unionille tai jäsenvaltiolle tärkeä taloudellinen tai rahoituksellinen etu, mukaan lukien rahaan, talousarvioon ja verotukseen liittyvät asiat sekä kansanterveys ja sosiaaliturva, on mahdollista, että toimivaltaisen viranomaisen substanssilainsäädäntöön on säädetty rekisteröidyn oikeuksille rajoituksia, mikäli viranomaisen tehtävä voisi vaarantua rekisteröidyn pyynnön seurauksena. Jos rekisteröidyn oikeuksia on rajoitettu sisältää säädökset aina oikeuden, jonka nojalla tietosuojavaltuutetulla on kuitenkin oikeus rekisteröidyn pyynnöstä tarkistaa henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuus. Rekisteröidyn oikeuksien käyttämisestä tietosuojavaltuutetun välityksellä säädetään tietosuojalain 34 §:ssä. Tietosuojalain 34 §:n 4 momentin mukaan, jos rekisteröidyillä ei ole oikeutta tutustua hänestä kerättyihin tietoihin, tietosuoja-asetuksen 15 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tietojen on annettava tietosuojavaltuutetulle rekisteröidyn pyynnöstä. Henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain 29 §:n 1 momentin mukaan rekisteröidyillä on oikeus pyytää tietosuojavaltuutettua tarkastamaan henkilötietojen ja niiden käsittelyn lainmukaisuus, jos tämän tai muun lain nojalla rekisteröidyn tarkastusoikeutta on lykätty, rajoitettu tai evätty tai jos rekisterinpitäjä ei hyväksy rekisteröidyn vaatimusta henkilötietojen oikaisemisesta, täydentämisestä, poistamisesta tai niiden käsittelyn rajoittamisesta.

Tietojen käyttötarkoitussidonnaisuus ja tiedonsaannin lainmukaisuus

Tilitapahtumatietojen kyselymahdollisuuden lisäämistä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään tulee arvioida myös tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisen käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen kannalta. Käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen mukaan henkilötiedot on kerättävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla. Jos tietoja käsitellään muuhun kuin alkuperäiseen tarkoitukseen, tietojen toissijaisen käytön on täytettävä tietosuoja-asetuksessa asetetut edellytykset. Koska viranomaisten saldo- ja tilitapahtumatietojen tiedonsaannin tarkoituksia ei sellaisenaan voi pitää luottolaitosten tili ja tilitapahtumatietojen käsittelyn tarkoituksen kanssa yhteensopivina tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdan a) – d) alakohtien perusteella, saldo- ja tilitapahtumatietojen kyselymahdollisuuden lisääminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään perustuu käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeamisen osalta 6 artiklan 4 kohdan johdannossa tarkoitettuihin jäsenvaltion lain säännöksiin viranomaisten tiedonsaantioikeuksista.

Jotta tietoja voidaan käsitellä keskitetyn saldo ja tilitapahtumatietojärjestelmän kautta tulisi tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdan mukaisesti nyt ehdotetun kansallisen lain muodostaa demokraattisessa yhteiskunnassa välttämättömän ja oikeasuhteisen toimenpiteen 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi. Ehdotuksessa toimivaltaisten viranomaisten saldo- ja tilitapahtumatietojen tiedonsaantia koskevat normit ovat jo olemassa, joten siltä osin tietojen saannin välttämättömyys ja oikeasuhtaisuus on jo punnittu 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi. Kyseisessä artiklakohdassa tarkoitettujen tavoitteiden ovat kansallinen turvallisuus, puolustus, yleinen turvallisuus, rikosten ennalta estäminen, tutkinta, paljastaminen tai rikoksiin liittyvät syytetoimet taikka rikosoikeudellisten seuraamusten täytän-

töönpano, mukaan lukien yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojele tai tällaisten uhkien ehkäisy, muut unionin tai jäsenvaltion yleiseen julkiseen etuun liittyvät tärkeät tavoitteet, erityisesti unionille tai jäsenvaltiolle tärkeä taloudellinen tai rahoituksellinen etu, mukaan lukien rahaan, talousarvioon ja verotukseen liittyvät asiat sekä kansanterveys ja sosiaaliturva, oikeudellisen riippumattomuuden ja oikeudellisten menettelyjen suojele, säänneltyä ammattitoimintaa koskevan ammattietiikan rikkomisen torjunta, tutkinta, selvittäminen ja syytteen esittäminen, valvonta-, tarkastus- tai sääntelytehtävä, joka satunnaisestikin liittyy julkisen vallan käyttöön a–e ja g alakohdassa tarkoitetuissa tapauksissa, rekisteröidyn suojele tai muille kuuluvat oikeudet ja vapaudet sekä yksityisoikeudellisten kanteiden täytäntöönpano.

Tässä esityksessä säädetään tietojen saamisesta keskitetyn järjestelmän kautta, jolloin nimenomaan on tarpeen arvioida, onko uusi käsittelytapa edelleenkin välttämätön ja oikeasuhtainen toimenpide edellä mainitun 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi. Keskitetty järjestelmä ja sen käyttö on oikeuskäytännössä katsottu lisäävän korkeaa riskiä rekisteröidyn oikeuksille ja vapauksille, jonka johdosta lain valmistelun yhteydessä tulee arvioida uudelleen sitä, onko toimivaltaisen viranomaisen tiedonsaantioikeudet keskitettyä järjestelmää hyödyntäen edelleen oikeasuhtaiset rekisteröidyn oikeuksiin ja vapauksiin nähden.

Punninnassa onko käsittely välttämätöntä ja oikeasuhtaista, on otettava siten huomioon seuraavat tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdassa säädettyt asiat, jotka koskevat myös rekisterinpitäjää tilanteissa, kun kansallista lainsäädäntöä ei ole ja tietoja pitäisi käsitellä muuhun kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen. Vastaavasti nämä asiat tulisi huomioida välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta punnitessa kansallista lakia säädetäessä. 6 artiklan 4 kohta ovat a) henkilötietojen keruun tarkoitusten ja aiotun myöhemmän käsittelyn tarkoitusten väliset yhteydet, b) henkilötietojen keruun asiayhteys erityisesti rekisteröityjen ja rekisterinpitäjän välisen suhteen osalta, c) henkilötietojen luonne, erityisesti se, käsitelläänkö erityisiä henkilötietojen ryhmiä artikla 9 mukaisesti tai rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyviä henkilötietoja artikla 10 mukaisesti, d) aiotun myöhemmän käsittelyn mahdolliset seuraukset rekisteröidyille ja e) asianmukaisten suoja-toimien, kuten salaamisen tai pseudonymisoinnin, olemassaolo.

Pyydetty tiedot ovat välttämättömiä toimivaltaisen viranomaisen tehtävää varten ja viranomaisella on laissa säädetty oikeus saada tiedot nimenomaista käyttötarkoitusta varten. Siten käyttötarkoitussidonnaisuuden periaate täyttyy. Punnittaessa henkilötietojen keruun asiayhteyttä erityisesti rekisteröityjen ja rekisterinpitäjän välisen suhteen osalta, on huomioitava, että toimivaltaisella viranomaisella on rekisteröityä koskeva asia vireillä, johon toimivaltaisella viranomaisella on laissa säädettyjä toimivaltuuksia tehtävän suorittamiseksi eli oikeus käyttää julkista valtaa rekisteröidyn oikeuksiin ja vapauksiin puuttumiseksi. Nämä toimet on arvioitu välttämättömiksi ja oikeasuhtaiseksi. Kun taas pohditaan henkilötietojen luonnetta ja erityisesti sitä, käsitelläänkö erityisiä henkilötietojen ryhmiä 9 artiklan mukaisesti tai rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyviä henkilötietoja 10 artiklan mukaisesti, on erotettava järjestelmästä saatavat kaksi eri tietosisältöä; saldotiedot ja tilitapahtumatiedot. Kun keskistetyllä järjestelmällä kysytään saldotietoja, järjestelmässä ei silloin käsitellä erityisiä henkilötietoja eikä rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyviä henkilötietoja. Sitä vastoin tilitapahtumatiedot voivat sisältää edellä mainittuja erityisiä-, että rikostuomioihin tai rikkomuksiin liittyviä tietoja esimerkiksi, jos tilitapahtumista ilmenee, että rekisteröity on maksanut sakkoja tai rikemaksuja tai ostanut terveystalvotuksia tai maksanut jäsenmaksuja ammattiliittoihin tai uskonnollisiin yhteisöihin ym. Jotta tilitapahtumatietojen käsittely olisi oikeasuhtaista keskitetyn järjestelmän kautta on otettava huomioon tietosuoja-asetuksen 9 ja 10 artiklan käsittelysäännöt. Tilitapahtumatietoja on mahdollista pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta, jos käsittely koskee jotakin tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan a-j alakohtaa tai tietoja käsitellään 10 artiklan mukaisesti, jos tilitapahtumista ilmenisi henkilötietoja, joista voisi päätellä, että tiedot (kuten sakkojen ja rikemaksujen tilisiirrot) liittyvät henkilön rikostuomioon tai rikkomuksiin.

Kun pohditaan aiotun myöhemmän käsittelyn seurauksia rekisteröidylle, on huomioitava ehdotetun lain 1 b §:ssä säädetty kieltö hyödyntää tietoja myöhempään käsittelyyn, lukuun ottamatta laillisuusvalvonnallisia tarkoituksia lokitietojen osalta. Siten oikeasuhtaisuus myös tämän kriteerin osalta voidaan katsoa täyttyvän. Viimeisimpänä kohtana 6 artiklan 4 kohdan mukaisessa listassa mainitaan asianmukaisten suojatoimien, kuten salaamisen tai pseudonymisoinnin, olemassaolo. Tämän kriteerin osalta oikeasuhtaisuus punnitaan suojatoimien riittävydellä ja arvioidaan pienentävätkö ne riittävällä tasolla rekisteröidyn oikeuksille ja vapauksille koituvaa korkeaa riskiä, joka syntyy siitä, että tietoja käsitellään keskitetyn järjestelmän kautta helposti ja nopeasti ja useita rekisteritietoja yhdistämällä. Näitä keinoja ovat lokitiedot, lainsäädännön tasolla kieltö käsitellä tietoja edelleen muihin tarkoituksiin sekä organisatoriset ja tekniset suojatimet, joita käydään tarkemmin läpi kappaleessa 12.1.1.

Ehdotetussa laissa pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä säädetään niistä viranomaisen erityislaissa määritellyistä tiedonsaantipykälästä, jonka perusteella sillä on oikeus käyttää saldo ja tilitapahtumajärjestelmää. Tietosuojavaltuutetun toimisto on lausunnossa koskien HE 163/2021 vp:tä kiinnittänyt huomiota siihen, että usean viranomaisen tiedonsaantioikeudet on annettu ennen tietosuojasetusta. Tietosuojavaltuutetun toimisto on todennut lausunnossaan, että vaikka perusteet säättää poikkeuksia salassapitosäännöksiin on useimmiten samat kuin ne, jotka voidaan esittää käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeamiselle, on tietosuojasetuksen 23 artiklan 1 kohdasta löydettävissä monia tässä yhteydessä esitettyjä tavoitteita. Tämän hankkeen esiselvitystä koskevassa lausunnossa tietosuojavaltuutetun toimisto huomioi saman asian ja totesi, että ehdotuksessa on syytä arvioida viranomaiskohtaisesti kulloinkin sovellettavat tavoitteet, niistä johdettavat tarpeet pankkien ja maksulaitosten saldo- ja tilitapahtumatiedoille ja siten arvioida sääntelyn välttämättömyyttä ja oikeasuhteisuutta asetuksen 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi. Kyse on nimenomaan unionin oikeuden vaatimuksesta, kun kysymys on viranomaisten pääsystä henkilötietoihin, mikä on keskeinen tutkinnan kohde arvioitaessa kolmansien maiden tietosuojan riittävyttä.

Viranomaisten tilitapahtumatietojensaannin välttämättömyyttä ja oikeasuhteisuutta on arvioitu jo edellä luvussa 4.1.1. Ehdotettujen viranomaisten tiedonsaantioikeudet täyttävät arvioinnin mukaan tietosuojasetuksessa määritellyt käyttötarkoitussidonnaisuuden poikkeamisen edellytykset eli viranomaisten saldo- ja tilitapahtumatietojen kyselyoikeutta keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän kautta voidaan pitää oikeasuhtaisena tavoiteltuun päämäärään nähden.

Saldo ja tilitapahtumajärjestelmän kautta luovutettavat tiedot

Esityksessä ehdotetaan, että 1 a §:n mukaisille toimijoille säädetään 17 f §:n mukainen velvollisuus luovuttaa pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla saldo- ja tilitapahtumia koskevia tietoja. Toimivaltaiset viranomaiset voisivat saada luotto- ja maksulaitoksilta saldo- ja tilitapahtumatiedot koostavan sovelluksen välityksellä. Luotto- ja maksulaitosten järjestelmistä luovutettavat tilitapahtumatiedot voivat sisältää tietosuojasetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiä henkilötietoryhmiä koskevia tietoja. Tällaisia tietoja voivat olla esimerkiksi potilasasiointiin liittyvät maksutiedot tai ammattiyhdistyksen jäsenmaksutiedot. Luotto- ja maksulaitosten tiedonhakupöytäkirjojen tai tiedonluovutusjärjestelmän kautta luovutettavia saldo- ja tilitapahtumatietoja ei kerättäisi välirekisteriin vaan ne luovutettaisiin suoraan tietoa luovuttavilta luotto- ja maksulaitoksilta koostavan sovelluksen avulla viranomaisille.

Tilitapahtumien koostavan sovelluksen vaikutuksista henkilötietojen suojalle on arvioitu käsittelyn luonne, laajuus, asiayhteys ja tarkoitukset huomioon ottaen, että koostava sovellus vah-

vistaa henkilötietojen suoja. Uutta teknologiaa käytettäessä todennäköisesti luonnollisen henkilön oikeuksien ja vapauksien kannalta aiheutuu korkea riski, jota on pyritty minimoimaan siten, että tunnistettaviin riskeihin puututaan koostavaan sovellukseen luotavilla tietoteknisillä suojamekanismeilla. Näillä sisäänrakennetuilla teknisillä ja muilla organisatorisilla suoja- ja turvallisuustoimilla ja mekanismeilla varmistetaan henkilötietojen suoja siten, että voidaan osoittaa rekisteröityjen oikeudet huomioon otetuiksi tietosuoja-asetuksen velvoitteiden mukaisesti. Toimivaltaisten viranomaisten järjestelmän oikeudettoman käytön kiinnijäämisriskiä tehostavat lokitietojärjestelmään liittyvät ratkaisut. Koostavan sovelluksen ja tiedonhakujärjestelmien mukaiseen tiedon saatavuuteen tiedonhakurajapinnan kautta sisältyy riski, koska laaja tietomassa on useiden viranomaisten ja virkamiesten saatavilla pyynnöstä. Riskiä on vähennetty säätämällä tietosuoja-asetuksessa tarkoitetulle kunkin viranomaisen tietosuojavastaavalle velvollisuus valvoa tiedonhakurajapinnan käyttöä.

Rekisterinpitovastuu

Rekisterinpitäjän velvollisuuksista säädetään tietosuoja-asetuksessa, jonka 5 artiklan 2 kohdan mukaisesti rekisterinpitäjä vastaa ja sen tulee pystyä osoittamaan, että artiklan 1 kohdassa säädettyjä henkilötietojen käsittelyä koskevia periaatteita on noudatettu. Niitä ovat henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuus-, kohtuullisuus- ja läpinäkyvyysvaatimus, käyttötarkoitussidonnaisuus, tietojen minimointi, henkilötietojen täsmällisyys ja henkilötietojen säilytyksen rajaaminen. Tietosuoja-asetuksen 23 artiklan 2 e kohdan mukaisesti lainsäädäntötoimenpiteiden tulee sisältää rekisterinpitäjän tai rekisterinpitäjien ryhmien määrittämistä.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä muodostaa kaikkine sen elementteineen yhden rekisterikonaisuuden. Esityksen mukaisesti pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän saldo ja tilitapahtumajärjestelmä on keskitetty järjestelmä, jossa toimivaltaisella viranomaisella on kyselypohjainen yksi rajapinta koostavaan sovellukseen, jonka kautta se voi pyytää tietoa suoraan luotto- ja maksulaitoksilta. Järjestelmässä käsiteltävän tiedon osalta rekisterinpitäjiä ovat siten tietopyyntöjä tekevät toimivaltaiset viranomaiset, tiedonvälittäjänä toimiva Tulli koostavan sovellus ja tietoja luovuttavat luotto- ja maksulaitokset. Keskitetyssä järjestelmässä tietoja käsitteleviä tahoja on siten useita eri rekisterinpitäjiä, jotka toimisivat kukin osaltaan ja itsenäisesti rekisterinpitäjinä käsittelemänsä tiedon osalta. Kun viranomaisen käynnistää kyselyn tai vastaanottaa saadun tiedon, se vastaa omassa järjestelmässään tiedon lainmukaisesta käsittelystä tietosuoja-asetuksen sekä mahdollisesti oman erityislainsäädäntönsä mukaisesti. Viranomaisen tulee muun muassa varmistaa, että se pyytää vain välttämättömiä tietoja ja vain siltä ajanjaksolta kuin se tehtävässään tarvitsee. Viranomaisen sisäisen tiedonkäsittelyn tulee lisäksi sisältää riittävän tietoturvalliset menettelyt ja tieto tulee suojata ja sitä käsitellä siten, että käsittely voidaan myöhemmin todentaa.

Tulli vastaa tietopyynnön välittämisestä viranomaiselta tiedonluovuttajille koostavan sovelluksen avulla ja toimii siten koostavan sovelluksen rekisterinpitäjänä. Rekisterinpitäjän roolissa Tulli vastaa tietosuoja-asetuksen mukaisesti henkilötietojen lainmukaisesta käsittelystä koostavassa sovelluksessa ja pitää rekisteriä välittämiensä tietopyyntöjen lokitiedoista. Tulli ei siis toimi koko tiedonkäsittelyn osalta rekisterinpitäjänä eikä se vastaa esimerkiksi sen arvioimisesta, onko tiedonhyödyntäjällä eli viranomaisella oikeus saada tietopyynnön mukaisessa laajuudessa sen pyytämät tiedot. Tietosuoja sääntelyn mukainen rekisterinpitäjänvastuu on Tullin koostavan sovelluksen osalta ennakkollista vastuuta siitä, että tiedonluovutus täyttää sille asetetut perusedellytykset. Tämä tarkoittaa sitä, että viranomaisen tehdessä kyselyn, on sen aina ilmoitettava säännös, jonka perusteella tietoja haetaan, eli kysely ei mene eteenpäin, ellei käyttötär-

koitus (säännös) ole lisätty. Kun tapauksen yksilöintitiedot ja muut kyselyn välttämättömät taustatiedot on täytetty, koostava sovellus välittää tiedot eteenpäin tietoa luovuttavalle luotto- ja maksulaitokselle sekä edelleen niistä saadut vastaukset toimivaltaisille viranomaisille.

Tietosuoja-asetus velvoittaa rekisterinpitäjää muun muassa huolehtimaan, ettei se luovuta tietoja ilman lainmukaista perustetta. Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössä korostanut tiedonluovutuksen ennakkokontrollia ja rekisterinpitäjän vastuuta. Esitetty tekninen toteutusmalli mahdollistaa ennakkokontrollin eli toisin sanoen rekisterinpitäjällä on mahdollisuus noudattaa sille yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 2 kohdassa säädettyä velvollisuutta vastata siitä, että käsittelyssä noudatetaan henkilötietojen käsittelyä koskevia tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdassa mainittuja periaatteita. Tältä osin tekninen toteutusmalli on eri kuin täysin automatisoitu tilitietojärjestelmä, missä ennakkokontrolliin ei ole mahdollisuutta. Luotto- ja maksulaitokselle välitettäisiin tieto kyselyn tehneestä viranomaisesta, kyselyä koskevan tapauksen lakiperusteesta sekä asian käsittelynumerosta. Tällä tavoin tiedonluovuttajalla olisi tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 2 kohdan mukainen mahdollisuus arvioida pyydetyn tiedon lainmukaisuus sekä tarvittaessa pyytää kyselyn tehneeltä viranomaiselta lisätietoja kyselyyn liittyen. Tietoa luovuttava luotto- tai maksulaitos voisi kieltäytyä luovuttamasta tietoa, jos luovuttajalla olisi perusteltu syy epäillä tietopyynnön lainmukaisuutta.

Lähtökohtaisesti tietoa luovuttavien luotto- ja maksulaitosten velvollisuus luovuttaa ehdotuksen mukaisesti edellä mainittuja saldo- ja tilitapahtumatietoja perustuu tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan eli käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Tietosuojatyöryhmä on antanut lausunnon 6/2014 direktiivin 95/46/EY 7 artiklan mukaisesta rekisterinpitäjän oikeutetun intressin käsitteestä, jossa todetaan, että kun on kyse lailla säädetyn velvoitteen noudattamisesta, rekisterinpitäjällä ei saa olla valinnanvaraa sen suhteen, täyttääkö se velvoitteen. Laillisen velvoitteen on oltava riittävän selvä sen edellyttämän henkilötietojen käsittelyn suhteen eikä rekisterinpitäjällä saisi olla kohtuutonta harkinnanvaraa sen suhteen, miten se noudattaa laillista velvoitetta. Kun laissa on säädetty tiedonsaannin edellytykset, luotto- ja maksulaitokset voivat lähtökohtaisesti luottaa viranomaisen vastuuseen tietosuoja-asetuksen mukaisesta rekisterinpitäjän vastuusta ja tietopyynnön tekemisen perusteista. Mikäli pyyntö kuitenkin herättäisi luotto- tai maksulaitoksessa epäilyjä sen oikeasuhtaisuudesta esimerkiksi sen poikkeavuuden tai laajuuden johdosta, sillä olisi aina mahdollisuus kysyä lisätietoa, tai kieltäytyä tiedon luovutuksesta.

Rekisterinpitäjän täytyy huolehtia tietojen täsmällisyydestä tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan d alakohdan mukaisesti. Tietosuoja-asetuksen 24 ja 25 artiklojen mukaisesti ottaen huomioon käsittelyn luonne, laajuus, asiayhteys ja tarkoitukset sekä luonnollisten henkilöiden oikeuksiin ja vapauksiin kohdistuvat, todennäköisyydeltään ja vakavuudeltaan vaihtelevat riskit sekä uusimman tekniikan, rekisterinpitäjän on käsittelytapojen määrittämisen ja itse käsittelyn yhteydessä toteutettava tehokkaasti tietosuojaperiaatteiden, kuten tietojen minimoinnin täytäntöönpanoa varten asianmukaiset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet, joilla voidaan varmistaa ja osoittaa, että käsittelyssä noudatetaan tätä asetusta, sen vaatimuksia ja rekisteröityjen oikeuksia. Tältä osin asetuksen velvoitteet eivät sisällä sääntelyliikkumavaraa eikä niistä siten voida kansallisesti säätää toisin. Tämä tarkoittaa, että tiedot luovuttavan luottolaitoksen ja muun 1 a §:n mukaisen tiedonluovuttajan tulee varmistua, että se luovuttaa kaikki viranomaisen pyytämät tiedot eli tietosisältö on eheä. Tullilla ei ole oikeutta välittämäänsä tietoon eikä se luonnollisesti voi toteuttaa tietosuoja-asetuksen täsmällisyyden velvoitetta välittämiensä tietojen luovuttajan osalta. Viranomaisen tulee pystyä luottamaan, että sen saamat tiedot ovat täsmällisiä ja päivitettyjä ja kattavat kaikki sen pyytämät tiedot. Tietosuoja-asetuksesta ei kuitenkaan seuraakaan rekisterinpitäjälle velvollisuutta ilmoittaa virheellisestä tiedosta sille taholle, joka sille tietoja on luovuttanut.

Koska tietojen virheettömyys voi puuttuessaan aiheuttaa merkittävää haittaa rekisteröidyn oikeuksille ja vapauksille, olisi viranomaisen henkilöstön, joka käsittelee järjestelmästä saatuja henkilötietoja, velvollisuus ilmoittaa havaitsemistaan tiedon puuttumiseen liittyvistä epäilyistä tai mahdollisista tietoturvapoikkeamista oman organisaationsa ohjeiden mukaisesti. Koska tiedon oikeellisuus ja eheys on ensisijaisen tärkeää järjestelmän luotettavuuden kannalta ehdotuksessa tullaan hyödyntämään tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaista liikkumavaraa ja ehdotetaan, että viranomaisella olisi mahdollisuus ilmoittaa Tullille tietojen puutteellisuudesta tai mahdollisista virheellisyyksistä. Tullilla olisi siten mahdollisuus selvittää kyselyn lokitietojen kautta tietojen oikeellisuutta tiedonluovuttajan suuntaan. Kyseinen menettely olisi virheettömyyden varmistamiseksi sovellettava suoja toimi. Mikäli häiriötilanne organisaation sisäisen arvioinnin mukaan täyttäisi tietoturvaloukkauksen määritelmän, tulisi siitä ilmoittaa valvontaviranomaiselle tietosuojasääntelyn mukaisesti.

Koska saldo ja tilitapahtumajärjestelmän rekisterinpidosta vastaa useampi taho; toimivaltaiset viranomaiset, Tullin koostava sovellus ja tietoa luovuttavat luotto- ja maksulaitokset, on selkeyden varmistamiseksi ja tulkintaepäselvyyksien poistamiseksi perusteltua säätää tarkemmin saldo ja tilitapahtumajärjestelmään liittyvistä vastuista. Tullin rekisterinpitäjän rooliin koostavan sovelluksen ylläpitäjänä on voimassaolevan lain aikana kohdistunut eri toimijoiden taholta kritiikkiä. Erityisesti, kun huomioidaan että saldo ja tilitapahtumajärjestelmässä käsitellään yksittäisten kansalaisten jopa arkaluonteisiakin tietoja, on tarkemmalla kansallisella sääntelyllä varmistettava, että jokaisella saldo ja tilitapahtumajärjestelmän osapuolella on selkeä käsitys missä kohdin sen vastuu tiedonkäsittelystä alkaa ja miltä osin vastuu tiedonkäsittelystä on muulla osapuolella. Lisäksi julkisen sektorin henkilötietojen käsittelyä edellytetään kansallista lainsäädäntöä käsittelevän oikeusperusteen osalta.

4.3 Pääasialliset vaikutukset

4.3.1 Perus- ja ihmisoikeusvaikutukset

Saldo ja tilitapahtumajärjestelmässä käsitellään tilitapahtumatietoja, jotka voivat sisältää arkaluonteisia ja syvälle yksityisyyden piiriin meneviä yksilöiviä tietoja. Ehdotettu sääntely on siten hyvin merkityksellinen yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Kansalaisten henkilötietojen suoja vahvistuu verrattuna nykytilanteeseen, kun viranomaisten saldo- ja tilitapahtumatietoja koskeva kyselyt tuodaan keskitetyn järjestelmän piiriin, jossa tiedon käsittelysäännökset säädetään vastaamaan tietosuoja-asetuksen mukaista käsittelyä. Erityisesti henkilötietojen käsittelyn oikeusperustasta, rekisterinpitäjistä, tiedonsaantioikeuksista, lokitiedoista ja tietojen muun käytön kiellosta säätäminen vahvistavat ihmisten henkilötietojen ja yksityiselämän suojaa. Esitys selkeyttää lisäksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän rekisterinpitökysymyksiä ja sitä myöten on selvempää kuka vastaa missäkin vaiheessa rekisterinpitäjän velvoitteista rekisteröidyn vapauksien ja oikeuksien suojelijana.

4.3.2 Taloudelliset vaikutukset

Esityksen merkittävimmät taloudelliset vaikutukset kohdistuisivat viranomaisista Tullin tilirekisteriyksikköön. Tulli vastaa valtiovarainministeriön ohjauksessa pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän toteuttamisesta ja järjestelmän teknisestä kehittämisestä. Esityksessä ehdotetaan, että Tulli välittäisi saldo- ja tilitapahtumatiedot toimivaltaisille viranomaisille koostavan sovelluksen kautta. Tilitapahtumien lisääminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään on arvioitu kustantavan noin 700 000 – 800 000 €. Kokonaiskustannukset muodostuvat infraan liittyvistä muutostarpeista sekä sovelluskehityksistä. Kustannusarvio vaatii vielä tarkemman teknisen suunnittelun. Järjestelmän aiheuttama ylläpitokustannusten kasvu ei tässä vaiheessa ole vielä arvioitavissa, vaan tulee tarkentumaan teknisen suunnittelun yhteydessä.

Tilitapahtumatietojen kyselymahdollisuuden lisääminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään, minkä esiedellytys on ollut koostavan sovelluksen toteuttaminen, on esitetty Suomen kestävä kasvun ohjelmassa elpymis- ja palautumissuunnitelmassa (RRP) toteutettavan osana uudistusta ”Tehokkaan rahanpesun estämisen valvonnan ja täytäntöönpanon varmistaminen” (koodi P2C3R1), jonka edistymistä seurataan tulevina vuosina myös komission vuoden 2022 Suomelle antamien maakohtaisten suositusten osalta. Kun tilitapahtumatietojen kysely on lisätty lakiin pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä ja tuotantokäyttö hyödyntäen Tullin tätä käyttötarkoitusta varten kehittämiä rakenteita on aloitettu 30.6.2026 mennessä, on Suomi oikeutettu hakemaan komissiolta 1,6 miljoonan euron maksatuksia elpymis- ja palautumistukivälineestä (RRF). Mikäli Suomi sen sijaan ei ole saanut toteutettua elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaisia hankkeitaan, voivat tulonmenetykset nousta valtiovarainministeriön laskevien mukaan jopa 70 miljoonaan euroon.

Poliisilla, Ulosottolaitoksella ja Verohallinnolla on omia tietojärjestelmiä tiettyjen luottolaitosten kanssa, joiden kautta pyydetään ja luovutetaan tietoja pankki- ja maksutileistä. Näiden tietojärjestelmien perustaminen on perustunut viranomaisten ja luottolaitosten välisiin sopimuksiin, kun taas pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä on pakollinen laissa määriteltyjen toimijoiden, kuten luottolaitosten osalta. Tietojärjestelmien kautta luovutetaan myös tilitapahtumia koskevia tietoja, eli ne ovat kattavampia kuin pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä, jonka kautta on tällä hetkellä mahdollista pyytää ja luovuttaa vain tilin hallintaa koskevia tietoja. Viranomaisille aiheutuneet kustannukset ovat olleet ilman henkilökuluja noin 300 000 euroa ja luottolaitoksille henkilökuluineen noin 400 000–500 000 euroa. Kun järjestelmä on luotu, sen kopioiminen muiden toimijoiden kanssa perustettaviin sähköisiin yhteyksiin on huomattavasti edullisempaa. Tilitapahtumatietojen lisäämisellä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään syntyisi kustannussäästöjä siitä, että poliisi, Ulosottolaitos ja Verohallinto voisivat luopua omista kahdenvälisistä järjestelmistään tiettyjen luottolaitosten kanssa, eikä uusia kahdenvälisiä rajapintoja olisi tarvetta rakentaa lisää. Tämä toisi huomattavia säästöjä tulevaisuudessa. Ulosottolaitoksen arvio tämänhetkisistä pankkitiedustelujen tiedonsiirtokuluista on noin 450 000–550 000 euroa vuodessa.

Tilitapahtumien lisääminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään ei teknisesti vaadi uusien rajapintojen rakentamista pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään kuuluville viranomaisille. Tilitapahtumakysely tehtäisiin saman viranomaisen tiedonhakupöytäkirjan kautta kuin voimassa olevan lain mukainen tilitietokyselykin tehdään. Kustannusten määrä viranomaiskohtaisesti vaihtelee siten sen mukaan, onko viranomainen rakentanut käyttöönsä oman kyselyjärjestelmän tai rajapinnan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän koostavaan sovellukseen. Hallituksen esityksessä 163/2021 vp arvioitiin eri viranomaisten kustannuksia Tullin koostavaan sovellukseen rakennettavan rajapinnan osalta. Kustannusten todettiin vaihtelevan eri viranomaisten osalta riippuen siitä, tulisiko viranomaisen rakentaa rajapinnan lisäksi myös kyselyjärjestelmä (esim. Sapattijärjestelmä poliisilla) itselleen, jos sellaista ei ole jo valmiina. Kustannuksiin vaikuttaa myös tämän sovelluksen ominaisuudet tai jos viranomaisella on jo olemassa oleva järjestelmä, jota tulee muuttaa. Vähiten kustannuksia tilitapahtumatietojen lisäämisestä koituisi tilanteissa, joissa viranomainen on jo rakentanut yhteyden pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän koostavan sovelluksen rajapintaan, koska tällöin ei tarvitse rakentaa tietoliikenneyhteyksiä, vaan voi jo käyttää olemassa olevia yhteyksiä. Tällöin myös käytetty teknologia ja toimintamalli Tullin määrityksen suhteen on tuttu.

Poliisi, rahanpesun selvittelykeskus, Rajavartiolaitos ja Puolustusvoimat käyttävät samaa rajapintaa. Poliisi on rakentanut rajapinnan valmiiksi, joten mikäli tilitapahtumakysely tulisi ainoastaan uutena kyseltävänä tietona nykyisin olemassa olevaan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän annetun lain mukaiseen tilitiedusteluun eikä kokonaan uusia rajapintoja tai sanomia tarvitse kehittää, arvio kokonaiskustannuksista olisi noin 30 000 – 50 000 euroa.

4.3.3 Vaikutukset luotto- ja maksulaitoksille

Luotto- ja maksulaitoksille aiheutuu kustannuksia viranomaissäätelyn noudattamisesta, johon saldo- ja tilitapahtumatietoja koskevat tietopyynnöt tämän ehdotuksen mukaisesti sisältyvät. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään liittyminen on ollut luotto- ja maksulaitoksille pakollista ja tiedonhakujärjestelmien laatimisesta tai tietojen toimittamisesta tilirekisteriin on syntynyt niille kustannuksia. Järjestelmien ylläpitämisestä aiheutuu myös jatkuvia kustannuksia. Esityksessä ehdotetut tilitapahtumien kyselyoikeudet pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään tekisivät näistä kustannuksista perustellumpia, kun järjestelmiä ei olisi rakennettu vain hyvin suppeaan käyttötarkoitukseen. Toisaalta ehdotuksen mukainen velvoite toimittaa saldo- ja tilitapahtumatiedot keskitetyn järjestelmän kautta lisäksi luotto- ja maksulaitoksia koskevaa sääntelyä ja niille sääntelyn aiheuttamia alkuvaiheen kustannuksia. Luottolaitosten osalta on esitetty huoli, ettei tämänkaltaisen sääntely saa asettaa kansallisia luotto- ja maksulaitoksia eriarvoiseen asemaan suhteessa kansainvälisiin toimijoihin, joita ehdotettu sääntely ei koske.

Ehdotuksen mukainen velvoite saldo- ja tilitapahtumatietojen luovuttamiseksi tarkoittaisi luottolaitoksille ja muille tiedonhakujärjestelmää ylläpitäville toimijoille uusien sanomarakenteiden käyttöönottoa. Saldo- ja tilitapahtumakyselyjen ja vastausten luovuttaminen tapahtuisi kuitenkin saman jo olemassa olevan rajapinnan kautta kuin mitä ne nykyisillään hyödyntävät tilin asiakkuustietojen välittämiseen. Siten luottolaitoksille ja muille tiedonhakujärjestelmää ylläpitäville toimijoille ei tulisi kustannuksia uuden rajapinnan rakentamisesta. Kustannuksia tulisi kuitenkin uuden sanomatyypin käsittelyyn liittyvistä teknisistä muutoksista, mutta yhtäaikaista tarve ylläpitää useita rajapintoja eri viranomaisten kanssa poistuisi. Kustannussäästöjen toteutumiseen vaikuttaa se, miten tilitapahtumakyselyjen mahdollistaminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta vaikuttaisi nykyisiin tai mahdollisiin kaavailtuihin kahdenväliin ratkaisuihin. Kustannussäästöjä syntyisi tilitapahtumakyselyiden keskitetystä sähköistämisestä ja erityisesti manuaalisen työn merkittävästä vähenemisestä. Sujuvamman ja sähköisessä muodossa tapahtuvan tiedonvaihdon lisääntymisen arvioidaankin pidemmällä aikavälillä tuovan kustannussäästöjä luottolaitoksille, koska tiedonvaihtoon kuluisi vähemmän työaika.

Saldo- ja tilitapahtumia koskevien kyselyiden tekeminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta vähentäisi myös luotto- ja maksulaitosten hallinnollista taakkaa siltä osin kuin viranomaiset ovat kohdistaneet kyselyitä sellaiseen henkilöön tai yritykseen, jolla ei ole tiliä kyseessä olevassa luotto- ja maksulaitoksessa. Ehdotetussa mallissa toimivaltaisen viranomaisen tulisi tehdä ensin tilitietokysely pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän automatisoituun tilitietojärjestelmään, mikäli sillä ei olisi tiedossa kyselyn kohteena olevan henkilön tai yrityksen IBAN-tiliä, jonka jälkeen varsinainen saldo- ja tilitapahtumakysely tehtäisiin saldo- ja tilitapahtumajärjestelmän kautta vain niihin luottolaitoksiin, joissa kyseisellä henkilöllä tai yrityksellä on tili. Siten luotto- ja maksulaitoksille ei tulisi enää turhia saldo- ja tilitapahtumatietoja koskevien tiedusteluja.

Muiden kuin pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmää ylläpitävien 1 a §:n mukaisten toimijoiden tulisi toimittaa pyydetty saldo- ja tilitapahtumatiedot erillisen Tullin rakentaman tietoturvallisen portaalin kautta. Ehdotettu tekninen toteutustapa tarkoittaa näille tiedonluovuttajille uuden rajapinnan rakentamista pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään tiedon luovuttamista varten. Kyse ei kuitenkaan ole tiedonhakujärjestelmän rakentamisesta. Arviot näistä kustannuksista ovat vielä määrittymättä, mutta kyseessä on kustannustehokas ratkaisu, jonka mukaisesti kustannusten ei odoteta muodostuvan kovinkaan suuriksi.

4.3.4 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksessä esitetään, että pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään lisättäisiin toiminnallisuus, sähköinen keskitetty saldo ja tilitapahtumajärjestelmä, jota hyödyntäen Tulli välittäisi toimivaltaisten viranomaisten tekemät saldo- ja tilitapahtumakyselyt koostavan sovelluksen avulla tiedon luovuttajille ja näiltä saatavat kyselyjen vastaukset edelleen toimivaltaisille viranomaisille. Tulli hyödyntäisi saldo- ja tilitapahtumien tiedonvälitykseen samaa koostavaa sovellusta kuin mitä voimassaolevan lain mukaisesti Tulli käyttää tilin asiakastietojen välittämiseen. Tulli välittäisi saldo- ja tilitapahtumia koskevat kyselyt automaattisesti luottolaitoksen tiedonhakujärjestelmään ja tai vastaavasti erilliseen tiedonluovutusportaaliin ja sieltä vastauksen saatuaan toimittaisi sen kyselyn tehneen viranomaiselle. Tullin tehtävä saldo- ja tilitapahtumatietojen käsittelyssä olisi pelkästään tiedon välittäminen viranomaisten ja tiedonluovuttajien välillä. Tulli ylläpitäisi lisäksi saldo- ja tilitapahtumakyselyjä koskevaa lokirekisteriä ja välittäisi lokitietoja tarpeen mukaan toimivaltaisille viranomaisille niiden laillisuusvalvontaa varten.

Esityksessä ehdotettujen toimivaltaisten viranomaisten osalta mahdollisuus saldo- ja tilitapahtumatietokyselyiden tekemiseksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän sähköisen keskitetyn saldo ja tilitapahtumajärjestelmän kautta sujuvoittaisi saldo- ja tilitapahtumatietoja koskevien kyselyiden prosessia. Saldo- ja tilitapahtumatietojen välittäminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla mahdollistaisi päällekkäisten tietojärjestelmien karsimisen, vähentäisi tilitapahtumia koskeviin kyselyihin viranomaisessa kuluva työaika ja vähentäisi päällekkäisiä kyselyjä. Manuaalinen työ niin viranomaisessa kuin luottolaitoksessa vähenisi, sillä tilitapahtumatietojen välittäminen rakenteellisessa ja sähköisessä muodossa helpottaa niiden käsittelyä ja hyödyntämistä. Tietosuoja ja -turva paranisi, kun lokitietojen automatisointi tehostaisi kyselyihin kohdistuvan laillisuusvalvonnan tekemistä ja kaikki kyselyt tehtäisiin samaa sähköistä tietoturvallista kanavaa pitkin, jossa viestinnän molemmat päät on aukottomasti tunnistettu ja tiedonkäsittelyä koskevat periaatteet olisi säädetty laintasolla.

Vastapainona erityisesti saldo ja tilitapahtumajärjestelmän teknisestä rakentamisesta ja testaamisesta aiheutuville taloudellisille kustannuksille on nähtävissä pidemmällä aikavälillä taloudellista hyötyä, joka saavutetaan tehtävän manuaalisen työn määrän vähentymisessä. Tämä puolestaan tarkoittaa sitä, että viranomaisresursseja voidaan kohdentaa kustannustehokkaammin muuhun viranomaistyöhön.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1654, direktiivin (EU) 2019/1153 muuttamisesta siltä osin kuin on kyse toimivaltaisten viranomaisten pääsystä keskitettyihin pankkitilirekistereihin yhteenliittämisyjärjestelmän kautta ja teknisistä toimenpiteistä tilitapahtumatietojen käytön helpottamiseksi (jäljempänä *rahoitustietodirektiivi*) annettiin 31.5.2024. Rahoitustietodirektiivin mukaan rajat ylittävät tilitapahtumakyselyt tulee toimittaa harmonisoidussa muodossa kansallisten yhteispisteiden kautta. Käytännössä valmistelutyö on lähtenyt ISO 20022 sanomarakenteen hyödyntämisestä. Koska pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta välitettävät sanomarakenteet ja tietosisällöt tulisivat olemaan kansainvälisen ISO 20022 standardin mukaisia ja tilitapahtumatiedusteluihin liittyvissä kysely-vastaus -prosesseissa noudatetaan suositusta eurooppalaisten lainvalvontaviranomaisten käyttämistä ISO20022 sanomista (Camt.052 ja/tai Camt.053), mahdollisuus kysyä tilitapahtumatietoja pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän saldo ja tilitapahtumajärjestelmän kautta mahdollistaisi tämän ehdotuksen kansallisen implementoinnin. Mikäli tilitapahtumia ei voi saada pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta tulisi Keskusrikospoliisin kansainvälisen yksikön, joka toimii kansallisena yhteyspisteenä, rakentaa erillinen rajapinta jokaisen maksu- ja luottolaitoksen kanssa, millä olisi merkittäviä kustannusvaikutuksia niin poliisille kuin luotto- ja maksulaitoksille.

Osa esityksen mukaisista viranomaisista on lisäksi arvioinut erikseen, mitä esitetyt muutokset tarkoittaisivat niiden toiminnan osalta.

Verohallinnon vaikutusarvio tilitapahtumien lisäämisestä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään rakennettavalla uudella sähköisellä ja keskitetyllä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmällä olisi Verohallinnon toimintaa tehostava vaikutus. Ehdotuksen mukaan toimivaltaisten viranomaisten tekemät saldo- ja tilitapahtumakyselyt välittyisivät Tullin koostavan sovelluksen avulla luottolaitosten tiedonhakupöytäkirjaan ja kyselyjen vastaukset tiedonhakupöytäkirjasta toimivaltaisille viranomaisille. Tiedot tulisi toimittaa viipymättä ja viimeistään seuraavana pankkipäivänä.

Ensinnäkin tilitietojen saaminen järjestelmän kautta nopeuttaisi Verohallinnossa valvonnan suorittamista. Nykytilassa luottolaitoksilla on tyypillisesti kaksi viikkoa aikaa vastata Verohallinnon tilitapahtumia koskevaan tiedustelupyyntöön. Järjestelmän kautta tiedot olisivat käytössä huomattavasti nopeammin. Tilitapahtumakohtaisten tietoja saaminen keskitetyn järjestelmän kautta vaikuttaisi myös valvonnan kattavuuteen, kun tilitapahtumakohtaiset tiedot saadaan nopeammin ja yhdenmukaisina. Toiseksi järjestelmän kautta saatavien tilitapahtumatietojen yhtenäinen standardin (ISO20022) mukainen rakenne ja tietosisältö vähentävät tietojen käsittelyyn käytettävää työmäärää Verohallinnossa. Tällä hetkellä Verohallinnon eri pankeilta suoraan pyytämät ja saamat tilitapahtumaraportit ovat tiedostomuodoltaan, rakenteeltaan ja tietosisällöltään hyvin erilaisia keskenään. Tietosisällöltään suppeat tiliotteet vaikeuttavat ja hidastavat verovalvontatyötä. Yksittäisessä verovalvontatoimenpiteessä on usein tarve muodostaa kokonaiskuva kaikkien valvontatoimenpiteeseen liittyvien tiliotteiden sisältämistä tiedoista. Tämä edellyttää tiliotteiden konvertointia ja muuntamista rakenteeltaan yhdenmukaiseen muotoon. Suurin osa tiliotteista pystytään konvertoimaan automaattiossa, mutta osa tiliotteista vaatii manuaalista konvertointia. Sekä automatisointi että manuaalinen konvertointi vaativat resursseja. Tilitapahtumaraporttien saaminen standardoidussa rakenteisessa muodossa vähentäisi arviolta automatisoinnin ja manuaalisen konvertoinnin resurssitarvetta 2,5 henkilötyövuodella. Verotusyksikössä arvioitu työajansäästö järjestelmän käyttöönoton seurauksena olisi noin 4,5 henkilötyövuotta. Lisäksi tiedon laadun ja oikeellisuuden voidaan odottaa paranevan, kun manuaalista konvertointia ei tarvitse enää tehdä.

Toisaalta aikaisempiin tilitapahtumatietojen saantiin liittyviin hankkeisiin sekä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käyttöönotosta saatuihin kokemuksiin perustuen voidaan todeta, että uuden järjestelmän käyttöönottoon ja ylläpitoon tarvitaan resursseja. Rajanpinnan rakentaminen ei tule arvion mukaan viemään merkittävästi resursseja, mutta sen sijaan käyttöönoton toteutus tulee vaatimaan resursseja. Arvioon vaikuttaa muun muassa määrittelydokumentaation laatu, mistä ei ole tällä hetkellä tietoa. Eriten resursseja tulee kulumaan järjestelmän testaukseen, joka arvion mukaan tulee aiheuttamaan paljon lisätyötä. Nykyisillä resursseilla Verohallinnon Tuotetietoyksikkö ei voi testausta suorittaa ja vaikka testausta voitaisiin automatisoida, niin se tulee arvion mukaan silti vaatimaan lisäresursseja. Käyttöönotto- ja testaus tulee arvion mukaan lisäämään resurssitarvetta 2 henkilötyövuodella. Aikaisempiin hankkeisiin perustuen arvioidaan lisäksi, että ylläpito tulee vaatimaan lisäresursseja. Arvioitu lisäresurssitarve on 1 henkilötyövuosi. Tämän lisäksi tulee ottaa huomioon, että mahdolliset suojatoimet saattavat kasvattaa kustannuksia riippuen siitä, miten ne rakennetaan ja esimerkiksi siirtymäajoilla on vaikutuksia muun muassa testaukseen käytettäviin resursseihin.

Tulli

Tullin osalta tilitapahtumatietojen saaminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä edistäisi tilitapahtumatiedustelujen sähköistä käsittelyä sekä mahdollistaisi tilitapahtumakyselyiden tehokkaamman kohdentamisen oikeaan finanssialan toimijaan. Tilitapahtumatietojen saaminen välittömästi tai viimeistään seuraavana pankkipäivänä nopeuttaisi oleellisesti Tullin tehtävien edistämistä. Nykyään voi kestää parikin viikkoa ennen kuin vastaus saadaan finanssialan toimijalta.

Tilitapahtumatietojen saaminen finanssialan toimijoilta on olennainen osa Tullille pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetussa laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. Esimerkiksi Tullin tutkinnan ja yritystarkastuksen pankkitilikyselyt kohdistuvat lähes aina tilitapahtumatietoihin. Näin ollen olisi tärkeää saada tilitapahtumatiedot kaikilta toimijoilta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta, riippumatta teknisestä toteutuksesta (eli riippumatta siitä, toimittaako toimija tietoja tilirekisteriin vai toteuttaako toimija tiedonhakupäätelmää). Tilitapahtumatietojen merkityksellisyys riippuu muun muassa rikostorjunnallisista lähtökohdista eikä toimijan koosta. Tilitapahtumatietojen saaminen samassa muodossa helpottaisi myös tietojen jatkokäsittelyä.

Poliisi ja rahanpesun selvittelykeskus

Tilitapahtumatiedot ovat keskiössä, kun estetään, paljastetaan, selvitetään ja saatetaan syyteharjintaan rikoksia, joten tilitapahtumatietojen lisääminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään on poliisitoiminnan kannalta keskeistä. Nykytilassa, jossa pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta saadaan vain osa poliisille välttämättömistä tiedoista eli tilin omistaja-, haltija- ja tallelokerotiedot, järjestelmän operatiivinen hyöty rahanpesun selvittelykeskukselle ja muille poliisin yksiköille on minimaalinen. Rahanpesun selvittelykeskus ei ole ottanut pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää käyttöön edellä kuvatuista syistä.

Tilitapahtumatietojen saaminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta tehostaisi ja nopeuttaisi poliisin ja rahanpesun selvittelykeskuksen pääsyä tilitapahtumatietoihin ja tätä kautta vähentäisi manuaalisiin kyselyihin ja vastauksien käsittelyyn kuluva työaikaa merkittävästi. Lisäksi yhdenmukainen ja valvottu järjestelmä varmistaisi tietojen tietoturvallisen ja tietosuojaan huomioivan käsittelyn. Tilitapahtumakyselyiden lisäämisellä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään tulee olemaan poliisille resurssivaikutuksia, joita tulee tarkastella annettujen teknisten määrittelyiden jälkeen tarkemmin. Rahanpesun selvittelykeskuksen osalta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käyttöönotolla ja tilitapahtumatietojen lisäämisellä tulee olemaan kohtalaisia resurssivaikutuksia, kun järjestelmän edellyttämät tietotekniset ratkaisut toteutetaan rakentamalla erillinen rajapinta rahanpesurekisteriin. Ennen rajapinnan rakentamista selvittelykeskus käyttää järjestelmää poliisin yhteisen kyselyliittymän kautta.

Ulosottolaitos

Ulosottomiehet panevat täytäntöön tavallisten velkomusasioiden lisäksi muitakin yksityisoikeudellisia velvoitteita sekä pakkokeinolain mukaisia vakuustakavarikkoja ja väliaikaisia vakuustakavarikkoja. Lisäksi kansainvälisiin pakoteasioihin liittyvät takavarikot ja jäädytykset sekä varojen jäädyttäminen terrorismin torjumiseksi kuuluu Ulosottolaitoksen tehtäviin. Myös oikeudenkäymiskaaren 7 luvun mukaiset turvaamistoimet täytäntöönpannaan ulosottokaaren säännösten mukaisesti.

Ulosottolaitos tekee vuosittain noin 10 miljoonaa pankkitiedustelua. Suurin osa tiedusteluista tehdään ulosoton tietojärjestelmän (Uljas) kautta rajapintakyselyinä. Osa tiedusteluista tehdään

kuitenkin yhä manuaalisesti, sillä ulosoton tietojärjestelmään on rakennettu rajapinnat vain tiettyjen pankkien kanssa. Lisäksi, jos tietoja tarvitaan pidemmältä ajalta kuin kahdelta kuukaudelta, tiedot tilataan ja toimitetaan manuaalisesti (yleensä sähköpostitse). Ulosottoviranomaisella ei ole tietoa siitä, missä pankeissa velallisilla tai vastaajilla on pankkitilit ja tiedustelut tehdään tästä syystä lähes poikkeuksetta kaikkiin suurimpiin pankkeihin. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käyttö mahdollistasi Ulosottolaitokselle sen, että lopulliset tilitapahtumatiiedustelut voitaisiin kohdentaa vain niihin pankkeihin, joissa velallisella tai vastaajalla on pankkitilit. Tällä vähennettäisiin hallinnollista taakkaa pankki- ja rahoituslaitoksissa sekä säästettäisiin Ulosottolaitoksen resursseja. Lisäksi vastauksia saataisiin pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta sähköisesti laajemmalla toimijajoukolta kuin nykyään. Kohdennetut tiedustelut parantaisivat tietosuojaa, kun tiedustelut tehtäisiin rajapintayhteyden kautta eikä sähköpostitse.

Ulosottolaitoksessa tilitietojen käsittely on rajoitettu niihin virkamiehiin, jotka hoitavat kyseisen velallisen ulosottoasioita. Vain velallisen/vastaajan vastaava ulosottomies, saman tiimin ulosottomies ja asiaa hoitava kihlakunnanvouti pystyvät tarkastelemaan tietojärjestelmän kautta tilattuja tietoja. Näiden lisäksi harmaan talouden torjuntaa tekevät erityistäyhtäntöönpanon virkamiehet näkevät oman alueensa velallisten tai vastaajien tilitiedot.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään siirtyminen näkyisi Ulosottolaitoksessa erityisesti siten, että kyselyt pankkeihin mahdollisen asiakkuuden selvittämiseksi jäisivät pois ja kahdenvälisistä järjestelmistä pankkien kanssa voitaisiin luopua. Samalla manuaalisesti lähetettävien pankkitiedustelujen, joiden vastaukset saattavat tulla viikkojenkin viiveellä, lähettäminen jäisi pois. Uuden järjestelmän rakentaminen ja käyttöönotto aiheuttaisivat alkuvaiheessa kuluja, mutta pitkällä aikajänteellä voidaan arvioida saavutettavan säästöjä, kun asiakkuuden selvittämiseksi tehtävät pankkitiedustelut ja erilliset tilitapahtumakyselyt jäävät pois.

4.3.5 Vaikutukset kuluttajiin

Luotto- ja maksulaitoksille aiheutuu kustannuksia rahoitusmarkkinoita koskevan sääntelyn noudattamisesta. Kustannukset voivat osaltaan vaikuttaa luotto- ja maksulaitosten tarjoamien tuotteiden hintoihin. Ehdotuksella viranomaisten mahdollisuudesta saada pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta saldo- ja tilitapahtumatiietoja voidaan arvioida olevan vaikutuksia kuluttajiin siltä osin, kuin se vähentäisi luottolaitosten saldo- ja tilitapahtumien toimittamiseen liittyviä kustannuksia ja hallinnollista taakkaa, millä voi taas olla vaikutusta erilaisten luottolaitosten tarjoamien palveluiden ja tuotteiden kuluttajahintoihin.

Esityksen ehdotus viranomaisten kattavammasta mahdollisuudesta hyödyntää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää lisäksi todennäköisesti järjestelmää käyttävien viranomaisten määrää. Tämä auttaisi keskittämään ja kohdentamaan pankki- ja maksutileihin tehtäviä kyselyitä ja vähentäisi viranomaisten tarvetta tehdä saldo- ja tilitapahtumia koskevia kyselyitä niihin luotto- tai maksulaitoksiin, joissa asiakkuutta ei ole. Kohdennetusti tehtävät kyselyt parantaisivat siten henkilötietojen suojaa nykytilanteeseen verrattuna.

Tilitapahtumatietojen saaminen aikaisempaa sujuvammin voisi johtaa viranomaisten toiminnan tehostumisen myötä siihen, että viranomaiset pyytäisivät tilitapahtumatiietoja nykyistä useammin. Tämä voi johtaa siihen, että nykyistä useammin yksityishenkilön tilitapahtumatiietoja luovutettaisiin toimivaltaisille viranomaisille. Tietopyynnön taustalla olisi kuitenkin aina viranomaisen lakisääteinen yksittäinen tehtävä ja sen suorittamiseksi tarvittavat välttämättömät tilitapahtumatiedot. Lisäksi on tärkeää huomioida, että tilitapahtumatiedustelujen määrän lisääntyminen ja niiden käsittelyn tehostuminen edesauttaisi rikosvastuun toteutumista, mikä puolestaan vahvistaa kansalaisten perusoikeuksia

4.3.6 Julkisen hallinnon tiedonhallinnan keskittäminen

Saldo- ja tilitapahtumatietojen lisääminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta saataviin tietoihin vähentäisi saldo- ja tilitapahtumatietojen saamiseen oikeutettujen viranomaisten tarvetta ylläpitää ja rakentaa omia kahdenvälisiä rajapintojaan luottolaitosten järjestelmiin, mikä toteuttaisi tavoitetta keskittää valtionhallinnon tietojärjestelmiä ja vähentäisi päällekkäisten tietojärjestelmien tarvetta. Kaikkien pankkitietojen saaminen yhdestä järjestelmästä tehostaisi todennäköisesti pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käyttöä myös sen nykyisen käyttötarkoituksen osalta ja lisäisi järjestelmän käyttöön oikeutettujen viranomaisten liittymistä sen käyttäjiksi.

4.3.7 Tiedonhallinnan muutosvaikutukset

Esityksessä ehdotetaan, että pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään lisättäisiin uusi toiminnallisuus, keskitetty sähköinen saldo ja tilitapahtumajärjestelmä, jota hyödyntäen Tulli välittäisi toimivaltaisten viranomaisten tekemät saldo- ja tilitapahtumakyselyt koostavan sovelluksen avulla luotto- ja maksulaitoksille ja kyselyjen vastaukset luotto- ja maksulaitoksilta toimivaltaisille viranomaisille. Siten esityksellä on vaikutuksia tietoaineistoihin ja tietojärjestelmiin.

Tiedonhallintayksikön on tiedonhallinnan muutosten arvioinnissaan otettava huomioon tietovarantojen yhteentoimivuus sekä niiden hyödynnettävyys tietoaineistoja muodostettaessa ja käytettäessä. Arvioinnin perusteella tiedonhallintayksikön on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin tiedonhallintamallin muuttamiseksi ja muutosten toimeenpanemiseksi.

Tulli on antanut 26.10.2022 määräyksen luottolaitoksen tiedonhakujärjestelmän kyselyrajapinnasta sekä ohjeistuksen sen toteuttamiseen liittyen. Kukin tiedonhakujärjestelmän toteuttava luottolaitos tai muu tiedonluovuttaja kuten maksulaitos, sähkörahayhteisö tai kryptovarapalvelun tarjoaja tulkitsee määräystä rajapinnasta ja rajapintakuvauksesta, sekä toteuttaa määräyksen mukaan sellaisen tiedonhakujärjestelmän, joka sopii sen omiin järjestelmiin ja arkkitehtuuriin. Tilirekisterihankkeen saamien tietojen mukaan lähinnä luottolaitosten, mutta myös joidenkin maksulaitosten ylläpitämiä tiedonhakujärjestelmiä on toukokuussa 2024 yhteensä 24 kappaletta. Tiedonhakujärjestelmistä on saatavilla yli 95 prosenttia pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä saatavista tiedoista. Esityksen mukaisesti tiedonhakujärjestelmää ylläpitävät tiedonluovuttajat toimittaisivat saldo- ja tilitapahtumatiedot tiedonhakujärjestelmänsä avulla. Muut 1 a §:n mukaiset toimijat, jotka eivät ole rakentaneet tiedonhakujärjestelmää, luovuttaisivat ehdotuksen mukaiset saldo- ja tilitapahtumatiedot Tullin rakentaman tiedonluovutusjärjestelmän avulla. Tulli määrittäisi käsittelysäännöt myös noiden toimijoiden tiedonluovutukselle.

Nykyisessä tilanteessa viranomaiset ovat rakentaneet kahdenvälisiä rajapintoja tai kyselyjärjestelmiä eri luotto- ja maksulaitosten kanssa. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä ei ole ollut mahdollista saada kuin tilin asiakkuuteen liittyvät tiedot. Tilitapahtumatietoja viranomaiset ovat hakeneet erillisten järjestelmien avulla. Näin ollen jokaisen viranomaisen on tullut rakentaa lukuisia rajapintoja saadakseen kattavat tiedot pankki- ja maksutileistä ja niihin liittyvistä tilitapahtumatiedoista. Esityksen mukaan viranomaiset voisivat tehdä kaikki pankkitileihin liittyvät kyselyt saman pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla. Tullin koostava sovellus välittäisi viranomaisen kyselyt tiedonluovuttajille ja edelleen niistä saatavat tiedot toimivaltaisille viranomaisille. Esitys vähentäisi merkittävästi viranomaisten tarvetta rakentaa erillisiä rajapintoja suoraan luotto- ja maksulaitoksiin.

Ehdotetun mukaisessa tiedonvälitysmallissa vastuu laillisuusvalvonnasta, kuten lokituksesta ja järjestelmän käytöstä, on hajautettu viranomaisille ja tiedonluovuttajille. Jokainen tiedonluovuttaja ja tiedonhyödyntäjä toteuttaa laissa säädetyn lokijärjestelmän, joka seuraa rajapintojen kyselyitä. Tiedonluovuttajat saavat myös tiedon siitä, mikä viranomaisen tietoja kysyy ja millä toimivaltuudella kysely on tehty. Ehdotuksen mukaan Tullin koostava sovellus välittäisi tilitapahtumatietoja koskevat kyselyt ja kyselyjä koskevat vastaukset, jotka voivat sisältää erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilöiden tietoja tai muuten arkaluonteisia tietoja. Tiedot eivät kuitenkaan tallentuisi Tullin koostavaan sovellukseen, vaan koostavaan sovellukseen tallentuisi ainoastaan lokitietoja. Tiedot välitettäisiin toimivaltaisille viranomaisille, jotka ovat velvollisia noudattamaan yleisen tietosuoja-asetuksen ja sitä täydentävän tietosuojalain säännöksiä sekä säännöksiä laissa henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä ja joita koskevassa erityislainsäädännössä on lisäksi annettu sääntelyä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien ja muiden arkaluonteisten tietojen suojasta. Esityksen suhdetta tietosuoja-asetukseen on arvioitu tarkemmin edellä osiossa 4.2.1 Arviointi suhteessa EU:n yleiseen tietosuoja-asetukseen.

Lisäksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän muuttamisesta annetussa laissa ehdotetaan säädettäväksi, että tilitapahtumien osalta tietopyynnön tulisi perustua siihen, että tiedot olisivat viranomaisen tehtävien toteuttamiseksi välttämättömiä. Koska tilitapahtumatiedot voivat pitää sisällään myös arkaluonteisia henkilötietoja, niiden käsittelyssä tulee noudattaa perustusvaliokunnan lausuntokäytännössä määriteltyjä reunaehtoja sekä tietosuoja-asetuksen mukaisia edellytyksiä. Esityksen mukaan tieto pyynnön tehneestä viranomaisesta ja pyynnön perusteesta välitetään tiedon luovuttajalle, jotta sillä olisi tosiasiallinen mahdollisuus arvioida tietopyynnön lainmukaisuutta ja mahdollisuus kysyä viranomaiselta lisätietoja tietopyynnön johdosta

Tullin koostava sovellus välittäisi toimivaltaisille viranomaisille luotto- ja maksulaitosten järjestelmissä olevia saldo- ja tilitapahtumatietoja. Välitettävät saldo- ja tilitapahtumatiedot eivät tallentuisi koostavaan sovellukseen, vaan koostavaan sovellukseen tallentuvat tiedot olisivat lokitietoja, joita käytettäisiin ainoastaan laillisuusvalvontaan. Toimivaltaiset viranomaiset toimisivat koostavan sovelluksen kautta omiin tietojärjestelmiinsä välittyvien tietojen osalta rekisterinpitäjinä ja vastaisivat käsittelemiensä ja tallentamiensa tietojen osalta salassapidosta, henkilötietojen suojasta ja käsittelyn laillisuudesta.

Sähköistä saldo ja tilitapahtumajärjestelmää koskevan ehdotuksen osalta arviota taloudellisista vaikutuksista on käsitelty tarkemmin edellä taloudelliset vaikutukset -osiossa.

Tiedonhallintalain 3 luvun 9 §:ssä säädetään lausuntomenettelystä. Sen mukaan valtion virastojen ja laitosten on toimitettava valtiovarainministeriölle 5 §:n 3 momentin ja 8 §:n 1 momentin perusteella tehty arviointi tietovarantojen ja tietojärjestelmien hyödyntämistä, yhteentoimivuutta ja tietoturvallisuutta koskevaa lausuntoa varten, kun arvioidulla muutoksella on merkittäviä taloudellisia tai toiminnallisia vaikutuksia tiedonhallintaan tai toimintaan taikka muutos koskee julkisen hallinnon yhteisten tietovarantojen rajapintojen tietorakenteiden olennaisia muutoksia. Valtiovarainministeriöllä on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä välttämättömät tiedot valtion viranomaiselta lausunnon antamista varten. Lausuntomenettelystä annetaan tarkemmat säännökset valtioneuvoston asetuksessa lausuntomenettelystä tiedonhallinnan muutosta koskevissa asioissa (1301/2019) 2 §:ssä. Sen mukaan valtion viraston tai laitoksen on pyydettävä valtiovarainministeriön lausunto tiedonhallinnan muutoksesta silloin, kun valtion viraston tai laitoksen arvion mukaan: 1) julkisen hallinnon tai valtion yhteisen tieto- ja viestintätekniikan palvelun tai tietovarannon hankinnan, kehittämisen tai muutoksen kokonaiskustannus on vähintään miljoona euroa; 2) toimialojen tai toimialan yhteiseen käyttöön tarkoitettun tieto- ja viestintätekniikan palvelun tai tietovarannon hankinnan, kehittämisen tai muutoksen kokonaiskustannus on vähintään 5 miljoonaa euroa; 3) sen omaan käyttöön tarkoitettu tieto- ja

viestintäteknisen palvelun tai tietovarannon hankinnan, kehittämisen tai muutoksen kokonaiskustannus on vähintään 5 miljoonaa euroa ja tieto- ja viestintäteknisen palvelun tai tietovarannon käyttöönnotolla on vaikutuksia muiden viranomaisten tiedonsaantiin.

Lisäksi pykälän 2 momentin mukaan valtion viraston tai laitoksen on pyydettävä valtiovarainministeriön lausunto silloin, kun valtion viraston tai laitoksen arvion mukaan julkisen hallinnon tai valtion yhteisten tietovarantojen rajapintojen tietorakenteiden muutoksen kokonaiskustannus on vähintään miljoona euroa.

Koska koostavan sovelluksen osalta kyseessä on edellä mainitun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n 1 momentin 3 kohdan mukainen toimialojen yhteinen järjestelmä, on euromääräinen raja lausunnon pyytämiseksi 5 miljoonaa euroa. Arvion mukaan kustannus saldo- ja tilitapahtumien kysely- ja välittämismahdollisuuden lisäämisestä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään tulisi olemaan noin 700 000 – 800 000 euroa, jolloin lausuntoa ei tarvitse pyytää.

4.3.8 Henkilötietojen käsittely ja laillisuusvalvonta

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän keskitetyn saldo ja tilitapahtumajärjestelmän käytön myötä yksityiskohtaiset tietopyynnöt voidaan kohdentaa aikaisempaa paremmin niihin toimijoihin, joiden asiakkaana valvontatoimenpiteen kohteena olevat henkilöt ovat. Kun tietoja käsitellään nimenomaan tätä tarkoitusta varten rakennetuissa suojatuissa järjestelmissä, se parantaa myös tiedustelujen kohteiden henkilötietojen suojaa.

Esityksen mukainen keskitetty tiedonvälitysjärjestelmä minimoisi toimivaltaisten viranomaisten tietopyyntöjen muodostamaa luonnollisen henkilön oikeuksien ja vapauksien kannalta tiedostettua korkeaa riskiä. Erityisesti lokirekisterin ylläpitovaatimus jokaisessa tietoa käsittelevässä toimijassa lisäisi laillisuusvalvonnan vaikuttavuutta.

Voimassaolevassa pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmässä on huomioitu rahoitustietodirektiivin mukaiset vaatimukset lokirekisterin ylläpitoon pankki- ja maksutilirekisterin ja koostavan sovelluksen osalta. Tulli on vastannut näistä rekisterinpitovastuista. Ehdotuksen mukaisessa käsittelyssä Tullin rooli pysyisi ennallaan. Sillä olisi edelleen rekisterinpitäjän rooli koostavan sovelluksen osalta, koska koostava sovellus käsittelee ja välittäisi saldo- ja tilitapahtumatietoja ja myös tallentaisi niitä koskevia lokitietoja. Lokitiedot, joiden sisällöstä säädetään keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän osalta, tallentuisivat koostavaan sovellukseen. Sovellukseen ei tallentuisi lokitietojen lisäksi muita tietoja. Tullin rekisterinpitäjän tehtävät koostavan sovelluksen osalta liittyisivät siten edelleen tietosuojasta ja tietoturvallisuudesta huolehtimiseen, osoitusvelvollisuuden toteuttamiseen, rekisteröityjen oikeuksista informoimiseen ja muihin vastaaviin rekisterinpitäjän tehtäviin.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään kuuluvien luottolaitosten ylläpitämien pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmien ja viranomaisten sähköisten tiedonhakujärjestelmien rekisterinpitäjinä toimisivat niin ikään luottolaitokset kuin viranomaiset kukin oman tiedonhakujärjestelmänsä osalta. Toimivaltaiset viranomaiset toimisivat rekisterinpitäjinä omasta tiedonhakujärjestelmästä koostavan sovelluksen kautta lähettämiensä tietopyyntöjen ja vastaanottamiensa saldo- ja tilitapahtumatietojen osalta ja niitä koskisivat vastaavasti tietosuoja-asetuksen ja sitä täydentävän kansallisen sääntelyn mukaiset sekä viranomaisia koskevissa erityislaeissa säädetty rekisterinpitäjää ja henkilötietojen käsittelyä koskevat velvoitteet. Toimivaltaiset viranomaiset tekisivät itse laillisuusvalvontaa tekemistään kyselyistä ja Tulli välittäisi tarvittaessa lokitietoja toimivaltaisille viranomaisille tätä tarkoitusta varten. Tehdyistä saldo- ja tilitapahtumatiedusteluista jäisi siten tieto myös toimivaltaisten viranomaisten omiin järjestelmiin mahdollistaen jälkikäteisen valvonnan.

Luottolaitokset ja muut tiedonluovuttajat vastaisivat samaan tapaan tietosuoja-asetuksen mukaisesta tiedonkäsittelystä. Ehdotuksen mukaisesti myös luotto- ja maksulaitosten tulisi ylläpitää lokirekisteriä niille välitetyistä tietopyynnöistä ja niitä koskevista vastauksista. Nykylainsäädännön mukaisessa mallissa tilien asiakastietoja luovuttavat tahot eivät saa tietää kyselyn tehneestä viranomaisesta vaan tieto viranomaisesta ja lakiperustasta jää koostavaan sovellukseen eikä sitä välitetä eteenpäin. Saldo- ja tilitapahtumatietoja koskevien kyselyjen osalta tietoa luovuttavalle luotto- ja maksulaitokselle sitä vastoin välitettäisiin tieto kyselyn tehneestä viranomaisesta, lakiperustasta ja tiedustelua koskevasta asiasta. Näin tiedonluovuttajalla olisi tosiasiallinen mahdollisuus toteuttaa tietosuoja-asetuksen 5 artiklan mukainen osoitusvelvollisuus, johon sisältyy esimerkiksi mahdollisuus pyytää lisätietoa kyselyn tehneeltä viranomaiselta.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 35 artiklassa säädetään tietosuojaa koskevasta vaikutustenarvioinnista. Artiklan 1 kohdan mukaan, jos tietyyntyyppinen käsittely etenkin uutta teknologiaa käytettäessä todennäköisesti aiheuttaa – käsittelyn luonne, laajuus, asiayhteys ja tarkoitukset huomioon ottaen – luonnollisen henkilön oikeuksien ja vapauksien kannalta korkean riskin, rekisterinpitäjän on ennen käsittelyä toteutettava arviointi suunniteltujen käsittelytoimien vaikutuksista henkilötietojen suojalle. Tietosuojavaltuutetun toimisto on ehdotuksen esiselvitystä koskevassa lausunnossa todennut, että ”kun ehdotetun käsittelyn keskiössä on tekninen toteutusmalli ns. Tullin koostava sovellus, esitän, että varsinaisessa lakiesityksessä tehdään vielä 35 artiklan 10 kohdan arviointi ja sen lisäksi ennen käyttöönottoa tehdään käytännön käsittelystä ja tiedonsiirrosta vielä sovelluskohtainen vaikutusten arviointi. Tällaisen vaikutusten arvioinnin velvollisuus on johdettavissa tietosuoja-asetuksen 35 artiklan 1 kohdasta, kun otetaan huomioon hankkeeseen ja sen eduskuntakäsittelyssä aiemmin esitetty perusoikeustulkinta tilitietojen kuulumisesta yksityiselämän ydinalueeseen”. Tietosuoja-asetuksen 35 artiklan 10 kohdan mukaan jos 6 artiklan 1 kohdan c tai e alakohdan mukaisen käsittelyn oikeusperusteena on rekisterinpitäjään sovellettava unionin oikeus tai jäsenvaltion lainsäädäntö, joka säätelee siihen liittyvää käsittelytoimintaa tai käsittelytoimia, ja tietosuojaa koskeva vaikutustenarviointi on jo tehty yleisen vaikutustenarvioinnin osana kyseisen käsittelyn oikeusperusteen hyväksymisen yhteydessä, 1–7 kohtaa ei sovelleta, paitsi jos jäsenvaltiot katsovat tarpeelliseksi toteuttaa tällaisen arvioinnin ennen käsittelytoimien aloittamista. Siten osana lainvalmistelua on tehty 35 artiklan 10 kohdan mukaista vaikutustenarviointia. Valtioneuvoston lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen mukaan, jos arviointi tehdään lainvalmistelun yhteydessä, rekisterinpitäjän ei välttämättä ole tarpeen tehdä sitä uudelleen ennen tosiasiallisten käsittelytoimien aloittamista, jollei asiasta erikseen säädetä. Rekisterinpitäjän on kuitenkin tarkasteltava käsittelytoimien vaikutuksia ja riskejä jatkuvasti arvioidakseen, käsitelläänkö henkilötietoja arvioinnin mukaisesti. Koska ehdotetun mukaisessa mallissa jokainen viranomainen vastaa osaltaan rekisterinpitäjän velvollisuuksista, jokaisen viranomaisen tulee käyttöönotettaessa tehdä käytännön käsittelystä ja tiedonsiirrosta vielä sovelluskohtainen vaikutusten arviointi. Vaikutustenarviointi auttaa rekisterinpitäjää tietosuojalainsäädännön vaatimusten noudattamisessa, sen dokumentoinnissa ja osoittamisessa.

Esityksen lainvalmistelussa tehty vaikutustenarvio on katsottu sisällöltään osin salassa pidettäväksi, joten sitä ei julkaista kokonaan osana hallituksen esitystä.

Keskistetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän tietosuojan vaikutustenarviointi

Kuten edellä on todettu, lainvalmistelun yhteydessä on arvioitu suunniteltujen käsittelytoimien vaikutuksia henkilötietojen suojalle. Tässä käydään läpi yhteenvetoa arvioinnista.

Toimivaltaiset viranomaiset voisivat pyytää ja saada ehdotetun uuden pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän annetun lain 3 luvun mukaisia saldo- ja tilitapahtumatietoja pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän saldo ja tilitapahtumajärjestelmän avulla. Koostava sovellus

välittäisi viranomaisten tietopyynnöt tietoa luovuttaville luotto- ja maksulaitoksille ja edelleen niistä saadut vastaukset toimivaltaisille viranomaisille. Esityksen mukaisia toimivaltaisia viranomaisia olisi yhteensä 8, joista poliisi, rahanpesun selvittelykeskus, Rajavartiolaitos ja Puolustusvoimat käyttäisivät samaa rajapintaa/tiedonhakujärjestelmää. Viranomaisen tulisi yksilöidä se säännös ja asiaa koskeva viitenumero, jonka nojalla se pyytää tietoa. Tieto tästä perusteesta välitettäisiin tiedon luovuttajalle ja se jäisi myös Tullin lokitietojärjestelmään sekä kunkin viranomaisen ylläpitämän järjestelmän lokitietoihin.

Tiedonluovuttajien saldo- ja tilitapahtumatietojen luovuttamisen velvollisuus koostavan soveluksen kautta perustuisi ehdotettavaan uuteen 17 a ja 17 c §:ään. Rekisterinpitäjän velvollisuuksista säädetään tietosuoja-asetuksessa, jonka 5 artiklan 2 kohdan mukaisesti rekisterinpitäjä vastaa ja sen tulee pystyä osoittamaan, että artiklan 1 kohdassa säädettyjä henkilötietojen käsittelyä koskevia periaatteita on noudatettu. Näitä periaatteita ovat muun muassa se, että henkilötietoja on käsiteltävä tavalla, jolla varmistetaan niiden suojaaminen luvattomalta ja lainvastaiselta käsittelyltä. Tietosuoja-asetus velvoittaa rekisterinpitäjää huolehtimaan, ettei se luovuta tietoja ilman lainmukaista perustetta viranomaiselle. Lainmukainen peruste automatisoidun koostavan sovelluksen kautta tapahtuvalle saldo- ja tilitapahtumatietoja koskevalle tiedonluovutukselle olisi nyt säädettävät pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään tehtävät muutokset. Rekisterinpitäjä täyttäisi tietosuoja-asetuksen mukaisen osoitusvelvollisuuden nojaamalla lailla säädettyyn velvoitteeseen.

Ehdotuksen mukaisen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 17 a ja c §:n mukaan viranomaisen on yksilöitävä säännös, jonka nojalla se pyytää tietoa. Koostavan soveluksen välityksellä välitettyjen tietopyyntöjen osalta tiedonluovuttajalle välittyisi tieto siitä, mihin rekisteröityyn eli asiakkaaseen tietopyyntö kohdistuu. Käytännössä tämä tieto jäisi tiedonluovuttajan lokitietoihin, josta syystä tältä osin olisi edelleen tarpeen säätää tiedon salassapidosta, jotta luotto- ja maksulaitos ei voisi käyttää lokitietoja eikä ilmaista niitä omaksi tai toisen hyödyksi eikä myöskään toisen vahingoksi. Näin ollen luotto- ja maksulaitos ei voisi myöskään ilmaista asiakkaalleen tai muulle taholle, onko viranomaisen tehnyt rekisteröityä koskevan tietopyynnön ja onko siihen annettu vastaus. Toisin sanoen edes tietopyynnön olemassaoloa ei voisi ilmaista. Tietosuoja-asetuksen 25 artikla koskee sisäänrakennettua ja oletusarvoista tietosuojaa, eli rekisterinpitäjän on toteutettava asianmukaiset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet, joilla varmistetaan, että oletusarvoisesti käsitellään vain käsittelyn kunkin erityisen tarkoituksen kannalta tarpeellisia henkilötietoja. Tämä velvollisuus koskee kerättyjen henkilötietojen määriä, käsittelyn laajuutta, säilytysaikaa ja saatavilla oloa. Nykyisten teknisten käyttöyhteyksien on sisällettävä asianmukaiset kontrollit, joilla rajoitetaan ja kontrolloidaan tietojen käsitteilyä, kuten tietojen luovuttamista. Koostavassa sovelluksessa välitettyjen tietojen osalta ennalta tehdyn tiedonluovutuksen laillisten edellytysten arvioinnin puute korvattaisiin järjestelmään rakennetulla teknisellä etukäteiskontrollilla, eli järjestelmästä ei pääsisi kysymään tietoja kuin ilmoittamalla sen säännöksen, jonka nojalla tietoja kysytään, järjestelmään tallentuvien lokitietojen avulla ja organisatorisella kontrollilla, eli ainoastaan sillä, että viranomaisen tähän valtuuttamalla ja kouluttamalla henkilöstöllä on oikeus tehdä kyselyjä ja lisäksi tietosuoja-valtuutetun jälkikäteisellä tarkastamisoikeudella. Tietosujasääntelyn mukainen rekisterinpitäjänvastuu on siis ennakkollista vastuuta siitä, että tiedonluovutus täyttää sille asetetut edellytykset.

Kuten edellä on todettu, voimassaolevan lain mukainen tiedonluovuttajaa koskeva sääntely ei mahdollista ennakkollista valvontaa, koska tieto tulee luovuttaa välittömästi, eli samalla tietojärjestelmiä ylläpitävät toimijat on annetun sääntelyn nojalla vapautettu ennakkollisen tarkastuksen vastuusta. Esityksen mukainen muutos sen osalta, että luotto- ja maksulaitokset saisivat saldo- ja tilitapahtumatietoja koskevien pyyntöjen osalta tiedon siitä viranomaisesta, joka on pyytänyt tietoa, siitä säännöksestä, jonka nojalla tietoa on pyydetty ja tapauksesta, jota tieto koskee, merkitsi sitä, että luotto- ja maksulaitos voisi toteuttaa yleisen tietosuoja-asetuksen velvoitteet

asetuksen 5 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaisesti. Henkilötietojen on oltava asianmukaisia ja olennaisia ja rajoitettuja siihen, mikä on tarpeellista suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään. On aiheellista pohtia, mihin tarkoituksiin luotto- ja maksulaitos tietoja jälkikäteen käyttäisi. Yleinen tietosuojasetus asettaa rekisterinpitäjälle velvollisuuden varmistaa henkilötietojen käsittelyn perusteista ennen tiedonluovutusta, eikä siis enää tiedonluovutuksen jälkeen, jolloin on aiheellista myös pohtia mihin säädökseen luottolaitosten jälkikäteinen valvonta perustuisi. Lokitietojen käyttö tulee rajata suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään eli jälkikäteiseen valvontaan siten, kuin lain ja asetusten mukaisesti on mahdollista. Luottolaitos voisi esimerkiksi tarvita lokitietoja silloin, kun heidän rekisterissään olevissa henkilötiedoissa on virhe ja rekisteröidyllä on velvollisuus ilmoittaa virheestä. Tällöin lokitieto henkilöstä ja ajankohdasta, jolloin tietoja on luovutettu Tullin koostavaan sovellukseen, on riittävä ilmoituksen tekemiseksi Tullille. Tullilla koostavan sovelluksen rekisterinpitäjänä on velvollisuus edelleen ilmoittaa virheistä, joka koostavalla sovelluksella on välittynyt eteenpäin toimivaltaiselle viranomaiselle. Rekisterinpitäjän velvollisuus liittyy ennakkolliseen tarkastukseen ja jos luovutuksen jälkeen ilmeni, ettei rekisterinpitäjä ollut riittävällä tavalla varmistunut henkilötietojen käsittelyä koskevien periaatteiden noudattamisesta, tarkoittaisi se silloin, että tietosuojaloukkaus on tapahtunut. Esityksessä ehdotetusta ratkaisusta seuraa, että viranomaistointa olisi voimassaolevan lain mukaista käsittelyä avoimempaa.

Kaiken kaikkiaan esityksen mukainen muutos luotto- ja maksulaitokselle välittyviin tietoihin olisi oikeasuhtaista ja välttämätöntä, jotta koostavan sovelluksen välityksellä tapahtuva henkilötietojen käsittely olisi mahdollisimman tietosuojattua ja välitettävät tiedot rajattu vain välttämättömiin tietoihin. Järjestelmää käyttävien toimivaltaisten viranomaisten osalta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä pyydettyä tiedon tulisi olla välttämätön viranomaiselle laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi, eli viranomaisen tulisi tehdä välttämättömyydedelityksen täyttymistä koskeva harkinta ennen tietopyynnön tekemistä. Lisäksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain uudessa ehdotuksessa 17 e §:ssä säädettäisiin, että oikeus saada 17 b ja 17 d §:ssä tarkoitettuja tietoja ja mahdollisuus tehdä niitä koskevia hakuja olisi ainoastaan sellaisella viranomaisen henkilöstön jäsenellä, joka on nimetty ja valtuutettu suorittamaan näitä tehtäviä.

Koostavan sovelluksen kautta luovutetut tiedot poistettaisiin sovelluksesta välittömästi tietojen luovuttamisen jälkeen. Ainoastaan lokitiedot tallentuisivat, niiden tallentamisesta säädettäisiin kattavasti ehdotuksen mukaisen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annettavan lain 17 h §:ssä.

Ehdotettu ratkaisu merkitsisi entistä nopeampaa ja tehokkaampaa saldo- ja tilitapahtumatietojen saamista ja sitä kautta myös erityisten henkilötietojen saamista, joita kyseiset tiedot voivat sisältää. Tältä osin ehdotus kaventaisi henkilötietojen- ja yksityiselämän suojaa. Riittävillä suojaustoimilla ja niiden säännöllisellä valvonnalla pyrittäisiin minimoimaan yksilön oikeuksille ja vapauksille koituvaa korkeaa riskiä.

Esityksessä esitetään pääsyoikeuksia järjestelmään viranomaisille, joilla on jo tälläkin hetkellä oikeus voimassaolevan lainsäädännön nojalla saada kyseessä olevat tiedot. Kun punnitaan henkilötietojen suojaa ja pääsyn oikeasuhtaisuutta, oleellinen kysymys on se, miksi viranomaisten, joilla on oikeus voimassaolevan lainsäädännön nojalla saada kyseiset tiedot, ei tulisi saada pääsyä näihin tietoihin sähköisessä muodossa ja koostettuna, kun tiedot tällä hetkellä saadaan vähintään paperimuodossa. Kyseessä olevat tiedot kuuluvat pankkialaisuuden piiriin, mutta esityksen mukaisille toimivaltaisille viranomaisille on jo voimassaolevassa lainsäädännössä annettu pääsy näihin tietoihin. Esityksessä edellytetään lisäksi, että tietopyynnön edellytyksenä on tietojen välttämättömyys viranomaisen tehtävän suorittamiseksi, eli jos viranomainen voi suorittaa tehtävän ilman saldo- ja tilitapahtumatietoja, ei tietopyyntöä tule tehdä.

Saldo ja tilitapahtumajärjestelmä sisältäisi henkilötietojen käsittelyä, mikä muodostaa aina riskin henkilötietojen suojalle. Ottaen huomioon käsittelyn tarkoituksen, sille asetetut edellytykset, kuten tietopyynnön perustelu ja välttämättömyysedellytys ja erilaiset riskiä vähentävät toimet kuten lokitietojen tallentaminen ja vaatimus toimivaltaisten viranomaisten järjestelmää käyttävän henkilöstön nimeämisestä ja valtuuttamisesta, jäljelle jäävän riskin voidaan katsoa olevan oikeutetun.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Uuden keskitetyn järjestelmän rakentaminen

Vaihtoehtona saldo- ja tilitapahtumatietojen välittämismahdollisuuden lisäämiseksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään olisi luoda kokonaan uusi keskitetty järjestelmä tilitapahtumatietojen välittämistä varten. Erillinen järjestelmä olisi lainsäädäntötekniisesti yksinkertaisempi, koska siitä kävisi selkeämmin ilmi, että kyse on kansallisesta tarpeesta tulevasta ratkaisusta. Erillinen järjestelmä ei poistaisi ongelmaa päällekkäisistä järjestelmistä ja tiedon hajanaisuudesta. Erillinen järjestelmä lisäisi kustannuksia verrattuna ehdotuksen mukaiseen ratkaisuun, sillä uusi järjestelmä vaatisi täysin uusien tietojärjestelmien rakentamista ja tietoarkkitehtuuria. Erillistä järjestelmää ei voi siten kustannussyistä eikä käytännön toteutuksen kannalta pitää varteenotettavana vaihtoehtona. Viidennen rahanpesudirektiivin täytäntöönpanemiseksi luotua pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää on rakennettu vuodesta 2019, joten järjestelmän hyödyntämistä saldo- ja tilitapahtumatietojen luovuttamiseen voidaan pitää perusteltuna myös siihen käytettyjen kustannusten ja resurssien osalta.

Toisen viranomaisjärjestelmän hyödyntäminen

Lainsäädäntöhanketta edeltävässä esiselvityshankkeessa arvioitiin tilitapahtumatietojen saamisen mahdollisuutta jonkun jo olemassa olevan Verohallinnon, ulosoton tai poliisin järjestelmän kautta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän sijaan. Koska jokaisen viranomaisen järjestelmät on luotu erilaisiin ympäristöihin ja erilaisiin käyttötarkoituksiin, työryhmä ei pitänyt ehdotettuja järjestelmiä vaihtoehtoisena ratkaisuna tilitapahtumien sähköiselle keskittämiselle. Tilitapahtumien haussa on tiukka integrointi taustajärjestelmiin ja ne ovat viranomaiskohtaisia. Lisäksi esimerkiksi poliisin järjestelmä sijaitsee viranomaisten turvallisuusverkossa (TUVE), jonne muilla viranomaisilla ei ole pääsyä. Haasteita aiheuttaisi myös käyttöoikeudet eri viranomaisten järjestelmiin.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän eriyttäminen

Yksi vaihtoehto ehdotetun ratkaisun sijaan olisi eriyttää voimassa oleva pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä niin, että myös pankki- ja maksutilien tiedonhakuprosessia ylläpitävät luotto- ja maksulaitokset toimittaisivat tilirekisteriin viidennen rahanpesudirektiivin 32a artiklan mukaiset asiakkuustiedot. Siten kaikki asiakkuutta koskevat tiedot olisi saatavilla keskitetystä yhdensuuntaisesta henkilörekisteristä, pankki- ja maksutilirekisteristä. Tilitapahtumatiedot sen sijaan saataisiin erillisellä lainsäädännöllä pankki- ja maksutilien tiedonhakuprosessien avulla.

Tämä vaihtoehto aiheuttaisi pankki- ja maksutilien tiedonhakuprosessin toteuttaneille luotto- ja maksulaitoksille lisäkustannuksia, koska ne joutuisivat viidennen rahanpesudirektiivin 32a artiklan mukaisen tilitietoihin liittyvän ilmoitusvelvollisuutensa osalta toteuttamaan tekniset ratkaisut liittyäkseen päivittäjäksi Tullin ylläpitämään pankki- ja maksutilirekisteriin. Toisaalta

luottolaitoksille voisi tulla säästöjä tulevaisuudessa, kun kuudes rahanpesudirektiivi voimaansaataan. Kuudennen rahanpesudirektiivin mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että keskitetyistä pankkitilirekistereistä saatavat tiedot ovat saatavilla komission kehittämän ja ylläpitämän pankkitilirekisterien keskitetyn yhteyspisteen kautta. Kun keskitetyt pankkitilirekisterit liitetään yhteen, viranomaiset, joilla on pääsy pankkitilirekisterien keskitettyyn yhteyspisteeseen, voisivat selvittää nopeasti, onko tietyllä henkilöllä pankkitilejä muissa jäsenvaltioissa, ilman, että niiden tarvitsee tiedustella asiaa kaikilta vastapuoliltaan kaikissa jäsenvaltioissa. Tämä saattaa EU-laajusten kyselyiden osalta tarkoittaa pahimmassa skenaariossa jopa miljoonaluokkaan nousevia kyselymääriä vuositasona. EU-laajusten kyselyiden vastausten muodostamista varten saatetaan vaatia myös litteroivien ja sumeiden hakujen käsittelykyvykkyyttä. Korvaamalla tiedonhakujärjestelmien tilitietokyselyiden kyselypohjaisen vastaamisen toteuttamalla päivityskyvykkyyden tilirekisteriin, ilmoitusvelvolliset välttäisivät valtavan kyselymassan aiheuttaman tietoliikenteen käsittelykyvykkyyden lisäksi myös monimutkaisten litteroivien ja sumeiden hakujen toteuttamisen omiin taustajärjestelmiinsä. Olemassa olevat tiedonhakujärjestelmät eivät kuitenkaan jäisi hyödyntämättä, vaan tilitapahtumatiedusteluja kyettäisiin käsittelemään jo toteutettujen tiedonhakujärjestelmien puitteissa kohtuullisen pienin muutoksin.

Järjestelmien eriyttäminen voisi lisäksi selkeyttää tilitapahtumien välittämismekanismin erillisyyttä viidennen rahanpesudirektiivistä tulevan asiakkuustietojen välittämiseen liittyvästä vaatimuksesta. Tässä vaihtoehdossa olisi selvää, että säädettäisiin puhtaasti kansallista lainsäädäntöä keskitetystä sähköisestä tiedonvälityksestä.

Tämän lainsäädäntöhankkeen aikataulusyistä asian selvittämistä ei nähty tässä yhteydessä mahdolliseksi edistää. Asiaa voidaan tarkastella myöhemmin rahanpesulainsäädäntötyön kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Tiedonluovuttajajoukon rajaaminen

Lainvalmisteluhanketta edeltävässä esiselvityshankkeessa saldo- ja tilitapahtumatietoja luovuttavien joukko oli rajattu pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmää ylläpitäviin toimijoihin, joista saatavat saldo- ja tilitapahtumatiedot kattavat noin 95 prosenttia viranomaisten tarvitsemista tiedoista. Taustana tässä rajoitetummassa tiedonluovuttajien joukossa oli se, että työryhmä ei pitänyt kohtuullisena, että tilirekisterissä mukana olevat toimijat velvoitettaisiin rakentamaan tiedonhakujärjestelmä saldo- ja tilitapahtumatietojen toimittamiseksi. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään kuuluvat pankki- ja maksutilirekisteriin tietoja luovuttavat toimijat ovat pääsääntöisesti pienempiä toimijoita ja tiedonhakujärjestelmän luominen vaatisi niiltä kohtuullisia resursseja niin ajallisesti kuin kustannustenkin osalta.

Lainvalmisteluhankkeen aikana työryhmässä nostettiin kuitenkin esille se, että myös tilirekisterissä olevilta toimijoilta kysytään yhä useammin tilitapahtumatietoja, koska muiden kuin perinteisten pankkien ja maksuvälineiden sijaan käytetään paljon muun muassa erilaisia maksuvälittäjiä. Viranomaiset joutuvat siis tekemään useita erillisiä tiedusteluja tietojen saamiseksi. Lisäksi on mahdollista, että osa tiedoista jää saamatta ja hyödyntämättä, jos viranomaisilla ei ole muualta saatua tietoa tilirekisterissä olevien toimijoiden palveluiden käytöstä. Valmistelun aikana työryhmässä päädyttiin siihen, että Tulli toteuttaa tiedonluovutusjärjestelmän, jonka avulla myös tilirekisterissä olevat toimijat velvoitetaan luovuttamaan saldo- ja tilitapahtumatietoja keskitetyn saldo ja tilitapahtumajärjestelmän kautta. Tämä tiedonvälitystapa on tiedonhakujärjestelmää keveämpi tietoturvallinen ratkaisu tiedon luovuttamiseksi. Koska pankki- ja maksutilien tilirekisteri, minne edellä mainitut toimijat toimittavat asiakkaidensa tilin omistajuuteen liittyviä tietoja säännöllisin väliajoin, on yhdensuuntainen rekisteri, sieltä ei ole rajapintaa sinne tietoa toimittaviin toimijoihin. Tämän vuoksi tilirekisteriin tietoa toimittavien tiedonvälitys tulee toteuttaa erillisen tiedonluovutusjärjestelmän avulla.

Tilitapahtumatietojen kyselyoikeuden vaiheistaminen

Yksi vaihtoehto esitetylle olisi viranomaisten tilitapahtumia koskevien kyselyoikeuksien vaiheistaminen. Alkuvaiheessa kyselyoikeus voitaisiin myöntää esimerkiksi vain esitutkintaviranomaisille rikosten ennalta estämisestä, selvittämisestä ja syyteharkintaan asettamisesta varten ja vasta myöhemmässä vaiheessa muille pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmässä mukana oleville viranomaisille. Tämä vaihtoehto ei kuitenkaan poistaisi muiden saldo- ja tilitapahtumia tarvitsevien viranomaisten tiedonsaantiongelmia, sillä ne joutuisivat edelleen kehittämään omia rajapintojaan luotto- ja maksulaitoksiin ja siten olemassa oleva ongelma päällekkäisistä tietojärjestelmistä ja tiedon hajaantumisesta ei poistuisi. Tämä ei poistaisi myöskään luotto- ja maksulaitosten kokemaa haastetta viranomaisten kyselyiden vaihtelevuudesta ja erilaisten viranomaiskäytänteiden eroavuuksista. Keskittämällä kyselyt yhteen ja samaan järjestelmään ja samalla yhtenäistämällä tietopyyntöjen käsittelyä ja selkeyttämällä tiedonsaantioikeuksia helpotettaisiin myös luotto- ja maksulaitosten tiedonkäsittelyä.

Ei muutosta nykytilanteeseen

Vaihtoehtona olisi myös nykytilan jatkaminen eli viranomaiset tekisivät tarvitsemansa saldo- ja tilitapahtumakyselyt omien rajapintojensa kautta tai mahdollisia muita kyselytapoja hyödyntäen ja kehittäisivät edelleen kahdenvälisiä tietojärjestelmiään tarvitsemiinsa luotto- ja maksulaitoksiin. Tämäkään vaihtoehto ei poistaisi olemassa olevaa ongelmaa päällekkäisistä tietojärjestelmistä ja tiedon hajaantumisesta.

Tässä vaihtoehdossa on syytä huomioida, että Suomi on hakenut hankkeeseen rahoitusta EU:n elpymis- ja palautumistukivälineestä (RRF). Kun tilitapahtumatietojen kyselymahdollisuus on lisätty lakiin pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä ja tuotantokäyttö hyödyntäen Tullin tätä käyttötarkoitusta varten kehittämiä rakenteita on aloitettu 30.6.2026 mennessä, on Suomi oikeutettu hakemaan komissiolta 1,6 miljoonan euron maksatuksia RRF-rahoituksesta. Koska tilitapahtumatietojen kyselymahdollisuuden lisäämiseksi haettu rahoitus on kytketty useasta projektista koostuvaan rahanpesun estämiseen liittyvään hankkeeseen, mikäli lakia pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän annetun lain muuttamisesta ei ole säädetty sovittuun ajankohtaan mennessä eikä Suomi ole onnistunut tavoitteessaan, voi tulonmenetys olla jopa 70 miljoonaa euroa.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Tällä hetkellä kolmen EU-maan (Viro, Italia, Kreikka) keskitetyistä pankkitilirekistereistä tai tiedonhakupäätöksistä on mahdollista saada tilitapahtumatietoja. Lisäksi Hollannissa on ollut jo useamman vuoden valmistelussa asiaa koskeva lainsäädäntömuutos. Kaikilla mailla paitsi Italiassa tiedot välitetään tiedonhakupäätöksien ja keskitetyn mekanismin kautta.

Viron keskitetty mekanismi on sähköinen tietojen hakujärjestelmä, jonka kautta viranomaiset voivat saada tietoja pankki- ja luottolaitoksilta. Järjestelmästä on vuodesta 2020 lähtien ollut mahdollista saada tilitapahtumatietoja ja ajantasaisen saldon viimeiseltä viideltä vuodelta. Järjestelmä on rakennettu siten, että pankkien vastaukset muodostuvat pääosin automaattisesti. Pankit voivat myös halutessaan vastata kyselyihin manuaalisemmin, jolloin viive voi olla joitain tunteja. Kuitenkin vastaukset tulevat viimeistään saman päivän aikana. Pankeille on kuitenkin lain mukaan useampi päivä aikaa vastata tietopyyntöön. Käyttäjinä ovat Ulosottolaitos, rahanpesun selvittelykeskus ja lainvalvontaviranomaiset.

Italiassa Verohallinto, rahanpesun selvittelykeskus tai muu lainvalvontaviranomainen voi tiedustella tilitapahtumatietoja keskitetyn pankkitilirekisterin kautta. Pankkitilirekisteriin päivittyvät tiedot asiakkuuksista ja tilien saldotiedot kerran kuussa.

Kreikassa on ollut jo 10 vuoden ajan mahdollista saada tilitapahtumatiedot tiedonhakujärjestelmistä ja tiedot voi saada koko tältä ajalta. Tiedot saadaan vuorokauden kuluessa, mutta usein vastaus tulee vielä tätä nopeammin. Luottolaitoksille välitetään tieto siitä, mikä viranomainen tietoja kysyy ja millä perusteella. Järjestelmällä on useita viranomaiskäyttäjiä.

Hollannissa valmistellaan muutosta finanssivalvonnasta annettuun lakiin (Wet op het financieel toezicht), jonka myötä tilitapahtumat voitaisiin välittää tiedonhakujärjestelmistä keskitetyn mekanismin kautta toimivaltaisille viranomaisille niiden olemassa olevien toimivaltuuksien mukaisesti. Tilitapahtumat tulisi toimittaa viimeiseltä viideltä vuodelta, mutta isot pankit ovat ilmoittaneet voivansa toimittaa tilitapahtumat 7 vuodelta ja oikeusperusta olisi kansallinen. Tilitapahtumat haetaan ISO20022 sanomilla (CAMT052/053 muodossa).

6 Lausuntopalautte

Valmistelunaikaiset asiantuntijakuulemiset

Työryhmätyön aikana kuultiin oikeusministeriön nimeämää tietosuoja-asiantuntijaa sekä tietosuojavaltuutetun edustajaa. Molemmat nostivat keskeisiksi huomioiksi rekisterinpitäjyyden selkeyttämisen siten, että jokaisella käsittelytoimella on selkeästi määritelty vastuutaho. Koska kyseessä on erityisten henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely, jotka valtiosääntöoikeudellisesti ovat arkaluonteisia tietoa, lainsäädäntövaiheessa tulee huomioida tietosuoja-asetuksen vaatimukset erityisten henkilötietojen käsittelylle. Samoin korostettiin lainsäädännön tarkkarajaisuuden tärkeyttä ja nostettiin esille järjestelmän sisäisten suojatoimien, mutta myös organisaattorien menettelysääntöjen tärkeys.

Lisäksi työryhmä kuuli Finanssiala ry:n edustamia pankkeja. Yleisenä huomiona pankkien kuulemisessa nousi esille tiedonsaantisääntelyn tarkkarajaisuuden tärkeys. Pankit toivoivat, että lainsäädäntömuutoksilla saadaan toteutettua sellainen keskitetty järjestelmä, joka on pankkien näkökulmasta selkeyttää saldo- ja tilitapahtumatiedon luovutusta. Pankkien edustajat nostivat esille toimivaltaisten viranomaisten vastuun tietopyynnön oikeasuhtaisuuden ja muun lainmukaisuuden arvioinnissa.

Esitysluonnoksesta pyydettiin lausunnot seuraavilta tahoilta: [Tätä kohtaa täydennetään lausuntokierroksen jälkeen].

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä

1 Luku. Yleiset säännökset

Lakiehdotuksen 1 luku sisältäisi yleiset säännökset, ja se sisältäisi 1–1 e §:n.

1 §. *Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä ja lain tarkoitus.* Pykälä sisältäisi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän tarkoitusta ja sen yleistä rakennetta ja toimintaa kuvaavat säännökset. Voimassaolevaa pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että pykälän otsikkoon li-

sättäisiin lain tarkoitus, pykälän 1 ja 2 momenttien sisältöä muutettaisiin, 3 momentti siirrettäisiin uuteen 1 a §: ään ja 4 momentti 5 §: ään, ja pykälään lisättäisiin uudet 3 ja 4 momentit. Ehdotetuilla muutoksilla kuvattaisiin pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän sisältöä ehdotuksen mukaisen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kahden eri toiminnallisuuden kautta.

Pykälän 1 momentin mukaisesti pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä muodostuisi keskitetystä automatisoidusta tilitietojärjestelmästä sekä keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä. Ensimmäisessä momentissa eroteltaisiin pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kaksi eri toiminnallisuutta, jotka eroaisivat toisistaan tiedonkäsittelytavan sekä oikeusperustan osalta. Keskitetty automatisoitu tilitietojärjestelmä perustuisi voimassaolevan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain mukaiseen automaattiseen ja välittömään tilin omistajatietoja sisältävään järjestelmään, joka perustuu viidennestä rahanpesudirektiivista jäsenvaltioille tulevaan vaatimukseen ottaa käyttöön keskitettyjä automatisoituja mekanismeja, kuten keskitettyjä rekistereitä tai keskitettyjä sähköisiä tietojenhakujärjestelmiä, joiden avulla voidaan ajallaan tunnistaa mikä tahansa luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka on niiden alueella toimivassa luottolaitoksessa olevan IBAN-tunnisteisen maksutilin ja pankkitilin sekä tallelokeron haltija tai jolla on määräysvalta tällaiseen tiliin tai tallelokeroon. Toisin sanoen voimassaolevan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain mukainen järjestelmä ja tiedonkäsittely vastaisi ehdotetun mukaista keskitettyä automatisoitua tilitietojärjestelmää.

Keskitetty sähköinen saldo ja tilitapahtumajärjestelmä taas perustuisi viranomaisten kansalliseen tarpeeseen saada saldo- ja tilitapahtumatietoja yhden keskitetyn järjestelmän avulla. Keskitetyn saldo- ja tilitapahtumajärjestelmän toiminnallisuus perustuisi yhtäältä sähköiseen tiedonkäsittelyyn, mutta poikkeaisi automatisoidun järjestelmän välittömyydestä siten, että tietopyyntöjen käsittely luotto- ja maksulaitoksessa tai muussa tiedonluovuttajassa perustuisi yksittäiseen tapauskohtaiseen arviointiin. Tiedon luovuttajalla olisi mahdollisuus arvioida tiedon luovutuksen perusteita saamansa pyynnön perusteella ja myös mahdollisuus kieltäytyä tiedon luovutuksesta, mikäli tietopyyntö ei sen mukaan olisi lainmukainen.

Toimivaltaisten viranomaisten tilitapahtumatietoja koskevan tiedonsaannin oikeusperustasta säädetään erillislaeissa. Ehdotetulla lailla ei ole tarkoitus muuttaa toimivaltaisten viranomaisten tiedonsaannin oikeusperustaa vaan luoda sähköinen kanava pankkitilitiedon ja saldo- ja tilitapahtumatiedon saamiseen luotto- ja maksulaitoksilta viranomaisille. Lain tarkoituksena on edistää viranomaisten automaattista tiedonsaantia pankki- ja maksutileistä ja sähköistä tiedonsaantia saldo- ja tilitapahtumista. Keskitetty järjestelmä loisi tietoturvallisemmän kanavan luovutettavien henkilötietojen käsittelylle. Lain tarkoituksena on lisäksi parantaa viranomaisten pankkitilejä koskevien tiedustelujen oikeaa kohdentumista, joka vähentäisi sekä viranomaisten että ilmoitusvelvollisten työmäärää. Lisäksi lain tavoitteena on hallitusohjelman mukaisesti parantaa digitalisaation kustannusvaikuttavuutta hyödyntämällä olemassa olevia kansallisia tietojärjestelmiä tietoturvallisesti nykyistä laajemmin ja muun muassa vahvistaa digitalisaatiota sekä rikostutkinnassa että –torjunnassa.

Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisesti henkilötietojen käsittely on lainmukaista ainoastaan, jos ja vain siltä osin kuin vähintään yksi artiklassa mainituista edellytyksistä täyttyy. Ehdotuksen mukainen saldo- ja tilitapahtumatietojen käsittelytarkoitus on perusteltua 6 artiklan 1 kohdan c ja e alakohtiin eli se on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi tai yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaisesti sen 1 kohdan c ja e alakohdassa tarkoitettujen käsittelyn perustasta on säädettävä joko a) unionin oikeudessa; tai b) rekiste-

rinpitäjään sovellettavassa jäsenvaltion lainsäädännössä. Käsittelyn tarkoitus määritellään kyseisessä käsittelyn oikeusperusteessa tai, 1 kohdan e alakohdassa tarkoitettussa käsittelyssä, sen on oltava tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Kyseinen käsittelyn oikeusperuste voi sisältää erityisiä säännöksiä, joilla mukautetaan tämän asetuksen sääntöjen soveltamista, muun muassa: yleisiä edellytyksiä, jotka koskevat rekisterinpitäjän suorittaman tietojenkäsittelyn lainmukaisuutta; käsiteltävien tietojen tyyppiä; asianomaisia rekisteröityjä, yhteisöjä joille ja tarkoituksia joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa; käyttötarkoitussidonnaisuutta; säilytysaikoja; sekä käsittelytoimia ja -menettelyjä, mukaan lukien laillisen ja asianmukaisen tietojenkäsittelyn varmistamiseen tarkoitettut toimenpiteet, kuten toimenpiteet muita IX luvussa esitettyjä erityisiä tietojenkäsittelytilanteita varten. Unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tietojen käsittelystä keskitetyn järjestelmän avulla. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän henkilötietoja käsiteltäisiin pankki- ja maksutilien tiedonhakupäätöksellä, pankki- ja maksutilirekisterillä, tiedonluovutusjärjestelmällä sekä edellä mainittuja tietoja välittävällä koostavasta sovelluksella. Voimassaolevan lain 1 §:n 1 momentissa on säädetty, että pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä muodostuu pankki- ja maksutilien tiedonhakupäätöksistä, pankki- ja maksutilirekisteristä sekä koostavasta sovelluksesta. Ehdotuksen mukaisesti tarkennetaan, että pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä jaetaan kahteen toiminnallisuuteen, joita koskevassa tiedonkäsittelyssä hyödynnetään samoja järjestelmän osia, pankki- ja maksutilien tiedonhakupäätöksellä, pankki- ja maksutilirekisteriä ja koostavaa sovellusta. Koska ehdotetulla lailla säädetään kaikille tiedonluovuttajille velvoite luovuttaa saldo- ja tilitapahtumatiedot pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta, muiden kuin tiedonhakupäätöksien luoneiden luotto- ja maksulaitosten tiedonluovutus tapahtuisi ehdotetun tiedonluovutusjärjestelmän avulla.

Pykälän 3 ja 4 momentti tarkentaisivat pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kahden eri toiminnallisuuden eroa. Pykälän 3 momentin mukaisesti keskitetyn automatisoidun tilitietojärjestelmän tarkoitus olisi tehostaa viranomaisten tiedustelujen oikeaa kohdentumista viidennen rahanpesudirektiivin mukaisesti. Viidennen rahanpesudirektiivin mukaan jäsenvaltioiden tulee mahdollistaa pankki- ja maksutilien sekä talletuslaitosten haltijoiden oikea-aikainen tunnistaminen. Ehdotetulla lisäyksellä lain 2 luvuksi on tarkoitus erottaa nykyisen lain mukainen järjestelmä lakiehdotuksen uudesta toiminnallisuudesta, saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä. Lain 2 luku vastaisikin voimassaolevan lain sisältöä sen 3-17 §:n osalta.

Pykälän 4 momentissa kuvattaisiin uuden saldo- ja tilitapahtumatietoja välittävän toiminnallisuuden tarkoitusta. Saldo ja tilitapahtumajärjestelmä, josta säädetään 3 luvussa, mahdollistaisi viranomaisille keinon saada finanssitoimijoilta keskitetyn järjestelmän kautta niiden lakisääteissä tehtävissä tarvitsemiaan saldo- ja tilitapahtumatietoja. Viranomaisen olisi mahdollista pyytää ja saada tiettyä, käsittelyssä olevaa viranomaistehtäväänsä varten tarvitsemansa saldo- ja tilitapahtumatiedot sähköisesti yhden järjestelmän avulla luottolaitoksilta ja muilta 1 a §:n mukaisilta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään kuuluvilta tiedonluovuttajilta.

1 a §. Soveltamisala. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 1 a §, jossa säädettäisiin lain soveltamisalasta. Pykälän 1 momentin mukaisesti lakia sovellettaisiin pankki- ja maksutilitietojen sekä saldo- ja tilitapahtumatietojen saamiseen ja välittämiseen maksulaitoksilta, sähkörahayhteisöiltä, luottolaitoksilta ja kryptovarapalvelun tarjoajilta toimivaltaisille viranomaisille silloin kun edellä mainittuja tietoja käsitellään pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lain soveltamisesta ulkomaisten maksulaitosten, sähkörahayhteisöjen, luottolaitosten ja kryptovarapalvelun tarjoajien Suomessa sijaitseviin sivuliikkeisiin. Momentti siirrettäisiin 1 a §: ään voimassaolevan lain 1 §:n 3 momentista.

1 b §. *Suhde muuhun lainsäädäntöön ja tietojen salassapito.* Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 1 b §, jossa säädettäisiin pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmässä käsiteltävien tietojen julkisuudesta. Pykäläehdotuksen mukaisesti keskitetyssä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmässä käsiteltävät tiedot eli tietopyyntö ja siihen annetun vastauksen sisältö, olisivat salassa pidettäviä tietoja. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmässä käsiteltävät tiedot muodostuvat viranomaisten kohdennetuista tietopyynnöistä sekä niiden perusteella luotto- ja maksulaitosten toimittamista asiakkaitaan koskevista tunnistamistiedoista, erilaisista tilitapahtumista; maksuista ja ostoista ja niihin liittyvistä tunnistetiedoista sekä mahdollisista muista asiakkaan omistajuuteen tai varallisuuteen liittyvistä pankin rekistereissä olevista tiedoista.

Yleisesti viranomaisen asiakirjan salassapidosta säädetään laissa viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999), jäljempänä *julkisuuslaki*. Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 23 kohdan mukaisesti salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä, asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön vuosituloista tai kokonaisvarallisuudesta taikka tuen tai etuuden perusteena olevista tuloista ja varallisuudesta taikka jotka muutoin kuvaavat hänen taloudellista asemaansa, sekä ulosottoviranomaisen asiakirjat siltä osin kuin ne sisältävät sellaisia tietoja, jotka ulosottorekisteriin merkittynä olisivat ulosottokaaren mukaan salaisia, sekä tiedot luonnollisesta henkilöstä ulosottovelallisena ja ulosottoselvitys. Tiedot toimittavien luotto- ja maksulaitosten samoin kuin tiedon hyödyntäjien eli viranomaisten rekistereissä tietoja koskevat erilaiset tietojen julkisuutta ja salassapitoa koskevat säännökset. Luotto- maksulaitokset toimittavat pankkitilejä ja niiden tapahtumia koskevia tietoja erilaisille viranomaisille, hyvin erilaisten viranomaistehtävien hoitamiseksi. Koska rahan käyttötapana ja maksuliikenne on muuttunut mitä suurimmassa määrin käteisen rahan käytöstä pankkitilin välityksellä tapahtuvaan maksuliikenteeseen, pankkitilin tilitapahtumatiedoista voi saada hyvin yksityiskohtaisen kuvan henkilön yksityiselämästä. Tilitapahtumista voi ilmetä suoraan jopa arkaluonteisia tietoja, kuten tietoja uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyydestä tai terveydenhuoltopalvelujen käytöstä. Luonnollisen henkilön yksityiskohtaisten tilitietojen voi katsoa rinnastuvan siten yksityiselämän suojan ydinalueelle kuuluviin arkaluonteisiin tietoihin, joiden vuoksi ehdotettua erityissääntelyä tietojen salassapidosta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmässä voidaan pitää yksityiselämän ja henkilötietojen suojan näkökulmasta perusteltuna. Ehdotetulla säännöksellä suojattaisiin siten erityisesti arkaluonteisiksi säädettyjä tietoja ja se olisi niiden käsittelylle säädetty rekisteröidyn oikeuksia ja vapauksia suojaava erityinen suojaus.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmässä käsiteltävien tietojen salassapito tulisi ulottaa tietoja luovuttaviin yksityisiin toimijoihin eli kaikkiin 1 a §:n mukaisiin tiedonluovuttajiin. Toisin kuin voimassaolevan lain mukaisessa tiedonkäsittelyssä, Tullin koostavan sovelluksen kautta esityksen mukaisesti tehdyn saldo- ja tilitapahtumatietopyynnön osalta tiedonhakupyyntöä ylläpitävä luottolaitos tai muu tiedot luovuttava toimija saisi tiedon siitä, mikä viranomainen on pyytänyt tietoa sekä sen mihin käyttötarkoitukseen tietoa on pyydetty. Välittyvissä tiedoissa olisi viranomaisen nimen lisäksi 17 a ja c §:n mukainen toimivaltapykälä, viranomaistehtävä ja kyseisen tapauksen viite- tai diaaritieto. Luotto- ja maksulaitos saisi kyselyä vastaanottaessaan luonnollisesti myös tiedon siitä, mistä asiakkaasta tietoa on kysytty ja miltä ajalta. Luotto- ja maksulaitoksen vastaanottaessa tietopyynnön, käyttötarkoitussidonnaisuuden periaate rajaa tietojen käyttöä siihen tarkoitukseen, mitä tietopyynnön käsittely edellyttää. Tietosuojasetuksen 6 artiklan 4 kohdassa säädetään tietojen käsittelystä alkuperäisten käyttötarkoitusten kanssa yhteensopiviin käyttötarkoituksiin. Salassapidosta tulisi kuitenkin säätää, sillä tietosuojasetuksen 6 artiklan 3 kohdan nojalla kansallisella lainsäädännöllä on mahdollista mukauttaa asetuk-

sen sääntöjen soveltamista muun muassa käyttötarkoitussidonnaisuuden osalta. Salassapitosäännöksessä olisi siten kyse tietosuoja-asetuksen liikkumavaran nojalla annettavasta suojatoimisaantelystä, jolla mukautetaan käyttötarkoitussidonnaisuutta. Salassapitosäännös poistaisi luotto- ja maksulaitoksen mahdollisuuden hyödyntää tietoja muuhun tarkoitukseen kuin tietopyynnön toteuttamiseksi. Lisäksi salassapidosta säätämällä turvattaisiin viranomaisen toimintaa. Keskitetty sähköinen saldo ja tilitapahtumajärjestelmä merkitsee rekisteröidyn oikeuksiin kajoamista ja jotta tietojen käsittely olisi oikeasuhtaista ja minimoisi rekisteröidyn oikeuksiin kohdistuvaa korkeaa riskiä, tulisi sekä tietopyyntöjen, kuin myös luovutettujen tietojen olla salassa pidettäviä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että luotto- ja maksulaitokset ja muut 1 a §:n mukaiset toimijat eivät saisi käsitellä viranomaisten pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään tekemiä tietopyyntöjä muuhun tarkoitukseen kuin pyynnön vastaamiseksi. Luotto- ja maksulaitoksella ei olisi siten oikeutta tehdä tietopyynnön takia esimerkiksi merkintöjä kyselyjen kohteena olevien luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden asiakastietoihin eikä tietopyynnön tietoa saisi hyödyntää esimerkiksi asiakkuuden riskienhallintaan tai muuhun asiakkuuden monitorointiin. Luotto- ja maksulaitos ei myöskään saisi ilmaista tiedustelun kohteelle tätä koskevan viranomaisen tietopyynnön ja siihen annetun vastauksen olemassaoloa ja sen sisältöä. Lähtökohteisesti tällaisen pyynnön käyttäminen muuhun käyttötarkoitukseen luo korkean riskin rekisteröidyn oikeuksille. Viranomaisen tekemä tietopyyntö voi johtua esimerkiksi viranomaisessa vireillä olevasta rikostutkinnasta, jonka kohde voi osoittautua syyttömäksi, mutta kyse voi olla myös rikoksen uhrista tai sivullisesta eikä tietopyynnöllä tulisi myöskään tästä syystä olla vaikutuksia tietopyynnön kohteena olevan asiakkuuteen. Toisaalta taas tietopyynnön paljastaminen voisi vaarantaa viranomaisen lakisääteisen tehtävän kuten vireillä olevan rikostutkinnan ja esimerkiksi varojen takaisinsaannin. Tiedon käyttäminen muuhun kuin laissa säädettyyn tarkoitukseen on säädetty rangaistavaksi tietosuoja-asetuksen 83 artiklan mukaisesti.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että kyselyn tehnyt toimivaltainen viranomainen ei saisi käsitellä luotto- ja maksulaitoksesta saamaansa tietoa muuhun käyttötarkoitukseen kuin mitä se on tietopyyntöä tehdessä määritellyt. Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen mukaan henkilötiedot on kerättävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla. Viranomaiselle kohdistuva kielto hyödyntää tietoa alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa yhteensopiviin käyttötarkoituksiin tulisi kuitenkin säätää rekisteröidyn oikeuksien turvaamiseksi. Siten kyse olisi tietosuoja-asetuksen liikkumavaran nojalla annettavasta suojatoimisaantelystä, jolla mukautetaan käyttötarkoitussidonnaisuutta. Viranomainen ei saisi luovuttaa pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä vastaanottamaansa tietoa suoraan sellaisenaan eteenpäin esimerkiksi toiselle viranomaiselle vaan kukin viranomainen tekisi kyselyn omien tiedonsaantioikeuksiensa nojalla. Tämä ei kuitenkaan tarkoittaisi, etteikö viranomainen saisi luovuttaa omien tiedonluovutussäädöstensä mukaisesti esimerkiksi toiselle viranomaiselle sellaista tietoa, mihin pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä saatua tietoa on hyödynnetty. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi poliisin oikeutta välittää rikostutkinnan aineistona olevia tilitapahtumatietoja syyttäjälle tai Verohallinnon mahdollisuutta hyödyntää tilitapahtumatietoja verotarkastuskertomukseen ja edelleen tämän verotarkastuskertomuksen välittämistä poliisille tutkintapyynnön aineistona.

Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan mukaan henkilötietojen on oltava täsmällisiä ja tarvittaessa päivitettyjä. Rekisterinpitäjän on toteutettava kaikki mahdolliset kohtuulliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että käsittelyn tarkoituksiin nähden epätarkat ja virheelliset henkilötiedot poistetaan tai oikaistaan viipymättä. Koska kyselyillä saatavat tiedot ja niiden käyttötarkoitukset riippuisivat viranomaisesta, tulisi jokaisen viranomaisen arvioida itse järjestelmästä saadun tiedon tarpeellinen säilytysaika. Esimerkiksi poliisilla voi talousrikostutkinnassa olla tapauksia, jossa

tiedot ovat tarpeellisia hyvin pitkiä aikoja. Toisaalta taas viranomaisen tiedon tarve voi olla hyvin lyhytkestoinen. Tiedot olisi kuitenkin aina poistettava välittömästi sen jälkeen, kun viranomaisen tarve niiden säilyttämiselle lakkaisi. Mikäli viranomaisen havaitsisi välittömästi tiedon saatuaan, ettei sen pyytämä tieto ole sille relevanttia tai se olisi saanut jopa väärää tietoa, tulisi viranomaisen poistaa saamansa tiedot välittömästi tietosuoja-asetuksen mukaisesti. Mikäli kyseessä olisi mahdollinen tiedon eheyteen liittyvä epäily, viranomaisen tulisi käsitellä asia omien tiedonhallintaprosessiensa mukaisesti ja mahdollisesti viedä asia edelleen tiedoksi tietosuoja-valtuutetulle.

1 c §. Koostava sovellus. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 1 c §, jossa säädettäisiin Tullin ylläpitämästä koostavasta sovelluksesta. Pykälä vastaisi pääosin voimassaolevan lain 7 a §:n 1,3 ja 4 momentin sisältöä, mutta koska koostavaa sovellusta käytetään ehdotetun lain mukaisesti sekä automatisoidun tilitetietojärjestelmän mukaisten tietojen, että keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän mukaisten tietojen välittämiseen, mainitut lain kohdat ehdotetaan lisättäväksi yleisiä säännöksiä koskevaan lukuun.

Pykälän 1 momentti vastaa voimassaolevan lain 7 a §:n 1 momentin sisältöä, jota ehdotetaan tarkennettavaksi ja täydennettäväksi. Ehdotuksen mukaan toimivaltaiset viranomaiset voisivat toimivaltansa puitteissa tehdä 2 ja 3 luvun mukaisia tietopyyntöjä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla. Tulli vastaisi koostavalla sovelluksella viranomaiselta tulevan tietopyynnön välittämisestä 2 ja 3 luvussa säädettyihin käyttötarkoituksiin 1 a §:n mukaisille toimijoille sekä tietopyyntöön saadun vastauksen välittämisestä toimivaltaiselle viranomaiselle. Luotto- ja maksulaitosten sekä muiden 1 a §:n mukaisten toimijoiden velvollisuus luovuttaa tiedot pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän koostavan sovelluksen avulla perustuisi ehdotettavan lain 4, 6 ja 17 f §:iin.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin voimassaolevan lain mukaisesti Tullin roolista koostavan sovelluksen rekisterinpitäjänä. Tulliin sovellettaisiin rekisterinpitäjänä koostavan sovelluksen osalta tietosuoja-asetuksessa määriteltyjä rekisterinpitäjän vastuuta ja velvollisuuksia. Rekisterinpitäjällä asetuksessa tarkoitetaan 4 artiklan 7 kohdan mukaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, viranomaista, virastoa tai muuta elintä, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot; jos tällaisen käsittelyn tarkoitukset ja keinot määritellään unionin tai jäsenvaltioiden lainsäädännössä, rekisterinpitäjä tai tämän nimitämistä koskevat erityiset kriteerit voidaan vahvistaa unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti. Samaisen artiklan 2 kohdan mukaan käsittelyllä tarkoitetaan toimintoa tai toimintoja, joita kohdistetaan henkilötietoihin tai henkilötietoja sisältäviin tietojoukkoihin joko automaattista tietojenkäsittelyä käyttäen tai manuaalisesti, kuten tietojen keräämistä, tallentamista, järjestämistä, jäsentämistä, säilyttämistä, muokkaamista tai muuttamista, hakua, kyselyä, käyttöä, tietojen luovuttamista siirtämällä, levittämällä tai asettamalla ne muutoin saataville, tietojen yhteensovittamista tai yhdistämistä, rajoittamista, poistamista tai tuhoamista.

Pykälän 2 momentin mukaisesti koostavan sovelluksen välityksellä tapahtuva tiedonkäsittely olisi automaattista. Pykälä vastaisi voimassaolevan lain 7 a §:n 3 momenttia. Tullilla ei olisi koostavaa sovellusta ylläpitävänä viranomaisena sen enempää pääsyä koostavalla sovelluksella tehtyihin pyyntöihin, vaan kyselyt olisivat suoria ja sisäänrakennettu teknisesti siten, ettei Tulli voisi puuttua siihen, millä perusteella ja ketä koskevia tietoja viranomaisen kysyy ja mitä tietoja sille luovutetaan. Koostava sovellus tarkistaa ainoastaan sen, että viranomaisen täyttää kaikki kyselyanomuksen pakolliset kohdat, esimerkiksi tietopyynnön lakiperustan ja kyselyä koskevan tapauksen viitenumeron, jotta kysely välittyy eteenpäin tiedon luovuttajalle. Valvonta, jota järjestelmän kautta tehtävien tiedonluovutusten osalta voitaisiin tehdä lokitietojen perusteella, olisi jälkikäteistä. Jälkikäteinen valvonta tapahtuu viranomaisessa, joka tietoja on pyytänyt. Koosta-

van sovelluksen lokitiedot on tarkoitettu toimivaltaisten viranomaisten laillisuusvalvontaa varten. Momentissa säädettäisiin lisäksi siitä, että sovelluksen kautta luovutetut tiedot poistetaan sovelluksesta välittömästi tietojen luovuttamisen jälkeen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin rajoituksista rekisteröidyn oikeuksiin. Pykälä vastaisi osittain voimassaolevan lain 7 a §:n 4 momenttia. Pykälässä säädettäisiin, että poiketen siitä, mitä säädetään yleisen tietosuoja-asetuksen 15 artiklassa rekisteröidyn oikeudesta saada pääsy tietoihin ei ole, kun tietoja käsitellään koostavalla sovelluksella. Rekisteröidyn oikeuksien käyttämisestä tietosuojaavaltuutetun välityksellä säädetään tietosuojalain 34 §:ssä. Oikeuksien käyttämisestä koskeva pyyntö on esitettävä tietosuojaavaltuutetulle taikka Tullille sen mukaisesti, kuin laissa henkilötietojen käsittelystä Tullissa 35 §:n 2 momentissa säädetään. Tullille esitetty pyyntö on toimitettava viipymättä tietosuojaavaltuutetulle.

Voimassaolevan lain 7 a §:n 4 momentin mukainen rajoitus perustuu rahoitustietodirektiivin 18 artiklan täytäntöönpanoon, jonka mukaisesti jäsenvaltiot voivat hyväksyä lainsäädäntötoimenpiteitä, joilla kokonaan tai osittain rajoitetaan rekisteröityjen oikeutta päästä rahoitustietodirektiivin nojalla käsitelyihin heitä koskeviin henkilötietoihin, tietosuoja-asetuksen 23 artiklan 1 kohdan tai, tapauksen mukaan, rikosasioiden tietosuojadirektiivin 15 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Voimassa olevassa laissa on siis säädetty rajoitus myös rikosasioiden tietosuojadirektiivin perusteella. Tiedon luovutukseen liittyvän käsittelytoimen on kuitenkin katsottu olevan tietosuoja-asetuksen soveltamisalalla, kun kyse on henkilötietojen luovuttamisesta tietosuoja-asetuksen soveltamisalalta rikosasioiden tietosuojadirektiivin soveltamisalalle. Siten Tulli koostavan sovelluksen rekisterinpitäjän roolissa voi soveltaa ainoastaan tietosuoja-asetusta. Tämän mukaisesti ehdotetaan, että viittaus rikosasioiden tietosuojalakiin poistetaan siirrettävästä 7 a §:n 4 momentista. Sovellettava tietosuojalainsäädäntö kyselyä tehtäessä sen sijaan riippuu henkilötietojen käyttötarkoituksesta. Viranomaiset soveltavat omassa tiedonkäsittelyssään joko rikosasioiden tietosuojadirektiiviä tai tietosuoja-asetusta riippuen kunkin viranomaisen tiedonsaannin käyttötarkoituksesta.

Tietosuoja-asetuksen 23 artiklassa säädetään, että rekisterinpitäjään tai henkilötietojen käsitelijään sovellettavassa unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä voidaan lainsäädäntötoimenpiteellä rajoittaa 12–22 artiklassa ja 34 artiklassa sekä 5 artiklassa, siltä osin kuin sen säännökset vastaavat 12–22 artiklassa säädettyjä oikeuksia ja velvollisuuksia, säädettyjen velvollisuuksien ja oikeuksien soveltamisalaa. Artiklassa on asetettu edellytykseksi, että kyseisessä rajoituksessa noudatetaan keskeisiltä osin perusoikeuksia ja -vapauksia ja että se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätön ja oikeasuhteinen toimenpide, jotta voidaan taata esimerkiksi d kohdan mukaan rikosten ennalta estäminen, tutkinta, paljastaminen tai rikoksiin liittyvät syytetoimet taikka rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpano, mukaan lukien yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelu tai tällaisten uhkien ehkäisy. Artiklan e kohdassa edellytykseksi on asetettu muut unionin tai jäsenvaltion yleiseen julkiseen etuun liittyvät tärkeät tavoitteet, erityisesti unionille tai jäsenvaltiolle tärkeä taloudellinen tai rahoituksellinen etu, mukaan lukien rahan, talousarvion ja verotukseen liittyvät asiat sekä kansanterveys ja sosiaaliturva. Tietosuojalain 34 §:n mukaisesti rekisteröidyllä ei ole tietosuoja-asetuksen 15 artiklassa tarkoitettua oikeutta tutustua hänestä kerättyihin tietoihin muun muassa jos 1) tiedon antaminen saattaisi vahingoittaa kansallista turvallisuutta, puolustusta tai yleistä järjestystä ja turvallisuutta taikka haitata rikosten ehkäisemistä tai selvittämistä; 2) henkilötietoja käytetään valvonta- ja tarkastustehtävissä ja tiedon antamatta jättäminen on välttämätöntä Suomen tai Euroopan unionin tärkeän taloudellisen tai rahoituksellisen edun turvaamiseksi.

Mikäli rekisteröidyn oikeuksia ei rajoiteta, kuuluu tälle oikeus saada rekisterinpitäjältä tietoja esimerkiksi siitä, onko viranomainen tehnyt hakuja häntä koskeviin tilitapahtumatietoihin ja mitä tarkoitusta varten. Jos rekisteröidyn oikeuksia ei rajoitettaisi, olisi arvio tehtävä joka kerta

erikseen viranomaisen toimesta tapauskohtaisesti. Rekisteröidyn tulee tehdä pyyntönsä rekisterinpitäjälle ja rekisterinpitäjä on velvollinen vastaamaan pyyntöön. Tullin osalta tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että koostavan sovelluksen rekisterinpitäjänä Tullilla tulisi olla pääsy tietoihin, joihin Tullilla ei toimivaltansa puitteissa muuten olisi, kyetäkseen vastaamaan näihin rekisteröidyn esittämiin käsittelyä koskeviin pyyntöihin. Jos rekisteröidyn oikeudet olisivat kokonaan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetussa laissa keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän osalta rajoitetut, ei Tullilta koostavan sovelluksen rekisterinpitäjänä edellytettäisi ensin tapauskohtaisesti sen selvittämistä, ovatko yleisen tietosuojalain edellytykset käsillä. Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdassa tarkistetaan tietosuoja koskevan sääntelyn nojalla oikeus rekisteröidyn pyynnöstä tarkistaa henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuus. Tietosuojalain 5 luvun 34 §:n 4 momentin mukaan, jos rekisteröidyllä ei ole oikeutta tutustua hänestä kerättyihin tietoihin, tietosuoja-asetuksen 15 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tietojen on annettava tietosuoja-asetuksen 15 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tietojen rekisteröidyn pyynnöstä.

1 d §. Tiedonhakujärjestelmät. Pykälässä säädettäisiin pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään kuuluvista tiedonhakujärjestelmistä, joiden avulla sekä luovutetaan että vastaanotetaan tilin asiakkuustietoja ja tilin saldo- ja tilitapahtumatietoja. Pykälän 1 momentti vastaisi sisällöltään voimassaolevan lain 4 §:n 1 momenttia eli siinä säädettäisiin luottolaitoksille velvollisuus ylläpitää sähköistä pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmää, jonka avulla niiden tulee luovuttaa ehdotetun lain 2 ja 3 luvussa tarkoitettuja tietoja asiakkaidensa pankki- ja maksutileistä ja niiden saldo- ja tilitapahtumista toimivaltaiselle viranomaiselle. Koska yhtä ja samaa pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmää käytettäisiin myös ehdotuksen mukaisesti saldo- ja tilitapahtumatietojen luovuttamiseen voimassaolevassa laissa säädetyn pankkitilitietojen luovuttamisen lisäksi, on tarkoituksenmukaisempaa siirtää säädös pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmän ylläpitovelvoitteesta yleisiin säädöksiin. Siirrettävä momentti pitää sisällään myös mahdollisuuden poiketa tiedonhakujärjestelmän ylläpitovelvoitteesta, jos se on luottolaitoksen koko sekä toiminnan luonne ja laajuus huomioon ottaen perusteltua ja jos Finanssivalvonta myöntää sille luvan. Jos kyseessä on kooltaan esimerkiksi pieneen maksulaitokseen rinnastettava luottolaitos, se saisi valita tiedon toimittamisen tiedonhakujärjestelmän tai tilirekisterin kautta.

Pykälän 2 momentti vastaisi sisällöltään voimassaolevan lain 6 §:n 1 momentin toista säädöstä teknisiä viittaussäädöksiä lukuun ottamatta. Sen mukaisesti maksulaitokset, sähkörahayhteisöt ja kryptovarapalvelujen tarjoajat voivat myös halutessaan ylläpitää tiedonhakujärjestelmää tilirekisteriin toimittamiensa tietojen sijaan. Mikäli edellä mainitut finanssitoimijat olisivat omaaloitteisesti perustaneet tiedonhakujärjestelmän, niillä olisi ehdotuksen mukaisesti jäljempänä 4.1.2 luvussa kuvatulla tavalla velvollisuus toimittaa toimivaltaisille viranomaisille tiedonhakujärjestelmää hyödyntäen myös 3 luvun mukaiset tilin saldo- ja tilitapahtumatiedot 2 luvun mukaisen tilin omistajatietojen lisäksi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin viranomaisen velvollisuudesta ylläpitää omaa sähköistä tiedonhakujärjestelmää, jonka kautta se voi pyytää ja vastaanottaa ehdotetun lain mukaisia tilin omistaja-, saldo- ja tilitapahtumatietoja. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä perustuu viranomaisten oikeuteen saada pankkitietoja tiettyä, yksittäistä valvonta-, tutkinta- tai muuta viranomaistehtävää varten. Viranomaisen järjestelmä on siten koko tiedonkäsittelyn alkupiste. Viranomaisen tekemä kysely käynnistää tiedonkäsittelyn pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmässä eikä tiedonkäsittelyä siten olisi ilman viranomaisen tekemää kyselyä. Viranomaisen myös hakee itse saamansa tiedon koostavasta sovelluksesta oman tiedonhakujärjestelmänsä avulla eli koostavalla sovelluksella ei ole pääsyä viranomaisen tiedonhakujärjestelmään. Vaikka tiedonvälitys tapahtuu hyvin nopeasti ja erityisesti 2 luvun mukaisen automaattisen tilitietojärjestelmän käytön osalta jopa lähes reaaliaikaisesti, viranomaisen vastaa itse pyydetyn tiedon

lopullisesta saamisesta. Viranomaisen tiedonhakujärjestelmällä tarkoitetaan käytännössä tiedonhakua mahdollistavaa kyselypohjaista rajapintaa eikä kyseessä ole siten varsinainen tietojärjestelmä. Viranomaiset rakentavat rajapinnan koostavaan sovellukseen. Jokainen viranomaisen voi toteuttaa omanlaisensa rajapinnan, joka sopii Tullin antamaan määräykseen ja sen omiin järjestelmiin ja arkkitehtuuriin. Tiedonhakujärjestelmä voi myös liittyä viranomaisen olemassa olevaan tieto- tai arkistointijärjestelmään.

Pykälän 4 momentti vastaisi sisällöltään nykyisen lain 4 §:n 5 momenttia, mutta siitä poistettaisiin määritelmä pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmästä. Ehdotetulla muutoksella lisätään myös viranomaisen tiedonhakujärjestelmää koskevien teknisten vaatimusten antaminen Tullin tehtäväksi. Tulli on 26.10.2022 antanut määräyksen tiedonhakujärjestelmien kyselyrajapinnasta sekä ohjeistuksen sen toteuttamiseen liittyen. Kukin tiedonhakujärjestelmän toteuttava luottolaitos tai muu tiedonluovuttaja toteuttaa määräyksen mukaisen tiedonhakujärjestelmän, joka sopii sen omiin järjestelmiin ja arkkitehtuuriin, ja jolla tietoa pystyy välittämään järjestelmästä Tullin koostavaan meidän määräyksen mukaisesti.

Tullilla on voimassaolevan lain 4 §:n 5 momentin mukaan valvontavastuu siitä, että luottolaitokset rakentavat ja ylläpitävät sähköistä pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmää, jonka avulla ne voivat toimittaa viranomaisille tietoa asiakkaidensa pankki- ja maksutileistä. Kyseinen momentti nähdään tarkoituksenmukaisemmaksi siirtää uuteen tiedonhakujärjestelmiä kuvaavaan pykälään, sillä pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmän käyttöä ehdotetaan laajennettavaksi tilin omistajatietojen luovuttamisesta myös saldo- ja tilitapahtumatietojen luovuttamiseen. Pykälän siirtämisen vuoksi viittaukset korjataan vastaamaan ehdotetun lain mukaista järjestystä. Sisällöllisesti voimassaolevaa valvontavastuuta koskevaa säännöstä ei ehdoteta muutettavaksi.

1 e §. Tietojen maksuttomuus. Ehdotettu pykälä korvaisi voimassaolevan lain kumottavaksi ehdotetun 8 §:n sisällön siten, että ehdotettuun pykälään lisättäisiin Tullin oikeus saada maksutta tiedot pankki- ja maksutilirekisteriin tallennettavien tietojen lisäksi myös tiedot pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmistä.

Voimassaolevassa laissa säädetään pankki- ja maksutilirekisteritietojen luovutuksen maksuttomuudesta -Tullin luovuttamista tiedoista ei peritä maksuja. Säädöksen sisältö ehdotetaan muutettavaksi tiedonsaannin maksuttomuudeksi. Pykälän toisessa momentissa säädettäisiin toimivaltaisten viranomaisten oikeus saada maksutta tietoja pankki- ja maksutilirekisterin lisäksi myös pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmistä. Koska pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä pitää sisällään sekä tilirekisteristä että pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmästä saatavat tiedot, on tarkoituksenmukaisempaa säätää viranomaisen oikeudesta saada maksutta tietoa kokonaisuudessaan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä.

2 §. Määritelmät. Pykälän kohtaa 1 muutettaisiin niin, että korvattaisiin kohdassa olevan viittauspykälä 4 §:n 1 momentista 1 d §:ksi, johon ehdotetun mukainen poikkeuslupasäännös lisätään.

Pykälän kohtaa 2 täydennettäisiin siten, että lisättäisiin määräykseen luottolaitosten lisäksi mahdolliset muut pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmän luoneet toimijat. Lisäksi tarkennettaisiin voimassa olevan lain sanamuotoa tiedoista tilitiedoiksi ja lisättäisiin määräykseen ehdotetun lain 3 luvun mukaiset saldo- ja tilitapahtumatiedot.

Pykälän kohtaan 3 lisättäisiin ehdotetun saldo- ja tilitapahtumajärjestelmän käyttöön oikeutetut viranomaiset, jotka on määritelty 17 a ja 17 c §: ssä.

Lisäksi pykälän kohtaa 11 ehdotetaan muutettavaksi siten, että lisätään siihen tarkennus välitettävien tietojen sisällöstä. Ehdotuksen mukaisesti saldo- ja tilitapahtumatiedot välitetään samalla koostavalla sovelluksella kuin voimassaolevan lain mukaiset pankki- ja maksutilien omistajatiedotkin. Tietojen välittämistapa eroaa kuitenkin toisistaan siinä missä tilin omistajatietoja koskevan kyselyn osalta Tullin koostava sovellus ei välitä viranomaisen kyselyä sellaisenaan eteenpäin vaan pseudonymisoi osan kyselyn tiedoista niin, ettei luottolaitokselle välitetä kaikkia kyselyn taustatietoja. Saldo- ja tilitapahtumatietoja koskevissa kyselyissä sen sijaan koostava sovellus välittää tietoja enemmän, jotta luotto- ja maksulaitoksella olisi mahdollisuus tosiasiallisesti arvioida kyselyn oikeasuhtaisuutta ja tarpeen tullen kysyä lisätietoa kyselyn tehneeltä viranomaiselta. Tarkemmin kyselyiden eroja on avattu pykälän 1 §:n perusteluissa.

Lisäksi ehdotetaan lisättäväksi uusi kohta 12 *keskitetty automatisoitu tilitietojärjestelmä*, jolla tarkoitetaan voimassaolevan lain mukaista tilin omistajatietoja koskevaa tiedonkäsittelyä. Uudella määritelmällä halutaan selkeyttää lain sisältöä ja havainnollistaa paremmin ehdotetun lain kahta erilaista tiedonkäsittelytapaa. Keskitetty automatisoitu tilitietojärjestelmä pitäisi sisältää voimassaolevan lain mukaisen tiedonkäsittelyn eli välittömän tilin omistajatietojen saamisen. Viidennen rahanpesudirektiivin 32 a artiklassa on edellytetty, että jäsenvaltioiden on otettava käyttöön keskitettyjä automatisoituja mekanismeja, kuten keskitettyjä rekistereitä tai keskitettyjä sähköisiä tietojenhakujärjestelmiä, joiden avulla voidaan ajallaan tunnistaa mikä tahansa luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka on niiden alueella toimivassa luottolaitoksessa olevan IBAN-tunnisteisen maksutilin ja pankkitilin, sekä tallelokeron haltija tai jolla on määräysvalta tällaiseen tiliin tai tallelokeron.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi kohta 13 *keskitetty sähköinen saldo ja tilitapahtumajärjestelmä*, jolla kuvataan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään lisättäviksi ehdotettujen saldo- ja tilitapahtumatiedustelujen käsittelytapaa. Uudella määritelmällä selvennettäisiin saldo- ja tilitapahtumatietoja koskevien tiedustelujen käsittelyeroa voimassaolevan lain mukaisesta välittömästä tilin omistajatietoja koskevien tiedustelujen käsittelytavasta. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä on ehdotetun lain mukaisesti kattojärjestelmä, jonka alla on kaksi eri oikeusperustaan ja erilaiseen tiedonkäsittelytapaan nojaavaa toiminnallisuutta. Ne välittävät eri tietosisältöä, mutta tiedon käsittely toteutetaan molemmissa toiminnallisuuksissa samojen tiedonhakujärjestelmien ja koostavan sovelluksen avulla.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi kohta 14 *tiedonluovutusjärjestelmä*, jolla tarkoitetaan tiedonluovutustapaa, jonka avulla tilirekisteriin 2 luvun mukaisia tietoja toimittavat 1 a §:n mukaiset toimijat luovuttaisivat 3 luvun mukaisia saldo- ja tilitapahtumatietoja toimivaltaisille viranomaisille. Koska pankki- ja maksutilien tilirekisteri, jonne edellä mainitut toimijat toimittavat asiakkaidensa tilin asiakkuuteen liittyviä tietoja säännöllisin väliajoin, on yhdensuuntainen rekisteri, sieltä ei ole rajapintaa sinne tietoa toimittaviin toimijoihin. Siten Tulli ei voi välittää saldo- ja tilitapahtumakyselyjä suoraan noille toimijoille eikä vastaanottaa tietoa suoraan noilta toimijoilta vaan Tulli toteuttaisi tietoturvallisen ratkaisun, tiedonluovutusjärjestelmän, jolla tilirekisterissä olevat toimijat luovuttaisivat saldo- ja tilitapahtumatiedot Tullin koostavan sovelluksen avulla viranomaisille.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi kohta 15, jolla selvennetään mitä ehdotetussa laissa tarkoitetaan *saldolla*. Saldolla tarkoitettaisiin pankki- ja maksutilillä kyselyn vastaushetkellä olevaa rahan määrää, jota viranomaisella olisi mahdollisuus kysyä tarvitsemansa yksittäisen viranomaistehtävänsä hoitamiseksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla. Tilin saldossa tulisi huomioida mahdolliset tiliä koskevat katevaraukset ja panttaukset.

Lisäksi 2 §: ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 16 kohta *tilitapahtumatiedot*, jolla tarkoitetaan kaikkia tunnistetietoja asiakkaan pankki- ja maksutilillä tapahtuvista transaktioista; tililtä lähtevistä maksuista ja tilille tulevista suorituksista. Tilitapahtumakyselyn sisältö noudattaa ISO20022-sanomarakennetta, joten tilitapahtumatiedoiksi katsotaan kaikki sanomarakenteen mukaiset tunnistetiedot; esimerkiksi tapahtuman tunnistenumero, sen päivämäärä ja aika, maksun vastaanottajan tai suorituksen lähettäjän nimi ja tilinumero sekä kaikki maksuun liittyvät viite- tai viestitiedot.

2 Luku. Keskitetty automatisoitu tilitietojärjestelmä

Lakiehdotuksen 2 luku pitäisi sisällään pitkälti voimassaolevan lain sisällön eli se koskisi viidennen rahanpesudirektiivin mukaista tilin omistajuustietoja koskevaa automatisoitua ratkaisua tilin omistajatietojen käsittelyyn. Koska ehdotetulla sääntelyllä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään muodostettaisiin kokonaan uusi 3 luvun mukainen käytötapa, keskitetty saldo ja tilitapahtumatietojen kyselyjärjestelmä, voimassa olevan lain mukaisesta sääntelystä muodostettaisiin ehdotetun lain 2 luvun mukainen tilin omistajatietojen käsittelyä kuvaava toiminnallisuus. Tämä toiminnallisuus nimettäisiin keskitetyksi automatisoiduksi tilitietojärjestelmäksi. Siten ehdotuksen 2 luku käsittää sisällöllisesti voimassaolevan lain mukaista sääntelyä kuvaavat 3-17 §:t.

3 §. *Keskitettyä automatisoitua tilitietojärjestelmää käyttävät viranomaiset.* Pykälään otsikko muutettaisiin kuvaamaan 2 luvun mukaisesti automatisoidun tilitietojärjestelmän käyttäjiä. Koska pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä muodostuisi ehdotuksen mukaisesti kahdesta toiminnallisuudesta, joiden oikeusperusta ja tiedon käyttötarkoitus eroavat toisistaan, niitä käyttävät viranomaiset tulisi säätää erikseen. Kun voimassaolevan lain mukaisesta sääntelystä muodostettaisiin ehdotetun lain 2 luvun mukainen keskitetty automatisoitu tilitietojärjestelmä, lisätäisiin pykälän otsikkoon tarkennus mitä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän osaa pykälän mukaiset viranomaiset ovat oikeutettuja käyttämään. Ehdotetulla lailla ei muutettaisi voimassaolevan lain toimivaltapykälä.

Lisäksi eriytettäisiin Rajavartiolaitoksen toimivaltapykälä omaksi 10 kohdakseen pois voimassaolevan lain mukaisesta 7 pykälästä, jossa Rajavartiolaitoksen toimivaltuudet on yhdistetty poliisin toimivaltapykäläen kanssa. Ehdotetulla muutoksella omaksi toimivaltapykäläksi korjattaisiin Rajavartiolaitoksen toimivaltapykälät vastaamaan sen tehtäviä. Voimassaolevan lain mukaan, jossa poliisin ja rajavartiolaitoksen tehtävät on ryhmitelty saman 7 kohdan alle, rajavartiolaitoksella on kansallisen turvallisuuden ylläpitämistä koskeva tehtävä. Kyseinen tehtävä ei kuulu rajavartiolaitokselle, vaan rajavartiolaitoksen toimivaltuus koskee rikosten ennalta estämistä, paljastamista ja selvittämistä sekä syyteharkintaan saattamista rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (108/2018) mukaisesti.

3 a §. *Toimivaltaisten viranomaisten pääsy keskitetyn automatisoidun tilitietojärjestelmän tietoihin ja niitä koskevien hakujen tekemistä koskevat edellytykset.* Pykälään otsikkoon lisättäisiin tarkennus 'keskitetystä automatisoidusta tilitietojärjestelmästä'. Ehdotetulla muutoksella selkeytettäisiin pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän toimivaltasäännöksiä sen sisältäessä ehdotuksen mukaisesti kaksi erillistä ja eri toimivaltasäännöksiin perustuvaa toiminnallisuutta.

4 §. *Pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmästä luovutettavat tilitiedot.* Voimassaolevaa pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että lisätään otsikkoon tarkennus luovutettavista tilitiedoista. Koska ehdotetun lain mukaisesti pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmän kautta luovutetaan myös muita kuin voimassaolevassa pykälässä mainittuja tietoja, on tarkoituksenmukaista kertoa, että kyseinen pykälä sisältää säännöksen nimenomaan viidennen rahanpesudirektiivin mukaisista tilitiedoista.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että voimassaolevan pykälän 1 momentin mukainen velvoite ylläpitää sähköistä pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmää sekä velvoitteen poikkeusperuste ehdotetaan poistettavaksi ja lisättäväksi 1 d §: ään. Pykälän 1 momentti sisältäisi siten pelkästään voimassaolevan lain 1 momentista velvoitteen toimittaa 2 momentissa eriteltyt tiedot asiakkaidensa pankki- ja maksutileistä toimivaltaiselle viranomaiselle. Tietojen toimittaminen tulee olla voimassaolevan lain mukaisesti välitöntä ja tiedot tulee toimittaa salassapitosäännösten estämättä. Edellytys tiedon luovuttamisesta välittömästi tarkoittaisi sitä, että tiedot pystyttäisiin luovuttamaan teknisen yhteyden kautta heti, kun tietopyyntö on tullut ja tiedot on sähköisesti kerätty.

Pykälän 2 momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi liittyen tilinhaltijaan ja käyttöoikeuden haltijaan niin, että myös edellä mainittujen osalta tulisi luovuttaa asiakkuuden alkamis- ja päättymispäivä, sillä asiasta on voimassaolevassa laissa säädetty ainoastaan oikeushenkilöiden osalta. Pankki- ja maksutilirekisterin osalta on säädetty velvollisuus luovuttaa asiakkaasta asiakkuuden alkamis- ja päättymispäivää koskevat tiedot. Asiakkuuden alkamis- ja päättymispäivä ovat tarpeellisia tietoja myös muiden kuin oikeushenkilöiden osalta ja velvollisuudesta luovuttaa tiedot tulisi säätää tiedonhakujärjestelmän osalta tilirekisteriä vastaavalla tavalla. Tilin käyttöoikeudenhaltijaa koskevat tiedot ovat viidennen rahanpesudirektiivin 32 a artiklan 3 kohdassa tarkoitettuja tietoja, joiden on oltava saatavilla jäsenvaltioiden keskitettyjen pankkitilirekistereiden kautta siten, että niihin voidaan tehdä hakuja. Tilin käyttöoikeudenhaltija on asiakas, joka toimii omaksi hyödykseen, mutta tilinhaltijan lukuun. Lisäksi 2 momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että viittaus käyttöoikeudenhaltijaan koskisi tiliä eikä tilinhaltijaa kuten voimassa olevassa laissa on säädetty. Samantapainen muutos ehdotetaan tehtäväksi 2 momentin 4 kohtaan, jossa korjataan viittaus käyttöoikeutettuun koskemaan tallelokeroa eikä tallelokeron vuokraajaan.

5 §. Pankki- ja maksutilirekisteri. Voimassaolevaan pykälään ehdotetaan lisättäväksi 4 momentti tietojen salassapitoon liittyen. Lisättävä momentti on nykyisessä laissa sen 1 §:n 4 momentissa. Koska kyseinen momentti käsittelee vain pankki- ja maksutilirekisterin salassapitoa, sen siirtäminen samaan pykälään pankki- ja maksutilirekisteriä koskevien muiden säännösten kanssa selkeyttäisi lain rakennetta. Voimassaolevan lain mukaisesti pankki- ja maksutilirekisterin tiedot olisivat 4 momentin mukaan salassa pidettäviä tietoja. Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 23 kohdassa säädetään, että salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä, asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön vuosituloista tai kokonaisvarallisuudesta taikka tuen tai etuuden perusteena olevista tuloista ja varallisuudesta taikka jotka muutoin kuvaavat hänen taloudellista asemaansa, sekä ulosottoviranomaisen asiakirjat siltä osin kuin ne sisältävät sellaisia tietoja, jotka ulosottorekisteriin merkittyinä olisivat ulosottokaaren mukaan salaisia, sekä tiedot luonnollisesta henkilöstä ulosottovelallisenä ja ulosottoselvitys. Ilmoitusvelvollisia koskevia tietojen julkisuutta ja salassapitoa koskevia erillislakien säännöksiä ei ehdoteta muutettavan. Pankki- ja maksutilirekisteriin sovellettaisiin julkisuuslain 11 §:ää asianomaisen oikeudesta tietojensaantiin, 12 §:ää oikeudesta saada tietoa itseään koskevasta asiakirjasta, 26 §:n 3 momenttia salassa pidettävästä asiakirjasta annettavaa tietoa virka-aputehtävän suorittamiseksi sekä toimeksiannosta tai muuten viranomaisen lukuun suoritettavaa tehtävää varten, ja 29 §:ää salassa pidettävien tietojen antamisesta toiselle viranomaiselle. Muutoin julkisuuslain tietojen antamista koskevia säännöksiä ei sovellettaisi.

Lisäksi pykälän 2 momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi vastaavalla tavalla kuin 4 §:n 2 momentin 1 kohtaa eli viittaus käyttöoikeudenhaltijaan koskisi tiliä eikä tilinhaltijaa kuten voimassa olevassa laissa on säädetty. Sama korjaus tehtäisiin myös 3 momentin 1 kohtaan ja 4 kohtaan, jossa korjataan viittaus käyttöoikeutettuun koskemaan tallelokeroa eikä tallelokeron vuokraajaa.

6 §. *Pankki- ja maksutilirekisteriin tallennettavat tiedot.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi vain 1 momentin osalta, johon tehtäisiin tekninen muutos. Koska voimassaolevan lain 4 §:n 1 momentti luottolaitoksen velvoitteesta ylläpitää pankki- ja maksutilien tiedonhakupäätelmää ehdotetaan siirrettäväksi uuteen 1 d §:ään, muutetaan 1 momentissa oleva viittaus pankki- ja maksutilien tiedonhakupäätelmään vastaamaan ehdotettua momenttia.

8 §. *Keskitettyä automatisoitua tilitietojärjestelmää koskevien tietojen luovuttaminen toimivaltaisille viranomaisille.* Voimassa oleva pykälä ehdotetaan muutettavaksi koskemaan tiedon luovuttamisen perusteita. Ehdotettu pykälä vastaisi sisällöltään voimassaolevan lain 7 a §:n 2 momenttia ja 3 momentin toista virkettä. Voimassaolevan lain 7 a § ehdotetaan kumottavaksi ja sen 1 ja 4 momentti sekä 3 momentin ensimmäinen virke siirretään ehdotuksen mukaisesti 1 c §:ään muun pykälän sisällön siirtyessä 8 §:ään.

9 §. *Tietojen poistaminen pankki- ja maksutilirekisteristä.* Voimassaolevan pykälän otsikkoon lisättäisiin pankki- ja maksutilirekisteri. Ehdotetulla muutoksella tarkennetaan pykälän sisältöä.

10 §. *Lokitiedot.* Voimassaolevaa pykälää ehdotetaan muutettavaksi sen toisen ja kolmannen momentin osalta siten, että korvataan velvoite ylläpitää lokirekisteriä pankki- ja maksutilien tiedonhakupäätelmän käytöstä velvoitteella ylläpitää lokirekisteriä keskitetyn automatisoidun tilitietojärjestelmän käytöstä.

Pykälän 2 momentin sanamuotoa muutettaisiin siten, että korvattaisiin toimivaltaisten viranomaisten pankki- ja maksutilien tiedonhakupäätelmän käyttöä koskeva rekisterinpitovelvoite ulottumaan koko automatisoidun tilitietojärjestelmän käyttöön. Hallituksen esityksen 163/2021 vp myötä säädetyn koostavan sovelluksen myötä kaikki viranomaisen tietopyynnöt kulkevat koostavan sovelluksen kautta riippumatta siitä kysyykö viranomaisen tietoa pankki- ja maksutilirekisteristä vai pankki- ja maksutilien tiedonhakupäätelmästä. Siten olisi perusteltua, että viranomaisen pitäisi rekisteriä kokonaisuudessaan automatisoidun tilitietojärjestelmän käytöstä. Edellä mainittu korjaus koskee myös 3 momenttiin tehtäviä korjauksia, joiden mukaisesti pankki- ja maksutilien tiedonhakupäätelmä korvataan keskitetyllä automatisoidulla tilitietojärjestelmällä.

12 §. *Rikemaksu.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi vain 1 momentin osalta, johon tehtäisiin tekninen muutos. Koska voimassa olevan lain 4 §:n 1 momentti luottolaitoksen velvoitteesta ylläpitää pankki- ja maksutilien tiedonhakupäätelmää ehdotetaan siirrettäväksi uuteen 1 d §:n 1 momenttiin, muutetaan 1 momentissa oleva viittaus pankki- ja maksutilien tiedonhakupäätelmään vastaamaan ehdotettua momenttia.

3 luku. Keskitetty sähköinen saldo ja tilitapahtumajärjestelmä

Lakiehdotuksen 3 luku sisältäisi saldo- ja tilitapahtumatietojen käsittelyä koskevan toiminnallisuuden, ja se sisältäisi uudet 17 a-17 h §:t.

17 a §. *Toimivaltaisten viranomaisten oikeus saada saldotietoja.* Pykälässä säädettäisiin toimivaltaisista viranomaisista, joilla olisi oikeus saada ehdotetun 17 b §:n mukaisia tilin saldoa koskevia tietoja keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä. Tiedonsaantia eivätkä estäisi eri laeissa säädetty salassapitosäännökset tai muut tiedonsaantia koskevat rajoitukset, jos saldotiedot olisivat viranomaiselle välttämättömiä yksittäisen, käsiteltävänä olevan viranomais-tehtävän ratkaisemista varten. Välttämättömyyden edellytyksiä on käsitelty viranomaiskohtaisesti esityksen 4 luvussa. Kyseessä olevilla viranomaisilla on jo voimassaolevan lainsäädännön nojalla oikeus saada tilin saldoa koskevat tiedot lakisääteisiin tehtäviinsä, joten tarkoitus on ainoastaan säätää tavasta, jolla saldotietoja saadaan keskitetyn sähköisen järjestelmän avulla.

Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 c kohdan mukaan henkilötietojen on oltava asianmukaisia ja olennaisia ja rajoitettuja siihen, mikä on tarpeellista suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään. Tiedon minimoinniksi kutsutun periaatteen vuoksi ehdotetaan, että saldo ja tilitapahtumajärjestelmään säädetään kaksi käyttöoikeustasoa. Pääsy keskitettyyn saldo- ja tilitapahtumajärjestelmään ei olisi automaattisesti kaikille yhtä laaja, vaan ne viranomaiset, jotka tarvitsevat esimerkiksi pelkkiä saldotietoja tehtäviensä hoitamiseen, olisivat oikeutettuja vain näihin tietoihin, tai että ne viranomaiset, joiden tiedonsaantioikeudet eivät kata arkaluonteisia henkilötietoja, voisivat kuitenkin hyödyntää saldo ja tilitapahtumajärjestelmää saldotietojen kysymiseen. Tämän vuoksi sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä olisi mahdollista saada kahdenlaisia tietoja; pelkästään tilin saldoa koskevia tietoja ja laajemman tietosisällön kattavia tilitapahtumatietoja. Vaikka viranomaisella olisi oikeus saada laajemman tietosisällön mukaisia tilitapahtumatietoja, sen tulisi aina tehdä välttämättömyysarviointi ennen kyselyn tekemistä. Myös laajempaan tietosisältöön oikeutettu viranomainen voisi siten hakea keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä esimerkiksi pelkästään tilin saldotietoa, mikäli viranomainen yksittäisessä tehtävässään ei tarvitsisi muita tarkempia tilitapahtumatietoja.

Pykälän 1 kohdan mukaan poliisin oikeus saada keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä saldotietoja perustuisi poliisilain 4 luvun 3 §:ään ja 5 a luvun 50 §:ään. Poliisilla tarkoitetaan sekä Poliisihallituksen alaisia yksiköitä että suojelupoliisia ja Ahvenanmaan poliisia, joista jälkimmäiseen sovelletaan poliisilain pankkitilitietoja koskevia toimivaltuussäännöksiä. Poliisin tiedonsaantioikeudet on rajattu rikoksen estämiseen tai selvittämiseen tai tärkeään yleiseen tai yksityiseen etuun. Poliisilain 4 luvun 3 §:n mukaan poliisilla on päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä oikeus saada rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi tarvittavia tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutussalaisuuden estämättä. Poliisilla on sama oikeus saada poliisilain 6 luvussa tarkoitettussa poliisitutkinnassa tarvittavia tietoja, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii. Saldotapahtumien saaminen valvontajärjestelmän kautta nykyisen hajanaisen ja osin manuaalisen menettelyn sijaan mahdollistaisi poliisin edellä mainittujen tehtävien suorittamisen tehokkaalla tavalla. Käytännössä poliisissa päätöksen kyseisten tietojen hankkimisesta tekee päällystöön kuuluva poliisimies kussakin yksittäistapauksessa erikseen, jolloin myös päätöksentekotaso on riittävän korkealla. Tietojen hankinnasta tehdään erillinen päätös ja pyyntö.

Kansallisen turvallisuuden ylläpitämistä koskevat pääsoikeudet tehdä saldotietoja koskevia kyselyjä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta liittyisivät suojelupoliisin tehtäviin kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, eli siviilitiedustelun suorittamiseksi. Suojelupoliisilla on tiedonsaantioikeudet saldotapahtumiin poliisilain 4 luvun 3 §:n 1 momentin ja 5 a luvun 50 §:n nojalla. Siviilitiedustelun kohteina voi olla muun muassa terrorismi, ulkomainen tiedustelutoiminta, joukkotuhoaseet, yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja uhkaava toiminta ja sellainen vieraan valtion toiminta, joka voi aiheuttaa vahinkoa Suomen tärkeille eduille. On huomioitava, että terrorismin rahoittamista koskeva tiedonhankinta kuuluu näin ollen suojelupoliisin tehtäviin myös sen suorittaessa siviilitiedustelua. Pankkitiedustelut liittyvät aina yksittäisen virkatehtävän suorittamiseen ja jokainen pyyntö perustellaan kirjallisesti. Päätöksen tiedustelun tekemisestä tekee päällystöön kuuluva poliisimies, vastaavasti kun silloin kun pyyntö tehdään rikosten estämiseksi. Saldotietoon liittyvän käyttöoikeuden antamisessa suojelupoliisille ei näin ollen ole kyse siitä, että sille perustettaisiin täysin uusi tiedonsaantioikeus, vaan siitä, että muun lain nojalla jo olemassa olevan tiedonsaantioikeuden käyttöä sujuvoitettaisiin. Valvontajärjestelmän käyttöä suojelupoliisin toiminnassa rajaisi se, mitä suojelupoliisin tiedonsaantioikeuksista muualla on säädetty. Poliisilain 5 a luvun 50 § esimerkiksi edellyttää, että pyyntö on tarpeen sellaisen siviilitiedustelun kohteena olevan toiminnan selvittämisessä, joka vakavasti uhkaa kansallisista turvallisuutta. Pynnön pitää myös voida olettaa olevan merkityksellinen siviilitiedustelun kohteena olevan henkilön tai oikeushenkilön tunnistamiseksi tai tavoittamiseksi

tai kyseisen henkilön yhteystietojen tai liikkumisen selvittämiseksi, tiedustelumenetelmän käytön kohdentamiseksi tiettyyn siviilitiedustelun kohteena olevaan henkilöön, tai siviilitiedustelun kohteena olevan henkilön tai oikeushenkilön 3 §:ssä tarkoitettuun toimintaan oletettavasti kytkeytyvän taloudellisen toiminnan selvittämiseksi. Suojelupoliisin toiminnassa tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn lain- ja asianmukaisuuden valvonta on erittäin tarkkaa. Sisäisen laillisuusvalvonnan resurssija lisättiin tiedustelulakien voimaantulon yhteydessä voimakkaasti. Lisäksi henkilötietojen käsittelyä valvoo ulkoisena laillisuusvalvojana tietosuojavaltuutettu ja erityisvaltuutettuna toimiva tiedusteluvalvontavaltuutettu sekä ylimmät laillisuusvalvojat.

Pykälän 2 kohdan mukaan rahanpesun selvittelykeskuksella olisi oikeus saada tiedot rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 4 §:n mukaisesti. Rahanpesun selvittelykeskuksella on oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä sekä ilmoitusvelvollisilta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen ja selvittämisen kannalta välttämättömät tiedot ja asiakirjat maksutta sen estämättä, mitä liikesalaisuutta tai yksilön, yhteisön tai säätiön taloudellisia olosuhteita, taloudellista asemaa tai verotustietoja koskevien tietojen salassapidosta säädetään. Päätöksen salassa pidettävien tietojen hankkimisesta tekee selvittelykeskuksessa työskentelevä päällystöön kuuluva poliisimies. Selvittelykeskuksella on lisäksi oikeus saada maksutta yksityiseltä yhteisöltä, säätiöltä ja henkilöltä selvittelykeskuksessa työskentelevän päällystöön kuuluvan poliisimiehen kirjallisesta pyynnöstä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen ja selvittämisen kannalta välttämättömät tiedot yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toiminnantarkastajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan salassapitovelvollisuuden estämättä.

Saldotiedon käyttäminen on välttämätöntä, jotta rahanpesun selvittelykeskus voi suorittaa laissa säädetyt tehtävänsä. Erityisesti ilmoitusten analysointi edellyttää saldo- ja tilitapahtumatietojen yksityiskohtaista tarkastelua. Rahanpesun selvittelykeskus on vastaanottanut aikaisemmin vuositasolla useita kymmeniä tuhansia rahanpesuilmoituksia, mutta määrä on viime aikoina noussut merkittävästi. Esimerkiksi vuonna 2022 ilmoituksia vastaanotettiin jo yli 200.000. Osa näistä ilmoituksista valitaan esikäsittelyn jälkeen jatkoselvittelyn kohteeksi ja vuodessa avataan noin 1500 selvittelykokonaisuutta. Yhdessä selvittelykokonaisuudessa voi olla osallisena useampia henkilöitä ja yhtiöitä ja niihin liittyy tyypillisesti 1–5 eri rahanpesuilmoitusta. Käytännössä lähes kaikissa näissä selvittelykokonaisuuksissa tehtäisiin useita kyselyitä sekä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän voimassaolevan lain mukaisesti pankkitilitietoihin, että saldo- ja tilitapahtumiin. Lisäksi sekä tili- että tilitapahtumatietoja tarvitaan välttämättä myös ilmoitusten esikäsittelyn yhteydessä, jotta ilmoituksista saadaan analyysin keinoin valittua jatkokäsittelyyn ne, joissa rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski on suurin.

Pykälän 3 kohta koskisi Tullin oikeutta saada saldotietoja saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä. Tullilla olisi oikeus saada saldotiedot Tullilain 102 §:n 2 momentin ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 14 §:n 1 momentin mukaisesti. Tullilla on verotus- ja verovalvontatehtävissä oikeus pyytää tilitapahtumatietoja suoraan pankeilta ja muilta vastaavilta luottolaitoksilta tullilain 102 §:n 2 momentin nojalla, jonka mukaan henkilön, jolla on hallussaan toisen tulliverotusta tai siitä johtuvaa muutoksenhakua koskevaa asiaa varten tarpeellisia tietoja, on annettava ne Tullille sen kehotuksesta määräajassa. Tullilla on lisäksi oikeus saada yksityiseltä tai julkiselta yhteisöltä tai henkilöltä yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen tai hallintoneuvoston jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutussalaisuuden estämättä tarvittavat tiedot tullirikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Tullin pääsy pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmässä oleviin saldotapahtumatietoihin liittyy siten Tullin suorittamaan verotukseen ja verovalvontaan, tullirikoksen estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen.

Edellytyksenä tietoihin pääsyyn olisi se, että ne ovat välttämättömiä edellä mainittujen tehtävien suorittamiseksi. Tullin verotustoiminnoilla on merkittävä rooli varojen takaisin hankkimisessa erityisesti EU:n perinteisten omien varojen osalta. Tullin verotustoiminnot myös turvaavat unionin taloudellisia etuja. Rikostorjunnan osalta Tulli on esitutkintalaissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen ja Tulli vastaa tullirikostorjunnasta siten kuin siitä rikostorjunnasta Tullissa annettussa laissa sekä muualla lainsäädännössä säädetään. Tietojen saanti on erittäin tärkeä verotarkastuksissa. Myös rikostorjunnan osalta tilitapahtumilla on keskeinen merkitys. Tullirikoksien motiivi on lähes poikkeuksetta taloudellisen hyödyn saaminen. Tilitapahtumakyselyt ovat olennainen osa rikoksen selvittämistä ja kyselyitä tehdään lähes joka kerta. Tilitapahtumilla pyritään kohdentamaan rikosvastuuta, etsimään osalliset epäiltyyn rikokseen, sekä myös selvittämään rikoshyötyä ja henkilöiden (myös oikeushenkilöt) varallisuutta. Rikoshyödyn jäljittämistä tehdään esitutkintaan liittyen myös mm. vahingonkorvauksen turvaamiseksi. Tilitapahtumatietoja pyydetään Tullin rikostutkinnassa usein esimerkiksi talousrikosten ja huumausainerikosten tutkinnassa sekä rikoshyödyn jäljittämiseksi. Tullin tutkinnan toimintayksikkö tutkii muun muassa huumausainerikoksia, lääkerikoksia, veropetoksia, salakuljetusrikoksia sekä muita maahan tuonnin yhteydessä tehtyjä rikoksia. Veropetosrikokset liittyvät usein EU:n taloudellisia intressejä vahingoittaviin tekoihin, kuten esimerkiksi tullien tai polkumyyntitullien välttämiseen, mutta Tulli tutkii myös valmisteverotukseen kohdistuvat rikokset. Tilitapahtumatietoja tullirikosten tutkinnassa pyydetään yleensä vakiomuotoisella lomakkeella, johon merkitään kaikki tarpeelliset tiedot pyydettävistä tiedoista ja tutkittavasta rikoksesta. Tulli on tehnyt luotto- ja maksulaitoksiin tullirikosten tutkinnan yhteydessä vuosina 2017 ja 2018 noin 24 000 tilitietokyselyä vuodessa. Kyselymäärät ovat säilyneet ennallaan. Tulli esitutkintaviranomaisena on myös velvoitettu selvittämään esitutkintalain (805/2011) 1 luvun 2 §:n mukaisesti rikoksella aiheutetun vahingon ja rikoksella saadun hyödyn sekä asianosaiset (kohta 1) ja (kohta 2) mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi ja rikoksen johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöönpanemiseksi. Rikoshyödyn löytäminen edellyttää aika ajoin pankkitiedustelujen tekemistä ja kohdentamista tekijän lähipiiriin (laajennettu hyöty RL 10:3) sekä myös ulkopuolisiin henkilöihin (RL 10:2.4). Kyselyt voivat täten kohdistua rikoshyödyn jäljittämiseksi myös henkilöihin, jotka eivät ole rikoksesta epäiltyjä, mutta sen sijaan hyödyn saajia. Rikoshyödyn jäljittäminen voi edellyttää myös pankkitiedustelun kyselyajalta pidempää kyselyväliä, kuin rikoksen tekoajaksi on, esimerkiksi laajennetun hyödyn selvittämistä koskevissa tilanteissa, joissa on tarpeellista selvittää henkilön lailliset tulot ja menot mahdollisimman tarkasti, että voidaan tarvittaessa pois sulkea vastaajan antaman selityksen todenperäisyys.

Pykälän 4 kohdan mukaan Rajavartiolaitoksella on oikeus saada saldotietoja rajavartiolaitoksen henkilötietolain 3 luvun 20 §:n mukaisesti. Rajavartiolaitokselle säädettäisiin siten oikeus kysyä saldotapahtumia valvontajärjestelmän kautta liittyen rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen. Saldo- ja tilitapahtumien saaminen valvontajärjestelmän kautta nykyisen hajanaisen ja osin manuaalisen menettelyn sijaan mahdollistaisi Rajavartiolaitoksen edellä mainittujen tehtävien suorittamisen tehokkaalla tavalla. Rajavartiolaitoksella on oman toimivalta- pykälänsä nojalla oikeus saada pidättämiseen oikeutetun virkamiehen pyynnöstä Rajavartiolaitoksen tutkittavan rikoksen ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yrityksen, pankki- tai vakuutuslaitoksen estämättä. Rajavartiolaitoksella on sama oikeus saada rajavartiolain 27 §:ssä tarkoitettua tutkintaa varten tietoja, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii.

Pykälän 5 kohta koskisi Verohallinnon oikeutta saada saldotietoja saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä. Verohallinnolla olisi oikeus saada saldotiedot ehdotetun verotusmenettelystä annetun lain 18 a §:n perusteella. Ehdotetun pykälän mukaisesti pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 1 a §:ssä mukaisten toimijoiden on luovutettava pankki- ja maksutilien

valvontajärjestelmän avulla Verohallinnolle lain 17 a §:ssä ja 17 c §:ssä tarkoitetut tiedot silloin, kun nämä tiedot ovat välttämättömiä verotuksessa ja tämän lain 19 §:n mukaiset edellytykset tietojen antamiselle täyttyvät. Verohallinnon on 1 momentin mukaisessa tilanteessa huolehdittava siitä, että tietojen käsittely kohdistuu Verohallinnossa vain verotuksessa välttämättömiin tietoihin. Tiedot tulee antaa lain 22 §:n 4 momentin mukaisesti salassapitosäännösten ja muiden tietojen saantia koskevien rajoitusten estämättä.

Käytännössä tämä tarkoittaisi, että Verohallinto arvioi saldotiedon tarpeellisuuden verotusmenettelystä annetun lain 19 §:n mukaisella perusteella, mutta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käytön tulee olla välttämätöntä tiedonhankinnan toteuttamiseksi. Verohallinnon virkailija arvioisi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käytön välttämättömyyttä ottaen huomioon sen, mikä merkitys saldotiedolla on valvottavassa veroasiassa ja onko asiassa tarvittavat tiedot saatavissa muulla tavoin. Harkintaa ohjaavat lisäksi yleisten hallintomenettelyä koskevat periaatteet ja verotuksessa noudatettavat periaatteet. Tämä harkinta on kuitenkin sidottu aina yksittäisen tapauksen tosiseikkoihin, joka määrittää sen ovatko tiedot välttämättömiä kyseisessä asiassa. Saldotietoja pyydetäisiin niissä tilanteissa, joissa ei olisi välttämätöntä pyytää tilitapahtumatietoja.

Pykälän 6 kohdan mukaan ulosottolaitoksen tiedonsaantioikeus perustuu Ulosottokaaren 3 luvun 64 ja 66 §: iin. Ulosottoviranomaiselle esitettäisiin pääsyä saldotapahtumiin ulosottokaareissa tarkoitettua täytäntöönpanoa varten. Ulosottomiehen tulee olosuhteiden edellyttämässä laajuudessa etsiä velalliselle kuuluvaa omaisuutta suorituksen saamiseksi hakijalle (UK 3:48.1). Ulosottomiehen tiedonsaantioikeus on ulosottokaareissa sidottu tietojen välttämättömyyteen yksittäisessä ulosottoasiassa. Välttämättömyyden arvioi ulosottomies. Sivullisen tietojenantovelvollisuudesta säädetään ulosottokaaren 3 luvun 66 §:ssä. Sivullisen on kysyttäessä ilmoitettava ulosottomiehelle muun muassa saatavia koskevien tilien maksuliike ja velallisella olevat tilin käyttöoikeudet. Ulosottokaaren sääntelyn voidaan katsoa tukevan oikeutta antaa ulosottomiehille oikeuden kysyä saldotapahtumia pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta.

Pykälän 7 kohdan mukaan Finanssivalvonnalla olisi oikeus hyödyntää saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä saatavia saldotietoja näiden tehtävien hoitamiseen Finanssivalvonnasta annetun lain 18 §:n mukaisesti. Finanssivalvonnan osalta valvottavien on finanssivalvonnasta annetun lain nojalla toimitettava salassapitosäännösten estämättä Finanssivalvonnalle sen pyytämät tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen Finanssivalvonnalle laissa säädetyn tehtävän hoitamiseksi. Vastaava velvollisuus on sillä, jolla on kirjanpitolaissa tarkoitettu määräysvalta valvottavassa tai muussa finanssimarkkinoilla toimivassa tai joka on valvottavan tai muun finanssimarkkinoilla toimivan määräysvallassa.

Pykälän 8 kohdan mukaan Puolustusvoimilla olisi oikeus saada saldotietoja sotilastiedustelulain 104 §:n ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 44 §:n mukaisesti. Sotilastiedustelulain mukaan sotilastiedusteluviranomaisella on tehtävään määrätyn tiedustelumenetelmien käyttöön erityisesti perehtyneen sotilaslakimiehen tai muun virkamiehen pyynnöstä oikeus saada yksityiseltä yhteisöltä yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutussalaisuuden estämättä sellaisia tietoja, joiden yksittäistapauksessa voidaan olettaa olevan tarpeen 4 §:ssä tarkoitettun toiminnan selvittämisessä ja joilla voidaan olettaa olevan merkitystä: sotilastiedustelun kohteena olevan henkilön tai oikeushenkilön tunnistamiseksi, tavoittamiseksi tai yhteystietojen selvittämiseksi taikka henkilön liikkumisen selvittämiseksi; tiedustelumenetelmän käytön kohdentamiseksi tiettyyn henkilöön; tai henkilön tai oikeushenkilön taloudellisen toiminnan selvittämiseksi. Rikostorjunnallisissa tehtävissä puolustusvoimien pääesikunnalla on oikeus saada

yksityiseltä yhteisöltä rikoksen selvittämiseksi välttämättömiä tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsäädännön estämättä.

17 b §. *Keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä saatavat saldotiedot.* Pykälässä säädettäisiin keskitetystä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä saatavien saldotietojen sisällöstä. Järjestelmästä olisi saatavilla kyselyn kohteena olevan tilin saldotieto eli tilinumeron lisäksi tilillä oleva rahamäärä vastausta koskevalla kyselyhetkellä. Tilin saldo voi erota viranomaisen kyselyhetken ja tiedon luovuttajan vastaushetken välillä, mutta annetun saldotiedon tulee koskea vastaushetken saldoa. Saldotietoa koskevassa vastauksessa tulisi olla aikaleima, joka tarkentaa saldon ajankohdan. Tilin saldossa tulee olla huomioitu myös mahdolliset tiliä koskevat katevaraukset ja panttaukset. Ulosottokaaren mukaan sivulliselle kuuluvaa omaisuutta ei saa ulosmitata, joten panttaukset ja katevaraukset tulee vähentää tilin saldotiedosta.

17 c §. *Toimivaltaisten viranomaisten oikeus saada tilitapahtumatietoja.* Pykälässä säädettäisiin toimivaltaisista viranomaisista, joilla olisi oikeus saada tilitapahtumatietoja pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä. Tiedonsaantia ei estäisi eri laeissa säädetyt salassapitosäännökset tai muut tiedonsaantia koskevat rajoitukset, jos tiedot ovat välttämättömiä käsiteltävänä olevan asian käsittelyä ja ratkaisemista varten. Välttämättömyyden edellytyksiä on käsitelty jokaisen viranomaisen kohdalta erikseen esityksen 4 luvussa. Pykälän 1 momentin johtolauseessa viitattaisiin toimivaltaisen viranomaisen lakisääteiseen tehtävään, jonka nojalla sillä on jo voimassa olevan lain nojalla oikeus saada tietoja tilitapahtumista. Kyseessä eivät olisi siten uudet toimivaltuudet vaan ehdotetulla sääntelyllä mahdollistettaisiin tilitapahtumatietojen saaminen sähköisen keskitetyn järjestelmän kautta. Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisen käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen mukaan henkilötiedot on kerättävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla. Koska esityksen mukaisessa käsittelyssä on tarkoitus hyödyntää luotto- ja maksulaitosten tilitapahtumatietoja, esitetty käytötapa perustuu käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeamisen osalta tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdan johdannossa tarkoitettuihin jäsenvaltion lain säännöksiin viranomaisten tiedonsaantioikeuksista.

Pykälän 1 kohdan mukaan poliisin oikeus saada keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä tilitapahtumatietoja perustuisi poliisilain 4 luvun 3 §:n ja ja 5 a luvun 50 §:ään. Poliisilla tarkoitetaan sekä Poliisihallituksen alaisia yksiköitä että suojelupoliisia ja Ahvenanmaan poliisia, joista jälkimmäiseen sovelletaan poliisilain pankkitilitietoja koskevia toimivaltuussäännöksiä. Poliisin tiedonsaantioikeudet on rajattu rikoksen estämiseen tai selvittämiseen tai tärkeään yleiseen tai yksityiseen etuun. Poliisilain 4 luvun 3 §:n mukaan poliisilla on päällystön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä oikeus saada rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi tarvittavia tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsäädännön estämättä. Poliisilla on sama oikeus saada poliisilain 6 luvussa tarkoitettussa poliisitutkinnassa tarvittavia tietoja, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii. Poliisin henkilötietolain 15 §:n mukaan poliisi saa käsitellä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja vain, jos käsittely on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä. Tilitapahtumatietojen saaminen keskitetyn valvontajärjestelmän kautta nykyisen hajanaisen ja osin manuaalisen menettelyn sijaan mahdollistaisi poliisin edellä mainittujen tehtävien suorittamisen tehokkaalla tavalla. Käytännössä poliisissa päätöksen kyseisten tietojen hankkimisesta tekee päällystön kuuluva poliisimies kussakin yksittäistapauksessa erikseen, jolloin myös päätöksentekotasoa on riittävän korkealla. Tietojen hankinnasta tehdään erillinen päätös ja pyyntö.

Kansallisen turvallisuuden ylläpitämistä koskevat pääsyoikeudet tehdä tilitapahtumatietoja koskevia kyselyjä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta liittyisivät suojelupoliisiin tehtäviin kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, eli siviilitiedustelun suorittamiseksi. Suojelupoliisilla on tiedonsaantioikeudet tilitapahtumiin poliisilain 4 luvun 3 §:n 1 momentin ja 5 a luvun 50 §:n nojalla. Siviilitiedustelun kohteina voi olla muun muassa terrorismi, ulkomainen tiedustelutoiminta, joukkotuhooaset, yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja uhkaava toiminta ja sellainen vieraan valtion toiminta, joka voi aiheuttaa vahinkoa Suomen tärkeille eduille. On huomioitava, että terrorismin rahoittamista koskeva tiedonhankinta kuuluu näin ollen suojelupoliisiin tehtäviin myös sen suorittaessa siviilitiedustelua. Pankkitiedustelut liittyvät aina yksittäisen virkatehtävän suorittamiseen ja jokainen pyyntö perustellaan kirjallisesti. Päätöksen tiedustelun tekemisestä tekee päällystään kuuluva poliisimies, vastaavasti kun silloin kun pyyntö tehdään rikosten estämiseksi. Tilitapahtumatietoon liittyvän käyttöoikeuden antamisessa suojelupoliisille ei näin ollen ole kyse siitä, että sille perustettaisiin täysin uusi tiedonsaantioikeus, vaan siitä, että muun lain nojalla jo olemassa olevan tiedonsaantioikeuden käyttöä sujuvoitettaisiin. Valvontajärjestelmän käyttöä suojelupoliisin toiminnassa rajaisi se, mitä suojelupoliisin tiedonsaantioikeuksista muualla on säädetty. Poliisilain 5 a luvun 50 § esimerkiksi edellyttää, että pyyntö on tarpeen sellaisen siviilitiedustelun kohteena olevan toiminnan selvittämisessä, joka vakavasti uhkaa kansallisista turvallisuutta. Pyyntöön pitää myös voida olettaa olevan merkityksellinen siviilitiedustelun kohteena olevan henkilön tai oikeushenkilön tunnistamiseksi tai tavoittamiseksi tai kyseisen henkilön yhteystietojen tai liikkumisen selvittämiseksi, tiedustelumenetelmän käytön kohdentamiseksi tiettyyn siviilitiedustelun kohteena olevaan henkilöön, tai siviilitiedustelun kohteena olevan henkilön tai oikeushenkilön 3 §:ssä tarkoitettuun toimintaan oletettavasti kytkeytyvän taloudellisen toiminnan selvittämiseksi. Suojelupoliisin toiminnassa tapahtuvan henkilö tietojen käsittelyn lain- ja asianmukaisuuden valvonta on erittäin tarkkaa. Sisäisen laillisuusvalvonnan resursseja lisättiin tiedustelulakien voimaantulon yhteydessä voimakkaasti. Lisäksi henkilötietojen käsittelyä valvoo ulkoisena laillisuusvalvojana tietosuojavaltuutettu ja erityisvaltuutettuna toimiva tiedusteluvalvontavaltuutettu sekä ylimmät laillisuusvalvojat.

Pykälän 2 kohdan mukaan rahanpesun selvittelykeskuksella olisi oikeus saada tilitapahtumatiedot rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 4 §:n mukaisesti. Rahanpesun selvittelykeskuksella on oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä sekä ilmoitusvelvollisilta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen ja selvittämisen kannalta välttämättömät tiedot ja asiakirjat maksutta sen estämättä, mitä liikesalaisuutta tai yksilön, yhteisön tai säätiön taloudellisia olosuhteita, taloudellista asemaa tai verotustietoja koskevien tietojen salassapidosta säädetään. Päätöksen salassa pidettävien tietojen hankkimisesta tekee selvittelykeskuksessa työskentelevä päällystään kuuluva poliisimies. Selvittelykeskuksella on lisäksi oikeus saada maksutta yksityiseltä yhteisöltä, säätiöltä ja henkilöltä selvittelykeskuksessa työskentelevän päällystään kuuluvan poliisimiehen kirjallisesta pyynnöstä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen ja selvittämisen kannalta välttämättömät tiedot yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toiminnantarkastajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan salassapitovelvollisuuden estämättä.

Tilitapahtumatiedon käyttäminen on välttämätöntä, jotta rahanpesun selvittelykeskus voi suorittaa laissa säädetty tehtävänsä. Erityisesti ilmoitusten analysointi edellyttää tilitapahtumatietojen yksityiskohtaista tarkastelua. Rahanpesun selvittelykeskus on vastaanottanut aikaisemmin vuositasolla useita kymmeniä tuhansia rahanpesuilmoituksia, mutta määrä on viime aikoina noussut merkittävästi. Esimerkiksi vuonna 2022 ilmoituksia vastaanotettiin jo yli 200.000. Osa näistä ilmoituksista valitaan esikäsittelyn jälkeen jatkoselvittelyn kohteeksi ja vuodessa avataan noin 1500 selvittelykokonaisuutta. Yhdessä selvittelykokonaisuudessa voi olla osallisena useampia henkilöitä ja yhtiöitä ja niihin liittyy tyypillisesti 1–5 eri rahanpesuilmoitusta. Käytännössä lähes kaikissa näissä selvittelykokonaisuuksissa tehtäisiin useita kyselyitä sekä pankki- ja

maksutilien valvontajärjestelmän voimassaolevan lain mukaisiin pankkitilitietoihin että tilitapahtumiin. Lisäksi sekä tili- että tilitapahtumatietoja tarvitaan välttämättä myös ilmoitusten esikäsittelyn yhteydessä, jotta ilmoituksista saadaan analyysin keinoin valittua jatkokäsittelyyn ne, joissa rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski on suurin.

Pykälän 3 kohta koskisi Tullin oikeutta saada tilitapahtumatietoja saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä. Tullilla olisi oikeus saada tilitapahtumatiedot Tullilain 102 §:n 2 momentin ja rikos-
torjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 14 §:n mukaisesti. Tullilla on verotus- ja verovalvontatehtävissä oikeus pyytää tilitapahtumatietoja suoraan pankeilta ja muilta vastaavilta luottolaitoksilta tullilain 102 §:n 2 momentin nojalla, jonka mukaan henkilön, jolla on hallussaan toisen tulliverotusta tai siitä johtuvaa muutoksenhakua koskevaa asiaa varten tarpeellisia tietoja, on annettava ne Tullille sen kehotuksesta määräajassa. Tullilla on lisäksi oikeus saada yksityiseltä tai julkiselta yhteisöltä tai henkilöltä yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen tai hallintoneuvoston jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsuuden estämättä tarvittavat tiedot tullirikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Tullin pääsy pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmässä oleviin tilitapahtumatietoihin liittyy siten Tullin suorittamaan verotukseen ja verovalvontaan, tullirikoksen estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen.

Edellytyksenä tietoihin pääsyyn olisi se, että ne ovat välttämättömiä edellä mainittujen tehtävien suorittamiseksi. Tullin verotustoiminnoilla on merkittävä rooli varojen takaisin hankkimisessa erityisesti EU:n perinteisten omien varojen osalta. Tullin verotustoiminnot myös turvaavat unionin taloudellisia etuja. Rikostorjunnan osalta Tulli on esitutkintalaissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen ja Tulli vastaa tullirikostorjunnasta siten kuin siitä rikostorjunnasta Tullissa annettussa laissa sekä muualla lainsäädännössä säädetään. Tietojen saanti on erittäin tärkeä verotarkastuksissa. Myös rikostorjunnan osalta tilitapahtumilla on keskeinen merkitys. Tullirikoksien motiivi on lähes poikkeuksetta taloudellisen hyödyn saaminen. Tilitapahtumakyselyt ovat olennainen osa rikoksen selvittämistä ja kyselyitä tehdään lähes joka kerta. Tilitapahtumilla pyritään kohdentamaan rikosvastuuta, etsimään osalliset epäiltyyn rikokseen, sekä myös selvittämään rikoshyötyä ja henkilöiden (myös oikeushenkilöt) varallisuutta. Rikoshyödyn jäljittämistä tehdään esitutkintaan liittyen myös mm. vahingonkorvauksen turvaamiseksi. Tilitapahtumatietoja pyydetään Tullin rikostutkinnassa usein esimerkiksi talousrikosten ja huumausainerikosten tutkinnassa sekä rikoshyödyn jäljittämiseksi. Tullin tutkinnan toimintayksikkö tutkii muun muassa huumausainerikoksia, lääkerikoksia, veropetoksia, salakuljetusrikoksia sekä muita maahan-
tuonnin yhteydessä tehtyjä rikoksia. Veropetosrikokset voivat liittyä valmisteverotukseen, arvonlisäverotukseen tai EU:n taloudellisia intressejä vahingoittaviin rikoksiin kuten esimerkiksi tullien tai polkumyynnitullien välttämiseen. Tilitapahtumatietoja tullirikosten tutkinnassa pyydetään yleensä vakiomuotoisella lomakkeella, johon merkitään kaikki tarpeelliset tiedot pyydettyistä tiedoista ja tutkittavasta rikoksesta. Tulli on tehnyt luotto- ja maksulaitoksiin tullirikosten tutkinnan yhteydessä vuosina 2017 ja 2018 noin 24 000 tilitietokyselyä vuodessa. Kyselymäärät ovat säilyneet ennallaan. Tulli esitutkintaviranomaisena on myös veloitettu selvittämään esitutkintalain (805/2011) 1 luvun 2 §:n mukaisesti rikoksella aiheutetun vahingon ja rikoksella saadun hyödyn sekä asianosaiset (kohta 1) ja (kohta 2) mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi ja rikoksen johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöönpanemiseksi. Rikoshyödyn löytäminen edellyttää aika ajoin pankkitiedustelujen tekemistä ja kohdentamista tekijän lähipiiriin (laajennettu hyöty RL 10:3) sekä myös ulkopuolisiin henkilöihin (RL 10:2.4). Kyselyt voivat täten kohdistua rikoshyödyn jäljittämiseksi myös henkilöihin, jotka eivät ole rikoksesta epäiltyjä, mutta sen sijaan hyödyn saajia. Rikoshyödyn jäljittäminen voi edellyttää myös pankkitiedustelun kyselyajalta pidempää kyselyväliä, kuin rikoksen tekoajaksi on, esimerkiksi laajennetun hyödyn selvittämistä koskeissa tilanteissa, joissa on tarpeellista selvittää henkilön lailliset tulot ja

menot mahdollisimman tarkasti, että voidaan tarvittaessa pois sulkea vastaajan antaman selityksen todenperäisyys.

Pykälän 4 kohdan mukaan rajavartiolaitoksella olisi oikeus saada tilitapahtumatietoja rajavartiolaitoksen henkilötietolain 3 luvun 20 §:n mukaisesti. Rajavartiolaitokselle säädettäisiin siten oikeus kysyä tilitapahtumia valvontajärjestelmän kautta liittyen rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen. Tilitapahtumien saaminen valvontajärjestelmän kautta nykyisen hajanaisen ja osin manuaalisen menettelyn sijaan mahdollistaisi Rajavartiolaitoksen edellä mainittujen tehtävien suorittamisen tehokkaalla tavalla. Rajavartiolaitoksella on oman toimivaltapykälänsä nojalla oikeus saada pidättämiseen oikeutetun virkamiehen pyynnöstä Rajavartiolaitoksen tutkittavan rikoksen ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutussalaisuuden estämättä. Rajavartiolaitoksella on sama oikeus saada rajavartiolain 27 §:ssä tarkoitettua tutkintaa varten tietoja, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii.

Pykälän 5 kohta koskisi Verohallinnon oikeutta saada tilitapahtumatietoja saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä. Verohallinnolla olisi oikeus saada tilitapahtumatiedot ehdotetun verotusmenettelystä annetun lain 18 a §:n perusteella. Ehdotetun pykälän mukaisesti pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 1 a §:ssä mukaisten toimijoiden on luovutettava pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla Verohallinnolle lain 17 a §:ssä ja 17 c §:ssä tarkoitettut tiedot silloin, kun nämä tiedot ovat välttämättömiä verotuksessa ja tämän lain 19 §:n mukaiset edellytykset tietojen antamiselle täyttyvät. Verohallinnon on 1 momentin mukaisessa tilanteessa huolehdyttävä siitä, että tietojen käsittely kohdistuu Verohallinnossa vain verotuksessa välttämättömiin tietoihin. Tiedot tulee antaa lain 22 §:n 4 momentin mukaisesti salassapitosäännösten ja muiden tietojen saantia koskevien rajoitusten estämättä.

Käytännössä tämä tarkoittaisi, että Verohallinto arvioi tilitapahtumatiedon tarpeellisuuden verotusmenettelystä annetun lain 19 §:n mukaisella perusteella, mutta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käytön tulee olla välttämätöntä tiedonhankinnan toteuttamiseksi. Verohallinnon virkailija arvioisi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käytön välttämättömyyttä ottaen huomioon sen, mikä merkitys tilitapahtumatiedoilla on valvottavassa veroasiassa ja onko asiassa tarvittavat tiedot saatavissa muulla tavoin. Harkintaa ohjaavat lisäksi yleisten hallintomenettelyä koskevat periaatteet ja verotuksessa noudatettavat periaatteet. Tämä harkinta on kuitenkin sidottu aina yksittäisen tapauksen tosiseikkoihin, joka määrittää sen ovatko tiedot välttämättömiä kyseisessä asiassa.

Tilitapahtumatiedot varmentavat verovelvollisen rahavirtoja ja sitä kautta taloudellista asemaa, johon verotus perustuu. Tilitapahtumatietoja ei kysyttäisi ilman, että niiden tarve arvioidaan ensin yksittäisen tapauksen tosiseikkojen perusteella ja ne katsotaan verovalvonnan näkökulmasta välttämättömiksi. Välttämättömyys tarkoittaa, että verovalvonnassa on verotuksellinen syy selvittää tai varmentaa verotuksen oikeellisuus, eikä Verohallinnolla ole muuta ilmoitus-, sivullis- tai vertailutietolähdettä käytettävissä verovelvollisen verotukseen vaikuttavien tulojen tai varojen selvittämiseksi. Kyse voi olla esimerkiksi tilanteesta, jossa alustalouden yritys on ilmoittanut Verohallinnolle henkilön saaneen alustatalouden tuloja ja tulotieto on ristiriidassa verovelvollisen antamien ilmoitusten kanssa. Valvonnassa selvitetään verovelvollisen tulonmuodostusta ja veroilmoitustietojen oikeellisuutta tilitapahtumatiedoista, joista selviää, onko tulot tosiasiallisesti saatu. Valvonnassa voi olla tarpeen selvittää verovelvollisen tulonmuodostusta myös esimerkiksi tilanteesta, jossa verovelvollisen kiinteisvarallisuus on lisääntynyt, mutta Verohallinnon tiedoista ei selviä, millä tuloilla kiinteistöhanke on rahoitettu. Tilitapahtumatiedon käsittelyn edellytyksenä ei ole verojen välttämistä koskevan asian selvittäminen,

vaikkakin erityisesti harmaan talouden torjunnassa tilitapahtumatiedoilla on suuri merkitys selvittäessä veropetoksia, jotka usein ovat nivoutuneet muihin talousrikoksiin.

Pykälän *6 kohdan* mukaan ulosottolaitoksen tiedonsaantioikeus perustuisi Ulosottokaaren 3 luvun 64 ja 66 §: iin. Ulosottoviranomaiselle esitettäisiin pääsyä tilitapahtumatietoihin ulosottokaarella tarkoitettua täytäntöönpanoa varten. Ulosottomiehen tulee olosuhteiden edellyttämässä laajuudessa etsiä velalliselle kuuluvaa omaisuutta suorituksen saamiseksi hakijalle (UK 3:48.1). Ulosottomiehen tiedonsaantioikeus on ulosottokaarella sidottu tietojen välttämättömyyteen yksittäisessä ulosottoasiassa. Välttämättömyyden arvioi ulosottomies. Sivullisen tietojenantovelvollisuudesta säädetään ulosottokaaren 3 luvun 66 §:ssä. Sivullisen on kysyttäessä ilmoitettava ulosottomiehelle muun muassa saatavia koskevien tilien maksuliike ja velallisella olevat tilin käyttöoikeudet. Ulosottokaaren sääntelyn voidaan katsoa tukevan mahdollisuutta antaa ulosottomiehille mahdollisuus tilitapahtumatietokyselyihin pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta.

Pykälän *7 kohdan* mukaan Finanssivalvonta voisi hyödyntää saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä saatavia tilitapahtumatietoja sille asetettujen viranomaistehtävien hoitamiseen Finanssivalvonnasta annetun lain 18 §:n mukaisesti. Finanssivalvonnalla on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitavalta tietoja valvottavan, muun finanssimarkkinoilla toimivan ja muun henkilön, jota Finanssivalvonta 3 §:n mukaisten tehtäviensä nojalla valvoo, tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen Finanssivalvonnalle laissa säädetyn tehtävän hoitamiseksi. Finanssivalvonnalla on jo nyt oikeus saada tilin omistajaa koskevat tiedot pankki- ja maksutilijärjestelmästä. Tarkempien tietojen saaminen tilitapahtumista ja niiden tunnistetiedoista on välttämätöntä tilanteissa, joissa Finanssivalvonta valvontatehtävässään toteaa merkittävän poikkeaman tai riskin rahanpesun tai terrorismin rahoittamiselle tai talouspakotteiden kiertämiselle. Koska pankki- ja maksutilijärjestelmän sisältämät tiedot ovat arkaluonteisia, on tietojen saamisen kynnystä nostettava siten, että tietojen saamisen tulee olla välttämätöntä valvontatehtävän suorittamiseksi.

Pykälän *8 kohdan* mukaan Puolustusvoimilla olisi oikeus saada tilitapahtumatietoja sotilastiedustelulain 104 §:n ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 44 §:n mukaisesti. Sotilastiedustelulain mukaan sotilastiedusteluviranomaisella on tehtävään määrätyn tiedustelumenetelmien käyttöön erityisesti perehtyneen sotilaslakimiehen tai muun virkamiehen pyynnöstä oikeus saada yksityiseltä yhteisöltä yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsuuden estämättä sellaisia tietoja, joiden yksittäistapauksessa voidaan olettaa olevan tarpeen 4 §:ssä tarkoitetun toiminnan selvittämisessä ja joilla voidaan olettaa olevan merkitystä: sotilastiedustelun kohteena olevan henkilön tai oikeushenkilön tunnistamiseksi, tavoittamiseksi tai yhteystietojen selvittämiseksi taikka henkilön liikkumisen selvittämiseksi; tiedustelumenetelmän käytön kohdentamiseksi tiettyyn henkilöön; tai henkilön tai oikeushenkilön taloudellisen toiminnan selvittämiseksi. Rikostorjunnallisissa tehtävissä puolustusvoimien pääesikunnalla on oikeus saada yksityiseltä yhteisöltä rikoksen selvittämiseksi välttämättömiä tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsuuden estämättä.

17 d §. *Keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä saatavat tilitapahtumatiedot.* Pykälässä säädettäisiin sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä saatavien tilitapahtumatietojen sisällöstä. Tilitapahtumatiedoilla tarkoitetaan pankki-, maksu- ja talletustileillä tapahtuvien transaktioiden tunnistetietoja, esimerkiksi tapahtumatyyppiä, summaa, maksuun liittyviä tilinumeroa, vastaanottaja tai maksajatahon nimeä, maksun viite- tai viestikentässä olevia tietoja ja muuta vastaavia viranomaisen yksilöimiä tilitapahtumaan liittyviä tunnistetietoja. Pykälässä eritelty mahdollinen tilitapahtumien tietosisältö ei olisi siten tyhjentävä lista saatavista

tilitapahtumatiedoista. Tilitapahtumatietokyselyjen ja niiden vastauksien toimittamisessa noudatetaan suositusta eurooppalaisten lainvalvontaviranomaisten käyttämästä ISO20022 (International Organization for Standardization) sanomarakenteesta (Camt.052/Camt.053), joten kyselyn tietosisältö määrittyy sanomarakenteen mukaisesti. ISO20022-sanomarakenteesta on saatavilla laaja tietosisältö kyselyn kohteena olevan luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön tilitapahtumasta eikä tämän vuoksi sanomarakenteen jokaista kohtaa ole mahdollista määrittellä pykälätasolla.

ISO20022 sanomarakenteen käyttö keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän kysely- ja vastausrakenteissa mahdollistaa lähitulevaisuudessa implementoitavan rahoitustietodirektiivin velvoitteen sujuvan täytäntönnäpön. Kun jäsenvaltioiden toimivaltaisille viranomaisille toimitettavat tilitapahtumatiedot olisivat jo valmiiksi rahoitustietodirektiivin vaatimassa ISO20022 muodossa, kansallisen tiedon välittäjän eli keskusrikospoliisin kansainvälisen yksikön olisi sujuva hakea pyydytetyt tiedot keskitetystä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä ja välittää ne tiedon pyytäjälle oikeassa sanomamuodossa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että viranomainen voisi kysyä keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän kautta myös luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön sijoituksiin, osakkeisiin, arvopapereihin, luottoihin ja vakuuksiin liittyviä tietoja, jotka 17 c §:n mukaisella toimivaltaisella viranomaisella on oikeus muun voimassa olevan lainsäädännön nojalla saada. Toimivaltaiset viranomaiset tekevät tiedonsaantioikeuksiansa nojalla pankkeihin paljon muitakin kuin tili- ja tilitapahtumatiedusteluja. Päällekkäisyyksien välttämiseksi ja myös näiden kyselyiden saamiseksi keskitetyn, tietoturvallisen ja laillisuusvalvonnan alla olevan menettelyn piiriin, ehdotetaan, että järjestelmän kautta voisi kysyä myös edellä mainittuja muita pankkisalaisuuden alaisia tietoja. Näiden tietojen välittämisessä käytetään globaaleja sanomarakenteita, johon liittyy kussakin sanomarakenteessa määritelty määrä tietoa, joten kyselyn tietosisältö määrittyy sanomarakenteen mukaisesti. Kyse olisi näidenkin tietojen osalta sellaisista tiedoista, joiden saamiseen toimivaltainen viranomainen on jo nykyisellään oikeutettu ehdotetun 17 c §:ssä määriteltyjen tiedonsaantisäännösten mukaisesti ja jotka muutoin toimitetaan muuta kanavaa pitkin, kuten esimerkiksi postitse. Kyseisten 2 momentin mukaisten tietojen tulisi olla toimivaltaisille viranomaisille samalla tavalla välttämättömiä kuin 1 momentin tiedotkin. Viranomaisten tulisi siten täyttää kaikki 17 g §:n 1 momentin mukaiset tietopyynnön tekemiseen liittyvät edellytykset myös 2 momentin mukaisten muiden pankkisalaisuuden alaisten tietojen osalta. Tietojen toimittaminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla olisi luotto- ja maksulaitoksille vapaaehtoista ja mahdollista myös muulla tietoturvallisella tavalla 17 f §:n 3 momentin mukaisesti.

17 e §. *Toimivaltaisten viranomaisten pääsy keskitettyyn sähköiseen saldo ja tilitapahtumajärjestelmään ja niitä koskevien hakujen tekemistä koskevat edellytykset.* Pykälässä säädettäisiin toimivaltaisten viranomaisten tietoihin pääsulle ja hakujen tekemisille eräitä edellytyksiä. Pykälän 1 momentin mukaan pääsy edotetun lain 17 b ja 17 d §:ssä tarkoitettuihin tietoihin ja mahdollisuus tehdä niitä koskevia hakuja olisi ainoastaan sellaisella ehdotetun lain 17 a ja 17 c §:ssä tarkoitettun viranomaisen henkilöstön jäsenellä, joka on nimetty ja valtuutettu suorittamaan näitä tehtäviä. Tiedonhallintalaissa säädetään muun muassa tietoturvallisuudesta, mukaan lukien luotettavuutta edellyttävien tehtävien tunnistaminen, käyttöoikeuksien antaminen ja luotettavuudesta varmistuminen sekä tietoaineistojen ja tietojärjestelmien tietoturvallisuus. Tietoa hyödyntävän organisaation tulee huolehtia, että käyttöoikeuksia myönnetään vain henkilöille, joilla on valtuudet tehdä kyselyitä. Lisäksi viranomaisessa tulee noudattaa muita sisäisiä menettelyitä tietojen pyytämiseen liittyen mikä voi olla kaksitasoinen tai muu prosessi, jossa voidaan osoittaa virkavastuun kohdentaminen siihen henkilöön, joka on ratkaissut saldo- ja tilitapahtumatietojen pyytämisen. Viranomaisen tulisi lisäksi varmistaa, että sen tiedonhakujärjestelmässä on riittävät

suojatoimet, joilla varmistetaan, että tietopyyntö kohdistuu oikeaan tiedonsaantipykälään tai riittävään ajanjaksoon.

Pykälän 2 momentin mukaisesti viranomaisen olisi annettava tietopyyntöä tehdessään tiedot kyselyn oikeusperustasta, käyttötarkoituksesta sekä tietopyyntöön liittyvästä tapaus- eli viitenumerosta. Viitenumerolla tarkoitetaan esimerkiksi esitutkintaviranomaisen r-numeroa tai viraston sisäistä diaarinumeroa, jonka nojalla viranomainen tekee kyselyn saldo ja tilitapahtumajärjestelmään. Pyyntö ei välittyisi viranomaisen järjestelmästä Tullin koostavaan sovellukseen, mikäli viranomainen ei olisi täyttänyt kaikkia pyynnön tekemiseksi välttämättömiä kohtia. Saldo- ja tilitapahtumakyselyn tekeminen olisi mahdollista vasta kun viranomainen olisi yksilöinyt sen pankki- ja maksutilin, jonka tietoja se hakee ja sen yksittäisen tietotarpeen, minkä takia kysely tehdään. Mikäli viranomaisella ei olisi sen pyyntöä koskevan tilin IBAN-tietoa, sen tulisi ensin tehdä tilin omistajatietokysely pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän automatisoituun tilitietojärjestelmään.

17 f §. *Keskitettyä sähköistä saldo ja tilitapahtumajärjestelmää koskevien tietojen käsittelysäännökset.* Pykälässä säädettäisiin keskitettyä sähköistä saldo ja tilitapahtumajärjestelmää koskevien tietojen luovutuksesta ja välittämisestä eli pykälä sisältäisi tiedonkäsittelyä koskevan sääntelyn niin tiedonluovuttajien kuin Tullin koostavan sovelluksen osalta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kaikille pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 1 a §:n mukaisille toimijoille velvoite luovuttaa 17 b ja 17 d §:n 1 momentissa tarkoitettut tiedot 17 a ja 17 c §:ssä tarkoitetuille toimivaltaisille viranomaisille viranomaiselle säädettyjen tehtävien hoitamiseksi. Näitä viranomaisia olisivat poliisi, Rajavartiolaitos, Tulli, rahanpesun selvittelykeskus, suojelupoliisi, Puolustusvoimat, Verohallinto, Ulosottolaitos ja Finanssivalvonta.

Mikäli 1 a §:n mukainen toimija ylläpitää pankki- ja maksutilien tiedonhakuprosessia, 17 b ja 17 d §:n 1 momentissa tarkoitettut tiedot olisi luovutettava tiedonhakuprosessia hyödyntäen. Esimerkiksi luottolaitokset toimittaisivat saldo- ja tilitapahtumatiedot lähtökohtaisesti pankki- ja maksutilien tiedonhakuprosessin avulla. Maksulaitokset, sähkörahayhteisöt ja kryptovarapalvelun tarjoajat voivat myös halutessaan ylläpitää pankki- ja maksutilien tiedonhakuprosessia (tilirekisteriin toimittamiensa tietojen sijaan). Mikäli edellä mainittu toimija olisi perustanut pankki- ja maksutilien tiedonhakuprosessin, saldo- ja tilitapahtumatietojen luovutus noilta toimijoilta tapahtuisi myös kyseisen tiedonhakuprosessin avulla. Tilitapahtumia ei ehdoteta lisättäväksi voimassa olevan lain 5 §:ssä säädettyyn pankki- ja maksutilirekisteriin, joten tilirekisteriin tiedot toimittavat finanssitoimijat, eli käytännössä muut kuin tiedonhakuprosessin rakentaneet 1 a §:n mukaiset toimijat, luovuttaisivat saldo- ja tilitapahtumatiedot Tullin määrätteleminen käsittelysääntöjen mukaisesti Tullin rakentaman tiedonluovutusjärjestelmän avulla.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lisäksi määräaika saldo- ja tilitapahtumia koskevien tietojen luovuttamiselle. Edellä 1 momentissa tarkoitettut tiedot olisi toimitettava viipymättä, mutta viimeistään seuraavan pankkipäivän kuluessa. Lisäksi tiedot tulisi toimittaa salassapitosääntöjen estämättä. Ehdotetun lain 2 luvun mukainen tiedon käsittely on automaattista ja tilin omistajatiedot tulee toimittaa viranomaiselle välittömästi. Toisin kuin 2 luvun viidennen rahanpesudirektiivin täytäntöönpanemiseksi säädettyssä automaattisessa ja välittömässä tiedonkäsittelyssä, 3 luvun tiedonkäsittely ei ole automaattista ja välitöntä. Koska tilitapahtumatiedot eivät kuulu direktiivin mukaisiin tietoihin vaan sääntely on kansallisista perusteista lähtevää, tulee sääntelyssä noudattaa valtiosääntöoikeudellisia edellytyksiä erityisten henkilötietojen luovutukseen liittyen. Mahdollisesti arkaluonteisiaakin henkilötietoja sisältävien tilitapahtumatietojen käsittelyyn liittyy riskejä, joten tilitapahtumatiedot vaativat erilaisen tiedon käsittelytavan muun

muussa erilaisten suojaustoimien takia. Tilitapahtumatietojen käsittelyssä tulee siten noudattaa erityistä huolellisuutta. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että tiedot luovuttavalla luotto- tai maksulaitoksella tulee olla mahdollisuus tosiasiallisesti arvioida tiedon luovutuksen edellytyksiä. Mikäli kyse on pelkästään saldotiedoista, tulee luotto- tai maksulaitoksen pyrkiä toimittamaan tieto viipymättä, mutta kun kyse on kattavammista arkaluonteisista tietoja mahdollisesti sisältävistä tilitapahtumatiedoista, tulee luotto- tai maksulaitokselle antaa tarpeellinen aika mahdolliseen arviointiin ja tiedon keräämiseen. Koska kyse on kuitenkin tiedosta, jota viranomaisen yleensä tarvitsee kiireellisesti esimerkiksi esitutkinnassa, tulisi tieto luovuttaa viranomaiselle viimeistään kyselyä seuraavana pankkipäivänä virka-ajan päättymiseen eli kello 16.15 mennessä. Mikäli kysely ei tulisi virka-ajan puitteissa eli kello 8.00–16.15 välillä, alkaisi määräajan laskenta seuraavasta pankkipäivästä. Toisin sanoen, jos viranomaisen lähettää kyselyn perjantaina kello 18.00, määräaika vastauksen toimittamiselle olisi seuraavana tiistaina kello 16.15 mennessä. Mikäli tiedon luovuttaja pyytää lisätietoa kyselyyn liittyen, määräaika tiedon luovutukselle alkaisi siitä, kun viranomaisen on toimittanut riittävät lisätiedot tiedon luovuttajalle.

Toisessa momentissa säädettäisiin toimitettavien tietojen ajallisesta kestosta. Edellä 1 momentissa tarkoitettut tiedot saldo- ja tilitapahtumista tulisi toimittaa pyydettyä vähintään edeltävältä viideltä vuodelta. Tämä ei tarkoittaisi sitä, että tiedot tulisi toimittaa jokaisen tietopyynnön kohdalla edellä mainitulta ajanjaksolta, vaan ajanjaksoa, jolta toimivaltaisella viranomaisella olisi oikeus saada tilitapahtumatiedot niin pyytäessään. Viranomaisen tulisi kuitenkin tietopyyntöä tehdessään aina arvioida mikä olisi yksittäisessä käsittelyssä ja tietopyynnössä se määräaika miltä ajanjaksolta tiedot olisivat välttämättömiä ja siten tiedon yhtenä käsittelijänä varmistaa tiedon minimoinnin periaate. Lain voimaantumisen osalta koskien tietojen luovuttamista saldo- ja tilitapahtumista säädettäisiin kolmen vuoden siirtymäajasta, jonka mukaisesti aluksi, säännöksen soveltamisen alkaessa järjestelmän kautta tulisi luovuttaa tiedot pyydettyä vähintään kahden edeltävän vuoden ajalta, seuraavana vuonna pyydettyä vähintään edeltävältä kolmelta vuodelta, sitä seuraavana vuonna pyydettyä vähintään neljältä edeltävältä vuodelta ja kolme vuotta säännöksen soveltamisen alkamisen jälkeen tietojen luovuttamisvelvoite koskisi tietoja pyydettyä viiden vuodelta ajalta. Luotto- ja maksulaitoksella olisi kuitenkin mahdollisuus luovuttaa saldo- ja tilitapahtumatietoja heti lain voimaantumisen jälkeen myös pidemmältä ajalta kuin kahdelta edeltävältä vuodelta eikä säännös rajoittaisi miltään osin viranomaisten lakisäateistä tiedonsaantioikeutta tätä vanhemmista tiedoista.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin lisäksi 1 a §:n mukaisten toimijoiden velvollisuudesta toimittaa edellä 17 d §:n 2 momentissa tarkoitettuja muita tietoja, mitä 17 c §:n mukaiset viranomaiset olisivat 17 c §:n mukaisesti oikeutettuja saamaan tehtäviensä hoitamiseksi. Mikäli näitä tietoja ei esimerkiksi tiedon luonteesta johtuen olisi mahdollista toimittaa ISO20022 sanomarakenteen muodossa, mikä olisi vaatimuksena saldo ja tilitapahtumajärjestelmän tiedonkäsittelylle, tiedot luovuttava taho voisi toimittaa kyseiset tiedot muulla tietoturvalisellä tavalla, esimerkiksi suojatun sähköpostiyhteyden avulla. Ehdotettu sääntely parantaisi siten kyseisten tietojen luovutusten tietoturvalisyyttä nykytilanteeseen verrattuna.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin edellä 1 momentissa tarkoitettujen tiedonkäsittelyn periaatteista. Tiedon luovuttajalle tulisi antaa riittävä aika ja mahdollisuus arvioida tietopyyntöä ja sen perusteita. Lailla ei säädettäisi niistä tiedonkäsittelyn periaatteista tai teknisistä tavoista, joita tiedonluovuttajan tulee noudattaa omassa järjestelmässään, mutta lailla mahdollistetaan se, että tiedon luovuttajalla on tosiasiallinen mahdollisuus esimerkiksi tarkistaa tietopyynnön sisältöä sen tehneeltä viranomaiselta.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin Tullin velvollisuudesta poistaa tiedot koostavasta sovelluksesta välittömästi, kun tiedot on luovutettu pyynnön tehneelle viranomaiselle. Tietoja ei varastoitaisi koostavaan sovellukseen, kun ainoastaan sen ajan, että viranomaisen on hakenut tiedot

sovelluksesta. Tulli ei välittäisi luottolaitokselta tai muulta tiedonluovuttajalta saamiaan tietoja automaattisesti viranomaisen järjestelmään, vaan viranomaisen hakisi itse tiedot omaan tiedonhakujärjestelmäänsä. Mikäli viranomaisen ei kävisi hakemassa Tullin koostavassa sovelluksessa väliaikaisesti säilytettäviä tietoja Tullin määrittelemän ajan puitteissa, tiedot poistuisivat automaattisesti koostavasta sovelluksesta.

17 g §. *Keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän tiedonkäsittelyyn liittyvät vastuut.* Pykälässä säädettäisiin ehdotetun mukaisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän tiedonkäsittelyyn liittyvistä vastuista toimijakohtaisesti.

Ehdotettu saldo ja tilitapahtumajärjestelmä on keskitetty järjestelmä, jossa toimivaltaisella viranomaisella on kyselypohjainen yksi rajapinta eli tiedonhakujärjestelmä, jonka avulla sen on mahdollista saada tiedot tietoja luovuttavilta luotto- ja maksulaitoksilta. Toimivaltainen viranomaisen on oikeutettu tekemään saldo- ja tilitapahtumatietoja koskevan kyselyn keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän avulla kohdenetusti yksittäistä, käsittelyssä, tutkimassa tai selvityksessä olevaa asiaa varten ja vain siihen luottolaitokseen tai muuhun 1 a §:n mukaiseen toimijaan, josta se tietoa tarvitsee. Viranomaisen tekee kyselyn oman tiedonhakujärjestelmänsä kautta Tullin koostavan sovellukseen, joka välittää kyselyn edelleen tiedonluovuttajalle. Viranomaisella ei siis ole suoraa pääsyä luotto- ja maksulaitosten tiedonhakujärjestelmiin eivätkä luotto- ja maksulaitokset myöskään toimita saldo- ja tilitapahtumia valmiiksi mihinkään uuteen rekisteriin. Ehdotetulla sääntelyllä ei siis olla muodostamassa uutta henkilörekisteriä. Keskitetty sähköinen saldo ja tilitapahtumajärjestelmä mahdollistaa ainoastaan sen, että luotto- ja maksulaitokset luovuttavat yksittäistä kyselyä varten kokoamansa saldo- ja tilitapahtumatiedot Tullin koostavaan sovellukseen, josta Tulli välittää ne pyynnön tehneelle viranomaiselle.

Tietosuoja-asetuksen 4 artiklassa on määritelty, se, mitä asetuksessa tarkoitetaan henkilötietojen käsittelyllä. Määritelmän mukaan käsittely kattaa toiminnon tai toimintoja, joita kohdistetaan henkilötietoihin tai henkilötietoja sisältäviin tietojoukkoihin joko automaattista tietojenkäsittelyä käyttäen tai manuaalisesti, kuten tietojen keräämistä, tallentamista, järjestämistä, jäsentämistä, säilyttämistä, muokkaamista tai muuttamista, hakua, kyselyä, käyttöä, tietojen luovuttamista siirtämällä, levittämällä tai asettamalla ne muutoin saataville, tietojen yhteensovittamista tai yhdistämistä, rajoittamista, poistamista tai tuhoamista. Rekisterinpitäjällä asetuksessa tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, viranomaista, virastoa tai muuta elintä, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot; jos tällaisen käsittelyn tarkoitukset ja keinot määritellään unionin tai jäsenvaltioiden lainsäädännössä, rekisterinpitäjä tai tämän nimittämistä koskevat erityiset kriteerit voidaan vahvistaa unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti.

Keskitettyssä sähköisessä saldo ja tilitapahtumajärjestelmässä sovelletaan käsittelylähtöistä ajattelua suhteessa tiedonkäsittelyyn liittyviin vastuisiin. Tietosuoja-asetuksen mukaisesti rekisterillä tarkoitetaan mitä tahansa jäsenmelyä henkilötietoja sisältävää tietojoukkoa, josta tiedot ovat saatavilla tietyin perustein, oli tietojoukko sitten keskitetty, hajautettu tai toiminnallisin tai maantieteellisin perustein jaettu. Koska pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä muodostaa yhden rekisterikokonaisuuden, jokainen rekisterikokonaisuuden tiedonkäsittelijä vastaa kukin osaltaan ja itsenäisesti keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmään kuuluvien henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta. Järjestelmässä käsiteltävän tiedon osalta rekisterinpitäjiä ovat siten tietopyyntöjä tekevät toimivaltaiset viranomaiset, koostavan sovelluksen ylläpitäjä Tulli ja tietoja luovuttavat luotto- ja maksulaitokset.

Pykälän 1 momentin mukaan toimivaltainen viranomaisen vastaa tekemänsä kyselyn välttämättömyydestä ja oikeasuhtaisuudesta. Viranomaisen on ennen kyselyn tekemistä arvioitava 17 b

ja 17 d §:n perusteluissa esitellyllä tavalla, mitä tietoja ja kuinka pitkältä ajalta sen on välttämätöntä saada kyseisen tehtävänsä hoitamiseksi. Viranomaisen tulee tietopyyntöä tehdessään antaa tieto muun muassa tietopyynnön oikeusperustasta ja käyttötarkoituksesta sekä tietopyyntöön liittyvästä tapaus- eli viitenumerosta. Toimivaltaiset viranomaiset toimivat rekisterinpitäjänä koostavan sovelluksen kautta välitettyjen, vastaanottamiensa tietojen osalta ja niitä koskevat yhtäläisesti tietosuoja-asetuksen ja sitä täydentävän kansallisen sääntelyn mukaiset sekä viranomaisia koskevissa erityislaeissa säädetty rekisterinpitäjää ja henkilötietojen käsittelyä koskevat velvoitteet. Saldo- ja tilitapahtumatietoja koskevaa kyselyä eikä koko tiedonkäsittelyä muodostuisi ilman viranomaisen tekemää kyselyä, joten viranomaisen vastuu ja rooli järjestelmän osana on keskeinen. Muilla järjestelmän tiedonkäsittelijöillä; Tullin koostavalla sovelluksella tai pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmää ylläpitävällä luottolaitoksella tai muulla 1 a §:n mukaisella tiedon luovuttajalla ei ole samanlaisia mahdollisuuksia täysimääräisesti täyttää kaikkia tietosuoja-asetuksen 5 artiklan mukaisia velvoitteita kuin viranomaisella on. Siitä johtuen viranomaisen vastuuta tietopyynnön oikeasuhtaisuudesta voidaan pitää korostettuna, vaikka kenenkään tiedonkäsittelijän tietosuoja-asetuksen mukaista vastuuta ei voidakaan poistaa ehdotetulla sääntelyllä. Viranomaiset toimivat virkavastuulla ja saldo- ja tilitapahtumia koskevan tiedonhaun sähköistämisen seurauksena laillisuusvalvonta niiden osalta paransi toimivaltaisessa viranomaisessa entisestään.

Pykälän 2 momentin mukaan Tulli vastaisi koostavalla sovelluksella viranomaiselta tulevan kyselyn välittämisestä 1 a §:n mukaiselle tiedon luovuttajalle sekä siihen saatavan vastauksen välittämisestä tiedon luovuttajalta toimivaltaiselle viranomaiselle. Tullilla ei ole oikeutta pyydettyyn tietoon eikä sillä ole mahdollisuutta arvioida viranomaisen pyynnön oikeasuhtaisuutta esimerkiksi kysytyn ajanjakson suhteen. Koostavan sovelluksen automaatio tarkastaa ainoastaan sen, että toimivaltainen viranomainen on pyyntöä tehdessään antanut kaikki kyselyn välittämiseen tarvittavat tiedot. Tulli välittäisi kyselyn mukana tietopyynnön tiedot kyselyn oikeusperustasta ja käyttötarkoituksesta sekä tietopyyntöön liittyvästä tapaus- eli viitetiedosta. Viitetiedolla tarkoitetaan esimerkiksi esitutkintaviranomaisen r-numeroa tai viraston sisäistä diaarinumeroa, jonka nojalla viranomainen on tehnyt kyselyn saldo ja tilitapahtumajärjestelmään. Kyseessä ei siis ole pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän itse luoma viitenumero. Koska viitetiedot yksilöivät kyselyn ja antavat tarkempaa tietoa käsittelystä olevan tapauksen laadusta, tulisi Tullin pseudonymisoida asian viitetiedot välittäessään sen eteenpäin. Tämä tietojen minimointi on yksi suoja toimi, jolla minimoidaan rekisteröidyn oikeuksiin kohdistuvaa korkeaa riskiä

Tullin rekisterinpitäjän tehtävät liittyvät tietosuojasta ja tietoturvallisuudesta huolehtimiseen, rekisteröityjen oikeuksista informoimiseen ja muihin vastaaviin rekisterinpitäjän tehtäviin. Tullilla olisi lisäksi rekisterinpitäjän rooli koostavan sovelluksen tallennettavien lokitietojen osalta. Tulli välittäisi tarvittaessa lokitietoja toimivaltaisille viranomaisille niiden omaa laillisuusvalvontaan varten.

Pykälän 3 momentin mukaan 1 a §:n mukainen tiedonluovuttaja vastaa luovutettavien tietojen oikeellisuudesta. Luottolaitokset toimivat kukin oman pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmän osalta rekisterinpitäjinä ja niillä olisi velvollisuus toteuttaa tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 2 kohdan edellyttämää osoitusvelvollisuus henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta. Sama vaatimus koskee muitakin 1 a §:n mukaisia tiedonluovuttajia kunkin tietoteknisestä järjestelmästä riippumatta. Eräs tärkeimmistä periaateista on kyseisen artiklan 1 d kohdan mukainen täsmällisyyden periaate: henkilötietojen on oltava täsmällisiä ja tarvittaessa päivitettyjä; on toteutettava kaikki mahdolliset kohtuulliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että käsittelyn tarkoituksiin nähden epätarkat ja virheelliset henkilötiedot poistetaan tai oikaistaan viipymättä. Tämä tarkoittaa, että tiedonluovuttajan tulee varmistua, että se luovuttaa kaikki viranomaisen

pyytämät tiedot eli tietosisältö on eheä. Periaatteen mukaisesti viranomaisen tulee pystyä luotamaan, että sen saamat tiedot ovat täsmällisiä ja päivitettyjä ja kattavat kaikki sen pyytämät tiedot.

Koska tiedon oikeellisuus ja eheys ovat ensisijaisen tärkeitä järjestelmän luotettavuuden kannalta ja tietojen virheettömyys voi puuttuessaan aiheuttaa merkittävää haittaa rekisteröidyn oikeuksille ja vapauksille, ehdotuksessa hyödynnetään tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaista liikkumavaraa ja ehdotetaan, että viranomaisella olisi mahdollisuus ilmoittaa Tullille tietojen puutteellisuudesta tai mahdollisista virheellisyyksistä. Tullilla olisi siten mahdollisuus selvittää kyselyn lokitietojen kautta tietojen oikeellisuutta tiedonluovuttajan suuntaan. Kyseinen menettely olisi virheettömyyden varmistamiseksi sovellettava suojoitoimi. Lähtökohtaisesti viranomaisen henkilöstöllä, joka käsittelee järjestelmästä saatuja henkilötietoja, olisi velvollisuus ilmoittaa havaitsemistaan tiedon puuttumiseen liittyvistä epäilyistä tai mahdollisista tietoturva-poikkeamista oman organisaationsa ohjeiden mukaisesti. Mikäli häiriötilanne organisaation sisäisen arvioinnin mukaan täyttäisi tietoturvaloukkauksen määritelmän, tulisi siitä ilmoittaa valvontaviranomaiselle tietosuojasääntelyn mukaisesti. Tietosuojavaltuutettu toimii tietosuojalain 8 §:n mukaan tietosuoja-asetuksessa tarkoitettuna kansallisena valvontaviranomaisena. Tietosuojavaltuutettu valvoo siten saldo ja tilitapahtumajärjestelmässä tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn liittyvien velvoitteiden noudattamista.

17 h §. *Keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän lokitiedot.* Voimassaolevassa pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää koskevassa laissa säädetään lokitietoja koskevia velvoitteita tilirekisteriä ja koostavaa sovellusta ylläpitävälle Tullille sekä tiedonhakujärjestelmästä tietoja saaville lain 3 §:n mukaisille toimivaltaisille viranomaisille. Lokitietojen kerääminen tulisi säätää myös keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän käytöstä samoille tahoille. Lisäksi säädettäisiin, että myös tiedonluovuttavat pitäisivät lokirekisteriä keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän kautta tehdyistä tietopyynnöistä.

Pykälän ensimmäisessä momentissa Tullille säädettäisiin velvoite pitää lokirekisteriä koostavan sovelluksen kautta keskitettyyn sähköiseen saldo ja tilitapahtumajärjestelmään tehtävistä kyselyistä. Tulli ylläpitää koostavaa sovellusta ja lokitietojen käsittelyllä rekisterinpitäjä voi osoittaa noudattavansa tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 2 kohdan mukaista osoitusvelvollisuutta. Lokirekisterinpitovelvoite on siten yksi tietosuoja-asetuksen mukainen suojoitoimi, joka on rekisterinpitäjän vastuulla.

Lisäksi Tullille säädettäisiin velvoite luovuttaa keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmään tehtyjä hakuja koskevat lokitiedot 17 a ja 17 c §:ssä tarkoitetuille viranomaisille niiden pyynnöstä. Lokitietojen avulla toimivaltaiset viranomaiset voisivat täydentää omaa lailisuusvalvontaansa. Lokitiedoiksi säännettäisiin asian viitetiedot eli asian käsittelynumero tai muu tunnistetieto, tietopyynnön oikeusperusta, tiedustelun tai haun päivämäärä ja kellonaika, tiedustelussa käytettyjen tietojen tyyppi, tiedustelun tuloksen tunnistetiedot ja järjestelmää käyttäneen toimivaltaisen viranomaisen nimi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin toimivaltaisille viranomaisille sekä tietoa luovuttaville luotto- ja maksulaitoksille ja muille 1 a §:n mukaisille toimijoille velvollisuus pitää lokirekisteriä. Rekisterinpitämisellä tiedonluovuttaja voi osoittaa noudattaneensa tietosuoja-asetuksen mukaisia periaatteita eli vaatimus tukee sen osoitusvelvollisuutta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin toimivaltaisille viranomaisille velvollisuus pitää lisäksi lokirekisteriä, josta käy ilmi keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä tiedustelun tai haun suorittaneen henkilön ja sen määränneen henkilön tunnistetiedot sekä tiedustelun

tai haun tulosten vastaanottajan tunnistetiedot, mikäli ne on mahdollista saada. Säännöksen mukaan toimivaltaisen viranomaisen olisi nimettävä henkilö, joka valvoo keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän käyttöä. Valvonta pitää sisällään sen, että lokirekisterin tietoja on käytävä läpi säännöllisesti poikkeamien havaitsemiseksi. Lokirekisterin tarkastelun tulee olla aktiivista, jotta mahdolliset väärinkäytökset havaitaan nopeasti.

Pykälän 4 momentin mukaan lokitiedot tulisi säilyttää viisi vuotta, ellei niitä tarvita kesken olevassa valvonta-asiassa. Säädetty määräaika vastaisi voimassa olevassa laissa säädetyn Tullin lokirekisterin muotoilua, joten voidaan pitää tarkoituksenmukaisena, että säilytysaika on yhteneväinen keskitetyn automatisoidun tilitietojärjestelmän ja keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumatietojärjestelmän osalta. Mikäli jollain viranomaisella on tarpeen säilyttää lokitiedot yli 5 vuotta, on sen ilmoitettava asiasta Tullille, jotta koostavan sovelluksen lokitietojen säilytysaikaa voidaan noiden tietojen osalta myös pidentää.

7.2 Laki verotusmenettelystä

18 a §. Tiedonantovelvollisuus pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä. Ehdotuksena on, että verotusmenettelystä annettuun lakiin lisätään säännös nimenomaisesta luotto- ja maksulaitosten tiedonantovelvollisuudesta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetussa laissa tarkoitettuihin saldotietoihin ja tilitapahtumatietoihin. Tämä tarkoittaa, että Verohallinto voi käyttää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän saldotietoja ja tilitapahtumatietoja silloin, kun yksittäisessä verovalvontatapauksessa on välttämätöntä käyttää näitä tietoja.

Tilitapahtumatietojen käyttö verotuksessa täyttää tietosuojasetuksen 23 artiklan 1 kohdassa asetetun vaatimuksen, jonka mukaan kyse on oltava välttämättömästä ja oikeasuhteisesta toimenpiteestä asetuksen 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi. Verohallinnon osalta tiedonsaantioikeusturvaa artiklan 1 kohdan e ja h alakohtien mukaisia tavoitteita. Alakohdassa e tavoite on taata muut unionin tai jäsenvaltion yleiseen julkiseen etuun liittyvät tärkeät tavoitteet, erityisesti unionille tai jäsenvaltiolle tärkeä taloudellinen tai rahoituskellinen etu, mukaan lukien rahaan, talousarvioon ja verotukseen liittyvät asiat sekä kansanterveys ja sosiaaliturva ja h alakohdassa valvonta-, tarkastus- tai sääntelytehtävä, joka satunnaisestikin liittyy julkisen vallan käyttöön a–e ja g alakohdassa tarkoitetuissa tapauksissa.

Verotusta koskevat ilmoitus- ja tiedonantovelvoitteet on säädetty lähtökohtaisesti verotusmenettelystä annetussa laissa (1558/1995) ja oma-aloitteisten verojen verotusmenettelylaissa (768/2016). Useissa eri verolaeissa on viittaukset näihin menettelysäännöksiin.

Ilmoitus- ja tiedonantovelvoitteet jakautuvat siten, että verotusmenettelylain 2 luvussa on säädetty verovelvollisen ilmoitusvelvollisuudesta ja lain 3 luvussa sivullisen tiedonantovelvoitteesta. Säännönmukaisesti annettavat tiedot ovat sellaisia, jotka lähtökohtaisesti merkitään veroilmoitukselle. Tämä koskee verovelvollisen ilmoitusvelvollisuuden piirissä olevia tietoja sekä sivullisen lain 15–17 §:n nojalla annettavia tietoja. Verotusmenettelylain sääntely asettaa siten tiedonantovelvoitteen sivulliselle, mikä eroaa tyypillisestä viranomaisen tiedonsaantia koskevasta sääntelystä, jossa säännös antaa viranomaiselle oikeuden saada tietoa.

Verotusmenettelystä annetun lain 18 §:ssä on säädetty eri viranomaisten velvoitteesta antaa pääsy eri rekisteritietoihin (viranomaisen yleinen tiedonantovelvollisuus). Velvoitteen piirissä ovat esimerkiksi väestötiedot, kaupparekisteritiedot, maaseutuelinkeinorekisterin tiedot, liikenneasioiden rekisterin tiedot, kiinteistötiedot, elinkeinotukien tiedot, tiedot ulkomaalaisten työs-kentelystä, Kansaneläkelaitoksen etuustiedot ja huoneistorekisterin tiedot. Nämä tiedot ovat sellaisia, joita tarvitaan säännönmukaisesti verotuksessa. Tiedon käyttö on järjestetty osin siten,

että Verohallinto voi pyytää tietoja tietojärjestelmän välityksellä silloin, kun tieto on verotuksessa tarpeen.

Yleisten tiedonantovelvoitteiden lisäksi verotusmenettelylaissa on säädetty yksityisten ja viranomaisten erityisestä tiedonantovelvoitteesta. Erityisiä tiedonantovelvoitteita sovelletaan aina yksittäisissä verovalvontaan liittyvissä tilanteissa. Lain 19 §:n mukaisesti jokaisen on annettava Verohallinnon kehotuksesta tietoja, jotka saattavat olla tarpeen muun verovelvollisen verotusta tai muutoksenhakua koskevan asian käsittelyä varten. Vastaavasti lain 20 §n mukaisesti viranomaisen on annettava pyynnöstä tai esitettävä tarkastettaviksi tiedot, jotka saattavat olla tarpeen verotusta tai muutoksenhakua varten. Laissa on säädetty oikeus kieltäytyä tietojen antamisesta silloin, jos tiedonantovelvollisella on oikeus kieltäytyä todistamasta asiasta. Verotukseen vaikuttavia, verovelvollisen taloudellista asemaa koskevia tietoja ei kuitenkaan saa kieltäytyä antamasta. Erityistä tiedonantovelvoitetta sovelletaan silloin, kun verovelvollisen verotusta koskevan asian selvittäminen edellyttää sellaisten tietojen käsittelyä, jotka eivät ole yleisen tiedonantovelvoitteen piirissä. Laissa säädetty kynnys ”saattaa olla tarpeen verotuksessa” täyttyy silloin, kun verovelvollisen ilmoituksen, sivullisilta saatujen tietojen tai muiden tietojen perusteella on selvitettävä jokin verovelvollisen taloudelliseen toimintaan liittyvä asia. VML 19 §:n mukaisen velvoitteen asettaminen vaatii oikeudellista harkintaa, joka tehdään virkailijan toimesta. Tiedonantovelvollisella on oikeus kieltäytyä kehotuksesta ja saada asiassa päätös, johon voi hakea muutosta. Tilitiedon tarpeellisuus arvioidaan ja harkitaan Verohallinnossa aina tapauskohtaisesti virkavastuulla eli tietoja ei kysytä VML 19 §:n perusteella massaluonteisesti tai automaatiomenettelyllä. VML 19 §:n mukainen menettely on siten erotettava VML 21 §:n mukaisesta vertailutietotarkastuksesta, jossa tietoja on mahdollisuus kerätä siten, ettei jokaista henkilöä tai yhteisöä ole yksilöity.

Erityistä tiedonantovelvollisuutta koskevien säännösten soveltamisen menettelyt ovat vakiintuneita. Säännöksiä ei ole kohdennettu mihinkään tiettyyn sivullistahoon. Harkinta säännösten soveltamisesta tehdään virkavastuulla noudattaen, mitä verotusmenettelystä muutoin säädetään. Sääntelykehikko rakentuu siten, että verotusmenettelystä annetun lain 26 §:n 4 momentin mukaisesti verovelvollisen täytettyä ilmoittamisvelvollisuutensa tulee veroviranomaisen ja verovelvollisen osallistua mahdolluuksiensa mukaan asian selvittämiseen. Pääasiallisesti sen osapuolen, jolla on siihen paremmat edellytykset, on esitettävä asiasta selvitystä. Esimerkiksi silloin, kun laissa on säädetty tiedonantovelvoitteet, tulee Verohallinnon soveltaa niitä asian selvittämiseksi Lain 26 §:n 5 momentin mukaisesti verotus toimitetaan verovelvollisen ilmoituksen, sivulliselta tiedonantovelvolliselta 3 luvun säännösten nojalla saatujen tietojen ja asiassa saadun muun selvityksen perusteella. Tämä ohjaa myös siihen, että Verohallinnolla on verotuksen toimittamisessa velvoite selvittää verotuksen oikea peruste sekä verovelvolliselta että sivulliselta saatavien tietojen perusteella. Kysymys voi myös olla verovelvollisen ilmoittamien tietojen oikeellisuuden tarkastamisesta yksittäisessä verovalvontatapauksessa. Lisäksi säännöksen 6 momentin mukaisesti Verohallinnon on tutkittava saamansa tiedot ja selvitykset tavalla, joka asian laatu, laajuus, verovelvollisten yhdenmukainen kohtelu ja verovalvonnan tarpeet huomioidaan on perusteltua. Tämä ohjaa myös erityisten tiedonantovelvoitteiden soveltamista. Verohallinnon on tutkittava esimerkiksi ilmoitetut tulot yhdenmukaisin menettelyin sen varmistamiseksi, että verotuksessa toimitaan tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti. Verotusmenettelylain 19 §:ää sovelletaan silloin, kun verotusta koskevan asian selvittäminen edellyttää tilitapahtumien käsittelemistä. Tilitapahtumien selvittämiseksi ei ole verotuksellista tarvetta kaikissa verovalvontatilanteissa vaan arvio tehdään tapauskohtaisesti.

Verohallinto ehdottaa, että verotusmenettelyä koskeviin sivullisten yleisiin velvoitteisiin säädetäisiin nimenomainen oikeus käyttää tiedonantovelvoitteiden toteuttamisessa pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain mukaisia menettelyitä, saldotietojen ja tilita-

pahtumien selvittämiseksi silloin kun se on välttämätöntä verotusta koskevan asian selvittämisessä. Tämä toteutettaisiin säätämällä uusi 18 a §, jonka mukaisesti tiedonantovelvoite kohdentuisi nimenomaisesti luotto- ja maksulaitoksiin, joilla on jo nyt verotusmenettelystä annetussa laissa säädetty velvollisuus antaa tietoja tilitapahtumista. Tällä hetkellä Verohallinnolla on pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annettuun lakiin kirjattu oikeus selvittää tilin omistajatiedot verotusmenettelystä annetun lain 19 §:n soveltamistilanteissa.

Velvoite kohdistuisi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 1 a §:n mukaisiin toimijoihin, vaikka tietojen antamisessa käytettäisiin Tullin ylläpitämää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää sekä koostavaa sovellusta. Harkinta tietojen tarpeellisuudesta verotuksessa tehtäisiin edelleen samoin perustein kuin muissakin tilanteissa, joissa sivullisilta pyydetään tietoja erityisen tiedonantovelvoitteen nojalla. Tietopyynnöt toteutettaisiin lähettämällä yksittäiset pyynnot Tullin ylläpitämän järjestelmän kautta luotto- ja maksulaitoksiin. Tietojen antamista koskeva velvoite kohdennettaisiin luotto- ja maksulaitoksiin, ja harkinta tietojen pyytämisestä tehtäisiin samoin perustein kuin muissakin tilanteissa, joissa sovelletaan erityistä tiedonantovelvollisuutta. Näin varmistetaan verovelvollisten yhdenmukainen kohtelu verotuksessa ja verovalvonnassa silloin kun selvitetään esimerkiksi, onko tulot tai varat ilmoitettu oikein. Verovalvonnan ja verotuksen yhdenmukaisuuden kannalta olisi ongelmallista, jos tiedonantovelvoitteita koskeva harkinta poikkeaa esimerkiksi tietolähteen tai tietojen hankintatavan osalta. Pankeilta saatavien tietojen perusteella valvotaan pääasiassa samojen velvoitteiden noudattamista kuin muiden sivullistietojen osalta. Poikkeava harkinta tietyn tietolähteen osalta asettaisi myös sivulliset tiedonantovelvolliset eriarvoiseen asemaan. Edellä mainituin perustein uudessa 18 a §:ssä olisi viitattu lain 19 §:n mukaiseen harkintaan.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä mahdollistaa teknisesti nopean ja laajan kyselymahdollisuuden. Näin ollen on perustelua rajata tämän järjestelmän käyttö välttämättömyyttä koskevalla lisäedellytyksellä. Käytännössä tämä tarkoittaisi, että Verohallinto arvioi saldo- ja tilitapahtumatiendon tarpeellisuuden verotusmenettelystä annetun lain 19 §:n mukaisella perusteella, mutta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käytön tulee olla välttämätöntä tiedonhankinnan toteuttamiseksi. Verohallinnon virkailija arvioisi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käytön välttämättömyyttä ottaen huomioon sen, mikä merkitys saldo- ja tilitapahtumatiedoilla on valvottavassa veroasiassa ja onko asiassa tarvittavat tiedot saatavissa muulla tavoin. Harkintaa ohjaavat lisäksi yleisten hallintomenettelyä koskevat periaatteet ja verotuksessa noudatettavat periaatteet. Tämä harkinta on kuitenkin sidottu aina yksittäisen tapauksen tosiseikkoihin, joka määrittää sen ovatko tiedot välttämättömiä kyseisessä asiassa. Saldotietoja pyydetäisiin niissä tilanteissa, joissa ei olisi välttämätöntä pyytää tilitapahtumatietoja. Verohallinto käyttää tilitapahtumatietoja verotuksen oikeellisuuden selvittämiseen ja varmentamiseen yksittäisissä tilanteissa, joissa sen arvioidaan olevan välttämätöntä. Tilitapahtumatiedot varmentavat verovelvollisen rahavirtoja ja sitä kautta taloudellista asemaa, johon verotus perustuu. Tilitapahtumatietoja ei kysyttäisi ilman, että niiden tarve arvioidaan ensin yksittäisen tapauksen tosiseikkojen perusteella ja ne katsotaan verovalvonnan näkökulmasta välttämättömiksi. Välttämättömyys tarkoittaa, että verovalvonnassa on verotuksellinen syy selvittää tai varmentaa verotuksen oikeellisuus, eikä Verohallinnolla ole muuta ilmoitus-, sivullis- tai vertailutietolähdettä käytettävissä verovelvollisen verotukseen vaikuttavien tulojen tai varojen selvittämiseksi. Kyse voi olla esimerkiksi tilanteesta, jossa alustalouden yritys on ilmoittanut Verohallinnolle henkilön saaneen alustalouden tuloja ja tulotieto on ristiriidassa verovelvollisen antamien ilmoitusten kanssa. Valvonnassa selvitetään verovelvollisen tulonmuodostusta ja veroilmoitustietojen oikeellisuutta tilitapahtumatiedoista, joista selviää, onko tulot tosiasiallisesti saatu. Valvonnassa voi olla tarpeen selvittää verovelvollisen tulonmuodostusta myös esimerkiksi tilanteessa, jossa verovelvollisen kiinteisvarallisuus on lisääntynyt, mutta Verohallinnon tiedoista ei selviä, millä tuloilla kiinteistöhankinta on rahoitettu. Tilitapahtumatiedon käsittelyn edellytyksenä ei ole ve-

rojen välttämistä koskevan asian selvittäminen, vaikkakin erityisesti harmaan talouden torjunnassa tilitapahtumatiedoilla on suuri merkitys selvitetessä veropetoksia, jotka usein ovat nioutuneet muihin talousrikoksiin.

Silloin, jos pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä kattaa tilien saldo- ja tilitapahtumatiedot saisi Verohallinto nämä tiedot samassa yhtenäisessä muodossa ja samassa aikaikkunassa. Järjestelmän käyttö on käytännössä välttämätöntä myös verovelvollisten yhdenmukaisen ja tasa-puolisen kohtelun sekä tietojen ajantasaisuuden ja oikeellisuuden kannalta, kun yksittäisessä tapauksessa tiedot katsotaan välttämättömiksi.

Koska pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käyttö on sidottu VML 19 §:ään, ei sitä voitaisi käyttää VML 21 §:n soveltamistilanteissa. Tämä tarkoittaa sitä, ettei ehdotettu sääntely mahdollista järjestelmän käyttöä massahakujen tai automaation osalta.

Tilitapahtumatietojen käyttö kohdentuu kaikkiin asiakkaan tilitapahtumiin. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetussa laissa olisi kuitenkin rajattu tarkkarajaisesti ne tiedot, jotka järjestelmän kautta annetaan. Velvoite myös kohdentuu tarkkarajaisesti lain 1 a §:n mukaisesti toimijoihin. Nykytilan mukaisesti tilitiedustelut liittyisivät aina nimettyihin toimenpiteisiin ja kaikki käsittely olisi todettavissa jälkikäteen. Verohallinto valvoo tietojen käsittelyä muun muassa lokitietojen valvontamenettelyillä. Tiedustelut tehtäisiin verotuksen tietojärjestelmässä (Gentax). Kyselyn tekemisen edellytyksenä on, että verotusta koskeva asia on vireillä. Kyselyitä ei tehtäisi automaatiossa. Työjärjestyksissä on määritelty ne virkailijat, joilla on oikeus tehdä kyselyitä. Tilitapahtumakyselyn taustalla tulisi edelleenkin olla olemassa aina joku toimenpide (tarkastus tai valvonta), jonka vuoksi kysely tehdään. Lisäksi henkilö, joka tiedustelun on tehnyt sekä kokonaisuus, johon tiedustelu liittyy, ovat jäljitettävissä järjestelmässä. Työjärjestyksissä on määritelty, mitkä roolit voivat tehdä kyselyjä suoraan järjestelmässä ja mitkä roolit tarvitsevat mahdollisesti esimiehen/työtä ohjaavan hyväksynnän. Nykyinen menettely, jossa Gentax -järjestelmä lokittaa kaiken, ja kyselyt myös liittyvät teknisesti Gentaxissa asiakkaaseen tai toimenpiteeseen, tulisi säilymään. Verotukseen vaikuttavat tilitapahtumatiedot dokumentoitaisiin edelleenkin esimerkiksi verotarkastuskertomukselle tai verotuspäätökselle. Asiakkaalla olisi nykytilan mukaisesti aina oikeus saada tieto tilitapahtumatiedusteluista, ellei tietojen antaminen vaaranna verovalvonnan yksittäistä toimenpidettä. Näissä tapauksissa tiedot annetaan valvontatoimen päätyttyä.

Erityistä tiedonantovelvoitetta koskevan sääntelyn mukaisesti sivullisen on aina annettava verotukseen vaikuttavat, verovelvollisen taloudellista asemaa koskevat tiedot. Vaikka yksittäinen kysely tehdään aina silloin, kun tiedot ovat välttämättömiä yksittäisessä verovalvonta-tilanteessa, on käytännössä selvää, että tilitapahtumatiedoissa on myös sellaisia tietoja, jotka eivät vaikuta verotukseen. Näiden tietojen poistamiseksi ei ole tietojen luovutusmenettelyssä järkevää ja tehokasta menettelyä, joka olisi mahdollista toteuttaa esimerkiksi pankin tai tiedot välittävän Tullin toimesta. Tietojen poistaminen edellyttää asiantuntemusta siitä, millä tiedolla on vaikutusta verotukseen. Tämä arvio voidaan tehdä vain Verohallinnossa, joka toimii valvovana viranomaisena. Tälläkin hetkellä virkailijan velvollisuus on jättää verotuksen kannalta merkityksettömät tapahtumat huomioimatta. Ehdotuksena on, että verotusmenettelystä annetun lain uudessa 18 a §:ssä olisi säädetty Verohallinnolle velvoite kohdentaa saadut tiedot välittömästi vain verotuksessa vaikuttaviin tietoihin. Tällä menettelyllä toteutettaisiin yleisen tietosuoja-asetuksen mukaista henkilötietojen käsittelyn minimointiperiaatetta, mutta tämä ilmenisi myös selkeästi säännöksestä.

7.3 Laki oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä

30 §. *Sivullisen erityinen tiedonantovelvollisuus.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi viittaus uuteen verotusmenettelylain 18 a §:ään.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Hallituksen esitykseen liittyen ei ole tarkoituksena antaa lakia alemman asteista sääntelyä.

9 Voimaantulo

Esitetyt lainmuutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian, viimeistään 31.12.2025. Tilitapahtumatietojen kyselymahdollisuuden lisäämiseksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään on saatu rahoitusta komission elpymis- ja palautumistukivälineestä, RRF-paketista. Edellä mainittu rahoitus on sidottu pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain muuttamiseen. Rahoituspäätöksen mukaisesti laki tulee olla voimassa 31.12.2025 mennessä ja tilitapahtumien välittämisen tuotantokäytössä viimeisään 30.6.2026, jotta Suomi on oikeutettu hakemaan maksatuksia elpymis- ja palautumistukivälineestä. Mikäli Suomi sen sijaan ei ole saanut toteutettua elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaisia hankkeitaan, voivat tulonmenetykset nousta valtiovarainministeriön laskemien mukaan jopa 70 miljoonaan euroon.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän muuttamisesta annetun lain 17 f §:n 2 momentin mukaista velvoitetta toimittaa saldo- ja tilitapahtumatiedot pyydettyessä vähintään viideltä edeltävältä vuodelta koskisi siirtymäaika ennen säännöksen täysimääräistä soveltamista. Soveltamisen alkaessa saldo- ja tilitapahtumatiedot tulisi toimittaa pyydettyessä vähintään kahdelta edeltävältä vuodelta, seuraavana vuonna vähintään kolmelta edeltävältä vuodelta ja sitä seuraavana vuonna vähintään neljältä edeltävältä vuodelta. Soveltamisen porrastamisen tarkoituksena olisi se, ettei luotto- ja maksulaitoksille aiheutuisi tilitapahtumien toimittamista koskevasta velvoitteesta tarpeettoman suurta hallinnollista taakkaa. Tilitapahtumien toimittaminen vaatii luotto- ja maksulaitosten tietojärjestelmiin tehtäviä muutoksia, joille tulee varata riittävä aikaa luotto- ja maksulaitosten osalta.

10 Toimeenpano ja seuranta

Tulli vastaisi esityksessä ehdotetun uuden toiminnallisuuden, keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän edellyttämien teknisten muutosten toteuttamisesta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään. Tulli toimii valtiovarainministeriön hallinnonalla ja valtiovarainministeriö seuraisi saldo ja tilitapahtumajärjestelmän rakentamista, käyttöönottamista ja toimintaa.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää koskeva lainsäädäntö kuuluu valtiovarainministeriön valmisteluvastuulle ja valtiovarainministeriö seuraa ehdotetun lain toimivuutta.

11 Suhde muihin esityksiin

Valtiovarainministeriössä on 10.5.2024 käynnistetty hanke (VN/9394/2024) rahanpesulain kokonaisuusudistukseksi, jonka laatimalla hallituksen esityksellä on tarkoitus täytäntöönpanna Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/1624 rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1640 jäsenvaltioissa toteutettavista toimenpiteistä rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen ja direktiivin (EU) 2015/849 kumoamisesta, (jäljempänä *kuudes rahanpesudirektiivi*), Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU)

2024/1620 eurooppalaisen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisviranomaisen perustamisesta ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1654 direktiivin (EU) 2019/1153 muuttamisesta siltä osin kuin on kyse toimivaltaisten viranomaisten pääsystä keskitettyihin pankkitilirekistereihin yhteenliittämijärjestelmän kautta ja teknisistä toimenpiteistä tilitapahtumatietojen käytön helpottamiseksi, (jäljempänä rahoitustietodirektiivi). Hankkeen laatima hallituksen esitys on tarkoitettu viedä eduskuntakäsittelyyn keväällä 2026.

Rahoitustietodirektiivissä säädetään, että luotto- ja maksulaitokset veloitetaan EU-tasolla toimittamaan tilitapahtumatiedot tietyssä teknisessä muodossa toimivaltaisille lainvalvontaviranomaisille. Ehdotuksen tarkoitus on, että jäsenvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset, jotka ovat vastuussa vakavien rikosten estämisestä havaitsemisesta, tutkimisesta tai syyttämisestä, saisivat tilitapahtumatietoja toisista jäsenvaltioista harmonisoidussa, helposti prosessoitavassa ja analysoitavassa muodossa kansallisen lainsäädännön ja toimintamallien mukaisesti. Kun tilitapahtumakyselyt olisi mahdollista toteuttaa pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla ja esityksen mukaisesti tilitapahtumatiedusteluihin liittyvissä kysely-vastaus -prosesseissa noudetaan suositusta eurooppalaisten lainvalvontaviranomaisten käyttämistä ISO20022 sanomista (Camt.052 ja/tai Camt.053), mahdollistetaan samalla rahoitustietodirektiivin kansallinen implementointi. Jos sitä vastoin tilitapahtumia ei voi saada pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta, tulisi poliisin rakentaa erillinen rajapinta jokaisen luotto- ja maksulaitoksen kanssa, millä olisi merkittäviä kustannusvaikutuksia niin poliisille kuin luotto- ja maksulaitoksillekin.

11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Esitys ei ole riippuvainen muista esityksistä.

11.2 Suhde talousarvioesitykseen

Esityksellä ei ole yhteyttä talousarvioesitykseen.

12 Suhde perustuslakiin ja säättämijärjestys

12.1 Henkilötietojen suoja

Ehdotetut saldo- ja tilitapahtumatietojen käsittelyä koskevat säännökset ovat merkityksellisiä perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan näkökulmasta. Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Momentin toisen lauseen mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Merkityksellistä on ollut, että lainsäätäjän liikkumavaraa rajoittaa henkilötietojen käsittelystä säädetty erityisesti se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy perustuslain 10 §:n samassa momentissa turvatun yksityiselämän suojan piiriin. Lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa (ks. esim. PeVL 13/2016 vp, s. 3–4).

Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti pitänyt henkilötietojen suojan kannalta tärkeinä sääntelykohteina ainakin rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, niiden sallittuja käyttötarkoituksia mukaan luettuna tietojen luovutettavuus sekä tietojen säilytys aikaa henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturvaa. Näiden seikkojen sääntelyn lain tasolla tulee lisäksi olla kattavaa ja yksityiskohtaista (ks. esim. PeVL 31/2017 vp, s. 2, PeVL 25/2010 vp, s. 2, PeVL 27/2006 vp, s. 2 ja PeVL 14/2002 vp, s. 2). Lailla säättämisen vaatimus ulottuu myös mahdollisuuden luovuttaa henkilötietoja teknisen käyttöyhteyden avulla (PeVL 12/2002 vp, s.

5). Yksityiselämää ja henkilötietojen suojaa koskevan perustuslain säännöksen kannalta lähtökohtana on se, että oikeushenkilöt eivät kuulu säännöksen soveltamisalaan (PeVL 4/2014 vp, s. 2).

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että yksityiselämän suojaan kohdistuvia rajoituksia on arvioitava kulloisessakin sääntely-yhteydessä perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa (PeVL 42/2016 vp, s. 2–3, PeVL 14/2018 vp, s. 5 ja siinä viitatus lausunnot). Valiokunta on tämän vuoksi arvioinut erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn sallimisen koskevan yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä (PeVL 37/2013 vp, s. 2/I), minkä vuoksi esimerkiksi tällaisia tietoja sisältävien keskitettyjen järjestelmien perustamista on arvioitava perusoikeuksien rajoitusedellytysten, erityisesti rajoitusten hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden, kannalta (PeVL 29/2016 vp, s. 4–5 ja esimerkiksi PeVL 21/2012 vp, PeVL 47/2010 vp sekä PeVL 14/2009 vp).

Perustuslakivaliokunta on aiemmin katsonut, että pankkisalaisuus ei ole yksityiselämän ydinalueeseen kuuluva seikka (PeVL 14/2002 vp, s. 4/II, PeVL 7/2000 vp, s. 4/I). Valiokunta on sittemmin arvioinut uudelleen yksityiselämän suojan ydinalueen merkitystä. Valiokunnan aiemmassa käytännössä esimerkiksi luottamuksellisen viestin tunnistamistietojen katsottiin jäävän luottamuksellisen viestin salaisuutta suojaavan perusoikeuden ydinalueen ulkopuolelle (ks. esim. PeVL 33/2013 vp, s. 3/I, PeVL 6/2012 vp, s. 3–4, PeVL 29/2008 vp, s. 2/II ja PeVL 3/2008 vp, s. 2/D). Valiokunta on tarkistanut tätä käytäntöään, koska sähköisen viestinnän käyttöön liittyvät tunnistamistiedot sekä mahdollisuus niiden kokoamiseen ja yhdistämiseen voivat olla yksityiselämän suojan näkökulmasta siinä määrin ongelmallisia, että kategorinen erottelu suojan reuna ja ydinalueeseen ei aina ole perusteltua, vaan huomiota on yleisemmin kiinnitettävä myös rajoitusten merkittävyyteen (PeVL 18/2014 vp, s. 6/II, ks. myös PeVL 36/2018 vp, s. 22).

Henkilötietojen suojasta säädetään tietosuoja-asetuksessa ja sitä täsmentävässä tietosuojalaissa (1050/2018). Perustuslakivaliokunta on katsonut, että tietosuoja-asetuksen yksityiskohtainen sääntely asianmukaisesti tulkittuna ja sovellettuna muodostaa yleensä riittävän säännöspohjan myös perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Näin ollen erityislainsäädäntöön ei ole tietosuoja-asetuksen soveltamisalalla enää valtiosääntöisistä syistä välttämätöntä sisällyttää kattavaa ja yksityiskohtaista sääntelyä henkilötietojen käsittelystä (ks. PeVL 14/2018 vp, s. 4).

Perustuslakivaliokunta on katsonut myös EU-oikeuteen perustuvan yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta merkityksellisen kansallisen sääntelyn valmistelussa olevan syytä kiinnittää huomiota erityisesti EU-tuomioistuimen asioissa Digital Rights Ireland (C-293/12 ja C-594/12), Schrems (C-362/14) ja Tele2 Sverige ja Watson (C-698/15 ja C-203/15) antamiin ratkaisuihin (PeVL 36/2017 vp, s. 7, PeVL 35/2018 vp, s. 6, PeVL 13/2017 vp, s. 4–5, PeVL 9/2017 vp, s. 5). EU-tuomioistuin on Tele2 Sverige ja Watson -tapauksessa todennut, että liikenne- ja paikkatietojen kokonaisuus voi mahdollistaa hyvin tarkkojen päätelmien tekemisen niiden henkilöiden, joiden tietoja on säilytetty, yksityiselämästä, kuten elämäntavoista, vakituisista tai väliaikaisista oleskelupaikoista, päivittäisestä tai muusta liikkumisesta, tekemisestä sekä näiden henkilöiden sosiaalisista suhteista ja heidän sosiaalisesta ympäristöstään (kohta 99, ks. myös Digital Rights -tuomio, 27 kohta). Tuomioistuin korosti, että näiden tietojen perusteella voidaan laatia asianomaisten henkilöiden profiili, joka on yksityiselämän kunnioittamista koskevan oikeuden kannalta aivan yhtä arkaluonteista tietoa kuin itse viestinnän sisältö.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että (PeVL 48/2018 vp) mitä suurimmassa määrin yksityisten ihmisten maksuliikenne siirtyä käteisen rahan käytöstä pankkitilin välityksellä tapahtuvaan maksuliikenteeseen, sitä yksityiskohtaisemman kuvan henkilön yksityiselämästä voi muodostaa

pankkitilin tilitapahtumista. Tilitapahtumista voi ilmetä suoraan jopa arkaluonteisia tietoja, kuten tietoja uskonnollisen yhdiskunnan jäsenyydestä tai terveydenhuoltopalvelujen käytöstä. Valiokunnan mielestä luonnollisen henkilön yksityiskohtaiset tilitiedot rinnastuvat tämän johdosta yksityiselämän suojan ydinalueelle kuuluviin arkaluonteisiin tietoihin.

Perustuslakivaliokunta on painottanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn aiheuttamia uhkia. Valiokunnan mielestä arkaluonteisia tietoja sisältäviin laajoihin tietokantoihin liittyy tietoturvaan ja tietojen väärinkäyttöön liittyviä vakavia riskejä, jotka voivat viime kädessä muodostaa uhan henkilön identiteetille (PeVL 15/2018 vp, s. 37, PeVL 13/2016 vp, s. 4, PeVL 14/2009 vp, s. 3/I). Myös tietosuoja-asetuksen mukaan sen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiä henkilötietoja, jotka ovat erityisen arkaluonteisia perusoikeuksien ja -vapauksien kannalta, on suojeltava erityisen tarkasti, koska niiden käsittelyn asiayhteys voi aiheuttaa huomattavia riskejä perusoikeuksille ja -vapauksille. Valiokunta on tämän johdosta kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään (ks. esim. PeVL 3/2017 vp, s. 5). Perustuslakivaliokunnan mukaan arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on tietosuoja-asetuksen mahdollistamissa puitteissa edelleen syytä arvioida myös aiemman sääntelyn lakitasoisuutta koskevan käytännön pohjalta (PeVL 14/2018 vp, s. 6).

Perustuslakivaliokunta on antanut merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina myös arvioidessaan tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevan sääntelyn kattavuutta, täsmällisyyttä ja sisältöä (ks. esim. PeVL 38/2016 vp, s. 3). Valiokunta on arvioinut viranomaisen tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitettujen tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 17/2016 vp, s. 2—3 ja siinä viitatu lausunnot). Valiokunta ei kuitenkaan ole pitänyt hyvin väljiä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (PeVL 19/2012 vp, s. 4/I ja siinä mainitut lausunnot).

Perustuslakivaliokunta on painottanut, että erottelussa tietojen saamisen tai luovuttamisen tarpeellisuuden ja välttämättömyyden välillä on kyse tietosisältöjen laajuuden ohella myös siitä, että salassapitosäännösten edelle menevässä tietojensaantioikeudessa on viime kädessä kysymys siitä, että tietoihin oikeutettu viranomainen omine tarpeineen syrjäyttää ne perusteet ja intressit, joita tiedot omaavaan viranomaiseen kohdistuvan salassapidon avulla suojataan. Mitä yleisluonteisempi tietojensaantiin oikeuttava sääntely on, sitä suurempi on vaara, että tällaiset intressit voivat syrjäytyä hyvin automaattisesti. Mitä täydellisemmin tietojensaantioikeus kytetään säännöksissä asiallisiin edellytyksiin, sitä todennäköisemmin yksittäistä tietojensaanti-pyyntöä joudutaan käytännössä perustelemaan. Myös tietojen luovuttajan on tällöin mahdollista arvioida pyyntöä luovuttamisen laillisten edellytysten kannalta. Tietojen luovuttaja voi lisäksi kieltäytymällä tosiasiallisesti tietojen antamisesta saada aikaan tilanteen, jossa tietojen luovuttamisvelvollisuus eli säännösten tulkinta saattaa tulla ulkopuolisen viranomaisen tutkittavaksi. Tämä mahdollisuus on tärkeä tiedonsaannin ja salassapitointressin yhteensovittamiseksi (ks. esim. PeVL 17/2016 vp, s. 6 ja siinä viitatu lausunnot). Valiokunnan mielestä tällaisia lähtökohtia voidaan soveltaa myös tietojen saamiseen ja luovuttamiseen pankkisalaisuuden estämättä.

Perustuslakivaliokunnan mukaan valtiosääntöisessä arviossa painopiste on henkilötietojen suojan ja käsittelyä määrittävien säännösten sisällöllisessä arvioinnissa. Kansallisen liikkumavaran käyttöön kohdistuvassa arvioinnissa ovat merkityksellisiä esimerkiksi paitsi yksityiselämän ja henkilötietojen suojan asettamat sisällölliset vaatimukset myös muiden informaatioon liittyvien perusoikeuksien suojan suhde yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan (PeVL 14/2018 vp, s. 7). Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että tällainen arvio on mahdollinen vain, jos hallituksen esityksessä eritellään riittävällä seikkaperäisyydellä ne syyt, joiden vuoksi henkilötietojen käsittely katsotaan lakiehdotuksessa välttämättömäksi. Valiokunta ei ole pitänyt riittävänä johtopäätöksenomaisia toteamuksia siitä, että ehdotettu laintasoinen sääntely on täsmällistä ja tarkkarajaista sekä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta hyväksyttävää ja että ehdotetut muutokset ovat oikeasuhtaisia suhteessa niiden käyttötarkoitukseen eikä tavoitetta ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvain keinoin, mikäli säätämisyjärjestysperusteluissa ei ole kuitenkaan lainkaan täsmennetty niitä perusteita, joiden valossa uusia valtuuksia henkilötietojen käsittelyyn voitaisiin pitää perustuslain näkökulmasta hyväksyttävään syyhyn perustuvina ja oikeasuhtaisina (PeVL 38/2016 vp, s. 3). Valiokunta on painottanut, että tällainen puute lakiehdotuksen perusteluissa voi äärimmillään johtaa siihen, että lakiehdotuksen arvioidaan olevan asianmukaisesti perustelematta jääneiltä osiltaan perustuslain vastainen (ks. esim. PeVL 38/2016 vp, s. 3, PeVL 9/2016 vp, s. 6 ja PeVL 19/1998 vp, s. 3—4).

12.1.1 Sähköinen keskitetty saldo ja tilitapahtumajärjestelmä

Ehdotuksen mukaan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään muodostetaan uusi toiminnallisuus, sähköinen saldo ja tilitapahtumajärjestelmä, jonka avulla viranomaiset voivat pyytää ja saada saldo- ja tilitapahtumia koskevia tietoja luotto- ja maksulaitoksilta. Ehdotuksessa ei esitetä, että saldo- ja tilitapahtumat tallennettaisiin uuteen tietokantaan, vaan tarkoitus on ainoastaan välittää tarkasti yksilöityjä ja rajattuja tietoja luotto- ja maksulaitosten tietokannasta viranomaiselle pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla.

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Lailla säätämisen vaatimus ulottuu myös mahdollisuuteen luovuttaa henkilötietoja teknisen käyttöyhteyden avulla (PeVL 12/2002 vp, s. 5). Perustuslakivaliokunta on katsonut, että on tarpeellista asettaa tietoja pyytävälle etukäteen vaatimus esittää selvitys siitä, että tietojen suojauksesta huolehditaan asianmukaisesti ennen teknisen käyttöyhteyden avaamista. Perustuslakivaliokunta on pitänyt vaatimusta tarpeellisena muun muassa siksi, että henkilörekisterin pitäjä voi toimia henkilötietolain 32 §:ään perustuvien velvoitteidensa mukaisesti. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin todennut, että huomattava osa tietojen saamiseen ja luovuttamiseen kytkeytyvistä seikoista mukaan luettuna viime kädessä niiden taustalla olevien säännösten tulkitseminen voi jäädä merkittävästi riippumaan osapuolten välisistä käytänteistä. Kysymys on esimerkiksi siitä, millä tavoin tietojensaantioikeuden ulkopuolella lain mukaan olevat seikat todella jäävät luovuttamatta teknisessä käyttöyhteydessä ja miten tällöin eri yksittäistapauksissa todennetaan laissa mahdollisesti edellytetyn tietojen välttämättömyyskriteerin tai muun tarkoitustamäärän toteutuminen. Myös vastuukysymykset saattavat olla ongelmallisia (PeVL 14/2002 vp).

Oikeuskanslerinvirasto on HE 163/2021 vp koskevassa lausunnossaan todennut, että ”koostavan sovelluksen käyttäminen jo sinällään tarkoittaa syvempää kajoamista suojattuihin oikeuksiin ja ilmeisesti myös sitä, että kasvavan henkilökunnan yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan kajottaisiin kiihtyvällä tahdilla.” Tilitapahtumatietojen luovuttaminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta merkitsisi toimivaltaisille viranomaisille nykyistä nopeampaa, sujuvampaa ja helpommin käsiteltävässä muodossa olevaa pääsyä tilitapahtumatietoihin ja samalla henkilötietoihin, joita ne sisältävät. Edellä mainittu tilitapahtumatietojen luovuttamisen tehostaminen tarkoittaisi nykyistä tehokkaampaa henkilötietojen luovuttamista. Tilitapahtumia koskevan tiedonsaannin sujuvoittaminen voisi johtaa siihen, että viranomaiset pyytäisivät niitä

jonkin verran aikaisempaa enemmän, koska tiedonsaannin sähköistymisen ja keskittymisen myötä myös viranomaisten toiminta tehostuisi. Toisaalta on huomioitava, että jokaisen kyselyn tulee perustua yksittäiseen viranomaistehtävään, johon saldo- ja tilitapahtumatietojen pyytäminen on välttämätöntä. Punnittaessa yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan kajoamista ja viranomaisten tarpeita, on tärkeää huomioida, että viranomaisten toiminnan tehostumisella olisi vaikutusta positiivisesti muun muassa rikosvastuun toteutumiseen, mikä vahvistaisi rikosten uhrien oikeuksia.

Tilitapahtumatietojen kyselemisessä ja välittämisessä keskitetyn sähköisen järjestelmän kautta varmistettaisiin välitettävien henkilötietojen tiedon suojaus. Tulli antaisi tarkemmat tekniset määrittäykset siitä, miten tiedonhaun rajapinta tulisi muodostaa tietoturvallisesti niin viranomaisen päässä kuin myös luotto- tai maksulaitoksen taholla. Tilitapahtumakyselystä jäisi lokitiedot sekä viranomaisen järjestelmään, Tullin koostavaan sovellukseen, että tietoja luovuttavaan luotto- tai maksulaitokseen. Jokainen viranomainen vastaisi osaltaan laillisuusvalvonnan toteutumisesta oman järjestelmänsä ja käyttötarkoituksensa osalta. Tullin koostavaan sovellukseen jäisi tieto oikeusperustasta, jonka nojalla tietoja pyydetään, tiedustelun päivämäärä ja kellon-aika, tiedustelussa käytettyjen tietojen tyyppi, tiedustelun tuloksen tunnistetiedot, rekisteriä käyttäneen toimivaltaisen viranomaisen nimi ja tieto siitä kuka tietoa on pyytänyt ja mihin tarkoitukseen. Koostavan sovelluksen vaikutuksista henkilötietojen suojalle on arvioitu käsittelyn luonne, laajuus, asiayhteys ja tarkoitukset huomioon ottaen, että ehdotettu keskitetty tilitapahtumien käsittelytapa vahvistaa henkilötietojen suojaa verrattuna viranomaisten nykyiseen tapaan, jossa tietoja saadaan jopa sähköpostitse. Uutta teknologiaa käytettäessä voidaan sisäänrakennetusti ja oletusarvoisesti minimoida henkilön oikeuksille ja vapauksille syntyvää korkeaa riskiä. Uuden teknologian avulla voidaan rakentaa tietoturvallinen tapa välittää tietoa, kun suoja- ja toimissa hyödynnetään uutta teknologiaa henkilötietojen käsittelyssä suojattujen ja salattujen yhteyksien avulla.

Yksi oleellinen muutos nykytilanteeseen olisi, että jokaisesta tiedonkäsittelyn vaiheesta jäisi jälki järjestelmään. Säättämällä velvoite kerätä ja ylläpitää lokitietoja tietoa pyytävälle viranomaiselle, tietoja välittävälle Tullille ja tietoja luovuttavalle luotto- ja maksulaitokselle, voitaisiin jälkikäteen aukottomasti todentaa tehtyjen kyselyjen perusteet ja tiedonkäsittely järjestelmän sisällä. Toimivaltaisen viranomaisen virkavastuun toteuttaminen tehostuisi järjestelmään tallennettujen lokitietojen avulla. Lisäksi henkilön oikeuksille ja vapauksille syntyvää korkeaa riskiä pyrittäisiin minimoimaan järjestelmään luotavilla tietoteknisillä suojamekanismeilla. Järjestelmään luotaisiin oletusarvoinen sisäänrakennettu tietosuojasiten, että tietopyynnön tulisi täyttää kaikki annetut kriteerit, jotta pyyntö etenisi järjestelmän kautta. Siten järjestelmään olisi mahdollista tehdä kyselyjä vasta, kun viranomainen olisi antanut kaikki järjestelmän vaatimat tiedot, kuten laillisuusperusteen eli kyselyn oikeuttavan tiedonsaantisäädöksen, sen käyttötarkoituksen sekä kyseisen asian viitenumeron. Ennen saldo- ja tilitapahtumatietopyynnön tekemistä järjestelmään toimivaltaisella viranomaisella tulisi olla vireillä tietty nimenomainen tapaus, jonka selvittämiseksi sen olisi välttämätöntä saada saldo- tai tilitapahtumat kyseiseen tapaukseen liittyen. Ehdotetun lain mukaisesti toimivaltaiselta viranomaiselta edellytetään siten myös omaa harkintaa siitä ovatko tiedot välttämättömiä käsillä olevan tehtävän suorittamisessa.

Rekisteröidyn oikeuksia ja vapauksia suojattaisiin organisatorisin toimenpitein siten, että oikeus tehdä saldo- ja tilitapahtumatietoja koskevia kyselyjä olisi ehdotetun lain mukaan kunkin toimivaltaisen viranomaisen osalta vain tähän tarkoitukseen koulutetulla henkilöstön jäseniillä, jotka on nimetty ja valtuutettu suorittamaan näitä tehtäviä viranomaisen sisäisen työjärjestyksen mukaisesti. Mahdollisuus kyselyn tekemiseen olisi rajoitettu ja kyselyn tarkastaminen olisi varmistettu organisaation sisäisten hyväksyntämenettelyjen mukaisesti. Lisäksi järjestelmän käyttöä valvottaisiin sisäisellä laillisuusvalvonnalla, jolloin voidaan varmistua myös jälkikäteen, kuka tietoa on kysynyt, millä toimivaltuudella ja mihin tarkoitukseen.

Ehdotetuista säännöksistä ilmenisivät tarkkarajaisesti, millaisia tietoja järjestelmässä voidaan käsitellä ja ketkä viranomaiset ovat oikeutettuja niitä käsittelemään, menettelyt niitä käsitellessä sekä säännökset tietojen hävittämisestä. Laissa säädetty tietojenkäsittelyn tarkoitukset voitaisiin uutta teknologiaa hyödyntämällä sisäänrakentaa valvontajärjestelmään siten, ettei järjestelmässä olisi mahdollista käsitellä tietoja laissa säädetystä poikkeavasti.

Ehdotettuun lakiin sisältyy siten merkittävä määrä teknisiä ja organitorisia suoja- ja turvallisuusustoimia, joiden avulla on mahdollista minimoida rekisteröidyn oikeuksille ja vapauksille koituvaa korkeaa riskiä, kun pyydyt tiedot olisi käyttötarkoituksen vuoksi välttämätöntä luovuttaa viranomaiselle pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän saldo ja tilitapahtumajärjestelmän avulla. Näillä sisäänrakennetuilla ja oletusarvoisilla suoja- ja turvallisuusustoimilla ja mekanismeilla varmistetaan henkilötietojen suoja siten, että ne mahdollistavat rekisterinpitäjälle edellytykset täyttää yleisen tietosuojaa-asetuksen 25 artiklassa säädettyt velvollisuudet. Rekisterinpitäjän tulee voida osoittaa, että se on toteuttanut tietosuojaa-asetuksen 25 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaisesti velvollisuutensa asianmukaisin teknisin ja organisatorisin toimenpitein varmistaa taakseen ja osoittaa, että käsittelyssä noudatetaan yleistä tietosuojaa-asetusta ja ettei henkilötietoja oletusarvoisesti saateta rajoittamattoman henkilömäärän saataville ilman luonnollisen henkilön myötävaikutusta.

Euroopan tietosuojavaltuutettu on pitänyt pankkitilejä koskevia kohdentamattomia tiedusteluita selkeästi ongelmallisena tietosuojanäkökulmasta ja ehdotetut muutokset vähentäisivät näiden kohdentamattomien tiedustelujen tekemisen tarvetta toimivaltaisten viranomaisten osalta. Vaikka kysymys on arkaluonteisten tietojen luovuttamisesta, perustuslakivaliokunta on katsonut, että tekninen rajapinta on tietoturvallinen tapa siirtää tietoa sähköisessä muodossa. Henkilötietojen ja salassa pidettävien tietojen osalta olisi teknisesti varmistettava luovutettavien tietoineistojen tapauskohtainen tarpeellisuus tai välttämättömyys tietoja saavan viranomaisen tehtävien hoitamiseksi (PeVL 73/2018 vp).

Rekisteröidyn oikeuksille ja vapauksille kohdistuvaa korkeaa riskiä minimoitaisiin myös lisäksi siten, että tietojen käsittelijää koskisi 1 b §:n mukainen salassapitovelvollisuus. Mainitun pykälän 2 ja 3 momentissa säädettäisiin tietosuojaa palvelevasta ehdottomasta kiellosta, jonka mukaan tietojen käsittely muussa tarkoituksessa kuin siinä, mitä varten niitä on järjestelmässä käsitelty, olisi kielletty. Mainitussa pykälässä olisi kysymys salassapitosäännösten laajentamisesta koskemaan myös muuta kuin viranomaistoimintaa. Käsittelykielto koskisi viranomaisen lisäksi luotto- ja maksulaitoksia. Luotto- tai maksulaitos ei saisi hyödyntää viranomaisten tietopyyntöjä mihinkään muuhun tarkoitukseen kuin niihin vastaamiseksi. Niillä oli ehdoton kieltä käyttää viranomaisten tietopyynnöistä kertyvää tietoa esimerkiksi rekisteröidyn riskiluokitteluun tai muuhun organisatoriseen käyttötarkoitukseen. Kyse olisi yhdestä lakiin säädetystä suojatoimesta, jolla pyrittäisiin minimoimaan luonnolliselle henkilölle erityisiä henkilötietoja sisältävässä tai viranomaisesta riippuen myös rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyvien henkilötietojen käsittelystä koituvaa korkeaa riskiä. Salassapitovelvollisuus on merkittävä myös perustuslain 12 §:n 2 momentissa säädetyn julkisuusperiaatteen näkökulmasta. Eduskunta on korostanut, että viranomaisten tietojen salassapitoa koskevia säännöksiä tulisi erityislainsäädännön sijaan sisällyttää keskitetysti julkisuuslakiin (PeVL 25/2010 vp, s. 3, PeVL 2/2008 vp, s. 2). Lainsäädännön yhdenmukaisuuden vuoksi olisi tärkeää, että säännökset otettaisiin ehdotettuun lakiin, koska laki sisältää säännökset niistä tiedoista, joita salassapitovelvollisuus koskee. Salassapitovelvollisuuden tarkoituksena on turvata yksilöiden henkilötietojen suoja perusoikeutena.

12.1.2 Oikeus käyttää sähköistä keskitettyä saldo ja tilitapahtumajärjestelmää

Hallintolain (434/2003) 6 § sisältää hallinnon oikeusperiaatteet. Mainitun lain kohdan mukaan viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa

yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia. Suhteellisuusperiaatteen keskeisenä sisältönä on, että viranomaisen toimien on oltava oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Toisin sanoen viranomaisen toimen on oltava asianmukainen, tarpeellinen ja oikein mitoitettu sen tavoitteen kannalta, johon kysymyksessä olevalla toimella pyritään. Käytännössä suhteellisuusperiaate edellyttää, että viranomainen mitoittaa toimintansa alimmalle sellaiselle tasolle, jolla saadaan aikaan tarvittava vaikutus. Myös useassa erityislaissa, kuten poliisilain 1 luvun 3 §:ssä ja lain rikostorjunnasta Tullissa 1 luvun 6 §:ssä säädetään suhteellisuusperiaatteen soveltamisesta viranomaisen toiminnassa.

Ehdotuksessa esitettävät saldo ja tilitapahtumajärjestelmän käyttöoikeudet perustuvat kunkin viranomaisen voimassaolevan lainsäädännön mukaisiin toimivaltuuksiin ja tiedonsaantioikeuksiin. Esityksessä ei esitetä viranomaisille uusia toimivaltuuksia saada saldo- ja tilitapahtumatietoja, eikä esityksen mukaisten viranomaisten osalta kyse siis ole varsinaisesta tiedonsaantioikeussääntelystä, vaan kyse on tietyn teknisen järjestelmän tietosisältöä ja käyttöoikeutta koskevasta sääntelystä. Vaatimus tiedonkäsittelyn oikeusperusteen säätämiseksi tulee tietosuojasetuksen 6 artiklan 3 kohdasta. Säädetäessä uudesta tavasta käsitellä tietoja, joissa oikeusperuste tietojen saannille on jo nykyisissä laeissa olemassa, tulee säädettäväksi oikeusperusteet uudesta käsittelytavasta ja arvioitavaksi uuden käsittelytavan oikeasuhtaisuus eikä niinkään oikeusperuste, jolla tiedot voidaan lähtökohtaisesti pyytää. Koska kyse on sellaisista luotto- ja maksulaitosten asiakastietojen käytöstä muuhun tarkoitukseen kuin ne on alun perin kerätty, tulee oikeasuhtaisuuden arvioinnissa ottaa huomioon tietosuojasetuksen 6 artiklan 4 kohdan a-e alakohdat: a) henkilötietojen keruun tarkoitusten ja aiotun myöhemmän käsittelyn tarkoitusten väliset yhteydet; b) henkilötietojen keruun asiayhteys erityisesti rekisteröityjen ja rekisterinpitäjän välisen suhteen osalta; c) henkilötietojen luonne, erityisesti se, käsitelläänkö erityisiä henkilötietojen ryhmiä artikla 9 mukaisesti tai rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyviä henkilötietoja artikla 10 mukaisesti; d) aiotun myöhemmän käsittelyn mahdolliset seuraukset rekisteröidyille ja e) asianmukaisten suojatoimien, kuten salaamisen tai pseudonymisoinnin, olemassaolo.

Nykytilanteeseen verrattuna esitys ei siis muuttaisi viranomaisten saamien tietojen sisältöä tai laajuutta vaan ainoastaan tapaa, jolla tiedot toimitetaan luotto- ja maksulaitosten toimesta toimivaltaisille viranomaisille, eli tiedon saantia keskitettäisiin ja sähköistettäisiin. Jo nykyisin osalla viranomaisista, kuten esimerkiksi poliisilla, Ulosottolaitoksella ja Verohallinnolla on käytössä sähköinen tiedonkulkukanava usean pankin kanssa. Esityksen mukaan viranomaiset voisivat saada voimassaolevien tiedonsaantioikeuksiensa nojalla pyydettyä pankeilta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta myös saldo- ja tilitapahtumatiedot, jolloin pankki- ja maksutilejä koskevien kohdistamattomien tiedustelujen määrä ja niihin kohdentuva työaika vähenisivät sekä viranomaisilta, että luotto- ja maksulaitoksilta, päällekkäiset kyselyt vähenisivät ja kyselyjen tietosuojaa, lokitiedot ja kyselyihin kohdistuva laillisuusvalvonta paranisivat.

Henkilötietojen suojan toteuttamisen varmistamiseksi tilitapahtumatietojen luovuttaminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta olisi sidottu tietojen välttämättömyyteen toimivaltaiselle viranomaiselle laissa säädetyn tehtävän toteuttamiseksi ja tiedot luovuttavan luotto- tai maksulaitoksen tietopyynnön ennakkotarkastusmahdollisuuteen. Päätös tietojen pyytämisestä tehtäisiin viranomaisessa riittävän korkealla virkatasolla ja ainoastaan tähän valtuutetut henkilöt voisivat pyytää tietoja. Tietojen luovuttamisesta jäisi lokitieto pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään sekä tietoja pyytävän viranomaisen järjestelmään, jota voitaisiin käyttää viranomaisen laillisuusvalvonnassa. Tiedonluovuttajalla olisi mahdollisuus kieltäytyä luovuttamasta tietoja, mikä mahdollistaa sen, että ulkopuolinen taho voi päätyä arvioimaan tietojen luovuttamisvelvollisuuden. Tilitapahtumatietojen luovuttamisen keskittäminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään parantaisi henkilötietojen suojaa vakiinnuttamalla tietojen

luovuttamiseen liittyvät menettelyt sekä luotto- ja maksulaitosten, että toimivaltaisten viranomaisten puolella.

Esityksessä ehdotetaan, että toimivaltaisilla viranomaisilla olisi oikeus päästä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän sähköiseen keskitettyyn saldo ja tilitapahtumajärjestelmään ehdotetun lain 17 b ja 17 d §:n mukaisesti luovutettaviin tietoihin, jos se on välttämätöntä toimivaltaiselle viranomaiselle säädettyjen viranomaistehtävien hoitamiseksi ja viranomaisella on muualla laissa säädetty oikeus saada saldo- ja tilitapahtumatietoja. Valvontajärjestelmän kautta luovutettavat tiedot olisi selkeästi rajattu laissa säädettyihin tietoihin, välttämättömyysedellytykseen sekä viranomaisella muualla laissa säädettyyn oikeuteen saada saldo- ja tilitapahtumia koskevia tietoja. Välttämättömyysedellytystä olisi tulkittava tiukasti ja mikäli viranomaisen harkinnassaan päätyisi siihen, että tiedot eivät ole välttämättömiä lakisääteisen tehtävän suorittamiseksi, ei tietopyyntöä tulisi tehdä. Esityksessä esitetään oikeutta saldo- ja tilitapahtumakyselyjen tekemiseen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla poliisille, rahanpesun selvittelykeskukselle, Verohallinnolle, Tullille, Ulosottolaitokselle, Rajavartiolaitokselle, Finanssivalvonnalle ja Puolustusvoimille.

Poliisi

Poliisille esitetään oikeutta saldo- ja tilitapahtumatietojen saamiseen poliisilain 4 luvun 3 §:n perusteella. Poliisilla on päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä oikeus saada rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi tarvittavia tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsäädännön estämättä. Poliisilla on sama oikeus saada 6 luvussa tarkoitettussa poliisitutkinnassa tarvittavia tietoja, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii. Poliisin tiedonsaantioikeudet on ensinnäkin rajattu rikoksen estämiseen tai selvittämiseen tai tärkeään yleiseen tai yksityiseen etuun. Käytännössä poliisissa päätöksen kyseisten tietojen hankkimisesta tekisi päällystöön kuuluva poliisimies kussakin yksittäistapauksessa erikseen, jolloin myös päätöksentekotasoa on riittävän korkealla. Tietojen hankinnasta tehdään erillinen päätös ja pyyntö. Oikeus saldo- ja tilitapahtumatietojen saamiseen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta mahdollistaisi poliisin edellä mainittujen tehtävien suorittamisen tehokkaalla tavalla.

Poliisin saldo- ja tilitapahtumatietojen pyytäminen perustuu rikosasioiden tietosuojalakiin eikä poliisin tiedonsaannin perusteita tule siten arvioida tietosuojasetuksen mukaisten vaatimusten pohjalta. Poliisin toimivaltuudet erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelylle perustuvat lain henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa (616/2019) 2 luvun 15 §:ään, jonka mukaan poliisi saa käsitellä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, jos käsittely on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä. Rikosasioiden tietosuojalain 2 luvun 11 §:n 1 momentin 1) kohdassa on säädetty, että erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely on sallittu vain, jos se on välttämätöntä, rekisteröidyn oikeuksien turvaamisen edellyttämät suojatoimet on toteutettu ja jos käsittelystä säädetään laissa.

Rahanpesun selvittelykeskus

Rahanpesun selvittelykeskukselle esitetään oikeutta saldo- ja tilitapahtumatietoihin rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 4 §:n perusteella. Rahanpesun selvittelykeskuksella on oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä sekä ilmoitusvelvollisilta, mukaan lukien tarvittaessa edellä mainittujen johtajat ja työntekijät, rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen ja selvittämisen kannalta välttämättömät tiedot ja asiakirjat maksutta sen estämättä, mitä liikesalaisuutta tai yksilön, yhteisön tai säätöön taloudellisia olosuhteita, taloudellista asemaa tai verotustietoja koskevien tietojen salassapidosta säädetään.

Päätöksen salassa pidettävien tietojen hankkimisesta tekee selvittelykeskuksessa työskentelevä päällystöön kuuluva poliisimies. Asianajajiin ja luvan saaneisiin oikeudenkäyntiavustajiin kohdistuvat salassapitovelvollisuutta ja todistamiskieltoa koskevat säännökset muussa laissa rajoittavat kuitenkin rahanpesun selvittelykeskuksen oikeutta tietojensaantiin. Selvittelykeskuksella on oikeus saada maksutta yksityiseltä yhteisöltä, säätiöltä ja henkilöltä selvittelykeskuksessa työskentelevän päällystöön kuuluvan poliisimiehen kirjallisesta pyynnöstä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen ja selvittämisen kannalta välttämättömät tiedot yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toiminnantarkastajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan salassapitovelvollisuuden estämättä. Saldo- ja tilitapahtumatietojen käyttäminen on välttämätöntä, jotta rahanpesun selvittelykeskus voi suorittaa sille laissa säädetyt tehtävät.

Suojelupoliisi

Kansallisen turvallisuuden ylläpitämistä koskevat pääsyoikeudet saldo ja tilitapahtumajärjestelmään liittyisivät suojelupoliisiin tehtäviin kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, eli siviilitiedustelun suorittamiseksi. Siviilitiedustelun kohteina voi olla muun muassa terrorismi, ulkomainen tiedustelutoiminta, joukkotuhoaseet, yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja uhkaava toiminta ja sellainen vieraan valtion toiminta, joka voi aiheuttaa vahinkoa Suomen tärkeille eduille. On huomioitava, että terrorismin rahoittamista koskeva tiedonhankinta kuuluu näin ollen suojelupoliisiin tehtäviin myös sen suorittaessa siviilitiedustelua. Suojelupoliisiin käyttötarve ei rajoitu terrorismin ja sen rahoittamisen estämiseen, vaan se koskee yhtäläisesti suojelupoliisin kaikkia toimintasektoreita eli muun muassa vakoilun, proliferaation ja valtiollisen vaikuttamisen torjuntaa. Suojelupoliisin tiedonsaantioikeudet perustuisivat joko poliisilain 4 luvun 3 §:ään tai 5 a luvun 50 §:ään, riippuen siitä olisiko kyse vai siviilitiedustelutehtävistä. Pankkisalaisuuden alaiset saldo- ja tilitapahtumatiedot muodostavat keskeisen tietolähteen suojelupoliisille ennalta estettäessä rikoksia ja suojattaessa kansallista turvallisuutta. Suojelupoliisin toiminnassa tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn lain- ja asianmukaisuuden valvonta aivan poikkeuksellisen tarkkaa, sillä sitä valvoo paitsi tietosuojavaltuutettu, myös erityisvaltuutettuna toimiva tiedusteluvalvontavaltuutettu.

Rajavartiolaitos

Oikeutta saldo ja tilitapahtumajärjestelmän käyttämiseen Rajavartiolaitokselle esitetään henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 §:n mukaisesti. Rajavartiolaitoksella on oikeus saada pidättämiseen oikeutetun virkamiehen pyynnöstä Rajavartiolaitoksen tutkittavan rikoksen ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsäädännön estämättä. Rajavartiolaitoksella on sama oikeus saada rajavartiolaiton 27 §:ssä tarkoitettua tutkintaa varten tietoja, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii. Hankitut tilitapahtumatiedot muodostavat keskeisen osan Rajavartiolaitoksen tutkimien rikosten selvittämisessä ja estämisessä.

Tulli

Tullille esitetään oikeutta saldo ja tilitapahtumajärjestelmä käyttämiseen tullilain 102 §:n 2 momentin ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 14 §:n perusteella. Tullin verotustoiminnoilla on merkittävä rooli varojen takaisin hankkimisessa erityisesti EU:n perinteisten omien varojen osalta. Tullin verotustoiminnot myös turvaavat unionin taloudellisia etuja. Rikostorjunnan osalta Tulli on esitutkintalaissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen ja Tulli vastaa tullirikostorjunnasta siten kuin siitä rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa sekä muualla lain-

säädännössä säädetään. Myös rikostorjunnan osalta tilitapahtumilla on keskeinen merkitys. Tuliririkoksien motiivi on lähes poikkeuksetta taloudellisen hyödyn saaminen. Tilitapahtumakyselyt ovat olennainen osa rikoksen selvittämistä.

Verohallinto

Verohallinnolla esitetään oikeutta saada saldo- ja tilitapahtumatiedot ehdotetun VML 18 a §:n perusteella. Ehdotetun pykälän mukaisesti pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 1 a §:ssä mukaisten toimijoiden on luovutettava pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla Verohallinnolle lain 17 a §:ssä ja 17 c §:ssä tarkoitetut tiedot silloin, kun nämä tiedot ovat välttämättömiä verotuksessa ja VML 19 §:n mukaiset edellytykset tietojen antamiselle täyttyvät. Verohallinnon on 1 momentin mukaisessa tilanteessa huolehdittava siitä, että tietojen käsittely kohdistuu Verohallinnossa vain verotuksessa välttämättömiin tietoihin. Tiedot tulee antaa VML 22 §:n 4 momentin mukaisesti salassapitosäännösten ja muiden tietojen saantia koskevien rajoitusten estämättä.

Käytännössä tämä tarkoittaisi, että Verohallinto arvioi tilitapahtumatiedon tarpeellisuuden verotusmenettelystä annetun lain 19 §:n mukaisella perusteella, mutta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käytön tulee olla välttämätöntä tiedonhankinnan toteuttamiseksi.

Tilitapahtumatiedot varmentavat verovelvollisen rahavirtoja ja sitä kautta taloudellista asemaa, johon verotus perustuu. Tilitapahtumatietoja ei kysyttäisi ilman, että niiden tarve arvioidaan ensin yksittäisen tapauksen tosiseikkojen perusteella ja ne katsotaan verovalvonnan näkökulmasta välttämättömiä. Välttämättömyys tarkoittaa, että verovalvonnassa on verotuksellinen syy selvittää tai varmentaa verotuksen oikeellisuus, eikä Verohallinnolla ole muuta ilmoitus-, sivullis- tai vertailutietolähdettä käytettävissä verovelvollisen verotukseen vaikuttavien tulojen tai varojen selvittämiseksi. Tilitapahtumatiedon käsittelyn edellytyksenä ei ole verojen välttämistä koskevan asian selvittäminen, vaikkakin erityisesti harmaan talouden torjunnassa tilitapahtumatiedoilla on suuri merkitys selvitettyä veropetoksia, jotka usein ovat nivoutuneet muihin talousrikoksiin.

Ulosottolaitos

Ulosottoviranomaiselle esitetään oikeutta saldo ja tilitapahtumajärjestelmän käyttöön ulosotto-kaaren 3 luvun 64 ja 66 §:ssä säädettyjen oikeuksien nojalla. Ulosottomiehellä on 64 §:n mukaan oikeus salassapitosäännösten estämättä saada säädetyt tiedot, asiakirjat ja aineistot, jos ne ovat yksittäisessä ulosottoasiassa välttämättömiä täytäntöönpanoa varten. Välttämättömyyden arvioi ulosottomies. Ulosotto-kaaren 3 luvun 66 §:ssä säädetään sivullisen tietojenantovelvollisuudesta. Sivullisen on kysyttäessä ilmoitettava ulosottomiehelle muun muassa (1 mom.): 1) onko hänellä velalliselle kuuluvaa omaisuutta hallussaan tai muutoin määräysvallassaan ja omaisuuden laatu; 2) onko velallisella häneltä tai hänellä velalliselta saatavia ja saatavien peruste ja määrä sekä saatavia koskevien tilien maksuliike ja velallisella olevat tilin käyttöoikeudet. Ulosottomies harkitsee jokaisen velallisen osalta tapauskohtaisesti, onko tilitapahtumatietojen hankkiminen välttämätöntä täytäntöönpanoa varten.

Puolustusvoimat

Puolustusvoimille esitetään oikeutta saldo ja tilitapahtumajärjestelmän käytölle sotilastiedustelulain 104 §:n ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 44 §:n mukaisesti. Puolustusvoimien osalta tarve saldo- ja tilitapahtumatietoihin perustuu Puolustusvoimien suorittamaan rikostorjuntaan, joka käsittää rikosten ennalta estämisen, paljastamisen ja

sotilaskurinpitomenettelyyn kuuluvan rikosten selvittämisen. Pankkitiedustelua on käytetty omaisuus- ja petosrikosten selvittämisessä. Lisäksi Puolustusvoimat suorittaa sotilastiedustelua, jonka tarkoituksena on hankkia ja käsitellä tietoa ylimmän valtiojohdon päätöksenteon tukemiseksi Suomeen kohdistuvasta tai Suomen turvallisuusympäristön kannalta merkityksellisestä sotilaallisesta toiminnasta taikka sellaisesta vieraan valtion toiminnasta tai muusta sellaisesta toiminnasta, joka vakavasti uhkaa Suomen maanpuolustusta tai vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja. Sotilastiedustelulain nojalla tehdään pankkitiedusteluja silloin, kun edellytykset ja tarve on olemassa.

Finanssivalvonta

Finanssivalvonnalle esitetään pääsyä saldo ja tilitapahtumajärjestelmään finanssivalvonnasta annetun lain 18 §:n mukaisesti. Valvottavan ja muun finanssimarkkinoilla toimivan on salassapitosäännösten estämättä ilman aiheutonta viivytystä toimitettava Finanssivalvonnalle sen pyytämät tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen Finanssivalvonnalle laissa säädetyn tehtävän hoitamiseksi. Vastaava velvollisuus on sillä, jolla on kirjanpitolain 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettu määräysvalta valvottavassa tai muussa finanssimarkkinoilla toimivassa tai joka on valvottavan tai muun finanssimarkkinoilla toimivan määräysvallassa. Tarkempien tietojen saaminen tilitapahtumista ja niiden tunnistetiedoista on välttämätöntä tilanteissa, joissa Finanssivalvonta valvontatehtävässään toteaa merkittävän poikkeaman tai riskin rahanpesun tai terrorismin rahoittamiselle tai talouspakotteiden kiertämiselle.

Kun punnitaan tiedonsaannin oikeasuhtaisuutta ja välttämättömyyttä viranomaiskohtaisesti on oleellista tarkastella tietojen käyttötarkoituksen lisäksi sitä, että tietojen käsittelyssä on noudatettu keskeiseltä osin rekisteröidyn perusoikeuksia ja – vapauksia. Ehdotuksen mukaisilla viranomaisilla on oikeus saada tilitapahtumatietoja voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Kun säädetään uudesta keskitetystä järjestelmästä, on oleellista huomioida, että järjestelmä tarkoittaa poikkeusta tietojen käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteeseen. Tämä asettaa vaatimuksen arvioida tiedonsaannin oikeasuhtaisuutta. Se mitä tarkoitusta varten tiedot on alun perin kerätty ja mihin tarkoitukseen niitä edelleen luovutetaan, on koko tietosuojasääntelyn ydin.

Nykytilanteeseen verrattuna esitys muuttaisi sitä tapaa, jolla tiedot toimitetaan luotto- ja maksulaitosten toimesta toimivaltaisille viranomaisille, eli tiedon saantia sähköistettäisiin ja keskitettäisiin saman järjestelmän alle kuin mistä viranomaiset voivat jo nykyisellään saada tietoa pankki- ja maksutileistä. Esitetyssä toimintamallissa edellytetään lisäksi, että tietopyynnön edellytyksenä on tietojen välttämättömyys viranomaisen tehtävän suorittamiseksi. Viranomaiset tekevät tilitapahtumatiedustelut omien tiedonsaantioikeuksiensa perusteella. Se mikä tilitapahtumatietojen kautta saatava yksittäinen jopa arkaluonteinen tieto on olennaista tietoa viranomaiselle, on yksinomaan viranomaisen arvioitavissa. Tätä arviointia ei ole aina mahdollista tehdä ennakkollisesti. Toimivaltaisen viranomaisen virkavastuulla on se, että epäoleelliset tiedot jätetään huomioimatta ja poistetaan välittömästi, kun niille ei ole enää tarvetta tietosuoja-asetuksen 5 artiklan periaatteiden mukaisesti.

Ottaen huomioon sen, että pääsyoikeuksilla toteutettaisiin viranomaisten lakisäätteisiä ja yleisen edun mukaisia tehtäviä tietosuoja-asetuksen 23 artiklan mukaisten tavoitteiden turvaamiseksi ja sen, että tietoja olisi oikeus hyödyntää vain viranomaisten välttämättömiin tarkoituksiin ja tietosuojasta olisi huolehdittu esityksen mukaisella tavalla, pääsyn myöntäminen saldo ja tilitapahtumajärjestelmään edellä mainituille viranomaisille on oikeasuhtaista ja siihen liittyvä henkilötietojen käsittely perusteltua.

12.1.3 Rekisteröidyn oikeuksien rajoittaminen

Voimassaolevan lain 7 a §:n 4 momentissa on säädetty kategorisesta tietosuoja-asetuksen 15 artiklan poissulkemisesta koostavan sovelluksen osalta ja niin sanotun välillisen tarkastusoikeuden soveltamisesta. Koska myös saldo- ja tilitapahtumatiedot välitetään koostavan sovelluksen avulla, ehdotuksen mukaisesti kaikki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmässä käsiteltävät tiedot olisi rajattu tarkastusoikeuden ulkopuolelle 1 c §:n mukaisesti. Rajoitus perustuisi sekä yleisen tietosuoja-asetuksen 23 artiklassa ja tietosuojalain 34 §:ssä säädettyyn mahdollisuuteen rajoittaa rekisteröidyn oikeuksia tutustua hänestä kerättyihin tietoihin, jos 1) tiedon antaminen saattaisi vahingoittaa kansallista turvallisuutta, puolustusta tai yleistä järjestystä ja turvallisuutta taikka haitata rikosten ehkäisemistä tai selvittämistä; 2) henkilötietoja käytetään valvonta- ja tarkastustehtävissä ja tiedon antamatta jättäminen on välttämätöntä Suomen tai Euroopan unionin tärkeän taloudellisen tai rahoituksellisen edun turvaamiseksi. Käsittely koostavalla sovelluksella olisi automaattista eikä siten myöskään Tullin koostavan sovelluksen rekisterinpitäjän ominaisuudessa tule puuttua tietoihin, joita se koostavan sovelluksen avulla välittää toimivaltaisille viranomaisille. Koska tiedonhankinnan ennenaikainen paljastuminen tiedonkohteelle itselleen voi vaarantaa viranomaisen suunnitteleman toimenpiteen, tällaista rekisteröidyn oikeuksien rajoitusta voidaan pitää perusteltuna ja perustuslain mukaisena tietosuojalain 34 §:n 1 momentin perusteella.

12.2 EU:n yleinen tietosuoja-asetus

Perustuslakivaliokunta on todennut, että tietosuoja-asetus on EU:n säädös, joka on kaikilta osiltaan velvoittava ja jota sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa. Euroopan unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin lainsäädäntö on ensisijaista suhteessa kansallisiin säännöksiin oikeuskäytännössä määriteltyjen edellytysten mukaisesti (PeVL 1/2018 vp). Perustuslakivaliokunta on myös todennut, että sen valtiosääntöisiin tehtäviin ei kuulu kansallisen täytäntöpanosääntelyn arviointi EU:n aineellisen lainsäädännön kannalta (ks. esim. PeVL 31/2017 vp, s. 4). Perustuslakivaliokunta on kuitenkin esittänyt huomioita unionin lainsäädännön ja kansallisen lainsäädännön suhteesta. Valiokunta on tulkintakäytännössään pitänyt tärkeänä, että siltä osin kuin Euroopan unionin lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (ks. PeVL 25/2005 vp). Valiokunta on tämän johdosta painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 26/2017 vp, s. 42, PeVL 2/2017 vp, s. 2, PeVL 44/2016 vp, s. 4, PeVL 1/2018 vp, s.3).

Perustuslakivaliokunnan mukaan henkilötietojen suojan valtiosääntöisessä arvioissa painopiste on henkilötietojen suojan ja käsittelyä määrittävien säännösten sisällöllisessä arvioinnissa. Kansallisen liikkumavaran käyttöön kohdistuvassa valtiosääntöisessä arvioinnissa ovat merkityksellisiä esimerkiksi paitsi yksityiselämän ja henkilötietojen suojan asettamat sisällölliset vaatimukset myös muiden informaatioon liittyvien perusoikeuksien suojan suhde yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan. Valtiosääntöisiä kysymyksiä liittyy myös esimerkiksi kansallista sääntelyä edellyttäviin oikeusturvan ja hyvän hallinnon takeisiin (ks. PeVL 14/2018 vp, s. 7). Perustuslakivaliokunta painottaa edelleen, että yksityiselämän ja henkilötietojen suojalla ei ole etusijaa muihin perusoikeuksiin nähden (ks. PeVL 14/2018 vp, s. 8). Arvioinnissa on kyse kahden tai useamman perusoikeussäännöksen yhteensovittamisesta ja punninnasta (ks. esim. PeVL 54/2014 vp, s. 2/II, PeVL 10/2014 vp, s. 4/II). Valiokunta on korostanut erityisesti asiakirjajulkisuuden ja henkilötietojen suojan välistä tasapainoa (PeVL 22/2008 vp, s. 4/I).

Perustuslakivaliokunta on tietosuoja-asetusta täydentävää lainsäädäntöä koskevassa lausunnossaan pitänyt perusteltuna tarkistaa aiempaa kantaansa henkilötietojen suojan kannalta tärkeistä

sääntelykohteista. Valiokunnan mukaan tietosuoja-asetuksen yksityiskohtainen sääntely, jota tulkitaan ja sovelletaan EU:n perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien mukaisesti, muodostaa yleensä riittävän säännöspohjan myös perustuslain 10 §:ssä turvattun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Valiokunnan käsityksen mukaan tietosuoja-asetuksen sääntely vastaa asianmukaisesti tulkittuna ja sovellettuna myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan määräytyvää henkilötietojen suojan tasoa. Näin ollen erityislainsäädäntöön ei ole tietosuoja-asetuksen soveltamisalalla enää valtiosääntöisistä syistä välttämätöntä sisällyttää kattavaa ja yksityiskohtaista sääntelyä henkilötietojen käsittelystä. Perustuslakivaliokunnan mielestä henkilötietojen suoja tulee jatkossa turvata ensisijaisesti yleisen tietosuoja-asetuksen ja säädettävän kansallisen yleislainsäädännön nojalla. (PeVL 14/2018 vp, s. 4)

Perustuslakivaliokunta katsoo myös, että sääntelyn selkeyden vuoksi kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee jatkossa suhtautua pidättyvästi ja rajata sellainen säätäminen vain välttämättömään tietosuoja-asetuksen antaman kansallisen liikkumavaran puitteissa. Perustuslakivaliokunnan mielestä on kuitenkin selvää, että erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava myös tietosuoja-asetuksenkin edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä korkeampi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely. Tällä seikalla on erityistä merkitystä arkaluonteisten tietojen käsittelyn osalta (PeVL 14/2018 vp, s. 5).

Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisesti henkilötietojen käsittely on lainmukaista ainoastaan, jos ja vain siltä osin kuin vähintään yksi artiklassa mainituista edellytyksistä täyttyy. Ehdotuksen mukainen saldo- ja tilitapahtumatietojen käsittelytarkoitus on perusteltua 6 artiklan 1 kohdan c ja e alakohtiin eli se on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi tai yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Esityksessä Tullin lakisääteinen tehtävä koostavan sovelluksen rekisterinpitäjän ja saldo- ja tilitapahtumajärjestelmän viranomaiskohtainen käyttö niihin tarkoituksiin, jotka on lueteltu 17 a ja 17 c §:ssä vastaavat 6 artiklan 1 kohdan e alakohtaa. Kun tietoa luovuttavat luotto- ja maksulaitokset käsittelevät tietoja pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmässä, henkilötietojen käsittely on tarpeen 6 artiklan c alakohdan mukaisesti rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi.

Hallituksen esityksessä on pyritty huomioimaan tietosuoja-asetuksen sallima kansallinen liikkumavara. Kansallista liikkumavaraa voidaan käyttää silloin, kun henkilötietojen käsittely perustuu tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c tai e alakohtaan. Mainitun artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat ottaa käyttöön yksityiskohtaisempia säännöksiä edellä mainitun tehtävän puitteissa määrittämällä täsmällisemmin tietojenkäsittely- ja muita toimenpiteitä koskevat erityiset vaatimukset, joilla varmistetaan laillinen ja asianmukainen tietojenkäsittely. Lisäksi kyseisen artiklan 3 kohdan mukaan 1 kohdan c ja e alakohdassa tarkoitettun käsittelyn perustasta on säädettävä joko a) unionin oikeudessa; tai b) rekisterinpitäjään sovellettavassa jäsenvaltion lainsäädännössä. Sääntely voi koskea muun muassa rekisterinpitäjän suorittaman tietojenkäsittelyn lainmukaisuutta; käsiteltävien tietojen tyyppiä; asianomaisia rekisteröityjä, yhteisöjä joille ja tarkoituksia joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa; käyttötarkoitussidonnaisuutta; säilytysaikoja; sekä käsittelytoimia ja –menettelyjä. Unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden.

Käsittelyssä on huomioitava, että osa saldo ja tilitapahtumajärjestelmän oikeutetuista viranomaisista soveltaa tiettyjen tehtäviensä osalta henkilötietojen käsittelyyn rikosasioiden tietosuojadirektiiviä. Tietosuoja-asetuksen 2 artiklan mukaan asetusta ei sovelleta henkilötietojen käsit-

telyyn, jota toimivaltaiset viranomaiset suorittavat rikosten ennalta estämistä, tutkintaa, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia varten tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten, mukaan lukien yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelua ja tällaisten uhkien ehkäisyä varten. Tästä huolimatta tiedon luovutukseen liittyvän käsittelytoimen on katsottu olevan tietosuoja-asetuksen soveltamisalalla, kun kyse on henkilötietojen luovuttamisesta tietosuoja-asetuksen soveltamisalalta rikosasioiden tietosuojadirektiivin soveltamisalalle. Saldo- ja tilitapahtumien välittämiseen ja luovuttamiseen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän avulla sovelletaan siten pelkästään tietosuoja-asetusta, mutta viranomaiset voivat omalta osaltaan soveltaa saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä saatujen tietojen käsittelyyn rikosasioiden tietosuojasääntelyä.

12.2.1 Erityiset henkilötietoryhmät

Ehdotettava esitys sisältää sääntelyehdotuksia, jotka kohdistuvat erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluviin henkilötietoihin siltä osin, kun kyse on luotto- ja maksulaitosten rekistereistä välitetyistä saldo- ja tilitapahtumatiedoista. Tilitapahtumat voivat sisältää erityisiä henkilötietoryhmiä koskevia tietoja, kuten potilasasiointiin liittyviä maksutietoja tai ammattiyhdistyksen tai uskonnollisen yhdyskunnan tietoja.

Tietosuoja-asetus sisältää erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyä koskevat säännökset, jossa asetetaan aiempaa tiukemmat vaatimukset näiden tietojen käsittelylle, mukaan lukien henkilötietojen suojaamista koskevat vaatimukset. Tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa säädetään erityisiä henkilötietoryhmiä koskevien tietojen käsittelystä. Artiklan 1 kohdan mukaan sellaisten henkilötietojen käsittely, joista ilmenee rotu tai etninen alkuperä, poliittisia mielipiteitä, uskonnollinen tai filosofinen vakaumus tai ammattiliiton jäsenyys sekä geneettisten tai biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten tai terveyttä koskevien tietojen taikka luonnollisen henkilön seksuaalista käyttäytymistä ja suuntautumista koskevien tietojen käsittely on kiellettyä. Artiklan 2 kohdassa säädetään poikkeuksesta 1 kohdan kieltöön. Tämän esityksen mukainen oikeus saldo- ja tilitapahtumatietojen käyttöön perustuu kyseisen artiklan 2 kohdan g alakohdan mukaiseen käsittelyyn. Kyseiseen artiklakohtaan sisältyi sääntelyliikkumavaraa. Artiklan 2 kohdan g alakohdan mukaan 1 kohtaa ei sovelleta, jos käsittely on tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, edellyttäen että se on oikeasuhteinen tavoitteeseen nähden, siinä noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi. Toisin sanoen yleistä etua koskevasta syystä käsittely ei ole mahdollista suoraan asetuksen perusteella, vaan se edellyttää lisäksi tarkentavaa sääntelyä tai muuta menettelyä. Tähän ehdotukseen on sisällytetty sellaiset tietosuoja-asetusta täydentävät erityissäännökset, joiden arvioidaan olevan välttämättömiä henkilön oikeuksille ja vapauksille syntyvän korkean riskin minimoimiseksi.

Perustuslakivaliokunnan mielestä arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on edelleen syytä arvioida myös aiemman sääntelyn lakitasoisuutta koskevan käytännön pohjalta. (PeVL 14/2018 vp ja PeVL 15/2018 vp). Vaikka tietosuoja-asetuksen soveltamisen alkamisen johdosta kansallisessa lainsäädännössä tulee tietosuoja-asetuksen 9 artiklaan valitun erityisten henkilötietoryhmien käsitteen vuoksi välttää arkaluonteisten tietojen käsitteen käyttämistä sääntelyn selvyiden vuoksi (ks. myös PeVL 14/2018 vp), pitää perustuslakivaliokunta edelleen perusteltuna kuvata valtiosääntöisesti tiettyjä henkilötietoryhmiä nimenomaan arkaluonteisiksi (PeVL 15/2018 vp). Myös tietosuoja-asetuksen johdantokappaleessa 51 painotetaan erityisten henkilötietoryhmien erityistä arkaluonteisuutta. Näillä tarkoitetaan laajempaa tietojoukkoa kuin vain tietosuoja-asetuksessa tarkoitettut erityiset henkilötietoryhmät (ks. tältä osin myös esim. PeVL 17/2018 vp.).

Esityksen saldo ja tilitapahtumajärjestelmää koskevassa sääntelyssä on pyritty huomioimaan tietosuoja-asetuksen asettamat vaatimukset erityisiin henkilötietoryhmiin koskevien tietojen käsitteeseen säätämällä järjestelmään sisäänrakennettuja suoja-toimia, joita on käyty läpi edellä osiossa 12.1.1. Lisäksi kansallisen liikkumavaran käytöstä on tehty tarkemmin selkoa hallituksen esityksen osiossa 4.2 Ehdotusten EU-oikeudellinen arviointi. Ehdotetun sääntelyn on arvioitu olevan välttämätön ja oikeasuhtainen toimenpide esityksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

12.3 EU-perusoikeuskirjan mukaisuus

Perustuslakivaliokunta on todennut, että sen valtiosääntöisiin tehtäviin ei kuulu kansallisen täytäntöpanosääntelyn arviointi EU:n aineellisen lainsäädännön kannalta (ks. esim. PeVL 31/2017 vp, s. 4). Perustuslakivaliokunta on kuitenkin esittänyt huomioita unionin lainsäädännön ja kansallisen lainsäädännön suhteesta. Valiokunta on tulkintakäytännössään pitänyt tärkeänä, että siltä osin kuin Euroopan unionin lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (ks. PeVL 25/2005 vp). Valiokunta on tämän johdosta painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 26/2017 vp, s. 42, PeVL 2/2017 vp, s. 2, PeVL 44/2016 vp, s. 4).

SEUT-sopimus muodostaa EU:n lainsäädännön yksityiskohtaisen oikeudellisen perustan. SEUT 2 artiklan mukaan, kun perussopimuksissa annetaan unionille jäsenvaltioiden kanssa jaettu toimivalta tietyllä alalla, unioni ja jäsenvaltiot voivat toimia lainsäätäjänä ja antaa oikeudellisesti velvoittavia säädöksiä kyseisellä alalla. Jäsenvaltiot käyttävät toimivaltaansa siltä osin kuin unioni ei ole käyttänyt omaansa.

Rahanpesudirektiivin oikeusperusta on SEUT 114 artikla (aiempi EY-sopimuksen 95 artikla), joka koskee lainsäädännön lähentämistä ja siinä viitataan 26 artiklassa tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseen. SEUT 26 artiklan mukaan Unioni hyväksyy perussopimusten asiaa koskevien määräysten mukaisesti toimenpiteet, joiden tarkoituksena on toteuttaa sisämarkkinat tai varmistaa niiden toiminta. Rahoitustietodirektiivin oikeusperusta on SEUT-sopimuksen 87 artiklan 2 kohta (aiempi SEU sopimuksen 30 artikla). Kyseisen määräyksen nojalla unioni voi toteuttaa poliisiyhteistyötoimenpiteitä, joihin jäsenvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset (mukaan lukien poliisi-, tull- ja muut erikoistuneet lainvalvontaviranomaiset) osallistuvat, erityisesti rikosten ennalta estämisen, paljastamisen ja tutkimisen kannalta merkityksellisten tietojen keräämisen, tallentamisen ja vaihdon osalta.

Tässä lainsäädäntöhankkeessa esitetään, että toimivaltaisilla viranomaisilla olisi mahdollista tehdä saldo- ja tilitapahtumatietoja koskevia kyselyjä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän koostavan sovelluksen kautta liittyen voimassaolevassa lainsäädännössä edellä mainituille viranomaisille säädettyihin toimivaltuuksiin. EU ei ole antanut sääntelyä siitä, millä edellytyksillä ja menettelyillä kansalliset toimivaltaiset viranomaiset voivat pyytää tilitapahtumatietoja luotto- ja muilta finanssilaitoksilta, eikä ole tiedossa, että tällaista sääntelyä olisi tällä hetkellä valmistelussa. Muutetussa rahoitustietodirektiivissä säädetään ainoastaan tilitapahtumatietojen formaatin harmonisoinnista. Tarkoitus on, että jäsenvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset, jotka ovat vastuussa vakavien rikosten estämisestä havaitsemisesta, tutkimisesta tai syyttämisestä, saisivat tilitapahtumatietoja toisista jäsenvaltioista harmonisoidussa, helposti prosessoitavassa ja analysoitavassa muodossa kansallisen lainsäädännön ja toimintamallien mukaisesti. Rahoitustietodirektiivissä kuitenkin todetaan, että niihin edellytyksiin ja menettelyihin, joiden mukaisesti toimivaltaiset viranomaiset voivat pyytää tilitapahtumatietoja finanssi- ja luottolaitoksilta, sovelletaan kansallisessa lainsäädännössä vahvistettuja menettelysääntöjä. Se, että yhdenmukaistetaan tekniset järjestelyt, joiden mukaisesti finanssi- ja luottolaitokset toimittavat

tilitapahtumatietoja toimivaltaisten viranomaisten pyynnöstä, ei saisi vaikuttaa kansallisiin menettelysääntöihin ja -takeisiin, joiden mukaisesti toimivaltaiset viranomaiset voivat pyytää tilitapahtumatietoja.

Viides rahanpesudirektiivi ja rahoitustietodirektiivi ovat niin sanottuja vähimmäis- eli minimidirektiivejä, jolloin direktiivissä tai sen säännöksessä säädetään Euroopan unionin tasolla noudatettavasta vähimmäistasosta eli minimitasosta. Saattaessaan tämän tyyppisen direktiivin osaksi kansallista lainsäädäntöä jäsenvaltio voi ottaa käyttöön kansallisia lisävaatimuksia tai asettaa korkeampia vaatimuksia kuin direktiivissä asetetaan. Tällaiset kansalliset säännöt eivät kuitenkaan saa olla ristiriidassa SEUT-sopimuksen perusmääräysten kanssa tai EU-tuomioistuimen vahvistaman, perussopimuksen artikloja tulkitsevan oikeuskäytännön kanssa. On huomattava, että sääntelyn minimiluonnetta ei ole tarkoitus muuttaa ehdotetulla kuudennella rahanpesudirektiivillä tai rahoitustietodirektiiviin muutoksella, vaan jäsenvaltiot voisivat edelleen antaa direktiivejä pidemmälle menevää sääntelyä.

Viidennessä rahanpesudirektiivissä säädetään niistä tiedoista, joita jäsenvaltioiden tulee lisätä keskitettyihin pankkitilirekistereihin tai järjestelmiin sekä niitä hyödyntävistä viranomaisista. Tilitapahtumatiedot eivät kuulu viidennen rahanpesudirektiivin mukaisiin tietoihin, vaan ne voivat olla lisätietoja, joita jäsenvaltiot ovat voineet lisätä järjestelmiinsä 32 a artiklan 4 kohdan nojalla tai joiden luovuttamisesta on voitu muuten kansallisesti säätää. Tähän ei tule muutosta kuudennessa rahanpesudirektiivissä. Voimassaolevan rahoitustietodirektiivin 4 artiklan 2 kohdan mukaan toimivaltaisilla viranomaisilla ei ole rahoitustietodirektiivin nojalla pääsyä niihin lisätietoihin, joita jäsenvaltiot voivat pitää tärkeinä ja viedä keskitettyihin pankkitilirekistereihin viidennen rahanpesudirektiivin 32 a artiklan 4 kohdan nojalla. Tämä ei tarkoita sitä, että rahoitustietodirektiivissä kielletäisiin lainvalvontaviranomaisten pääsy näihin tietoihin, vaan todetaan, että direktiiviä ei voi käyttää perusteena näihin tietoihin pääsylle. Rahoitustietodirektiivi taas ei sisällä kansallista liikkumavaraa käyttötarkoituksen tai rekisterin kautta saatavien tietojen osalta. Rahanpesudirektiivissä ja rahoitustietodirektiivissä on näin ollen eri tiedonsaajat ja käyttötarkoitukset.

Viidennen rahanpesudirektiivin 32 a artiklan 4 kohdan sallimaa kansallista liikkumavaraa voitaisiin näin haluttaessa hyödyntää. Rahanpesudirektiivin ydin on kuitenkin automatisoidussa välittömässä tiedonsaannissa. Mikäli haluttaisiin hyödyntää rahanpesudirektiivin 32 a artiklassa mainittua liikkumavaraa, kyseessä voisi olla sama automatisoitu keskitetty mekanismi, mutta myös näiden muiden tietojen tulisi olla saatavilla välittömästi ja automatisoidusti, kuten rahanpesudirektiivin 32 a artiklan 1 kohdassa edellytetään. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyyn liittyy riskejä (PeVL 15/2018m PeVL 13/2016). Siten tilitapahtumatiedot arkaluonteisina henkilötietoina vaativat erilaisen tiedon käsittelytavan muun muassa erilaisten suojaustoimien takia. Käytännössä tämä ei automatisoidussa järjestelmässä ole mahdollista, koska direktiivit edellyttävät, että tieto on oltava saatavilla keskitettyjen automatisoitujen tiedonhakupöytäjärjestelmien kautta välittömästi eli heti ilman viivettä. Kansallisesti direktiivit eivät jätä hakujen välittömyyden osalta liikkumavaraa. Siten tilitapahtumatietojen lisääminen keskitettyyn direktiivin mukaiseen välittömään mekanismiin ei olisi valtiosääntöoikeudenoikeuden asettamien salassa pidettävien tietojen luovuttamista koskevat edellytykset huomioiden mahdollista. Arkaluonteistakin henkilötietoa sisältävien tilitapahtumatietojen käsittelyn tulee mahdollistaa, että myös tiedonluovuttaja voi arvioida pyydetyn tiedon lain mukaisuutta esitetyn tietopyynnön perusteella.

Kansallisista tarpeista johtuen tilitapahtumatietoja olisi tarve välittää myös moniin muihin käyttötarkoituksiin ja laajemmalle joukolle tiedonhyödyntäjiä, kuin mitä rahanpesu- ja rahoitustietodirektiivit mahdollistavat. Koska kansallisesti on rakennettu pankki- ja maksutilien valvonta-

järjestelmä eli se tekninen kehikko, jolla pankki- ja maksutilien tietoja toimitetaan toimivaltaisille viranomaisille, voidaan pitää tarkoituksenmukaisena, että myös tilitapahtumien välittämiseen hyödynnetään samaa kehikkoa. Koska tilitapahtumatietojen tiedonkäsittely ja tiedon tarve on kuitenkin eritapainen kuin direktiivin mukaisessa automatisoidussa järjestelmässä, esityksessä ehdotetaan, että saman valvontajärjestelmän sisälle rakennetaan erillinen käsittelyjärjestelmä saldo- ja tilitapahtumatietojen välittämiseen. Siten pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä tulisi nähdä eräänlaisena kattojärjestelmänä, jonka sisällä olisi direktiivin mukainen automatisoitu keskitetty tilitietoja sisältävä järjestelmä ja keskitetty sähköinen saldo- ja tilitapahtumatietoja välittävä järjestelmä. Näin ei olisi tarvetta rakentaa uutta keskitettyä tietojärjestelmää saldo- ja tilitapahtumatietojen välittämistä varten tai toimivaltaitten viranomaisten omia kahdenvälisiä tiedonvaihtojärjestelmiä tai rajapintoja jokaisen luottolaitoksen kanssa. Toimivaltaitten viranomaisten olisi mahdollista saada tilitapahtumatiedot saman rajapinnan kautta, kuin mistä ne nykyisin saavat tilin asiakkuuteen liittyvät perustiedotkin. Viranomainen erottelisi omassa järjestelmässään, olisiko kyse rahanpesudirektiivin mukaisesta tilitietokyselystä vai erillisestä saldo- ja tilitapahtumakyselystä. Viranomaisella tulisi olla IBAN-numero tai muu yksilöintitunnus, jotta sen olisi mahdollista tehdä kohdennettu saldo- ja tilitapahtumatiedustelu koostavan sovelluksen kautta rajatulle aikavälille vain siihen pankkiin, jossa kyseinen tili on. Mikäli viranomaisella ei olisi tätä tietoa, sen tulisi selvittää tarvittavat yksilöintitiedot ensin pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän automatisoidun keskitetyn tilitietojärjestelmän avulla.

Tullin koostava sovellus ohjaisi mainitun kyselytarpeen mukaan viranomaisen kyselyn oikeaa tiedonkäsittelyn reittiä pitkin tiedonluovuttajalle. Toisin sanoen, mikäli kyselymuodosta kävisi ilmi, että kysessä on rahanpesudirektiivin mukainen tilitietokysely, toimivaltaitten viranomaisen kysely ohjautuisi Tullin koostavan sovelluksen avulla keskitetyn automatisoidun tilitietojärjestelmän mukaiseen käsittelyyn. Automatisoidusta järjestelmästä tieto tilin omistajuudesta palautuisi välittömästi Tullin koostavan sovellukseen, josta viranomaisen kävisi sen noutamassa. Jos taas viranomaisen kysely koskisi yksilöidyn tilin tilitapahtumatietoja, Tullin koostava sovellus ohjaisi kyselyn keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän mukaiseen käsittelytoimeen. Tällöin tietoa luovuttavan luotto- tai maksulaitoksen olisi mahdollisuus arvioida tiedon lainmukaisuutta ja kerätä tarvittavat tiedot pidemmän vastausajan puitteissa. Luotto- tai maksulaitoksen luovuttama vastaus välitettäisiin viranomaiselle Tullin koostavan sovelluksen kautta.

Koska saldo- ja tilitapahtumakyselyn käsittelytapa eroaa merkittävästi rahanpesudirektiivin mukaisesta keskitetyn automatisoidun järjestelmän kautta tehdystä tilitietokyselyn käsittelystä, tilitapahtumien kyselymahdollisuuden lisäämisessä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään ei voida tässä esityksessä ehdotetun käsittelyn mukaisesti soveltaa rahanpesudirektiivin kansallista liikkumavaraa. Näin ollen tilitapahtumatietojen kyselymahdollisuuden lisääminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään olisi kansallisista tarpeista annettavaa sääntelyä, eikä EU-sääntelyä, sillä tilitapahtumatietojen luovuttamisesta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta ei säädetä rahanpesudirektiivissä eikä rahoitustietodirektiivissä, eikä esityksessä katsota, että rahanpesudirektiivin 32 a artiklan 4 kohdan sallima kansallinen liikkumavara soveltuisi tilitapahtumatietojen käsittelyyn.

12.3.1 Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntöä

Perustuslakivaliokunta on korostanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn välttämättömyyden vaatimuksen ohella erityisesti käyttötarkoitussidonnaisuuden vaatimusta. Valiokunta on pitänyt mahdollisena tehdä käyttötarkoitussidonnaisuudesta vain täsmällisiä ja vähäisiksi luonnehdittavia poikkeuksia. Tällainen sääntely ei myöskään saa johtaa siihen, että muu kuin alkuperäiseen

käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta muodostuu rekisterin pääasialliseksi tai edes merkittäväksi käyttötavaksi (ks. PeVL 15/2018 vp, s. 45, PeVL 1/2018 vp, s. 4, PeVL 14/2017 vp, s. 5—6).

Euroopan unionin tuomioistuin (EUT) on antanut tuomion matkustajarekisteritietojen käyttöä terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden ennalta estämistä, paljastamista ja tutkintaa sekä tällaisiin rikoksiin liittyviä syytetoimia varten annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/681 (jäljempänä *PNR-direktiivi*) tulkinnasta vuonna 2022 (C-817/19). EUT katsoi, että PNR-direktiivin 6 artikla, luettuna perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklan sekä 52 artiklan 1 kohdan valossa, on tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jossa sallitaan kyseisen direktiivin mukaisesti kerättyjen matkustajarekisteritietojen käsittely muihin kuin mainitun direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa nimenomaisesti mainittuihin tarkoituksiin (237 kappale).

Tuomiossa tuomioistuin on viitannut PNR-direktiivissä säädettyyn PNR-tietojen käsittelyn tarkoitukseen, joka on direktiivin 1 artiklan 2 kohdan mukaan ”terrorismirikosten” ja ”vakavan rikollisuuden” torjunta (141 kappale). Tuomion mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että PNR-direktiivillä käyttöön otetun järjestelmän soveltaminen tosiasiallisesti rajoittuu vakavan rikollisuuden torjuntaan ja että järjestelmää ei laajenneta rikoksiin, jotka kuuluvat tavanomaisen rikollisuuden alaan (152 kappale). Sitä vastoin rikoksilla, joilla ei ole mitään objektiivista, edes välillistä, yhteyttä matkustajalentoliikenteeseen, ei voida oikeuttaa PNR-direktiivillä käyttöön otetun järjestelmän soveltamista (156 kappale). Muun muassa edellä viitatuin perustein tuomioistuin katsoo, että perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklasta ja 52 artiklan 1 kohdasta johtuvien vaatimusten valossa jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että direktiivillä käyttöön otetun järjestelmän soveltaminen rajoitetaan terrorismirikoksiin ja ainoastaan sellaiseen vakavaan rikollisuuteen, jolla on vähintään välillinen objektiivinen yhteys matkustajalentoliikenteeseen (157 kappale). PNR-direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa nimittäin säädetään nimenomaisesti, että tämän direktiivin mukaisesti kerättyjä PNR-tietoja saa käsitellä ”vain terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden ennalta estämistä, paljastamista, tutkintaa sekä tällaisiin rikoksiin liittyviä syytetoimia varten [mainitun direktiivin] 6 artiklan 2 kohdan a, b ja c alakohdan mukaisesti”. Viimeksi mainitussa säännöksessä vahvistetaan 1 artiklan 2 kohdassa ilmaistu periaate viittaamalla järjestelmällisesti terrorismirikoksen ja vakavan rikollisuuden käsitteisiin (232 kappale). Näiden säännösten sanamuodosta ilmenee siten selvästi, että niissä oleva luettelo niistä päämääristä, joihin PNR-tietojen käsittelyllä PNR-direktiivin nojalla pyritään, on tyhjentävä (233 kappale).

Lisäksi PNR-direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa mainittujen tarkoitusten tyhjentävyys merkitsee myös sitä, että PNR-tietoja ei saa säilyttää yhdessä ja samassa tietokannassa, johon voidaan tehdä hakuja sekä näiden tarkoitusten, että muiden tarkoitusten saavuttamiseksi. Näiden tietojen säilyttäminen tällaisessa tietokannassa sisältää nimittäin riskin siitä, että mainittuja tietoja käytetään muihin kuin 1 artiklan 2 kohdassa mainittuihin tarkoituksiin (235 kappale).

PNR-direktiiviä koskevassa tuomiossa puhutaan PNR-direktiivillä käyttöön otetusta järjestelmästä, eli järjestelmä sisältää PNR-direktiivin mukaiset tiedot. Kyseessä olevassa tuomiossa puhutaan siis täysin samojen tietojen hyödyntämisestä sellaisiin käyttötarkoituksiin, jotka eivät tuomioistuimen mukaan ole direktiivin mukaisia. Lisäksi tuomiossa puhutaan tietokannasta eli pysyvistä henkilörekisteristä.

Tässä esityksessä ehdotetaan, että tilitapahtumatietojen kyselymahdollisuus lisättäisiin pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän sisään, mutta erilliseksi osioksi viidennen rahanpesudirektiivin mukaisesta automatisoidusta järjestelmästä. Kyselymahdollisuus kohdistuisi lisäksi eri tietosisältöön kuin viidennen rahanpesudirektiivin mukaiset tiedot. Toisin sanoen tilitapahtumatietojen kyselymahdollisuuden lisäämisellä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään ei

mahdollistettaisi viidennen rahanpesudirektiivin mukaisten tietojen hyödyntämistä laajempaan käyttötarkoitukseen. Esityksessä ei myöskään ehdoteta, että rahanpesu- tai rahoitustietodirektiivin mukaisella perusteella nykyiseen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän saatua käyttöoikeutta laajennettaisiin myös saldo- ja tilitapahtumakyselyiden tekemiseen.

Oikeus tehdä tilitapahtumakyselyjä eli pääsy pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään sähköiseen saldo ja tilitapahtumajärjestelmään olisi pääosin samoilla viranomaisilla, joilla on myös oikeus saada pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä rahanpesudirektiivin mukaisia tietoja. Pääsy tilitapahtumajärjestelmään ei kuitenkaan olisi automaattista kyseisille viranomaisille, vaan perustuisi välttämättömyys- ja oikeasuhtaisuusarviointiin ja siihen, että jokaisen tiedonsaantioikeudet mahdollistaisivat tilitapahtumatietojen saamisen. Siten ehdotuksessa ei esitetä, että käyttöoikeus sähköiseen saldo ja tilitapahtumajärjestelmään annettaisiin kaikille viranomaisille, joilla on voimassa olevan lain mukaan oikeus käyttää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää. Esimerkiksi rahanpesun valvontaviranomaiset, joilla ei ole välttämättömyyttä ja toistuvaa tarvetta tilitapahtumatiedoille, eivät olisi Finanssivalvontaa lukuun ottamatta oikeutettuja tekemään saldo- ja tilitapahtumakyselyjä keskitetyn saldo ja tilitapahtumajärjestelmän kautta. Kyseiset viranomaiset hyödyntäisivät siten nykyistä käytäntöään, jossa he saavat tilitapahtumatiedot suoraan valvomiltaan ilmoitusvelvollisilta.

Koska ehdotettu lainsäädäntömuutos ei tarkoittaisi, että tilitapahtumat lisättäisiin rahanpesudirektiivin mukaisen keskitetyn mekanismin kautta saataviin tietoihin, ei esitetty sähköinen keskitetty saldo- ja tilitapahtumajärjestelmä laajentaisi automatisoidun mekanismin käyttötarkoitusta. Lisäksi se ei toisi tilitapahtumatietoja samaan tietokantaan viidennen rahanpesudirektiivin mukaisten tietojen kanssa. Koska tilitapahtumatiedot vain välitettäisiin Tullin koostavan sovelluksen kautta, ei ehdotuksessa muodostettaisi uutta tietomassaa pankki- ja maksutilirekisterin tapaan. Tilitapahtumatiedot haettaisiin koostavan sovelluksen avulla kohdennetusti luotto- ja maksulaitoksilta yksittäistä kyselyä varten. Kyseessä olisi siten erillinen kansallinen ratkaisu, jossa vain hyödynnetään samaa teknistä kehikkoa, joka on rakennettu rahanpesu- ja rahoitustiedodirektiivien täytäntöönpanemiseksi. Siten kyseinen PNR-direktiivistä annettu tuomio ei suoraan sovellu esityksen mukaiseen tilitapahtumatietojen kyselymahdollisuuden lisäämiseen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä tulisi-kin nähdä yleisenä ”kattojärjestelmänä”, jonka sisällä olisi toisistaan erillä olevia tiedonvälitysmekanismia ja eri käyttötarkoituksiin ja eri oikeusperustaan perustuen.

Yhteenvetona todetaan, että saldo- ja tilitapahtumakyselyiden välittäminen ja näiden tietojen saaminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta esitetyille viranomaisille perustuisi kyseisten viranomaisten voimassa olevassa lainsäädännössä säädettyihin toimivaltuuksiin saada saldo- ja tilitapahtumatietoja. Liittämällä saldo- ja tilitapahtumakyselyt osaksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää tulee säätää erillisestä tiedonvälitystavasta eli keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä, joka poikkeaa nykyisen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän viidennen rahanpesudirektiivin mukaisesta automatisoidusta mekanismista tietosuojan ja perustuslain asettamien edellytysten osalta.

Edellä todettu huomioon ottaen esityksessä ehdotetun sääntelyn arvioidaan täyttävän perustuslain 10 §:stä seuraavat vaatimukset ja se voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksityksessä. Esitetty sääntely on lisäksi yhdenmukainen tietosuoja-asetuksen ja EU-sääntelyn kanssa.

Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Ponsi

LUONNOS 10.10.2024

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain (571/2019) 7 a §, sellaisena kuin se on laissa 814/2022,
muutetaan 1 §, 2 §:n 1, 2 ja 11 kohta, 3 §:n otsikko, 3 §:n 7 kohta, 3 a §:n otsikko, 4, 6, ja 8 § ja 9 §:n otsikko sellaisina kuin niistä ovat 1 § osaksi laeissa 814/2022 ja 415/2024, 2 §:n 1 kohta laissa 415/2024, 2 §:n 11 kohta, 3 §:n otsikko, 3 §:n 7 kohta, 3 a §:n otsikko laissa 814/2022, 4 § osaksi laeissa 415/2024 ja 814/2022 sekä 6 § osaksi laeissa 415/2024 ja 730/2020, sekä
lisätään lakiin uusi 1–4 luku, uusi 1 a–1 e § ja 17 a–17 h §, 2 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 415/2024, 730/2020 ja 814/2022, uusi 12–16 kohta, 3 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 814/2022 uusi 10 kohta sekä 5 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 415/2024, uusi 4 momentti seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä ja lain tarkoitus

Tässä laissa säädetään pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä, joka muodostuu keskitetystä automatisoidusta tilitietojärjestelmästä sekä keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän tarkoituksena on edistää viranomaisten automaattista tiedonsaantia pankki- ja maksutileistä ja sähköistä tiedonsaantia saldo- ja tilitapahtumista sekä parantaa luovutettavien henkilötietojen tietoturvaa.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän henkilötietoja käsitellään pankki- ja maksutilien tiedonhakuprosessilla, pankki- ja maksutilirekisterillä, tiedonluovutusjärjestelmällä sekä koostavalla sovelluksella.

Tämän lain 2 luvun mukaisen keskitetyn automatisoidun tilitietojärjestelmän tarkoitus on tehostaa viranomaisten pankkitiedustelujen oikeaa kohdentumista Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2018/843 mukaisesti mahdollistamalla pankki- ja maksutilien sekä tallelokeroiden haltijoiden oikea-aikainen tunnistaminen.

Tämän lain 3 luvun tarkoituksena on mahdollistaa keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän käyttäminen siihen oikeutetuille toimivaltaisille viranomaisille silloin, kun viranomaisen on välttämätöntä käsitellä saldo- ja tilitapahtumatietoja lakisääteisen tehtävänsä hoitamiseksi.

1 a §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan pankki- ja maksutilitietojen sekä saldo- ja tilitapahtumatietojen saamiseen ja välittämiseen maksulaitoksilta, sähkörahayhteisöiltä, luottolaitoksilta ja kryptovarapalvelun tarjoajilta toimivaltaisille viranomaisille pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla.

Mitä tässä laissa säädetään maksulaitoksesta, sähkörahayhteisöstä, luottolaitoksesta ja kryptovarapalvelun tarjoajasta, sovelletaan myös ulkomaisten maksulaitosten, sähkörahayhteisöjen, luottolaitosten ja kryptovarapalvelun tarjoajien Suomessa sijaitseviin sivuliikkeisiin.

1 b §

Suhde muuhun lainsäädäntöön ja tietojen salassapito

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla käsiteltävät tiedot ovat salassa pidettäviä. Toimivaltaisen viranomaisen 2 ja 3 luvun mukaisia tietopyyntöjä ei tule 1 a §:n mukaisissa toimijoissa käsitellä muussa tarkoituksessa, kuin pyynnön käsittelemiseksi ja tietojen luovuttamiseksi pyynnön mukaisena.

Edellä 1 a §:n mukaisesta toimijasta saatuja tietoja ei saa käsitellä muuta kuin sitä 2 ja 3 luvussa säädettyä tarkoitusta varten, jota varten tiedot on luovutettu.

1 c §

Koostava sovellus

Tulli ylläpitää koostavaa sovellusta, jonka avulla se siirtää koneellisesti toimivaltaisten viranomaisten tietopyynnöt 2 ja 3 luvussa säädettyihin käsittelytarkoituksiin 1 a §:n mukaisille toimijoille sekä välittää näistä vastaanotetut tiedot tietopyynnön mukaisesti toimivaltaiselle viranomaiselle. Tulli on koostavalla sovelluksella käsiteltävien henkilötietojen rekisterinpitäjä.

Koostavalla sovelluksella tapahtuva henkilötietojen käsittely on automaattista. Koostavan sovelluksen kautta luovutetut tiedot on poistettava sovelluksesta välittömästi sen jälkeen, kun tiedot on luovutettu eteenpäin erikseen 2 ja 3 luvussa säädettyillä tavoilla.

Poiketen siitä, mitä yleisen tietosuoja-asetuksen 15 artiklassa säädetään rekisteröidyn oikeudesta pääsystä tietoihin, pääsyä tietoihin ei ole, kun tietoja käsitellään koostavalla sovelluksella. Rekisteröidyn oikeuksien käyttämisestä tietosuojavaikuttetun välityksellä säädetään tietosuoja-lain (1050/2018) 34 §:ssä. Oikeuksien käyttämistä koskeva pyyntö on esitettävä tietosuojavaikuttetulle taikka Tullille noudattaen henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain (650/2019) 35 §:n 2 momenttia. Tullille esitetty pyyntö on toimitettava viipymättä tietosuojavaikuttetulle.

1 d §

Tiedonhakujärjestelmät

Luottolaitoksen on ylläpidettävä sähköistä pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmää, jonka avulla se luovuttaa salassapitosäännösten estämättä 2 ja 3 luvussa tarkoitettuja tietoja asiakkaistaan ja näiden saldo- ja tilitapahtumatiedoista toimivaltaiselle viranomaiselle. Jos se on luottolaitoksen koko sekä toiminnan luonne ja laajuus huomioon ottaen perusteltua, luottolaitos voi poiketa tiedonhakujärjestelmän ylläpitovelvoitteesta, jos Finanssivalvonta myöntää luvan.

Maksulaitokset, sähkörahayhteisöt ja kryptovarapalvelujen tarjoajat voivat ylläpitää 1 momentissa tarkoitettua pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmää, jolloin ne luovuttavat tiedonhakujärjestelmän avulla 2 ja 3 luvussa tarkoitettut tiedot toimivaltaiselle viranomaiselle.

Toimivaltaisen viranomaisen on ylläpidettävä sähköistä viranomaisen tiedonhakujärjestelmää, jonka avulla se voi pyytää ja vastaanottaa 1 a §:n mukaisilta toimijoilta salassapitosääntösten estämättä 2 ja 3 luvussa tarkoitettuja tietoja niiden asiakkaista ja näiden saldo- ja tilitapahtumista.

Tulli valvoo 1 momentissa ja 4 §:n 2 momentissa tarkoitettujen velvoitteiden noudattamista sekä antaa määräyksen tiedonhakujärjestelmien teknisistä vaatimuksista.

1 e §

Tietojen maksuttomuus

Tullilla on oikeus saada pankki- ja maksutilirekisteriin tallennettavat tiedot ja pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmistä luovutettavat tiedot maksutta.

Toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus saada tässä laissa tarkoitettut tiedot pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä maksutta.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) pankki- ja maksutilirekisterillä rekisteriä, johon kerätään maksulaitosten ja sähkörahayhteisöjen sekä Finanssivalvonnalta 1 d §:ssä tarkoitetun poikkeusluvan saaneiden luottolaitosten pankki- ja maksutilien asiakkaiden tiedot sekä kryptovarapalvelun tarjoajien asiakkaiden tiedot;

2) pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmällä järjestelmää, jonka avulla luottolaitostoinnasta annetussa laissa (610/2014) tarkoitetut luottolaitokset ja 1 d §:n 2 momentin mukaiset tiedonhakujärjestelmän luoneet muut toimijat luovuttavat tilitietoja ja saldo- ja tilitapahtumätietoja pankki- ja maksutileistä sekä tallelokeroista toimivaltaisille viranomaisille;

3) toimivaltaisilla viranomaisilla tämän lain 3, 17a ja 17 c §:ssä tarkoitettua viranomaista ja asianajajayhdistystä;

11) koostavalla sovelluksella Tullin ylläpitämää automatisoitua teknistä ratkaisua, jonka avulla se välittää tilitietoja ja saldo- ja tilitapahtumatietoja pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän sisällä 2 ja 3 luvussa säädetyin edellytyksin;

12) keskitetyllä automatisoidulla tilitietojärjestelmällä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2018/843 mukaista keskitettyä mekanismia, jonka avulla on mahdollista saada tilin omistajuustiedot välittömästi;

13) keskitetyllä sähköisellä saldo ja tilitapahtumajärjestelmällä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä saatavien saldo- ja tilitapahtumatietojen käsittelytapaa, joka perustuu sähköiseen tiedonkäsittelyyn;

14) tiedonluovutusjärjestelmällä tiedonluovutustapaa, jonka avulla ne 1 a §:n mukaiset toimijat, jotka eivät ole rakentaneet pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmää, luovuttavat saldo- ja tilitapahtumatietoja pankki- ja maksutileistä sekä tallelokeroista toimivaltaisille viranomaisille;

15) saldolla pankki- ja maksutilillä kyselyn vastaushetkellä olevaa rahamäärää;

16) tilitapahtumatiedoilla pankki- ja maksutileillä tapahtuvien transaktioiden tunnistetietoja, esimerkiksi tapahtumatyyppiä, summaa, maksuun liittyviä tilinumeroja ja pankin ilmoittamaa nimeä.

2 luku

Keskitetty automatisoitu tilitietojärjestelmä

3 §

Keskitettyä automatisoitua tilitietojärjestelmää käyttävät viranomaiset

Seuraavilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus päästä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään 4 §:n mukaisesti luovutettaviin ja 6 §:n mukaisesti tallennettuihin tietoihin, jos se on välttämätöntä seuraavien tehtävien suorittamiseksi ja viranomaisella on muualla laissa säädetty oikeus saada edellä mainitut tiedot:

7) poliisilla rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen sekä syyteharkintaan saattamiseen, kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseen, rahankeräyslaissa (863/2019) tarkoitettuun rahankeräysten valvontatehtävän suorittamiseen sekä poliisilain (872/2011) 6 luvun mukaiseen poliisitutkintaan tarvittavia tietoja, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii;

10) Rajavartiolaitoksella rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen sekä syyteharkintaan saattamiseen rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (108/2018) mukaisesti.

3 a §

Toimivaltaisten viranomaisten pääsy keskitetyn automatisoidun tilitietojärjestelmän tietoihin ja niitä koskevien hakujen tekemistä koskevat edellytykset

Pääsy 4 ja 6 §:ssä tarkoitettuihin tietoihin ja mahdollisuus tehdä niitä koskevia hakuja on ainoastaan sellaisella 3 §:ssä tarkoitetun viranomaisen henkilöstön jäsenellä, joka on nimetty ja valtuutettu suorittamaan näitä tehtäviä.

4 §

Pankki- ja maksutilien tiedonhakupöytäkirjasta luovutettavat tilitiedot

Luottolaitoksen on luovutettava pankki- ja maksutilien tiedonhakupöytäkirjasta välittömästi ja salassapitosäännösten estämättä 2 momentissa tarkoitettuja tietoja asiakkaistaan toimivaltaiselle viranomaiselle.

Tiedonhakupöytäkirjasta luovutetaan toimivaltaiselle viranomaiselle seuraavat tiedot, jos toimivaltainen viranomainen on ne salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä oikeutettu muun lain nojalla saamaan:

1) tilinhaltijan ja tilin käyttöoikeudenhaltijan täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus sekä asiakkuuden ja tilin käyttöoikeuden alkamis- ja päättymispäivä, tai jos tilinhaltija on oikeushenkilö, sen täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen sekä asiakkuuden alkamis- ja päättymispäivä ja kaikki tilin käyttöoikeudenhaltijat ja näiden luonnollista henkilöä koskevat edellä mainitut tiedot tai jos käyttöoikeudenhaltija on yleinen edunvalvoja, edunvalvojan nimen, syntymäajan ja henkilötunnuksen sijasta palveluntuottajan yksilöintitiedot, edunvalvojan nimike sekä, jos palveluntuottajalla on useampi kuin yksi yleinen edunvalvoja, edunvalvojan järjestysnumero;

2) rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 5–7 §:ssä tarkoitettujen tosiasiallisten edunsaajien täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus;

3) pankki- ja maksutilin IBAN-numero tai muu yksilöintitunnus sekä tilin avaamis- ja sulke-
mispäivä;

4) tallelokero- ja vuokraajan ja tallelokero- ja vuokraajan käyttöoikeutetun täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus sekä tallelokero- ja vuokraajan yksilöintitieto ja

vuokra-ajan pituus, tai jos vuokraaja on oikeushenkilö, sen täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen sekä tallelokeron yksilöintitieto ja vuokra-ajan pituus tai jos käyttöoikeutettu on yleinen edunvalvoja, edunvalvojan nimi, syntymäajan ja henkilötunnuksen sijasta palveluntuottajan yksilöintitiedot, edunvalvojan nimike sekä, jos palveluntuottajalla on useampi kuin yksi yleinen edunvalvoja, edunvalvojan järjestysnumero.

Toimivaltaisen viranomaisen on yksilöitävä säännös, jonka nojalla se pyytää tietoa. Luottolaitokset vastaavat luovutettavien tietojen oikeellisuudesta sekä tietojen oikaisemisesta ilman aiheetonta viivytystä.

Asianajajan asiakasvaratilien yhteyteen on merkittävä nimenomainen tieto siitä, että pankki- tai maksutili on asianajajan asiakasvarojen tili, jota koskee asianajajan salassapitovelvollisuus. Tietoja asiakasvarateileistä ei saa luovuttaa tiedonhakupöytäkirjan kautta, vaan ainoastaan tiedon siitä, että kyseessä on asianajajan asiakasvaratili sekä minkä asianajajan asiakasvaratili on kyseessä.

5 §

Pankki- ja maksutilirekisteri

Pankki- ja maksutilirekisteriin merkityt tiedot ovat salassa pidettäviä. Pankki- ja maksutilirekisteriin sovelletaan muutoin, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään, kuitenkin siten, että tietoja voidaan pankki- ja maksutilirekisteristä luovuttaa ainoastaan tässä laissa mainittuihin käyttötarkoituksiin sekä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 ja 12 §:ssä, 26 §:n 3 momentissa ja 29 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädettyihin käyttötarkoituksiin.

6 §

Pankki- ja maksutilirekisteriin tallennettavat tiedot

Maksulaitosten, sähkörahayhteisöjen ja kryptovarapalvelujen tarjoajien on salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä annettava Tullille 2 momentissa tarkoitetut tiedot. Maksulaitokset, sähkörahayhteisöt ja kryptovarapalvelujen tarjoajat voivat ylläpitää 1 d §:ssä tarkoitettua pankki- ja maksutilien tiedonhakupöytäkirjan kautta luovutetaan tämän pykälän 2 momentissa tarkoitetut tiedot.

Pankki- ja maksutilirekisteriin tallennetaan seuraavat tiedot maksulaitoksen, sähkörahayhteisön ja kryptovarapalvelujen tarjoajan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 3 luvun 2 §:ssä tunnistettavaksi säädetystä asiakkaasta:

1) tilinhaltijan ja tilin käyttöoikeudenhaltijan sekä kryptovarapalvelujen tarjoajan asiakkaan täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus, tai jos tilinhaltija tai kryptovarapalvelujen tarjoajan asiakas on oikeushenkilö, sen täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen sekä kaikki tilin käyttöoikeudenhaltijat ja näiden luonnollista henkilöä koskevat edellä mainitut tiedot tai jos käyttöoikeudenhaltija on yleinen edunvalvoja, edunvalvojan nimi, syntymäajan ja henkilötunnuksen sijasta palveluntuottajan yksilöintitiedot, edunvalvojan nimike sekä, jos palveluntuottajalla on useampi kuin yksi yleinen edunvalvoja, edunvalvojan järjestysnumero;

2) asiakkuuden alkamis- ja päättymispäivä;

3) maksutilin IBAN-numero tai muu yksilöintitunnus.

Jos luottolaitos on saanut Finanssivalvonnalta 1 d §:n 1 momentissa tarkoitetun luvan poiketa tiedonhakupöytäkirjan ylläpitovelvoitteesta, pankki- ja maksutilirekisteriin tallennetaan seuraavat tiedot:

1) tilinhaltijan ja tilin käyttöoikeudenhaltijan täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus sekä asiakkuuden ja tilin käyttöoikeuden alkamis- ja päättymispäivä, tai jos tilinhaltija on oikeushenkilö, sen täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen, asiakkuuden alkamis- ja päättymispäivä sekä kaikki tilin käyttöoikeudenhaltijat ja näiden luonnollista henkilöä koskevat edellä mainitut tiedot tai jos käyttöoikeudenhaltija on yleinen edunvalvoja, edunvalvojan nimen, syntymäajan ja henkilötunnuksen sijasta palveluntuottajan yksilöintitiedot, edunvalvojan nimike sekä, jos palveluntuottajalla on useampi kuin yksi yleinen edunvalvoja, edunvalvojan järjestysnumero;

2) rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 5–7 §:ssä tarkoitettujen tosiasiallisten edunsaajien täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus;

3) pankki- ja maksutilin IBAN-numero tai muu yksilöintitunnus sekä tilin avaamis- ja sulke-
mispäivä;

4) tallelokeron vuokraajan ja tallelokeron käyttöoikeutetun täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus sekä tallelokeron yksilöintitieto ja vuokra-ajan pituus, tai jos vuokraaja on oikeushenkilö, sen täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen sekä tallelokeron yksilöintitieto ja vuokra-ajan pituus tai jos käyttöoikeutettu on yleinen edunvalvoja, edunvalvojan nimen, syntymäajan ja henkilötunnuksen sijasta palveluntuottajan yksilöintitiedot, edunvalvojan nimike sekä, jos palveluntuottajalla on useampi kuin yksi yleinen edunvalvoja, edunvalvojan järjestysnumero.

8 §

Keskitettyä automatisoitua tilitietojärjestelmää koskevien tietojen luovuttaminen toimivaltaisille viranomaisille

Tulli välittää 3 §:ssä tarkoitettujen viranomaisten 4 ja 6 §:ssä säädettyjä tietoja koskevat tietopyynnot, joiden osalta on yksilöity 3 §:ssä tarkoitettu käyttötarkoitus, pseudonymisoituna luottolaitokselle sekä siirtää luottolaitokselta vastaanotetut tiedot tietopyynnön mukaisesti toimivaltaiselle viranomaiselle koostavalla sovelluksella.

Koostavan sovelluksen kautta luovutetut tiedot on poistettava sovelluksesta välittömästi sen jälkeen, kun tiedot on luovutettu toimivaltaiselle viranomaiselle.

9 §

Tietojen poistaminen pankki- ja maksutilirekisteristä

Pankki- ja maksutilirekisteriin talletetut tiedot poistetaan kymmenen vuoden kuluttua sen perusteella, jolla tiedot on merkitty rekisteriin, voimassaolon päättymisestä.

10 §

Lokitiedot

Tullin on ylläpidettävä lokirekisteriä pankki- ja maksutilirekisterin sekä koostavan sovelluksen kautta tapahtuvan keskitetyn automatisoidun tilitietojärjestelmän käyttökerroista ja luovutettava lokitiedot 3 §:ssä tarkoitetuille viranomaisille pyynnöstä. Lokirekisterin on sisällettävä vähintään seuraavat tiedot:

- 1) asian viitetiedot;
- 2) oikeusperusta, jonka nojalla tietoja pyydetään;
- 3) tiedustelun tai haun päivämäärä ja kellonaika;

- 4) tiedustelussa tai haussa käytettyjen tietojen tyyppi;
- 5) tiedustelun tai haun tuloksen tunnistetiedot;
- 6) rekisteriä käyttäneen toimivaltaisen viranomaisen nimi.

Mitä 1 momentissa säädetään lokirekisterin sisältämistä vähimmäistiedoista, sovelletaan myös toimivaltaisen viranomaisen tämän luvun mukaisen keskitetyn automatisoidun tilitietojärjestelmän käytöstä ylläpitämään lokirekisteriin.

Lisäksi kunkin toimivaltaisen viranomaisen on pidettävä lokirekisteriä, josta käy ilmi keskitetystä automatisoidusta tilitietojärjestelmästä tiedustelun tai haun suorittaneen henkilön ja sen määränneen henkilön tunnistetiedot ja jos mahdollista, tiedustelun tai haun tulosten vastaanottajan tunnistetiedot. Toimivaltaisen viranomaisen on nimettävä henkilö, joka valvoo keskitetyn automatisoidun tilitietojärjestelmän käyttöä. Tulli rekisterinpitäjänä valvoo pankki- ja maksutilirekisterin käyttöä. Tietosuojavastaavan on tarkastettava 1–3 momentissa tarkoitettut lokirekisterit säännöllisesti.

12 §

Rikemaksu

Tulli määrää rikemaksun sille, joka tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö tai rikkoo velvollisuuden ylläpitää 1 d §:n 1 momentissa tarkoitettua pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmää tai velvollisuuden toimittaa Tullille 4 §:n 2 momentissa taikka 6 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettuja tietoja.

3 luku

Keskitetty sähköinen saldo ja tilitapahtumajärjestelmä

17 a §

Toimivaltaisten viranomaisten oikeus saada saldotietoja

Seuraavilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus saada keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä muun lain nojalla 1 a §:n mukaisilta toimijoilta 17 b §:ssä tarkoitettut tiedot seuraavasti, jos se on välttämätöntä toimivaltaiselle viranomaiselle säädettyjen viranomaistehtävien hoitamiseksi:

- 1) poliisilla poliisilain 4 luvun 3 §:n ja 5 a luvun 50 §:n mukaisesti;
- 2) rahanpesun selvittelykeskuksella rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 4 §:n mukaisesti;
- 3) Tullilla tullilain 102 §:n 2 momentin ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 14 §:n 1 momentin mukaisesti;
- 4) Rajavartiolaitoksella henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain (639/2019) 20 §:n mukaisesti;
- 5) Verohallinnolla verotusmenettelystä annetun lain 18 a §:n mukaisesti;
- 6) ulosottoviranomaisella ulosottoaaren 3 luvun 64 ja 66 §:n mukaisesti;
- 7) Finanssivalvonnalla Finanssivalvonnasta annetun lain 18 §:n mukaisesti;
- 8) Puolustusvoimilla sotilastiedustelulain 104 §:n ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 44 §:n mukaisesti.

17 b §

Keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä saatavat saldotiedot

Keskitetystä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä on mahdollista saada seuraavat tilin saldoon liittyvät tiedot:

- 1) tilinumero;
- 2) tilin saldo;
- 3) tilin saldoa koskeva päivämäärä ja kellonaika.

17 c §

Toimivaltaisten viranomaisten oikeus saada tilitapahtumatietoja

Seuraavilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus saada keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä muun lain nojalla 1 a §:n mukaisilta toimijoilta 17 d §:ssä tarkoitettuja tietoja seuraavasti, jos se on välttämätöntä toimivaltaiselle viranomaiselle säädettyjen viranomaistehävien hoitamiseksi:

- 1) poliisilla poliisilain 4 luvun 3 §:n ja 5 a luvun 50 §:n mukaisesti;
- 2) rahanpesun selvittelykeskuksella rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 4 §:n mukaisesti;
- 3) Tullilla tullilain 102 §:n 2 momentin ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 14 §:n 1 momentin mukaisesti;
- 4) Rajavartiolaitoksella henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 §:n mukaisesti;
- 5) Verohallinnolla verotusmenettelystä annetun lain 18 a §:n mukaisesti;
- 6) ulosottoviranomaisella ulosottokaaren 3 luvun 64 ja 66 §:n mukaisesti;
- 7) Finanssivalvonnalla Finanssivalvonnasta annetun lain 18 §:n mukaisesti;
- 8) Puolustusvoimilla sotilastiedustelulain 104 §:n ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 44 §:n mukaisesti.

17 d §

Keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä saatavat tilitapahtumatiedot

Keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä on mahdollista saada pankki- ja maksutilejä koskevat tilitapahtumatiedot:

- 1) tapahtumatyyppi;
- 2) tapahtumapäivä ja kellonaika;
- 2) tapahtuman summa tilivaluutassa ja alkuperäisessä valuutassa;
- 3) tapahtuman viesti ja viitenumero;
- 4) tapahtumaa koskeva tilinumero;
- 5) vastaanottajan tai lähettäjän nimi sekä
- 6) muut toimivaltaisen viranomaisen pyynnössä yksilöimät tilitapahtumaan liittyvät tiedot.

Lisäksi keskitetyn saldo ja tilitapahtumajärjestelmän kautta on mahdollista pyytää luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön sijoituksiin, osakkeisiin, arvopapereihin, luottoihin ja vakuuksiin liittyvät tiedot, jotka 17 c §:n mukaisella toimivaltaisella viranomaisella on välttämätöntä saada 17 c §:n mukaisiin tarkoituksiin.

17 e §

Toimivaltaisten viranomaisten pääsy keskitettyyn sähköiseen saldo ja tilitapahtumajärjestelmään ja niitä koskevien hakujen tekemistä koskevat edellytykset

Oikeus saada 17 b ja 17 d §:ssä tarkoitettuja tietoja ja mahdollisuus tehdä niitä koskevia tietopyyntöjä keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä on ainoastaan sellaisella 17 a ja 17 c §:ssä tarkoitetun viranomaisen henkilöstön jäsenellä, joka on nimetty ja valtuutettu suorittamaan näitä tehtäviä.

Toimivaltaisen viranomaisen on sähköistä tiedonhakujärjestelmänsä hyödyntäen yksilöitävä 17 a ja 17 c §:ssä tarkoitettu säännös, käyttötarkoitus ja asian viitetiedot, jonka nojalla se pyytää tietoa saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä.

17 f §

Keskitettyä sähköistä saldo ja tilitapahtumajärjestelmää koskevien tietojen käsittelysäännökset

Edellä 1 a §:n mukaisten toimijoiden on luovutettava 17 b ja 17 d §:n 1 momentissa tarkoitettut tiedot 17 a ja 17 c §:n mukaisiin tarkoituksiin toimivaltaisille viranomaisille. Tiedot on luovutettava viipymättä, mutta viimeistään seuraavan pankkipäivän kuluessa salassapitosäännösten estämättä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettut tiedot tulee luovuttaa pyydettyä vähintään viiden edeltävän vuoden ajalta.

Edellä 1 a §:n mukainen toimija voi perustellusta syytä luovuttaa 17 d §:n 2 momentin mukaiset tiedot muuta sähköistä tietoturvallista tapaa käyttäen.

Poiketen siitä, miten tietojen luovutuksesta säädetään 4 §:ssä, 17 b ja 17 d §:ssä tarkoitettujen henkilötietojen käsittely 1 a §:n mukaisissa toimijoissa ei ole välitöntä.

Edellä mainitut tiedot on poistettava koostavasta sovelluksesta välittömästi sen jälkeen, kun ne on luovutettu toimivaltaiselle viranomaiselle. Ellei toimivaltainen viranomainen ole tiedonhakujärjestelmänsä hyödyntäen hakenut 17 b ja 17 d §:n mukaisia tietoja koostavasta sovelluksesta, tiedot poistuvat sovelluksesta automaattisesti.

17 g §

Keskitettyyn sähköiseen saldo ja tilitapahtumajärjestelmään liittyvät vastuut

Toimivaltainen viranomainen vastaa tekemänsä saldo- ja tilitapahtumatietopyynnön välttämättömydestä ja oikeasuhtaisuudesta. Toimivaltainen viranomainen vastaa myös tietopyynnössä antamiensa tietojen oikeellisuudesta sekä tietojen oikaisemisesta ilman aiheetonta viivytystä.

Tulli välittää 17 a ja 17 c §:ssä tarkoitettujen viranomaisten 17 b ja 17 d §:n mukaiset tietopyynnot, joiden osalta on yksilöity 17 a ja 17 c §:ssä tarkoitettu säännös, käyttötarkoitus ja asian viitetiedot pseudonymisoituna 1 a §:n mukaisille toimijoille sekä siirtää näiltä vastaanotetut tiedot sellaisenaan toimivaltaiselle viranomaiselle koostavalla sovelluksella.

Edellä 1 a §:n mukaiset toimijat vastaavat luovuttamiensa saldo- ja tilitapahtumatietojen oikeellisuudesta sekä tietojen oikaisemisesta ilman aiheetonta viivytystä.

Toimivaltaisella viranomaisella on mahdollisuus ilmoittaa Tullille havaitsemistaan virheellisistä vastaanottamistaan tiedoista.

17 h §

Keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän lokitiedot

Tullin on ylläpidettävä lokirekisteriä koostavan sovelluksen kautta tapahtuvan keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän käyttökerroista ja luovutettava lokitiedot 17 a ja 17 c §:ssä tarkoitetuille viranomaisille pyynnöstä. Lokirekisterin on sisällettävä vähintään seuraavat tiedot:

- 1) asian viitetiedot;
- 2) oikeusperusta, jonka nojalla tietoja pyydetään;
- 3) tiedustelun tai haun päivämäärä ja kellonaika;
- 4) tiedustelussa tai haussa käytettyjen tietojen tyyppi;
- 5) tiedustelun tai haun tuloksen tunnistetiedot;
- 6) järjestelmää käyttäneen toimivaltaisen viranomaisen nimi.

Mitä 1 momentissa säädetään lokirekisterin sisältämistä vähimmäistiedoista, sovelletaan myös toimivaltaisen viranomaisen ja 1 a §:n mukaisten toimijoiden keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän käytöstä ylläpitämään lokirekisteriin.

Lisäksi kunkin toimivaltaisen viranomaisen on pidettävä lokirekisteriä, josta käy ilmi keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä tiedustelun suorittaneen henkilön ja sen määränneen henkilön tunnistetiedot ja jos mahdollista, tiedustelun tulosten vastaanottajan tunnistetiedot. Toimivaltaisen viranomaisen on nimettävä henkilö, joka valvoo keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän käyttöä.

Lokitiedot säilytetään ainoastaan henkilötietojen suojan ja tietoturvallisuuden sekä oikeusturvan varmistamiseksi, ja ne on suojattava epäasialliselta käytöltä. Lokitietoja säilytetään kuluva vuosi ja viisi seuraavaa vuotta, paitsi jos niitä tarvitaan kesken olevassa valvonta-asiassa.

4 luku

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan X päivänä X kuuta 2025. Sen 17 f §:n 2 momentin voimaantuloa porrastetaan kolmen vuoden siirtymäajalla niin, että säännöksen voimaantulon jälkeen se koskisi aluksi saldo- ja tilitapahtumia kahdelta edeltävältä vuodelta, sitä seuraavana vuonna kolmelta vuodelta ja sitä seuraavana vuonna neljältä vuodelta. X.X.XXXX jälkeen saldo- ja tilitapahtumat tulisi toimittaa pyydettyä pyyntöä edeltävältä 5 vuodelta.

2.

Laki

verotusmenettelystä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään verotusmenettelystä annettuun lakiin (1558/1995) uusi 18 a § seuraavasti:

18 a §

Tiedonantovelvollisuus pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain (571/2019) 1 a §:ssä mukaisten toimijoiden on luovutettava pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla Vero-hallinnolle lain 17 a §:ssä ja 17 c §:ssä tarkoitetut tiedot silloin, kun nämä tiedot ovat välttämättömiä verotuksessa ja tämän lain 19 §:n mukaiset edellytykset tietojen antamiselle täyttyvät. Verohallinnon on 1 momentin mukaisessa tilanteessa huolehdittava siitä, että tietojen käsittely kohdistuu Verohallinnossa vain verotuksessa välttämättömiin tietoihin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä annetun lain 30 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä annetun lain (768/2016) 30 §:n 1 momentti seuraavasti:

30 §

Sivullisen erityinen tiedonantovelvollisuus

Sivullisen erityiseen tiedonantovelvollisuuteen sovelletaan, mitä verotusmenettelystä annetun lain 18 a, 19 ja 20 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Etunimi Sukunimi

..ministeri Etunimi Sukunimi

Voimassa oleva laki

Ehdotus

hayhteisöjen, luottolaitosten ja kryptovarapalvelun tarjoajien Suomessa sijaitseviin sivuliikkeisiin.

Pankki- ja maksutilirekisteriin merkityt tiedot ovat salassa pidettäviä. Pankki- ja maksutilirekisteriin sovelletaan muutoin, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään, kuitenkin siten, että tietoja voidaan pankki- ja maksutilirekisteristä luovuttaa ainoastaan tässä laissa määrittuihin käyttötarkoituksiin sekä viranomaisien toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 ja 12 §:n, 26 §:n 3 momentin ja 29 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädettyihin käyttötarkoituksiin.

[ks. 5 §]

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän henkilötietoja käsitellään pankki- ja maksutilien tiedonhakupöytäkirjoilla, pankki- ja maksutilirekisterillä, tiedonluovutusjärjestelmällä sekä koostavalla sovelluksella.

Tämän lain 2 luvun mukaisen keskitetyn automatisoidun tilitietojärjestelmän tarkoitus on tehostaa viranomaisten pankkitiedustelujen oikeaa kohdentumista Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2018/843 mukaisesti mahdollistamalla pankki- ja maksutilien sekä tallelokeroiden haltijoiden oikea-aikainen tunnistaminen.

Tämän lain 3 luvun tarkoituksena on mahdollistaa keskitetyn sähköisen saldo- ja tilitapahtumajärjestelmän käyttäminen siihen oikeutetuille toimivaltaisille viranomaisille silloin, kun viranomaisen on välttämätöntä käsitellä saldo- ja tilitapahtumatietoja lakisääteisen tehtävänsä hoitamiseksi.

(uusi)

1 a §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan pankki- ja maksutilitietojen sekä saldo- ja tilitapahtumatietojen saamiseen ja välittämiseen maksulaitoksilta, sähkörahayhteisöiltä, luottolaitoksilta ja kryptovarapalvelun tarjoajilta toimivaltaisille viranomaisille pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla.

Mitä tässä laissa säädetään maksulaitoksesta, sähkörahayhteisöstä, luottolaitoksesta

Voimassa oleva laki

Ehdotus

ja kryptovarapalvelun tarjoajasta, sovelletaan myös ulkomaisten maksulaitosten, sähkörahayhteisöjen, luottolaitosten ja kryptovarapalvelun tarjoajien Suomessa sijaitseviin sivuliikkeisiin.

(uusi)

1 b §

Suhde muuhun lainsäädäntöön ja tietojen salassapito

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla käsiteltävät tiedot ovat salassa pidettäviä.

Toimivaltaisen viranomaisen 2 ja 3 luvun mukaisia tietopyyntöjä ei tule 1 a §:n mukaisissa toimijoissa käsitellä muussa tarkoituksessa, kuin pyynnön käsittelemiseksi ja tietojen luovuttamiseksi pyynnön mukaisena.

Edellä 1 a §:n mukaisesta toimijasta saatuja tietoja ei saa käsitellä muuta kuin sitä 2 ja 3 luvussa säädettyä tarkoitusta varten, jota varten tiedot on luovutettu.

(uusi)

1 c §

Koostava sovellus

Tulli ylläpitää koostavaa sovellusta, jonka avulla se siirtää koneellisesti toimivaltaisten viranomaisten tietopyynnöt 2 ja 3 luvussa säädettyihin käsittelytarkoituksiin 1 a §:n mukaisille toimijoille sekä välittää näistä vastaanotetut tiedot tietopyynnön mukaisesti toimivaltaiselle viranomaiselle. Tulli on koostavalla sovelluksella käsiteltävien henkilötietojen rekisterinpitäjä.

Koostavalla sovelluksella tapahtuva henkilötietojen käsittely on automaattista. Koostavan sovelluksen kautta luovutetut tiedot on poistettava sovelluksesta välittömästi sen jälkeen, kun tiedot on luovutettu eteenpäin erikseen 2 ja 3 luvussa säädettyillä tavoilla.

Poiketen siitä, mitä yleisen tietosuojasetuksen 15 artiklassa säädetään rekisteröidyn oikeudesta pääsystä tietoihin, pääsyä tietoihin ei ole, kun tietoja käsitellään koostavalla sovelluksella. Rekisteröidyn oikeuksien käyttä-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

misestä tietosuojavaltuutetun välityksellä säädetään tietosuojalain (1050/2018) 34 §:ssä. Oikeuksien käyttämistä koskeva pyyntö on esitettävä tietosuojavaltuutetulle taikka Tullille noudattaen henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain (650/2019) 35 §:n 2 momenttia. Tullille esitetty pyyntö on toimitettava viipymättä tietosuojavaltuutetulle.

(uusi)

1 d §

Tiedonhakujärjestelmät

Luottolaitoksen on ylläpidettävä sähköistä pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmää, jonka avulla se luovuttaa salassapitosäännösten estämättä 2 ja 3 luvussa tarkoitettuja tietoja asiakkaistaan ja näiden saldo- ja tilitapahtumatiedoista toimivaltaiselle viranomaiselle. Jos se on luottolaitoksen koko sekä toiminnan luonne ja laajuus huomioon ottaen perusteltua, luottolaitos voi poiketa tiedonhakujärjestelmän ylläpitovelvoitteesta, jos Finanssivalvonta myöntää luvan.

Maksulaitokset, sähkörahayhteisöt ja kryptovarapalvelujen tarjoajat voivat ylläpitää 1 momentissa tarkoitettua pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmää, jolloin ne luovuttavat tiedonhakujärjestelmän avulla 2 ja 3 luvussa tarkoitettut tiedot toimivaltaiselle viranomaiselle.

Toimivaltaisen viranomaisen on ylläpidettävä sähköistä viranomaisen tiedonhakujärjestelmää, jonka avulla se voi pyytää ja vastaanottaa 1 a §:n mukaisilta toimijoilta salassapitosäännösten estämättä 2 ja 3 luvussa tarkoitettuja tietoja niiden asiakkaista ja näiden saldo- ja tilitapahtumista.

Tulli valvoo 1 momentissa ja 4 §:n 2 momentissa tarkoitettujen velvoitteiden noudattamista sekä antaa määräyksen tiedonhakujärjestelmien teknisistä vaatimuksista.

(uusi)

1 e §

Tietojen maksuttomuus

[ks. 8 §]

Tullilla on oikeus saada pankki- ja maksutirekisteriin tallennettavat tiedot ja pankki- ja

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) pankki- ja maksutilirekisterillä rekisteriä, johon kerätään maksulaitosten ja sähkörahayhteisöjen sekä Finanssivalvonnalta 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun poikkeusluvan saaneiden luottolaitosten pankki- ja maksutilien asiakkaiden tiedot sekä kryptovarapalvelun tarjoajien asiakkaiden tiedot;

2) pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmällä järjestelmää, jonka avulla luottolaitostoiminnasta annetussa laissa (610/2014) tarkoitetut luottolaitokset luovuttavat tietoa luottolaitosten ylläpitämistä pankki- ja maksutileistä sekä tallelokeroista toimivaltaisille viranomaisille;

3) toimivaltaisilla viranomaisilla tämän lain 3 §:ssä tarkoitettua viranomaista ja asianajajayhdistystä;

11) koostavalla sovelluksella Tullin ylläpitämää automatisoitua teknistä ratkaisua, jonka avulla se välittää tietoja pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä toimivaltaisille viranomaisille.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) pankki- ja maksutilirekisterillä rekisteriä, johon kerätään maksulaitosten ja sähkörahayhteisöjen sekä Finanssivalvonnalta 1 d §:ssä tarkoitetun poikkeusluvan saaneiden luottolaitosten pankki- ja maksutilien asiakkaiden tiedot sekä kryptovarapalvelun tarjoajien asiakkaiden tiedot;

2) pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmällä järjestelmää, jonka avulla luottolaitostoiminnasta annetussa laissa (610/2014) tarkoitetut luottolaitokset ja 1 d §:n 2 momentin mukaiset tiedonhakujärjestelmän luoneet muut toimijat luovuttavat tilitietoja ja saldo- ja tilitapahtumatietoja pankki- ja maksutileistä sekä tallelokeroista toimivaltaisille viranomaisille;

3) toimivaltaisilla viranomaisilla tämän lain 3, 17 a ja 17 c §:ssä tarkoitettua viranomaista ja asianajajayhdistystä;

11) koostavalla sovelluksella Tullin ylläpitämää automatisoitua teknistä ratkaisua, jonka avulla se välittää tilitietoja ja saldo- ja tilitapahtumatietoja pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän sisällä 2 ja 3 luvussa säädetyin edellytyksin;

12) keskitetyllä automatisoidulla tilitietojärjestelmällä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2018/843 mukaista keskitettyä mekanismia, jonka avulla on mahdollista saada tilin omistajuustiedot välittömästi;

13) keskitetyllä sähköisellä saldo ja tilitapahtumajärjestelmällä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä saatavien saldo- ja tilitapahtumatietojen käsittelytapaa, joka perustuu sähköiseen tiedonkäsittelyyn;

Voimassa oleva laki

Ehdotus

14) tiedonluovutusjärjestelmällä tiedonluovutustapaa, jonka avulla ne 1 a §:n mukaiset toimijat, jotka eivät ole rakentaneet pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmää, luovuttavat saldo- ja tilitapahtumatietoja pankki- ja maksutileistä sekä talleloke-roista toimivaltaisille viranomaisille;

15) saldolla pankki- ja maksutilillä kyselyn vastaushetkellä olevaa rahamäärää;

16) tilitapahtumatiedoilla pankki- ja maksu-tileillä tapahtuvien transaktioiden tunnistetie-toja, esimerkiksi tapahtumatyyppiä, summaa, maksuun liittyviä tilinumeroja ja pankin il-moittamaa nimeä.

2 luku

Keskitetty automatisoitu tilitietojärjestelmä

3 §

3 §

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää käyttävät viranomaiset

Keskitettyä automatoitua tilitietojärjestel-mää käyttävät viranomaiset

Seuraavilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus päästä pankki- ja maksutilien val-vontajärjestelmään 4 §:n mukaisesti luovutet-taviin ja 6 §:n mukaisesti tallennettuihin tie-toihin, jos se on välttämätöntä seuraavien teh-tävien suorittamiseksi ja viranomaisella on muualla laissa säädetty oikeus saada edellä mainitut tiedot:

Seuraavilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus päästä pankki- ja maksutilien val-vontajärjestelmään 4 §:n mukaisesti luovutet-taviin ja 6 §:n mukaisesti tallennettuihin tie-toihin, jos se on välttämätöntä seuraavien teh-tävien suorittamiseksi ja viranomaisella on muualla laissa säädetty oikeus saada edellä mainitut tiedot:

7) poliisilla ja Rajavartiolaitoksella rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittä-miseen sekä syyteharkintaan saattamiseen ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseen, poliisilla rahankeräyslaissa (863/2019) tarkoitettuun rahankeräysten valvontatehtävän suoritamiseen sekä poliisilain (872/2011) 6 luvun mukaiseen poliisitutkintaan tarvittavia tietoja, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii;

7) poliisilla rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen sekä syyte-harkintaan saattamiseen, kansallisen turvalli-suuden ylläpitämiseen, rahankeräyslaissa (863/2019) tarkoitettuun rahankeräysten val-vontatehtävän suorittamiseen sekä poliisilain (872/2011) 6 luvun mukaiseen poliisitutkin-taan tarvittavia tietoja, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii;

10) Rajavartiolaitoksella rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen sekä syyteharkintaan saattamiseen rikostor-junnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (108/2018) mukaisesti.

Voimassa oleva laki

3 a §

Toimivaltaisten viranomaisten pääsy tietoihin ja niitä koskevien hakujen tekemistä koskevat edellytykset

Pääsy 4 ja 6 §:ssä tarkoitettuihin tietoihin ja mahdollisuus tehdä niitä koskevia hakuja on ainoastaan sellaisella 3 §:ssä tarkoitetun viranomaisen henkilöstön jäsenellä, joka on nimetty ja valtuutettu suorittamaan näitä tehtäviä.

4 §

Pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmä

Luottolaitoksen on ylläpidettävä *sähköistä* pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmää, jonka avulla se välittää välittömästi ja salassapitosäännösten estämättä 2 momentissa tarkoitettuja tietoja asiakkaistaan toimivaltaiselle viranomaiselle. *Jos se on luottolaitoksen koko sekä toiminnan luonne ja laajuus huomioon ottaen perusteltua, luottolaitos voi poiketa tiedonhakujärjestelmän ylläpitovelvoitteesta, jos Finanssivalvonta myöntää luvan.*

Tiedonhakujärjestelmän kautta luovutetaan toimivaltaiselle viranomaiselle seuraavat tiedot, jos toimivaltainen viranomaislainen on ne salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä oikeutettu muun lain nojalla saamaan:

1) tilinhaltijan ja sen käyttöoikeudenhaltijan täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus, tai jos tilinhaltija on oikeushenkilö, sen täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen, asiakkuuden alkamis- ja päättymispäivä sekä kaikki tilin käyttöoikeudenhaltijat ja näiden luonnollista henkilöä koskevat edellä mainitut tiedot tai jos käyttöoikeudenhaltija on yleinen edunvalvoja, edunvalvojan nimen, syntymäajan ja henkilötunnuksen sijasta palveluntuottajan yksilöintitiedot, edunvalvojan nimike sekä, jos palveluntuottajalla on useampi kuin yksi

Ehdotus

3 a §

*Toimivaltaisten viranomaisten pääsy **keskitetyn automatisoidun tilitietojärjestelmän** tietoihin ja niitä koskevien hakujen tekemistä koskevat edellytykset*

Pääsy 4 ja 6 §:ssä tarkoitettuihin tietoihin ja mahdollisuus tehdä niitä koskevia hakuja on ainoastaan sellaisella 3 §:ssä tarkoitetun viranomaisen henkilöstön jäsenellä, joka on nimetty ja valtuutettu suorittamaan näitä tehtäviä.

4 §

Pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmästä luovutettavat tilitiedot

Luottolaitoksen on *luovutettava* pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmän avulla välittömästi ja salassapitosäännösten estämättä 2 momentissa tarkoitettuja tietoja asiakkaistaan toimivaltaiselle viranomaiselle.

[ks. 1 d §]

Tiedonhakujärjestelmän kautta luovutetaan toimivaltaiselle viranomaiselle seuraavat tiedot, jos toimivaltainen viranomaislainen on ne salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä oikeutettu muun lain nojalla saamaan:

1) tilinhaltijan ja *tilin* käyttöoikeudenhaltijan täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus *sekä asiakkuuden ja tilin käyttöoikeuden alkamis- ja päättymispäivä*, tai jos tilinhaltija on oikeushenkilö, sen täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen sekä asiakkuuden alkamis- ja päättymispäivä *ja* kaikki tilin käyttöoikeudenhaltijat ja näiden luonnollista henkilöä koskevat edellä mainitut tiedot tai jos käyttöoikeudenhaltija on yleinen edunvalvoja, edunvalvojan nimen, syntymäajan ja henkilötunnuksen sijasta palveluntuottajan yksilöintitiedot,

Voimassa oleva laki

yleinen edunvalvoja, edunvalvojan järjestysnumero;

2) rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 5–7 §:ssä tarkoitettujen tosiasiallisten edunsaajien täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus;

3) pankki- ja maksutilin IBAN-numero tai muu yksilöintitunnus sekä tilin avaamis- ja sulkemispäivä;

4) tallelokeron vuokraajan ja sen käyttöoikeutetun täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus, tai jos vuokraaja on oikeushenkilö, sen täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen sekä tallelokeron yksilöintitieto ja vuokraajan pituus tai jos käyttöoikeutettu on yleinen edunvalvoja, edunvalvojan nimen, syntymäajan ja henkilötunnuksen sijasta palveluntuottajan yksilöintitiedot, edunvalvojan nimi sekä, jos palveluntuottajalla on useampi kuin yksi yleinen edunvalvoja, edunvalvojan järjestysnumero.

Toimivaltaisen viranomaisen on yksilöitävä säännös, jonka nojalla se pyytää tietoa. *Luottolaitoksen on toimitettava tieto toimivaltaiselle viranomaiselle maksutta.* Luottolaitokset vastaavat luovutettavien tietojen oikeellisuudesta sekä tietojen oikaisemisesta ilman aiheutonta viivytystä.

Asianajajan asiakasvaratilien yhteyteen on merkittävä nimenomainen tieto siitä, että pankki- tai maksutili on asianajajan asiakasvarojen tili, jota koskee asianajajan salassapitovelvollisuus. Tietoja asiakasvaratileistä ei saa luovuttaa tiedonhakupöytäkirjan kautta, vaan ainoastaan tiedon siitä, että kyseessä on asianajajan asiakasvaratili sekä minkä asianajajan asiakasvaratili on kyseessä.

Tulli valvoo 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen velvoitteiden noudattamista sekä antaa määräyksen pankki- ja maksutilien tiedonhakupöytäkirjan teknisistä vaatimuksista.

5 §

Ehdotus

edunvalvojan nimike sekä, jos palveluntuottajalla on useampi kuin yksi yleinen edunvalvoja, edunvalvojan järjestysnumero;

2) rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 5–7 §:ssä tarkoitettujen tosiasiallisten edunsaajien täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus;

3) pankki- ja maksutilin IBAN-numero tai muu yksilöintitunnus sekä tilin avaamis- ja sulkemispäivä;

4) tallelokeron vuokraajan ja *tallelokeron* käyttöoikeutetun täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus sekä tallelokeron yksilöintitieto ja vuokraajan pituus, tai jos vuokraaja on oikeushenkilö, sen täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen sekä tallelokeron yksilöintitieto ja vuokraajan pituus tai jos käyttöoikeutettu on yleinen edunvalvoja, edunvalvojan nimen, syntymäajan ja henkilötunnuksen sijasta palveluntuottajan yksilöintitiedot, edunvalvojan nimike sekä, jos palveluntuottajalla on useampi kuin yksi yleinen edunvalvoja, edunvalvojan järjestysnumero.

Toimivaltaisen viranomaisen on yksilöitävä säännös, jonka nojalla se pyytää tietoa. Luottolaitokset vastaavat luovutettavien tietojen oikeellisuudesta sekä tietojen oikaisemisesta ilman aiheutonta viivytystä.

Asianajajan asiakasvaratilien yhteyteen on merkittävä nimenomainen tieto siitä, että pankki- tai maksutili on asianajajan asiakasvarojen tili, jota koskee asianajajan salassapitovelvollisuus. Tietoja asiakasvaratileistä ei saa luovuttaa tiedonhakupöytäkirjan kautta, vaan ainoastaan tiedon siitä, että kyseessä on asianajajan asiakasvaratili sekä minkä asianajajan asiakasvaratili on kyseessä.

5 §

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Pankki- ja maksutilirekisteri

Pankki- ja maksutilirekisteri

[ks. 1 §]

Pankki- ja maksutilirekisteriin merkityt tiedot ovat salassa pidettäviä. Pankki- ja maksutilirekisteriin sovelletaan muutoin, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään, kuitenkin siten, että tietoja voidaan pankki- ja maksutilirekisteristä luovuttaa ainoastaan tässä laissa mainittuihin käyttötarkoituksiin sekä viranomaisien toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 ja 12 §:ssä, 26 §:n 3 momentissa ja 29 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädettyihin käyttötarkoituksiin.

6 §

6 §

Pankki- ja maksutilirekisteriin tallennettavat tiedot

Pankki- ja maksutilirekisteriin tallennettavat tiedot

Maksulaitosten, sähkörahayhteisöjen ja kryptovarapalvelujen tarjoajien on salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä annettava Tullille 2 momentissa tarkoitetut tiedot. Maksulaitokset, sähkörahayhteisöt ja kryptovarapalvelujen tarjoajat voivat ylläpitää 4 §:ssä tarkoitettua pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmää, jolloin tiedonhakujärjestelmän kautta luovutetaan tämän pykälän 2 momentissa tarkoitetut tiedot.

Maksulaitosten, sähkörahayhteisöjen ja kryptovarapalvelujen tarjoajien on salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä annettava Tullille 2 momentissa tarkoitetut tiedot. Maksulaitokset, sähkörahayhteisöt ja kryptovarapalvelujen tarjoajat voivat ylläpitää 1 d §:ssä tarkoitettua pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmää, jolloin tiedonhakujärjestelmän kautta luovutetaan tämän pykälän 2 momentissa tarkoitetut tiedot.

Pankki- ja maksutilirekisteriin tallennetaan seuraavat tiedot maksulaitoksen, sähkörahayhteisön ja kryptovarapalvelujen tarjoajan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 3 luvun 2 §:ssä tunnistettavaksi säädetystä asiakkaasta:

Pankki- ja maksutilirekisteriin tallennetaan seuraavat tiedot maksulaitoksen, sähkörahayhteisön ja kryptovarapalvelujen tarjoajan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 3 luvun 2 §:ssä tunnistettavaksi säädetystä asiakkaasta:

1) tilinhaltijan ja sen käyttöoikeudenhaltijan sekä kryptovarapalvelujen tarjoajan asiakkaan täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus, tai jos tilinhaltija tai kryptovarapalvelujen tarjoajan asiakas on oikeushenkilö, sen täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen sekä kaikki tilin käyttöoikeudenhaltijat ja näiden luonnollista henkilöä koskevat edellä mainitut tiedot tai jos

1) tilinhaltijan ja tilin käyttöoikeudenhaltijan sekä kryptovarapalvelujen tarjoajan asiakkaan täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus, tai jos tilinhaltija tai kryptovarapalvelujen tarjoajan asiakas on oikeushenkilö, sen täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen sekä kaikki tilin käyttöoikeudenhaltijat ja näiden luonnollista henkilöä koskevat edellä mainitut

Voimassa oleva laki

käyttöoikeudenhaltija on yleinen edunvalvoja, edunvalvojan nimen, syntymäajan ja henkilötunnuksen sijasta palveluntuottajan yksilöintitiedot, edunvalvojan nimike sekä, jos palveluntuottajalla on useampi kuin yksi yleinen edunvalvoja, edunvalvojan järjestysnumero;

- 2) asiakkuuden alkamis- ja päättymispäivä;
- 3) maksutilin IBAN-numero tai muu yksilöintitunnus.

Jos luottolaitos on saanut Finanssivalvonnalta 4 §:n 1 momentissa tarkoitettua luvun poiketa tiedonhakujärjestelmän ylläpitovelvoitteesta, pankki- ja maksutilirekisteriin tallennetaan seuraavat tiedot:

1) tilinhaltijan ja sen käyttöoikeudenhaltijan täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus, tai jos tilinhaltija on oikeushenkilö, sen täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen, asiakkuuden alkamis- ja päättymispäivä sekä kaikki tilin käyttöoikeudenhaltijat ja näiden luonnollista henkilöä koskevat edellä mainitut tiedot tai jos käyttöoikeudenhaltija on yleinen edunvalvoja, edunvalvojan nimen, syntymäajan ja henkilötunnuksen sijasta palveluntuottajan yksilöintitiedot, edunvalvojan nimike sekä, jos palveluntuottajalla on useampi kuin yksi yleinen edunvalvoja, edunvalvojan järjestysnumero;

2) rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 5–7 §:ssä tarkoitettujen tosiasiallisten edunsaajien täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus;

3) pankki- ja maksutilin IBAN-numero tai muu yksilöintitunnus sekä tilin avaamis- ja sulkemispäivä;

4) tallelokeron vuokraajan ja sen käyttöoikeutetun täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus, tai jos vuokraaja on oikeushenkilö, sen täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen sekä tallelokeron yksilöintitieto ja vuokraajan pituus tai jos käyttöoikeutettu on yleinen

Ehdotus

tiedot tai jos käyttöoikeudenhaltija on yleinen edunvalvoja, edunvalvojan nimen, syntymäajan ja henkilötunnuksen sijasta palveluntuottajan yksilöintitiedot, edunvalvojan nimike sekä, jos palveluntuottajalla on useampi kuin yksi yleinen edunvalvoja, edunvalvojan järjestysnumero;

- 2) asiakkuuden alkamis- ja päättymispäivä;
- 3) maksutilin IBAN-numero tai muu yksilöintitunnus.

Jos luottolaitos on saanut Finanssivalvonnalta 1 d §:n 1 momentissa tarkoitettua luvun poiketa tiedonhakujärjestelmän ylläpitovelvoitteesta, pankki- ja maksutilirekisteriin tallennetaan seuraavat tiedot:

1) tilinhaltijan ja *tilin* käyttöoikeudenhaltijan täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus *sekä asiakkuuden ja tilin käyttöoikeuden alkamis- ja päättymispäivä*, tai jos tilinhaltija on oikeushenkilö, sen täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen, asiakkuuden alkamis- ja päättymispäivä sekä kaikki tilin käyttöoikeudenhaltijat ja näiden luonnollista henkilöä koskevat edellä mainitut tiedot tai jos käyttöoikeudenhaltija on yleinen edunvalvoja, edunvalvojan nimen, syntymäajan ja henkilötunnuksen sijasta palveluntuottajan yksilöintitiedot, edunvalvojan nimike sekä, jos palveluntuottajalla on useampi kuin yksi yleinen edunvalvoja, edunvalvojan järjestysnumero;

2) rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 5–7 §:ssä tarkoitettujen tosiasiallisten edunsaajien täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus;

3) pankki- ja maksutilin IBAN-numero tai muu yksilöintitunnus sekä tilin avaamis- ja sulkemispäivä;

4) tallelokeron vuokraajan ja tallelokeron käyttöoikeutetun täydellinen nimi, syntymäaika ja suomalainen henkilötunnus tai sen puuttuessa kansalaisuus sekä tallelokeron yksilöintitieto ja vuokraajan pituus, tai jos vuokraaja on oikeushenkilö, sen täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen sekä tallelokeron yksi-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

edunvalvoja, edunvalvojan nimen, syntymäajan ja henkilötunnuksen sijasta palveluntuottajan yksilöintitiedot, edunvalvojan nimike sekä, jos palveluntuottajalla on useampi kuin yksi yleinen edunvalvoja, edunvalvojan järjestysnumero.

löintitieto ja vuokra-ajan pituus tai jos käyttöoikeutettu on yleinen edunvalvoja, edunvalvojan nimen, syntymäajan ja henkilötunnuksen sijasta palveluntuottajan yksilöintitiedot, edunvalvojan nimike sekä, jos palveluntuottajalla on useampi kuin yksi yleinen edunvalvoja, edunvalvojan järjestysnumero.

7 a §

(kumotaan)

Tietojen luovuttaminen siirtämällä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä toimivaltaisille viranomaisille

Tulli ylläpitää koostavaa sovellusta, jolla 4 ja 6 §:ssä tarkoitettut tiedot luovutetaan siirtämällä ne pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä toimivaltaisille viranomaisille. Tulli on koostavalla sovelluksella käsiteltävien henkilötietojen rekisterinpitäjä.

[1 c §]

Tulli välittää 3 §:ssä tarkoitettujen viranomaisten 4 ja 6 §:ssä säädettyjä tietoja koskevat tietopyynnöt, joiden osalta on yksilöity 3 §:ssä tarkoitettu käyttötarkoitus, pseudonymisoituna luottolaitokselle sekä siirtää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä vastaanotetut tiedot tietopyynnön mukaisesti toimivaltaiselle viranomaiselle koostavalla sovelluksella. Tietopyyntö ja siihen annetun vastauksen sisältö ovat salassa pidettäviä.

[ks. 8 §]

Edellä 1 momentissa tarkoitettu henkilötietojen käsittely on automaattista. Koostavan sovelluksen kautta luovutetut tiedot on poistettava sovelluksesta välittömästi sen jälkeen, kun tiedot on luovutettu.

[1 c §]
[ks. 8 §]

Poiketen siitä, mitä yleisen tietosuojaa-asetuksen 15 artiklassa säädetään rekisteröidyn oikeudesta saada pääsy tietoihin ja henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain (1054/2018) 23 §:ssä rekisteröidyn tarkastusoikeudesta, pääsyä tietoihin tai tarkastusoikeutta ei ole, kun tietoja käsitellään koostavalla sovelluksella. Rekisteröidyn oikeuksien käyttämisestä tietosuojavaltuutetun välityksellä säädetään mainitun lain 29 §:ssä ja tietosuojalain (1050/2018) 34 §:ssä.

[1 c §]

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Oikeuksien käyttämistä koskeva pyyntö on esitettävä tietosuojavaltuutetulle taikka Tullille noudattaen henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain (650/2019) 35 §:n 2 momenttia. Tullille esitetty pyyntö on toimitettava viipymättä tietosuojavaltuutetulle.

8 §

Tietojen maksuttomuus

Tullilla on oikeus saada pankki- ja maksutilirekisteriin tallennettavat tiedot maksutta.

Tietojen luovutuksesta pankki- ja maksutilirekisteristä ei peritä maksuja.

9 §

Tietojen poistaminen

Pankki- ja maksutilirekisteriin talletetut tiedot poistetaan kymmenen vuoden kuluttua sen perusteella, jolla tiedot on merkitty rekisteriin, voimassaolon päättymisestä.

10 §

Lokitiedot

Tullin on ylläpidettävä lokirekisteriä pankki- ja maksutilirekisterin sekä koostavan sovelluksen kautta tapahtuvan pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmän käyttökerroista ja luovutettava lokitiedot 3 §:ssä tarkoitetuille viranomaisille pyynnöstä. Lokirekisterin on sisällettävä vähintään seuraavat tiedot:

- 1) asian viitetiedot;

8 §

Keskitettyä automatisoitua tilittietojärjestelmää koskevien tietojen luovuttaminen toimivaltaisille viranomaisille

Tulli välittää 3 §:ssä tarkoitettujen viranomaisten 4 ja 6 §:ssä säädettyjä tietoja koskevat tietopyynnot, joiden osalta on yksilöity 3 §:ssä tarkoitettu käyttötarkoitus, pseudonymisoituna luottolaitokselle sekä siirtää luottolaitokselta vastaanotetut tiedot tietopyynnön mukaisesti toimivaltaiselle viranomaiselle koostavalla sovelluksella.

Koostavan sovelluksen kautta luovutetut tiedot on poistettava sovelluksesta välittömästi sen jälkeen, kun tiedot on luovutettu toimivaltaiselle viranomaiselle.

9 §

Tietojen poistaminen pankki- ja maksutilirekisteristä

Pankki- ja maksutilirekisteriin talletetut tiedot poistetaan kymmenen vuoden kuluttua sen perusteella, jolla tiedot on merkitty rekisteriin, voimassaolon päättymisestä.

10 §

Lokitiedot

Tullin on ylläpidettävä lokirekisteriä pankki- ja maksutilirekisterin sekä koostavan sovelluksen kautta tapahtuvan keskitetyn automatisoidun tilittietojärjestelmän käyttökerroista ja luovutettava lokitiedot 3 §:ssä tarkoitetuille viranomaisille pyynnöstä. Lokirekisterin on sisällettävä vähintään seuraavat tiedot:

- 1) asian viitetiedot;

Voimassa oleva laki

- 2) oikeusperusta, jonka nojalla tietoja pyydetään;
- 3) tiedustelun tai haun päivämäärä ja kellon-aika;
- 4) tiedustelussa tai haussa käytettyjen tietojen tyyppi;
- 5) tiedustelun tai haun tuloksen tunnistetiedot;
- 6) rekisteriä käyttäneen toimivaltaisen viranomaisen nimi.

Mitä 1 momentissa säädetään lokirekisterin sisältämistä vähimmäistiedoista, sovelletaan myös toimivaltaisen viranomaisen 4 §:ssä tarkoitetun pankki- ja maksutilien tiedonhakupäätöksen käytöstä ylläpitämään lokirekisteriin.

Lisäksi kunkin toimivaltaisen viranomaisen on pidettävä lokirekisteriä, josta käy ilmi 4 §:ssä tarkoitetusta pankki- ja maksutilien tiedonhakupäätöksen tiedustelun tai haun suorittaneen henkilön ja sen määränneen henkilön tunnistetiedot ja jos mahdollista, tiedustelun tai haun tulosten vastaanottajan tunnistetiedot. Toimivaltaisen viranomaisen on nimettävä henkilö, joka valvoo tiedonhakupäätöksen käyttöä. Tulli rekisterinpitäjänä valvoo pankki- ja maksutilirekisterin käyttöä. Tietosuojavastaavan on tarkastettava 1–3 momentissa tarkoitetut lokirekisterit säännöllisesti.

12 §

Rikemaksu

Tulli määrää rikemaksun sille, joka tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö tai rikkoovollisuuden ylläpitää 4 §:n 1 momentissa tarkoitettua pankki- ja maksutilien tiedonhakupäätösmää tai velvollisuuden toimittaa Tullille 4 §:n 2 momentissa taikka 6 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettuja tietoja.

(uusi)

Ehdotus

- 2) oikeusperusta, jonka nojalla tietoja pyydetään;
- 3) tiedustelun tai haun päivämäärä ja kellon-aika;
- 4) tiedustelussa tai haussa käytettyjen tietojen tyyppi;
- 5) tiedustelun tai haun tuloksen tunnistetiedot;
- 6) rekisteriä käyttäneen toimivaltaisen viranomaisen nimi.

Mitä 1 momentissa säädetään lokirekisterin sisältämistä vähimmäistiedoista, sovelletaan myös toimivaltaisen viranomaisen *tämän luvun mukaisen keskitetyn automatisoidun tilitietojärjestelmän* käytöstä ylläpitämään lokirekisteriin.

Lisäksi kunkin toimivaltaisen viranomaisen on pidettävä lokirekisteriä, josta käy ilmi *keskitetystä automatisoidusta tilitietojärjestelmästä* tiedustelun tai haun suorittaneen henkilön ja sen määränneen henkilön tunnistetiedot ja jos mahdollista, tiedustelun tai haun tulosten vastaanottajan tunnistetiedot. Toimivaltaisen viranomaisen on nimettävä henkilö, joka valvoo *keskitetyn automatisoidun tilitietojärjestelmän* käyttöä. Tulli rekisterinpitäjänä valvoo pankki- ja maksutilirekisterin käyttöä. Tietosuojavastaavan on tarkastettava 1–3 momentissa tarkoitetut lokirekisterit säännöllisesti.

12 §

Rikemaksu

Tulli määrää rikemaksun sille, joka tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö tai rikkoovollisuuden ylläpitää *1 d* §:n 1 momentissa tarkoitettua pankki- ja maksutilien tiedonhakupäätösmää tai velvollisuuden toimittaa Tullille 4 §:n 2 momentissa taikka 6 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettuja tietoja.

3 luku

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Keskitetty sähköinen saldo ja tilitapahtumajärjestelmä

17 a §

Toimivaltaisten viranomaisten oikeus saada saldotietoja

Seuraavilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus saada keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä muun lain nojalla 1 a §:n mukaisilta toimijoilta 17 b §:ssä tarkoitettut tiedot seuraavasti, jos se on välttämätöntä toimivaltaiselle viranomaiselle säädettyjen viranomaistehtävien hoitamiseksi:

1) poliisilla poliisilain 4 luvun 3 §:n ja 5 a luvun 50 §:n mukaisesti;

2) rahanpesun selvittelykeskuksella rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 4 §:n mukaisesti;

3) Tullilla tullilain 102 §:n 2 momentin ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 14 §:n 1 momentin mukaisesti;

4) Rajavartiolaitoksella henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain (639/2019) 20 §:n mukaisesti;

5) Verohallinnolla verotusmenettelystä annetun lain 18 a §:n mukaisesti;

6) ulosottoviranomaisella ulosottokaaren 3 luvun 64 ja 66 §:n mukaisesti;

7) Finanssivalvonnalla Finanssivalvonnasta annetun lain 18 §:n mukaisesti;

8) Puolustusvoimilla sotilastiedustelulain 104 §:n ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 44 §:n mukaisesti.

(uusi)

17 b §

Keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä saatavat saldotiedot

Keskitetystä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä on mahdollista saada seuraavat tilin saldoon liittyvät tiedot:

1) tilinumero;

2) tilin saldo;

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3) tilin saldoa koskeva päivämäärä ja kelon aika.

(uusi)

17 c §

Toimivaltaisten viranomaisten oikeus saada tilitapahtumatietoja

Seuraavilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus saada keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä muun lain nojalla 1 a §:n mukaisilta toimijoilta 17 d §:ssä tarkoitettuja tietoja seuraavasti, jos se on välttämätöntä toimivaltaiselle viranomaiselle säädettyjen viranomaistehtävien hoitamiseksi:

1) poliisilla poliisilain 4 luvun 3 §:n ja 5 a luvun 50 §:n mukaisesti;

2) rahanpesun selvittelykeskuksella rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 4 §:n mukaisesti;

3) Tullilla tullilain 102 §:n 2 momentin ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 14 §:n 1 momentin mukaisesti;

4) Rajavartiolaitoksella henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain 20 §:n mukaisesti;

5) Verohallinnolla verotusmenettelystä annetun lain 18 a §:n mukaisesti;

6) ulosottoviranomaisella ulosottokaaren 3 luvun 64 ja 66 §:n mukaisesti;

7) Finanssivalvonnalla Finanssivalvonnasta annetun lain 18 §:n mukaisesti;

8) Puolustusvoimilla sotilastiedustelulain 104 §:n ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 44 §:n mukaisesti.

(uusi)

17 d §

Keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä saatavat tilitapahtumatiedot

Keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä on mahdollista saada pankki- ja maksutilejä koskevat tilitapahtumatiedot:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

- 1) *tapahtumatyyppi;*
- 2) *tapahtumapäivä ja kellonaika;*
- 2) *tapahtuman summa tilivaluutassa ja alkuperäisessä valuutassa;*
- 3) *tapahtuman viesti ja viitenumero;*
- 4) *tapahtumaa koskeva tilinumero;*
- 5) *vastaanottajan tai lähettäjän nimi sekä*
- 6) *muut toimivaltaisen viranomaisen pyynnössä yksilöimät tilitapahtumaan liittyvät tiedot.*

Lisäksi keskitetyn saldo ja tilitapahtumajärjestelmän kautta on mahdollista pyytää luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön sijoituksiin, osakkeisiin, arvopapereihin, luottoihin ja vakuuksiin liittyvät tiedot, jotka 17 c §:n mukaisella toimivaltaisella viranomaisella on välttämätöntä saada 17 c §:n mukaisiin tarkoituksiin.

(uusi)

17 e §

Toimivaltaisten viranomaisten pääsy keskitettyyn sähköiseen saldo ja tilitapahtumajärjestelmään ja niitä koskevien hakujen tekemistä koskevat edellytykset

Oikeus saada 17 b ja 17 d §:ssä tarkoitettuja tietoja ja mahdollisuus tehdä niitä koskevia tietopyyntöjä keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä on ainoastaan sellaisella 17 a ja 17 c §:ssä tarkoitetun viranomaisen henkilöstön jäsenellä, joka on nimetty ja valtuutettu suorittamaan näitä tehtäviä.

Toimivaltaisen viranomaisen on sähköistä tiedonhakujärjestelmäänsä hyödyntäen yksilöitävä 17 a ja 17 c §:ssä tarkoitettu säännös, käyttötarkoitus ja asian viitetiedot, jonka nojalla se pyytää tietoa saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä.

(uusi)

17 f §

Keskitettyä sähköistä saldo ja tilitapahtumajärjestelmää koskevien tietojen käsittelysäännökset

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Edellä 1 a §:n mukaisten toimijoiden on luovutettava 17 b ja 17 d §:n 1 momentissa tarkoitetut tiedot 17 a ja 17 c §:n mukaisiin tarkoituksiin toimivaltaisille viranomaisille. Tiedot on luovutettava viipymättä, mutta viimeistään seuraavan pankkipäivän kuluessa salassapitosäännösten estämättä.

Edellä 1 momentissa tarkoitetut tiedot tulee luovuttaa pyydettyessä vähintään viiden edeltävän vuoden ajalta.

Edellä 1 a §:n mukainen toimija voi perustellusta syystä luovuttaa 17 d §:n 2 momentin mukaiset tiedot muuta sähköistä tietoturvalista tapaa käyttäen.

Poiketen siitä, miten tietojen luovutuksesta säädetään 4 §:ssä, 17 b ja 17 d §:ssä tarkoitettujen henkilötietojen käsittely 1 a §:n mukaisissa toimijoissa ei ole välitöntä.

Edellä mainitut tiedot on poistettava koostavasta sovelluksesta välittömästi sen jälkeen, kun ne on luovutettu toimivaltaiselle viranomaiselle. Ellei toimivaltainen viranomainen ole tiedonhakujärjestelmänsä hyödyntäen hakenut 17 b ja 17 d §:n mukaisia tietoja koostavasta sovelluksesta, tiedot poistuvat sovelluksesta automaattisesti.

(uusi)

17 g §

Keskitettyyn sähköiseen saldo ja tilitapahtumajärjestelmään liittyvät vastuut

Toimivaltainen viranomainen vastaa tekemänsä saldo- ja tilitapahtumatietopyynnön välttämättömydestä ja oikeasuhtaisuudesta. Toimivaltainen viranomainen vastaa myös tietopyynnössä antamiensa tietojen oikeellisuudesta sekä tietojen oikaisemisesta ilman aiheetonta viivytystä.

Tulli välittää 17 a ja 17 c §:ssä tarkoitettujen viranomaisten 17 b ja 17 d §:n mukaiset tietopyynnot, joiden osalta on yksilöity 17 a ja 17 c §:ssä tarkoitettu säännös, käyttötarkoitus ja asian viitetiedot pseudonymisoina 1 a §:n mukaisille toimijoille sekä siirtää näiltä vastaanotetut tiedot sellaisenaan toimivaltaiselle viranomaiselle koostavalla sovelluksella.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Edellä 1 a §:n mukaiset toimijat vastaavat luovuttamiensa saldo- ja tilitapahtumatietojen oikeellisuudesta sekä tietojen oikaisemisesta ilman aiheetonta viivytystä.

Toimivaltaisella viranomaisella on mahdollisuus ilmoittaa Tullille havaitsemistaan virheellisistä vastaanottamistaan tiedoista.

(uusi)

17 h §

Keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän lokitiedot

Tullin on ylläpidettävä lokirekisteriä koostavan sovelluksen kautta tapahtuvan keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän käyttökerroista ja luovutettava lokitiedot 17 a ja 17 c §:ssä tarkoitetuille viranomaisille pyynnöstä. Lokirekisterin on sisällettävä vähintään seuraavat tiedot:

- 1) asian viitetiedot;*
- 2) oikeusperusta, jonka nojalla tietoja pyydetään;*
- 3) tiedustelun tai haun päivämäärä ja kelon aika;*
- 4) tiedustelussa tai haussa käytettyjen tietojen tyyppi;*
- 5) tiedustelun tai haun tuloksen tunnistetiedot;*
- 6) järjestelmää käyttäneen toimivaltaisen viranomaisen nimi.*

Mitä 1 momentissa säädetään lokirekisterin sisältämisestä vähimmäistiedoista, sovelletaan myös toimivaltaisen viranomaisen ja 1 a §:n mukaisten toimijoiden keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän käytöstä ylläpitämään lokirekisteriin.

Lisäksi kunkin toimivaltaisen viranomaisen on pidettävä lokirekisteriä, josta käy ilmi keskitetystä sähköisestä saldo ja tilitapahtumajärjestelmästä tiedustelun suorittaneen henkilön ja sen määränneen henkilön tunnistetiedot ja jos mahdollista, tiedustelun tulosten vastaanottajan tunnistetiedot. Toimivaltaisen viranomaisen on nimettävä henkilö, joka valvoo keskitetyn sähköisen saldo ja tilitapahtumajärjestelmän käyttöä.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Lokitiedot säilytetään ainoastaan henkilötietojen suojan ja tietoturvallisuuden sekä oikeusturvan varmistamiseksi, ja ne on suojattava epäasialliselta käytöltä. Lokitietoja säilytetään kuluva vuosi ja viisi seuraavaa vuotta, paitsi jos niitä tarvitaan kesken olevassa valvonta-asiassa.

4 luku

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan X päivänä X kuuta 2025. Sen 17 f §:n 2 momentin voimaantuloa porrastetaan kolmen vuoden siirtymäajalla niin, että säännöksen voimaantulon jälkeen se koskisi aluksi saldo- ja tilitapahtumia kahdelta edeltävältä vuodelta, sitä seuraavana vuonna kolmelta vuodelta ja sitä seuraavana vuonna neljältä vuodelta. X.X.XXXX jälkeen saldo- ja tilitapahtumat tulisi toimittaa pyydettäessä pyyntöä edeltävältä 5 vuodelta.

2.

Laki

verotusmenettelystä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään verotusmenettelystä annettuun lakiin (1558/1995) uusi 18 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

(uusi)

18 a §

Tiedonantovelvollisuus pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain (571/2019) 1 a §:ssä muikaisten toimijoiden on luovutettava pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla Verohallinnolle lain 17 a §:ssä ja 17 c §:ssä tarkoitetut tiedot silloin, kun nämä tiedot ovat välttämättömiä verotuksessa ja tämän lain 19 §:n mukaiset edellytykset tietojen antamiselle täyttyvät.

Verohallinnon on 1 momentin mukaisessa tilanteessa huolehdittava siitä, että tietojen käsittely kohdistuu Verohallinnossa vain verotuksessa välttämättömiin tietoihin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..

3.

Laki

oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä annetun lain 30 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä annetun lain (768/2016) 30 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

30 §

30 §

Sivullisen erityinen tiedonantovelvollisuus

Sivullisen erityinen tiedonantovelvollisuus

Sivullisen erityiseen tiedonantovelvollisuu-
teen sovelletaan, mitä verotusmenettelystä an-
netun lain 19 ja 20 §:ssä säädetään.

Sivullisen erityiseen tiedonantovelvollisuu-
teen sovelletaan, mitä verotusmenettelystä an-
netun lain 18 a, 19 ja 20 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..
